TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

MATRAKÇI
NASUH

TARİH-İ SULTAN
BAYEZİD

Sultan II. Bayezid'in Tarihi

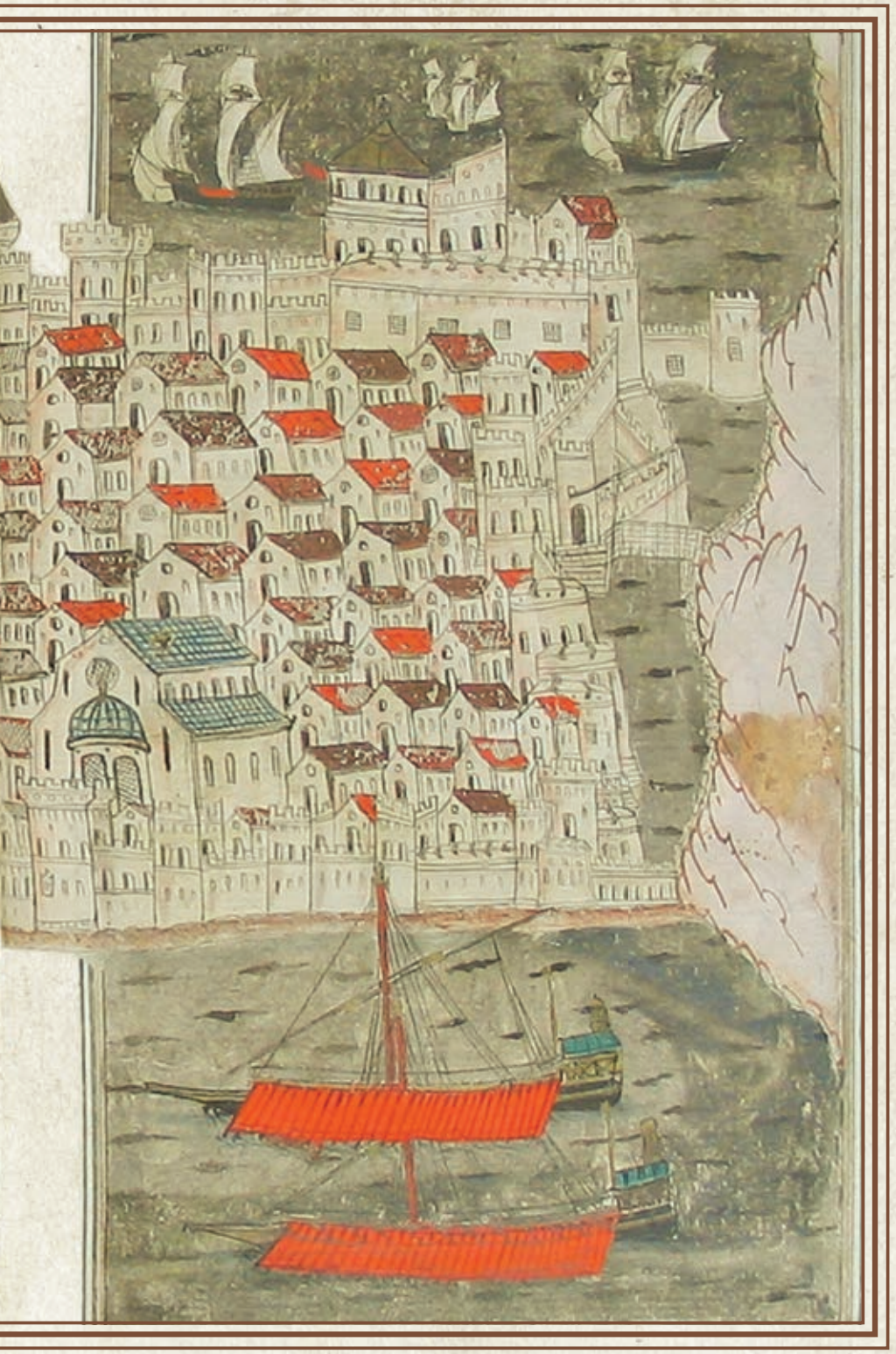
HAZIRLAYAN
Reha Bilge

KLASİK TÜRKÇE'DEN AKTARAN
Mertol Tulum

ARVANA

TÜRKİYE
TURİNG VE OTOMOBİL KURUMU

TÜRKİYE
TURİNG VE OTOMOBİL KURUMU

MATRAKÇI NASUH

TARİH-İ SULTAN
BAYEZİD

Sultan II. Bayezid'in Tarihi

HAZIRLAYAN
Reha Bilge

KLASİK TÜRKÇEDEN AKTARAN
Mertol Tulum

Arvana Yayınları

Giza Yayıncılık ve Yapım ve İletişim Sanayi Ticaret Ltd.Şti.

Sertifika No: 11758

ISBN: 978-605-61684-4-4

ARVANA bir Giza Yayıncılık Markasıdır.

1.Baskı İstanbul, Eylül 2015

"Tarih-i Sultan Bayezid"

Matrakçı Nasuh

Hazırlayan Reha Bilge

Klasik Türkçe'den Aktaran Mertol Tulum

"T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü" izniyle, Topkapı Sarayı Müzesi Müdürlüğü'ne ait olan Revan Yazması 1272 nolu eserin transkripsiyon ve tıpkıbasımı gerçekleştirilmiştir.

Kapak Minyatür : Sultan 2.Bayezid'in Levnî tarafından çizilmiş portresi Topkapı Sarayı Müzesi A.3109, 9A

Kapak Tasarımı ve Sayfa Düzeni: arteast / www.arteastworks.com

Baskı: Pasifik Ofset

Sertifika No: 12027

Adres : Cihangir Mah. Güvercin Cad. No:3-1 Baha İş Merkezi A Blok Kat :2

34310 Haramidere-İstanbul

Tel: 0212 412 17 77

www.pasifikofset.com.tr

Giza Yayıncılık Yapım ve İletişim Sanayi Ticaret Ltd.Şti.

Ali Sami Yen Sk. No: 2 Kat: 3 Muhaddisoğlu İş Hanı

34394 Gayrettepe-İstanbul

Tel: 0212 288 58 46 Faks: 0212 275 92 28

www.gizakitap.com

info@gizakitap.com

MATRAKÇI NASUH

TARİH-İ SULTAN
BAYEZİD

Sultan II. Bayezid'in Tarihi

HAZIRLAYAN
Reha Bilge

KLASİK TÜRKÇEDEN AKTARAN
Mertol Tulum

Reha BİLGE

Reha Bilge 1953 yılında Ankara'da doğdu. 1972 yılında Galatasaray Lisesi'inden mezun oldu. Daha sonra Viyana Üniversitesi'nin Siyasal Bilgiler bölümünü bitirdi. 2005–2007 yılları arasında Galatasaraylılar Derneği'nin başkanlığını yaptı. "Galatasaray Ödülü" Seçici Kurul Başkanlığı yaptı. Reha Bilge, çeşitli Galatasaray kuruluşlarıyla birlikte Galatasaray Spor Kulübü'nün de Divan üyesidir.

"Sur ve Sultan", "Dervişler ve Sultanlar" gibi romanların yanında "Siyah Beyaz Arasında Türkiye ve Avrupa" adlı kitabı, Reha Bilge'nin yayınlanmış eserleri arasındadır.

"1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail" adlı eseri ise 2010 yılında yayınlanmış bir araştırmadır. "1514" , aynı zamanda Batı Asya coğrafyasında ortaya çıkan derin fay hatlarını ve günümüze uzanan sonuçlarını da analiz etmektedir.

Reha Bilge'nin, "II. Bayezid Deniz Savaşları ve Büyük Strateji" adlı kitabı ise, II. Bayezid'in deniz üstünlükleri için verdiği sistematik mücadeleyi ele almaktadır. Bununla birlikte, kitapta, dönemin kültür ve sanat dünyası anlatılmakta, çağın Avrupa ve dünya siyasetine de yer verilmektedir. 2014 yılında ise başka yazarlarla birlikte, "TÜRKLER Uzun Bir Serüvenden Kısa Notlar" adlı ortak kitabı yayınlanmıştır. Reha Bilge'nin çok sayıda makalesi vardır.

Mertol TULUM

1940 yılında Ayvalık'ta doğdu. 1963 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun oldu. 1968 yılında Dr. Phil. unvanını kazandı. 1989 yılında profesör oldu. İstanbul Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi ve tekrar İstanbul Üniversitesinde görev yaptı.

Türkiyat Araştırma Merkezi Müdürlüğü, İstanbul Üniversitesi'nin Türk Dili Bölümü Başkanlığı,Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Müdürü gibi görevler de üstlenen Mertol Tulum, 1997 yılında kendi isteği üzerine emekli oldu.

Mertol Tulum , Türk Dil Kurumu Bilim Kurulu aslî üyeliğine seçilmiş olup bu kurumda çeşitli kurullarda üye ve başkan olarak görev yapmıştır. Çalışmalarını Türkçe tarihî metinler üzerine yoğunlaştırmış bulunan Mertol Tulum'un araştırma, inceleme ve tenkit yazıları dışında yayımlanmış on yedi kitabı bulunmaktadır.

Mertol Tulum, "Sinan Paşa, *Tazarru'-nâme,*", " Nev'î-Dîvân (Tenkitli Basım)", 3 ciltlik "Temel Türkçe Sözlük", "Mühimme Defteri 90", "Tarihî Metin Çalışmalarında Usul" , "III. Ahmed'in **Düğün Kitabı** (Sûr-nâme-i Vehbî)" gibi pek çok değerli esere imza atmıştır. Mertol Tulum'un bir başka yayını olan, Tursun Bey'in, "*Târîh-i Ebü'l-feth* isimli eseri özel bir önem arz etmektedir. Ayrıca, Sinan Paşa'nın ünlü eseri *"Tazarru'nâme"* , Mertol Tulum tarafından *" Yakarışlar Kitabı"* adıyla günümüz Türkçesine kazandırılmıştır. Ahmed Çelebi'nin *"Sergüzeşt ve Ravzatü't-Tevhid"* başlıklı iki eserinin geniş özetleriyle birlikte çevri yazılı metinlerinin yayımı da Mertol Tulum tarafından gerçekleştirilmiştir.

MATRAKÇI NASUH

Matrakçı Nasuh, Türk kültür tarihinin üretken, üretken olduğu kadar da ilginç ve çok yönlü isimlerinden bir tanesidir. Çok yönlüdür çünkü, o bir ressam, bir tarih yazarı, bir matematikçidir. Aynı zamanda da adını taşıdığı "matrak" sporunda bir usta ve iyi bir silahşördür. Doğum tarihi bilinmemektedir.

Matrakçı Nasuh'un, II. Bayezid zamanında, Enderun'da eğitim gördüğü bilinmektedir. Fransız araştırmacı Dominique Halbout du Tanney, bu okulun "Galatasaray" olabileceğine işaret etmektedir. Matrakçı Nasuh da, yapıtlarını daha geç bir dönemde vermiş olsa bile, tıpkı Pîrî Reis gibi, II. Bayezid döneminde yaşanan büyük kültürel ortamın ve dinamizmin yetiştirdiği bir yaratıcı kişiliktir.

Matrakçı Nasuh'un, tartışma kabul etmeyen yazı ve resim yetenekleri yanında, iyi bir eğitim aldığı da kesindir. Çünkü kalem oynattığı tarih yazıcılığı ve kitap yazdığı matematik bilgisi, ancak iyi bir eğitimin sonucunda ürün vermeye uygundur.

Uzmanlar, Nasuh'un 1517 de kaleme aldığı matematik kitabında, rakamlar, pozitif tam sayılar, dört işlem gibi konuları işlediğini belirtmektedir. Ama ilginç olan, Nasuh'un ölçekler, miras, vergi ve benzeri konuları da ele almasıdır. Böyle bir tespit, Matrakçı Nasuh'un ülkenin yönetici kadrolarının ihtiyaçlarını yakından bildiğini ya da izlediğini göstermektedir.

Tarih, Matrakçı Nasuh'un yetenek ve bilgisini birlikte kullandığı ve başarılı olduğu bir alandır. Kanunî tahta geçtikten

sonra, ünlü tarihçi Taberî'nin -"Tarihür-resul ve'l mülk"- adlı kitabını Türkçeye çevirmiştir. Ama Matrakçı Nasuh, asıl kendi özgün yapıtlarıyla klasik Türk tarih yazıcıları arasındaki yerini almıştır.

Bu kitapta yeni Türkçe'ye aktarılan, minyatürlerle bezenmiş "Tarih-i Sultan Bayezid", Matrakçı Nasuh'un işte böyle bir eserdir. "Fetihnâme-i Karaboğdan", "Târîh-i Feth-i Şikloş ve Estergon ve İstunibelgrad" gibi çalışmaları ise, Kanunî döneminin zaferlerine adanmıştır.

"Tarih-i Sultan Bayezid" örneğinde görüldüğü gibi, Matrakçı Nasuh eserlerini kendi çizgileriyle de süslemiştir. Nasuh, kitabında anlattığı, İnebahtı, Modon ve Koron gibi deniz savaşlarını, canlı bir şekilde resmetmiştir. Yine Nasuh'un, kendi çizimleriyle bezenen büyük bir eseri ise Irak seferini anlatır. Lakin Nasuh'un çizimleri süsleme değil, işlevsel çalışmalardır.

Kanunî Sultan Süleyman ile çıktığı Irak seferi, Nasuh'un bir büyük eserine esin vermiştir. "Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn-i Sultan Süleyman" büyük bir görsel zenginlik sunmaktadır. İstanbul'dan Tebriz'e oradan Bağdat'a kadar, kentler, saraylar, türbeler, camiler ve binalar, bu yapıtta kayıt altına alınmıştır. Sanat tarihçisi Banu Mahir, haklı olarak, bu eserin, "Türk mimarlık tarihi açısından belgesel değer" taşıdığı görüşündedir.

Sanat, yazı ve matematik yanında, Matrakçı Nasuh'un çeşitli silah yarışlarına katıldığı ve üstün başarılar elde ettiği de bilinmektedir.

II.Bayezid döneminde yetişen Matrakçı Nasuh, Yavuz Selim ve Kanunî Sultan Süleyman dönemlerini yaşamış, 1564 yılında ölmüştür.
Matrakçı Nasuh'un, Türk kültür mirasının doruk noktalarından bir tanesi olduğuna kuşku yoktur.

Matrakçı Nusah'la İlgili Kaynaklar

+ Banu Mahir, Nasuh (Matrakçı), Osmanlılar Ansiklopedisi, C.2 , s.350 -351, YKY, İstanbul 2008

+ Dominique Halbout du Tanney, İstanbul Vu Par Matrakçı, Dost Yayınları, Ankara 1993

+ Hüseyin Gazi Yurdaydın, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irâkeyn, Türk Tarih Kurumu, Ankara 1976

+ Hüseyin Gazi Yurdaydın, Matrakçı Nasûh, A.Ü.İlahiyat Fakültesi, Ankara 1963

+ Hüseyin Gazi Yurdaydın, Matrakçı Nasuh, İslâm Ansiklopedisi, C.28, s.143,144,145 Türkiye Diyanet Vakfı, Ankara 2003

+ İhsan Fazlıoğlu, Matrakçı Nasuh – Matematikçiliği, Osmanlılar Ansiklopedisi, C.2, s.351, YKY, İstanbul 2008

MATRAKÇI NASUH

TARİH-İ SULTAN BAYEZİD

Sultan II. Bayezid'in Tarihi

HAZIRLAYAN
Reha Bilge

KLASİK TÜRKÇEDEN AKTARAN
Mertol Tulum

İÇİNDEKİLER

Takdim	Dr. Bülent Katkak	15
Sunuş	Beste Gürsu	17
Önsöz	Reha Bilge	19
"Tarih-i Sultan Bayezid", Matrakçı Nasuh ve II.Bayezid Üzerine	Reha Bilge	22
"Tarih-i Sultan Bayezid" ve Eser Hakkında Bir Değerlendirme	Mertol Tulum	40
"Tarih-i Sultan Bayezid" Yeni Türkçe Metin	Matrakçı Nasuh	49
Açıklamalar		135
Minyatürler		153
"Tarih-i Sultan Bayezid" Çevri Yazı	Matrakçı Nasuh	167
"Tarih-i Sultan Bayezid" Tıpkı Basım Topkapı Sarayı Revan Yazması No 1272	Matrakçı Nasuh	252

TAKDİM

Ülkemizin kültürüne, turizmine, eğitimine ve sporuna yapmış olduğu örnek hizmetlerle adı her zaman ilklerle anılan Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, günümüzde en büyük önceliğini; kültürel mirasımızın korunması, yaşatılması, anlaşılması ve ulaşılır olmasına yönelik faaliyetlere vermektedir.

Turing; tarihini, geçmişini bilmeyen bir toplum, geleceğini de inşa edemez fikrinden yola çıkarak, ölümünün 450. yılında UNESCO 2014-2015 anma ve kutlama yıl dönümleri kapsamında yad edilen; mana ve marifet sahibi Matrakçı Nasuh'un kaleme aldığı, Topkapı Sarayı Müzesi koleksiyonunda yer alan Revan Yazması, 1272 nolu "Tarih-i Sultan Bayezid" adlı eseri, tıpkıbasım ve günümüz Türkçesiyle bir arada, siz değerli okuyucularımıza sunmaktadır.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükseliş döneminin; sosyal, siyasi, coğrafi özelliklerinin eşsiz minyatür ve kıymetli bilgilerle donatıldığı bu eserin, herkes tarafından anlaşılabilir olması ve kaynak kitap olarak değerlendirilmesi, en büyük temennimiz.

Tıpkı Matrakçı'nın dediği gibi "Her şey zamanla unutulup gider, ancak gönülde ve dilde olan şeyler unutulmaz". Bizim de dileğimiz; tarihe ışık tutan tüm değerli eserlerin ve onlara hayat veren şahsiyetlerin unutulmaması, tekrar tekrar hatırlanması…

Saygılarımla.

Dr. Bülent KATKAK
Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu
Yönetim Kurulu Başkanı

SUNUŞ

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın himayelerinde, İKASD İsanbul Kültürlerarası Sanat Diyalogları Derneği tarafından hazırlanan "16. Yüzyıl dâhisi Matrakçı Nasuh" projesi, üç kıta, dokuz ülke ve on şehirde gerçekleştirilecektir.

Ölümünün 450. yılında UNESCO tarafından "Anma ve Kutlama Yıl Dönümleri" kapsamına alınan Matrakçı Nasuh (Nasuh bin Karagöz bin Abdullah el-Bosnavi) her ne kadar Kanuni Sultan Süleyman döneminde şair, felsefeci, sanatçı ve matematikçi gibi vasıfları ile anımsansa da, II.Sultan Bayezid hakkında yazdığı bu değerli eser ile Osmanlı Devleti içerisindeki siyasi kimliği de anlaşılmaktadır.

"16 yüzyıl dahisi Matrakçı Nasuh" projesi güzergahında hediye edilmek üzere hazırlanan, Matrakçı Nasuh'un "Tarih-i Sultan Bayezid" eserini, klasik Türkçeden yeni Türkçeye aktaran Sayın Mertol Tulum'a, yayına hazırlayan ARVANA Yayınları, Giza Yayıncılık Ltd. ile Sayın Reha Bilge'ye, Topkapı Sarayı Revan yazmalarındaki özgün baskı hali ile tıpkı basımını sağlayan Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Başkanı Sayın Bülent Katkak'a ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu'na kattıkları değerlerden dolayı en derin teşekkürlerimizi sunarız.

Beste GÜRSU
Yönetim Kurulu Başkanı
İKASD İstanbul Kültürlerarası Sanat Diyalogları Derneği

ÖNSÖZ

Matrakçı Nasuh'un yazmış olduğu "Tarih-i Sultan Bayezid" bir II. Bayezid anlatısıdır. İyi bir anlatı için iyi bir öykü gereklidir ve II.Bayezid iyi bir öykünün sahibidir. Onun, "Tarih-i Sultan Bayezid" başlıklı eserde ve dolayısıyla bu çalışmada anlatılan öyküsü, bir devlet adamının inişli çıkışlı siyaset yaşantısından canlı bir kesittir.

II. Bayezid'in, dıştan bakıldığı zaman sakin ve heyecansız görünen ruh dünyası pek çok fırtınayla sarsılmıştır. Mutlu anları yok değildir, ama bir dolu dramatik gerilim ve duygusal kırılma yaşamıştır. Kardeşi Şehzade Cem'in onu bir ömür boyu kuşatan gölgesi; maruz kaldığı suikast girişimi; büyük oğullarının erken ölümü; geriye kalan üç oğlu Ahmet, Korkut ve Yavuz Selim arasında başlayan taht kavgaları; küçük oğlu Yavuz Selim'in kendisine karşı isyan etmesi; taht için seçilmiş ve sevdiği oğlu Ahmet'in iktidar oyununda devre dışı kalması, siyaset oyununun bir insan yazgısıyla iç içe girdiği anlardır.

İstanbul'u ve Türkiye'yi kasıp kavuran 1509 büyük depremi ise II.Bayezid devrinde ayrı bir fasıldır.

Türk hat sanatının kurucularından Hamdullah'ın değerini bilip, Amasya'dan İstanbul'a davet edecek kadar ince zevkli; Türk veya Uzun Firdevsî'yi kitap yazması için teşvik edecek veya Ali Şir Nevaî'nin şiirlerini okuyacak kadar kültürlü; kullandığı yayları kendisi yapacak kadar el işlerinde usta; Nasuh'un eserinde değinildiği gibi, yenilmez Venedik donanmasına karşı kafa tutup, onu alt edecek kadar cüretli; Galatasaray okulunu

kuracak kadar uzak görüşlü; Çorlu'daki savaşta yendiği oğlu Yavuz Selim'in peşini koyuverecek kadar, belki bezgin, belki hoşgörülü, belki yorgun ve kalbi yaralı bir adamdır II. Bayezid. Annesi, kızları, damatları ve Amasyalı gençlik arkadaşlarından oluşan bir çemberin içerisinde, II.Bayezid herhalde mutludur ve kendisini güvende hissetmektedir. Kadınların varlığından hoşlandığı bellidir. Çağatay Uluçay'ın, Topkapı Sarayı arşivinden bularak yayınladığı mektuplar bunu yansıtmaktadır. Annesi, kızı, büyük halası Selçuk Hatun, o mektuplardaki kadınlar, belli birer kişilik yansıtmakta, taleplerini II.Bayezid'e özgürce iletmektedirler.

"Tarih-i Sultan Bayezid", ne yazık ki, II.Bayezid'in öyküsünün sadece bir tarafını anlatmaktadır. Ama Türk siyaset ve denizcilik tarihi bakımından büyük önem taşıyan bir eserdir. Eseri, klasik Türkçe'den yeni Türkçeye, değerli bilim adamı Mertol Tulum aktarmıştır. Bu kitabın hazırlanmasında Sayın Mertol Tulum ile birlikte çalışmak zengin bir tecrübe oldu. Titiz çalışması için kendisine teşekkürü borç bilmekteyim. Süleymaniye Kütüphanesi'nin eski müdürü, Sayın Muammer Ülker ise en başından itibaren, bu kitabın hazırlanması için değerli tavsiyelerini ve dostluğunu hiç esirgemedi. Dolayısıyla ona, desteği için teşekkür borçluyum. Yıllar önce Matrakçı Nasuh'a dikkatimi çeken değerli Abdülkadir Günyaz'a da burada teşekkür ediyorum.

Hiç kuşku yok ki daha önceki yayın Türk tarih yazıcılığı araştırmalarına ciddî bir katkı olmuştu. Şimdi Matrakçı Nasuh'un eserinin tıpkı basımla birlikte bilim dünyasına ve okura kavuşması mutluluk vericidir. Kitap ilk yayından farklı

olarak Topkapı Sarayı Revan yazmalarındaki özgün halinin basımını da kapsamaktadır. Dolayısıyla kitabın bilgi ve bilimsel değeri pekişmektedir.

İKASD İstanbul Kültürlerarası Sanat Diyalogları Derneği tarafından projelendirilen "16.yy dahisi Matrakçı Nasuh" projesi kapsamında, böyle bir eserin uluslararası platformlara ulaşmasını ve kitabın yeniden yayınlanmasını sağlayan Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu'na, yayın izinini veren Topkapı Sarayı yönetimine ve ayrıca emeği geçen herkese çok teşekkür ederim.

Kitap, sadece bugüne kadar çok ihmal edilen II.Bayezid'in iktidar serüveni yahut Türk denizcilik tarihi açısından önemli değildir. Eser, klasik Türk kültür tarihinin Kaşgarlı Mahmud, Yunus Emre, Mimar Sinan, Evliya Çelebi, Pirî Reis gibi evrensel isimleri arasında yer alan, dünya kültürü açısından önemi giderek ortaya çıkacak olan Matrakçı Nasuh'un da anlaşılması ve araştırılması bakımından önem taşımaktadır. Çünkü II.Bayezid ve döneminin araştırılması konusundaki ciddî boşluk Matrakçı Nasuh açısından da geçerlidir. Bu kitabın II.Bayezid ve Matrakçı Nasuh çalışmalarında yeni adımlara ve yeni araştırmalara yol açmasını diliyorum.

Reha BİLGE
Nisan 2015

"TARİH-İ SULTAN BAYEZİD", MATRAKÇI NASUH VE II.BAYEZİD ÜZERİNE

Reha Bilge

Matrakçı Nasuh'un yazdığı kabul edilen "Sultan II. Bayezid'in Tarihi", yani "Tarih-i Sultan Bayezid" [1], bu kitabın ana metnidir. Matrakçı Nasuh, bir yazar ve bir ressamdır. Aynı zamanda da, lâkabını aldığı matrak sporunda usta bir oyuncudur.[2] Karşımızdaki insan, çok yönlü bir kişidir ve geriye bıraktığı eserleriyle, klasik Türk kültür mirasının ölümsüz isimleri arasında yerini almaktadır.

Kaşgarlı Mahmut, Evliya Çelebi, Mimar Sinan veya Pirî Reis gibi, hiç şüphe yok ki, Matrakçı Nasuh da, klasik Türk kültürünün dünya kültür mirasıyla bir kesişme noktası; onlarla birlikte, evrensel uygarlığın vazgeçilmez temel yapı taşlarından biridir.

Matrakçı Nasuh'un yolu, henüz çok küçük yaşlarda, Sultan II. Bayezid ile karşılaşmış olmalıdır. "Tarih-i Sultan Bayezid" kitabının ana kahramanı II. Bayezid, 1481 yılında tahta geçtikten sonra, "Galatasarayı" okulunu kurmuştur. Araştırmacılar, Matrakçı Nasuh'un, "Galatasarayı" okulunun ilk öğrencileri arasında yer aldığını tahmin etmektedir.[3]

Okul, İmparatorluğun kurumsal alt yapısını tesis etmek için II.Bayezid'in başlattığı atılımların bir ürünüdür. Bu uzak görüşlü ve benim deyişimle, gölgede kalmış hükümdarın, İmparatorluğun omurgasını teşkil edecek insan malzemesini yetiştirmek amacıyla Galatasarayı kurduğu, rahatlıkla söylenebilir.[4]

Burası bir ocak olacak ve sadece yönetici kadrolar değil, "sanat erbabı" da yetişecektir. Nihayetinde, şu ocak veya bu ocak olması da fark etmeyecektir, çünkü kesin olan, Türk kültür tarihinin, II. Bayezid döneminde yaşadığı büyük patlamanın ve egemen atmosferin, Matrakçı Nasuh'u kucaklaması, eğitmesi, etkilemesi ve biçimlendirmesidir.

Matrakçı Nasuh'un eseri olduğu kabul edilen "Tarih-i Sultan Bayezid" yayını entelektüel birikim, evrensel kültür mirası ve akademik çalışmalar açısından, kuşkusuz büyük bir eksiği kapatmakta; elimizdeki bu kitap, değerli bilim adamı Mertol Tulum'un titiz aktarımıyla ciddi bir boşluğu doldurmaktadır.

"Tarih-i Sultan Bayezid" ile ilgili ilk bilgileri, hakkındaki pek çok şey gibi, Hüseyin G.Yurdaydın'ın "Matrakçı Nasuh" isimli araştırmasında ayırdığı kısa bir bölümden öğrenmekteyiz. Yurdaydın, Topkapı Sarayı Revan yazmaları arasında bulunan bu eseri, Matrakçı Nasuh'un öbür yapıtlarının üslub ve düşünce özellikleriyle karşılaştırmakta, benzerlikleri ortaya koymaktadır. Fakat bu çalışma maalesef kısa bir bölümden ibarettir.[5]

"Tarih-i Sultan Bayezid", yeni Türkçesiyle ilk kez 2012'de, II. Bayezid'in 500.ölüm yıldönümünde tarafımızdan yayınlanmış ve yeniden gün ışığına çıkmıştır. Dolayısıyla, 500 yıl sonra, bize II. Bayezid'i gündeme getirmek, onun hakkında düşünmek, tartışmak ve yeniden değerlendirmek fırsatını vermiştir ve halen de vermektedir.

Kitap, II. Bayezid ve döneminin önemini sürekli vurgulayan, içine itildiği koyu gölgelikten açığa çıkartılmasına çaba gösteren bu satırların yazarı için, ayrı bir mutluluk kaynağı olmuştur. Çünkü, yine bu satırların yazarı, Türk toplumu olarak, II. Bayezid'e çok şey borçlu olduğumuzu, yaptığı çalışmaların sonucunda görmüştür. II. Bayezid'in özel saygı hak eden bir devlet adamı olduğuna şüphe yoktur.

Daha da önemlisi, yine bu satırların yazarı, onun, yani II. Bayezid'in garip bir yalnızlığa mahkûm edilip, tarihî bir haksızlığa maruz kaldığına, gölgede bırakıldığına inanmıştır. Bu "Tarih-i Sultan Bayezid" yayınıyla birlikte, umalım ki, II. Bayezid'e yapılan haksızlığın giderildiği, onun öneminin giderek daha fazla anlaşıldığı, yüksek bir itibar kazandığı bir süreçte yeni bir adım daha olsun.

Gerçi, sıra Osmanlı hanedanı içindeki iktidar mücadelesine geldiği zaman, Matrakçı Nasuh'un eseri de bu haksızlıktan pek muaf değildir. Çünkü Nasuh, gününün siyasî koşullarına göre taraf tutmaktadır. Daha doğrusu, kendisini, II. Bayezid sonrasının siyasal gelişmelerine ve iktidar odaklarına göre konumlandırmaktadır. Bu noktada, Matrakçı Nasuh'un duruşu, Yavuz Selim'i övmek ve yüceltmek üzere geliştirilmiş "Selimnameler" ile aynı hizadadır.

Ona göre Şehzade Ahmet neredeyse beceriksizdir; Şehzade Korkut'u gözü görmez; Yavuz Selim'i yüceltir. Konu, taht kavgaları sürecindeki II. Bayezid olunca, "Tarih-i Sultan Bayezid'in" yazarı, bilinen ve standart eleştiri dağarcığına yönelmekte; ama sıra deniz savaşlarına gelince, bizi doğru bir

yoldan götürmektedir. Onun için, "Tarih-i Sultan Bayezid" bir tarih metni olduğu kadar da taraflı bir siyaset metnidir. Ama bu, metnin ne önemini ne de ciddiyetini azaltmaktadır. Tam tersine, yazının başında da belirtildiği gibi, II. Bayezid'i yeniden tartışmak ve üzerinde düşünmek için bir fırsat sunmaktadır.

Hemen burada belirtmeliyiz ki, II.Bayezid konusu yalın bir tarih konusu değildir. Çok boyutlu bir alandır. II.Bayezid dönemini tam anlamıyla kavramak için, küresel tarih, Portekiz ve İspanya'nın denizlerdeki engin yayılması, Endülüs'te, Müslüman ve Yahudilerin kırıma ve soykırıma maruz kalması, Alman Habsburg İmparatorluğunun kurumlaşma evreleri, büyük Macar Kralı Mattyas Korvinus'un Almanlara karşı zorlu mücadelesi ve Şah İsmail'in ortaya çıkışı gibi pek çok unsurla birlikte düşünmek ve analiz etmek gerekmektedir. Buna, II. Bayezid'in kültür, tarih yazımı ve bayındırlık alanındaki katkı ve rolünü de eklemek ve öyle değerlendirmek bir zorunluluktur.

" Tarih-i Sultan Bayezid" , metin olarak, tarihçiler için temel bir kaynaktır. İçindeki zengin malzemeyle, Türk dili ve edebiyatı araştırmacıları için de, yine temel bir kaynaktır. Siyaset bilimcileri içinse, iktidar ve söylem ilişkisini analiz etmek için harika bir metindir. Çünkü, yaşadığı zamanın diliyle, taraf tutan bir söylem ustaca nasıl kullanılmaktadır, Matrakçı Nasuh bunun güzel bir örneğini vermektedir.

Klasik Türk sanatlarıyla ilgilenenler ve sanat tarihçileri içinse, "Tarih-i Sultan Bayezid", içerdiği minyatürler ve

görsel malzeme nedeniyle, merak uyandırıcıdır. Eserdeki minyatürler II. Bayezid'in, İnebahtı, Modon ve Koron deniz savaşlarını resmetmektedir. Görsel unsurun deniz savaşları üzerinde odaklanması herhalde bir rastlantı değildir. Hattâ, bunun bilinçli bir tercih olduğu rahatlıkla söylenebilir. Çünkü, tam da bu husus, yani deniz, denizlere dayalı bir strateji ve donanma, II. Bayezid'in ayırıcı özelliklerinin başında gelir. Matrakçı Nasuh'un kitabı, içindeki güzel resimlerle sanki, II. Bayezid'in denizlerde üstünlük kurmak yolunda gösterdiği inatçı çabayı simgelemektedir.

Söylemi İyi Okumak

Gerçekleri kendi yorumuyla anlatırken "Tarih-i Sultan Bayezid'in" yazarı Matrakçı Nasuh'un söylemi çok gerçekçidir. Onun bu gerçekçiliği sözcük ustalıkları arasından hemen görünür. Çünkü bütün değerlendirmesi "reel politika" üzerine kuruludur. Kazananın zaten belli olduğu, kendisi açısından belki bir vicdanî muhasebe gerektirecek olan, II. Bayezid ile kardeşi Cem arasındaki iktidar mücadelesinin üzerinde fazla oyalanmaz:

"dönüşünü gözleyen ve gündüz ve gece yapraklarındaki hüküm kurallarını çıkaran astrologlar 'padişah olur' diye (Şehzade Cem için) hükme varmışlar, bu sonuca işaret etmişlerdi. İşaret ettikleri sonuç gerçekleşti; ancak devlet gücü, saltanat erki ve halife olmanın sorumluluğu düşünceli davranmayı gerektirmekteydi. O, zarar vermekte ayak diredi."[6]

diyerek, kalemini iğne gibi saplamayı bilir. Kendi yaşam felsefesi ve siyasal duruşu ile, II. Bayezid'e nerede destek

vermesi gerektiğini de pek iyi bilmektedir. Eserin daha hemen başlarından itibaren, II. Bayezid'in stratejik açıdan önem taşıyan üç seferi üzerine odaklanır. Önce Kili ve Akkerman seferini anlatır. Ardından, II. Bayezid'in Memluklar'a karşı verdiği Çukurova mücadelesini anlatır. Anlatı, daha sonra, İnebahtı, Modon ve Koron gibi birbirini tamamlayan üç deniz harekâtı üzerinde yoğunlaşır.

II. Bayezid'in denizlere yönelik stratejisini, azmini ve mücadelesini anmak için üzerinde durulması gereken noktalar tam da burasıdır. Burası yazarımız Matrakçı Nasuh açısından da güvenli sulardır. Çünkü bunlar, "taht savaşları" veya II. Bayezid ile oğlu Yavuz Selim arasındaki çatışmanın getirdiği sorunsalın dışındadır. Yani, Osmanlı hanedanı içi değil, devletin dış çatışmalarıdır. Onları işlerken Matrakçı Nasuh'un kendini rahat hissetmesi olağandır.

Öte yandan, hemen kısaca belirtmek gerekir ki, Kili ve Akkerman seferi, Çukurova seferi ve ardından İnebahtı, Modon ve Koron'u kapsayan kara ve deniz seferi, plansız veya rastgele kararların sonucu değildir. Ortada bir rastlantı yoktur. Tam tersine, incelendiği zaman her üç seferin de aynı mantık zincirinin halkaları olduğu görülür. Arkalarında bütünlükçü bir strateji yatmaktadır ve II. Bayezid'in rakipsiz olduğu bir alandır.

Matrakçı Nasuh da, başta Uzun Firdevsî veya öteki adıyla Türk Firdevsîsi olmak üzere, Oruç Bey, Kemal Paşazade ya da Pîrî Reis gibi yazarlarla birlikte, II. Bayezid'in deniz üstünlükleri yaratmaktaki başarısını doğru değerlendirmiştir.

Fakat, aynı sezgiyi ve değerlendirmeyi Şehzade Korkut için yapabildiğini söylemek, Matrakçı Nasuh için mümkün değildir. Şehzade Korkut'un Türk denizciliğinin oluşmasındaki rolüne veya öbür katkılarına değinmez.[7] Oysa, yazarımızdan daha önce yazmış olanlar, örneğin Türk Firdevsîsi, Şehzade Korkut'un adını ve başarılarını pek iyi anlatmaktadır. Yani, Matrakçı Nasuh gibi, zamanının üst düzey bir entelektüelinin bunları bilmemesi olanaksızdır.

II. Bayezid'in damadı ve değerli devlet adamı Hersekoğlu Ahmet Paşa konusunda da, Matrakçı Nasuh'un sempati ifadelerine pek tanık olmayız.[8]

Bütün bu tespitler, elbette ki ancak, Matrakçı Nasuh'un tuttuğu tavırla ilgilidir. Şehzade Korkut, Yavuz Selim'in tahta geçmesiyle hayatını kaybetmiştir. Hersekoğlu ise, Yavuz Selim'in asıl siyasî rakibi olan Şehzade Ahmet'i desteklemiştir.

Kısa Bir Yorum ve Kaynaklar Üzerine

II. Bayezid, büyük bir İmparatorluğun kurucusu olan Fatih Sultan Mehmet'in, 1447 yılında Dimetoka'da doğmuş ikinci oğludur. Gençlik yıllarını, bir kültür kenti diyebileceğimiz Amasya'da geçirmiş, orada şehzadelik yapmıştır. 1481 yılında tahta çıkmış, 1512 yılında, bir darbe ile tahttan indirilmiş ve aynı yıl ölmüştür.

Onun etkisi bu üç satırlık öz geçmişin çok ötesindedir. II. Bayezid, donanmanın, denizcilerin, denizlerdeki stratejik üstünlük mücadelesinin hükümdarıdır. Ama aynı zamanda da kültürel atılımların, bayındırlığın ve kentleşmenin hükümdarıdır.

II. Bayezid tarafından kurulan Galatasaray okulu, Edirne külliyesi ve Galata Mevlevihanesi bir bakıma geçmiş birikimin billurlaşmasıdır ve onun izlerini taşır. Her üç kurum da birer başarı öyküsüdür. İmparatorluk ve Cumhuriyet döneminde süren etkiler yaratmışlardır.

Tarih, kurucuları öldükten bir süre sonra dağılan devlet ve imparatorluk örnekleriyle doludur. İşte tam bu noktada, II.Bayezid tarihsel bir rol oynamıştır. Kurumlaşma çabaları, diplomatik sezgisi, deniz üstünlükleri, donanmaya gösterdiği özen, kentleşme hamleleri, bayındırlık ve ticaret altyapısı, yasal düzenlemeler ile II. Bayezid, çok hızlı büyümüş bir İmparatorluğu sağlam bir zemine oturtmuştur. Bu maddî çerçeve, II. Bayezid zamanında, İmparatorluğun yaşaması için şart olan bir kültür-sanat ortamıyla ve en önemlisi ortak bir tarih bilinciyle donanmıştır.

Tarih merakı, yine aynı dönemde, pek çok kalem tarafından yazıya dökülmüştür ve bunun arkasında II. Bayezid'in desteği vardır. Türk tarih yazıcılığının büyük bir aşama yaptığı, klasik isimlerin ürün verdiği yıllardır bunlar. Aşıkpaşazade, Neşrî, Tursun Bey, Oruç Bey, Türk Firdevsîsi, Tarihçi Kemal, Kemal Paşazade, Behiştî hemen akla gelen isimlerdir. Buna yazdığı "Fetihname" nedeniyle Tacizade Cafer'i de eklemeliyiz. Ana konusu denizler üstüne olmakla beraber, tarih yazıcılığı açısından da eşsiz bir eserin sahibi olan Pîrî Reis'i de listeye mutlaka eklemek şarttır. Her ne kadar eserini daha sonra tamamlasa da, Pîrî, II. Bayezid döneminde yetişmiş; denizciliği onun kaptanı ve kendi amcası Kemal Reis'in yanında öğrenmiştir. Türk tarih bilgisinin temel taşları II. Bayezid döneminde döşenmiştir denilebilir. Kuruluş yıllarında döşenen bu zemin, aynı İmparatorluğun

çöküş yıllarına, oradan da Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş ve gelişmesine kadar uzanan bir tarih bilincini beslemiştir.

II. Bayezid zamanında gelişen tarih yazıcılığının etkisi yalnızca tarih bilinci veya bilgisiyle sınırlı değildir. Türk Firdevsîsi'nin, Oruç Bey'in, Tarihçi Kemal'in, Neşrî'nin ve diğerlerinin katkısıyla, Türkçe duru, gelişmiş, geniş ifade olanaklarına sahip bir yazı dili zenginliğine kavuşmuştur. Öte yandan, yine aynı dönemde, Necati Bey veya Mihrî Hatun gibi şairlerin dizeleri elbette ki Türkçe'ye ciddî ve güzel katkılar yapmıştır.

Türkçe'den ve edebiyattan söz açılmışken II. Bayezid'in yakın çevresinde yer alan Tacizade Cafer burada tekrar anılmalıdır. O sadece yazmak değil, "özgün yazmak" dürtüsüne sahip, en azından edebiyatta eleştirel bir zihniyet,- bir "esprit critique"- olarak kültür tarihindeki yerini almıştır. Aynı dönemde, Türkçenin çok geniş bir coğrafyada, bir "lingua franca", yani ortak iletişim dili haline geldiğini söylemek de yerinde bir tespit olacaktır. [9]

Peki ya II. Bayezid'le ilgili kaynaklar ne durumdadır?

Doğrudan II.Bayezid üzerine yapılmış çalışmalara bakınca, sayıları ne yazık ki sınırlıdır ve onun hak ettiğinden çok daha azdır: Selâhattin Tansel'in "Sultan II.Bâyezid'in Siyasî Hayatı", dönemin dış politikasının ve askerî olaylarının akışını izlemek için temel bir kaynaktır. Mustafa Cezar'ın, "Mufassal Osmanlı Tarihi"tartışmasız dev bir eserdir, lakin genel bir tarih kitabıdır. Ancak, eserin ikinci cildindeki II. Bayezid bölümü, pek öğreticidir. Hiç tereddütsüz aynı gözlem, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın anıtsal eseri,"Osmanlı Tarihi" için de yapılabilir. Uzunçarşılı'nın

eseri, II. Bayezid dönemiyle ilgili olarak epey geniş bir temel bilgi sunmaktadır. II. Bayezid'le ilgili ayrıntılı bilgi veren bir genel tarih eseri de Johann Wilhelm Zinkeisen'in,"Avrupa'da Osmanlı İmparatorluğu Tarihi " isimli hacimli yapıtıdır. Nicolae Jorga'nın yazdığı "Osmanlı İmparatorluğu Tarihi", II. Bayezid'le ilgili genel bilgilerin okunabildiği başka bir hacimli eserdir.[10]

Bu isimlere ayrıca, Alman tarihçi Franz Babinger'i de eklemek mümkündür. Babinger II.Bayezid'in önemini kavrayacak kadar bilgi sahibidir. Fakat çoğu kez olduğu gibi, zaman zaman Türk karşıtlığına varan Avrupa merkezci ve tuhaf bakış açısı bilgisini örter. Ama asıl, Alman tarihçi Hans Joachim Kissling'in, II.Bayezid'e gösterdiği genel özen çok dikkat çekicidir. Özel olarak ise, Kissling'in, II.Bayezid'in Akdeniz ve donanma siyasetiyle ilgili çalışmalarının altını çizmek, bir saygı ve kadirşinaslık ifadesi olacaktır. Yine aynı şekilde, bir başka Alman araştırmacı olan Hans-Albrecht von Burski'nin II.Bayezid'in denizcilik siyaseti ve Kemal Reis'le ilgili araştırması da üzerinde emek verilmiş bir çalışmadır.

"Türkiye'nin Dış İlişkileri 1481-1512"-"Foreign Relations of Turkey 1481-1512"-, Amerikalı tarihçi Sydney Nettleton Fisher'in, II.Bayezid ve dönemi hakkındaki henüz aşılmamış eseridir. Venedik kaynaklarına da dayanarak, II.Bayezid'in ve dolayısıyla dönemin Türk dış politikasını incelemiştir. Kitap ayrıntılı ve zengin bir veri kaynağıdır. Ama, sadece Türkiye ile yetinmez. Dönemin Akdeniz ve Batı Asya siyaset sahnesi de eserde izlenir.[11]

Yine bir Alman tarihçi olan Hedda Reindl'in eseri "Maenner um Bayezid, -" Bayezid'in Çevresindeki Adamlar "-, II.Bayezid'i

ve yakın çevresini tanımak için vazgeçilmez bir çalışmadır. Hedda Reindl, bir bakıma Kissling'in izinden gitmiş, dikkatini II. Bayezid üzerine yoğunlaştırmış, ciddî bir eser vermiştir.[12] Kitabın, yazar tarafından elden geçirilmiş Türkçe çevirisi, "II. Bayezid ve Çevresi-Hükümdarın Adamları" adıyla ARVANA yayıncılık tarafından yayınlanmıştır.[13]

Reha Bilge'nin, "İkinci Bayezid–Gölgede Kalmış Bir Hükümdar" başlıklı yazısı ise, II. Bayezid'i hem siyaset ve kültür, hem de insani yönleriyle ele alan bir başka çalışmadır. [14] Reha Bilge'nin "II. Bayezid Deniz Savaşları ve Büyük Strateji" adlı kitabı, büyük bir küresel dönüşüm çağında denizlerdeki büyük rekabeti anlatmaktadır. Kitap, II. Bayezid'i, dünyadaki küresel olaylar, Akdeniz'de yapılan deniz hegemonyası mücadelesi, Portekiz yayılması ve Avrupa tarihindeki gelişmelerin bağlamında yorumlamaktadır. Dönemin kültür ve sanat ortamı da, aynı çalışmada, yer almaktadır.[15]

Bir kitap hacminde olmasa da, Selahattin Tansel, M.C.Şehabettin Tekindağ, Çağatay Uluçay ve İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın bazı makaleleri de, II. Bayezid hakkındaki boşluğu bir nebze doldurmakta; onun iktidar mücadelesi ve dış politikası üzerine bilgi vermektedir. Şehabettin Tekindağ'ın makalesi II. Bayezid'in tahta çıkışı üzerine odaklanırken, Çağatay Uluçay'ın makalesi onun tahttan indirilişi üzerine yoğunlaşmıştır. Bayezid'in dış siyaseti ve personel politikası hakkında yaptığı çalışmasıyla ilgili olarak, Hans Joachim Kissling tekrar anılmalıdır.[16]

Sistematik bilginin dışında, II. Bayezid'i anlamak ve yorumlamak için kullanılması gereken araçlar, modern siyaset biliminin

yöntemleridir: büyük iktisadî süreçler, ticarî çıkarlar, kurumlaşma, hegemonya, strateji, jeopolitika gibi kavramlar II. Bayezid'in ve döneminin incelenmesi için, bize bir dizi tutarlı araç temin edecektir. Sıra şimdi bu tür çalışmalara gelmiştir ve II. Bayezid ancak modern bir siyasal analiz diliyle daha iyi anlaşılabilecektir.

Türk Firdevsîsi'nin, "Kutbname" adlı eseri ve "Oruç Bey'in tarihi", hem veri dozu yüksek içerikleri, hem coşkulu ve duru Türkçeleriyle, II. Bayezid'i ve dönemini anlamak için vazgeçilmez yapıtlardır.

Aşık Paşazade, Kıvamî, Neşrî, Tarihçi Kemal ve Tursun Bey tarihleri de, II. Bayezid döneminden bize bilgi aktarmaktadır. Ünlü Kemal Paşazade'nin yazdığı tarihin sekizinci defteri II. Bayezid dönemiyle ilgilidir. Daha ileri dönemin bir kişisi olmasına rağmen, Mustafa Cenâbi'nin yazdığı "Cenâbi Tarihi", II. Bayezid ile ilgili bazı bilgileri, hattâ bir tavrı yansıtmaktadır. Hadidî bir başka kaynaktır. II. Bayezid ve dönemiyle ilgili anılması gereken bir temel eser ise, hiç şüphe yok ki, bu kitapta yer alan ve yayına adını veren, "Tarih-i Sultan Bayezid" dir. Matrakçı Nasuh'un kendisi II. Bayezid döneminin yetiştirdiği bir yazar olmakla birlikte, eser daha ilerideki bir zamana aittir.

Pirî Reis'in "Kitab-ı Bahriyesi", yine hiç şüphesiz,vazgeçilmez bir başka kaynak kitaptır. Barbaros Hayreddin Paşa "Gazavatnamesi", deniz stratejisi ve yayılma eksenleri alanında ilginç ipuçları sunarken; Kâtip Çelebi'nin "Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan" isimli kitabı bir başka değerli kaynak eserdir. Denizlerin stratejik önemini algılamak ve bu algıyı yansıtmak konusunda, Türk Firdevsîsi'nin, Pirî Reis'in ve Kâtip Çelebi'nin yüksek bir bilinç düzeyine sahip olduklarını da burada mutlaka vurgulamak şarttır.[17]

II. Bayezid hakkındaki zengin, hattâ oldukça tarafsız, ya da ondan yana taraflı bir yazıcılık ise anonim eserlerde karşımıza çıkmaktadır. Necdet Öztürk'ün aktardığı "Anonim Osmanlı Kroniği 1299-1512", Sebahattin Köklü'nün aktardığı "Hikâyet-i Zuhûr-ı Al-i Osmân", Faruk Söylemez'in aktardığı "Anonim Tevârih-i Âl-i Osman 1481-1512" ve 2012 yılında yayınlanan, Ömer S.Kurmuş aktarımı "Tarih-i Âl-i Osman", bunun örneklerindendir.[18]

Nasıl Bir Değerlendirme

Matrakçı Nasuh'un eseri elbette ki çok değerlidir ama II.Bayezid hakkında esaslı bir değerlendirme yapmaya tek başına yetmemektedir. Bunun için daha nesnel ve yukarıda da belirtildiği gibi daha modern bir söyleme ihtiyaç duyulmaktadır. Akdeniz'deki hegemonya mücadeleleri, Okyanusların ve Amerika'nın dünya ticaretine eklenmesi, Afrika üzerinden yeni bir Hindistan deniz ticaret yolunun açılması ve stratejik denklemlerin tarihi analizi bunların başında gelmektedir.[19]

II. Bayezid'in genel profili hakkındaki kısa ve öz tanımı ise, büyük Türk tarihçileri arasında kuşkusuz özgün yeri bulunan Mustafa Cezar yapmaktadır:

"İkinci Bayezit siyasette mütehevvir (birden öfkelenen) ve atılgan olmayıp, dûrendiş (ileriyi düşünen, ihtiyatlı) ve realistti. Siyasî hadiseleri geniş görüşle mütalâa eder, bütün ihtimalleri hesaplayarak karara varırdı. Siyasî kombinezonlarla netice istihsalini (üretmeyi) iyi başarırdı."[20]

II. Bayezid döneminin, kentleşme, edebiyat, sanat ve mimarideki atılımlarının her biri, ayrı ayrı önem taşıyan birer fasıldır.

Mustafa Cezar'ın, II. Bayezid'i övücü sözleri yalnızca siyaset ve diplomasiyle ilgili değildir ve sözlerine şöyle devam etmektedir:

"İkinci Beyazit âlim ve şair olduğu gibi, bilim adamlarını ve sanatkârları da korurdu. Bu sebeple, onun zamanında Türkiye'de ilmin inkişâfı devam etti ve Sultan Bayezid'e ithafen pek çok eser kaleme alındı. İkinci Bayezid'in, kendisine takdim edilen eserleri okumak âdeti idi. Eser sahiplerini taltif ve teşviki dolayısıyladır ki, Türkiye'de ilmin inkişâfına faydalı olmuştu. Babası gibi serbest düşünceli olmamakla beraber, Fatih zamanında müspet ilimlere karşı gösterilen temayül ve alâka, onun devrinde de devam etti."[21]

Yukarıda da belirtildiği gibi Türk tarih yazıcılığının bir üslup kazanması ve bir bilinç elde etmesi, kökleşmesi de, II. Bayezid dönemine denk düşmektedir. Klasik Türk tarihçiliği ve tarih bilinci varlığını büyük ölçüde II. Bayezid'e borçludur.

Tahtı bırakan, İstanbul'u terk eden, yalnız ve bıkkın bir ruh haliyle, doğduğu Dimetoka'ya gitmek için yola çıkan II. Bayezid'in aniden ölümü, zehirlenme ve öldürülme gibi spekülasyonların çok rahat yürüyeceği bir konudur. Bu olayın gerçek yüzü belki de hiç bilinmeyecektir.

Ama sonuç olarak söylemeliyiz ki, Selçuklu ve Karamanlı geleneğinden Osmanlı dönemine ve İmparatorluğa, oradan Türkiye Cumhuriyeti'ne uzanan mirasın, gurur ve saygı

duyulacak bir ismidir II. Bayezid. "Tarih-i Sultan Bayezid" ise hem İmparatorluk tarihimizin bir kesitinin iyi analiz edilmesi, hem de Matrakçı Nasuh gibi çok yönlü ve evrensel bir değerin daha iyi anlaşılıp tanınması için vazgeçilmez bir eserdir.

Dip Notlar

1) -Matrakçı Nasuh, Tarih-i Sultan Bayezid, hazırlayan Reha Bilge, klasik Türkçe'den aktaran Mertol Tulum Giza Yayıncılık, İstanbul 2012

-Matrakçı Nasuh, Tarih-i Sultan Bayezid, Topkapı Sarayı Revan Yazmaları No. 1272

-H.G.Yurdoğdu, Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i Irakeyn, Türk Tarih Kurumu,

2) Ankara 1976 Matrakçı Nasuh hakkındaki en geniş eserdir.

-Hüseyin G.Yurdaydın, Matrakçı Nasuh, AÜ.İlahiyat Fakültesi, Ankara 1963

Dominique Halbout du Tanney, İstanbul Vu Par Matrakçı, s.13, Dost, Ankara 1993

3) Emel Engin, Mekteb-i Sultaniden Galatasaray Lisesi'ne,Reha Bilge'nin giriş yazısı, Giza Yayınları, İstanbul 2008

4) -Fethi İsfendiyaroğlu, Galatasaray Tarihi, İstanbul 1952

5) -Vahdettin Engin, 1868-1923 Mekteb-i Sultani, Galatasaralılar Derneği Yayını, İstanbul 2003

Hüseyin G.Yurdaydın, Matrakçı Nasuh, s.47,46, AÜ.İlahiyat Fakültesi, Ankara 1963

-Hüseyin Yurdaydın, çalışmasında, bu kitapta da kullanılan Revan 1272 numaralı el yazmasını temel almaktadır.

6) Matrakçı Nasuh, Tarih-i Sultan Bayezid, 2b-3a, Giza Yayıncılık, İstanbul 2012

7) Şehzade Korkut hakkında:

-Firdevsî-i Rumî, Kutbname, hazırlayan İbrahim Olgun, s.53, TTK, Ankara 1980

-Nabil Al-Tikriti, Şehzade Korkud, C.1, s. 74, Ann Arbor 2004

-Reha Bilge, II. Bayezid, Deniz Savaşları ve Büyük Strateji, Giza Yayıncılık, İstanbul 2012

-Reha Bilge, 1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail, Giza Yayıncılık, İstanbul 2012

8) Hersekoğlu Ahmet Paşa hakkında:

-Hadîdi, Tevârih-i Âl-i Osman 1299-1523, Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1991

-Heath Lowry, Hersekzade Ahmed Paşa:Bir Osmanlı Devlet Adamının Meslek Hayatı ve Kurduğu Vakıflar, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul 2012,

-Hedda Reindl, Maenner um Bayezid, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1983

Hedda Reindl'in bu değerli eserinin Türkçesi, "II.Bayezid ve Çevresi Hükümdarın Adamları" adıyla yayınlanmıştır. ARVANA Yayıncılık, İstanbul 2014

-Reha Bilge, 1514, age. Hersekoğlu Ahmet Paşa ile ilgili bölümler,

-Reha Bilge, II.Bayezid, Deniz Savaşları ve Büyük Strateji, ilgili bölümler, Giza Yayınları, İstanbul 2012

-Salmir Kaplan, Hersekzâde Ahmed Paşa:Hayatı ve Eserleri, s.27, İ.Ü.Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Tezi, İstanbul 2010

9) Reha Bilge, 1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail, Giza Yayınları, İstanbul 2010

Bu çalışmamda, dil ve kültür konusunda ayrıntılı bir kaynakça verilmiştir.

10) İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, C.2, TTK, Ankara 1972

-Johann Wilhelm Zinkeisen, Osmanlı İmparatorluğu Tarihi, Yeditepe, İstanbul 2011

-Mustafa Cezar, Mufassal Osmanlı Tarihi, C.2, TTK, Ankara 2010

-Nicolae Jorga, Geschichte des Osmanischen Reiches, C.2, Primus Verlag, Darmstadt 1997

11) Hans Albrecht von Burski, Kemal Re'is- Ein Beitrag zur Geschichte der türkischen Flotte, Bonn 1928

-Hans Joachim Kissling'in II. Bayezid'le ilgili çok çeşitli araştırma ve makaleleri vardır ve büyük çoğunluğu Almanca kaleme alınmıştır.

-Sydney Nettleton Fisher, The Foreign Relations of Turkey 1481-1512, Univesity of İllinois Press, Urbana 1948

12) Hedda Reindl, Maenner um Bayezid, Klaus Schwarz Verlag, Berlin 1983

13) Hedda Reindl, II. Bayezid ve Çevresi –Hükümdarın Adamları, çeviren Ali Suat Ürgüplü, ARVANA, İstanbul 2014

14) Reha Bilge," İkinci Bayezid-Gölgede Kalmış Bir Hükümdar", 1514 Yavuz Selim ve Şah İsmail içerisinde, s-19-105, Giza Yayınları, İstanbul 2012

15) Reha Bilge, II. Bayezid Deniz Savaşları ve Büyük Strateji, Giza Yayıncılık Ltd., İstanbul 2012

16) Çağatay Uluçay, Yavuz Sultan Selim Nasıl Padişah Oldu, Tarih Dergisi, İÜEF, C VI,VII,VIII, İstanbul Mart 1954, Eylül 1954 ve Eylül 1955

-Hans Joachim Kissling, Zur Personalpolitik Bajezid's II in den Westlichen Grenzgebieten des Osmanischen Reiches, Münih

- İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Değerli Vezir Gedik Ahmet Paşa II Bayezid Tarafından Niçin Katledildi, Belleten, TTK, Ankara

-M.C.Şehabettin Tekindağ, II.Bayezid'in Tahta Çıkışı Sırasında İstanbul'a Vukua Gelen Hâdiseler Üzerine Notlar, Belleten, Ankara

-Selâhattin Tansel, Yeni Vesikalar Karşısında Sultan II.Bayezid Hakkında Bazı Mütalâalar, Belleten, Ankara

-Şehabettin Tekindağ, II. Bayezid Devrinde Çukurovada Nüfuz Mücadelesi, Belleten, C.XXXI, Ankara 1967

17) Aşık Paşazade, Osmanoğullarının Tarihi, Kemal Yavuz, Yekta Saraç aktarımı, Koç Kültür Sanat, İstanbul 2003

-Firdevsî-i Rumî, Kutbname, İbrahim Olgun,TTK, Ankara 1980

-Gelibolulu Mustafa Âli, Kitabü't-Tarih-i Künhü'l-Ahbar, C:1-2 Kayserili Reşit Efendi Kütüphanesi'ndeki 901 ve 902 Nolu nüshalara göre, hazırlayan, Ahmet Uğur ve Ahmet Gül, Erciyes Üniversitesi Yayınları, Kayseri 1997

-Hadîdi, Tevârih-i Âl-i Osman 1299-1523, Necdet Öztürk, Marmara Üniversitesi, İstanbul 1991

-İbn Kemâl, Tevârîh-i Âl-i Osman, VIII Defter, hazırlayan Ahmet Uğur, TTK, Ankara 1997

-Katip Çelebi, Deniz Savaşları Hakkında Büyüklere Armağan, Kabalcı, İstanbul 2007

-Kemal, Selâtîn Name, hazırlayan Necdet Öztürk, TTK, Ankara 2001

-Kıvamî, Fetihname, Ceyhun Vedat Uygur aktarımı, YKY, İstanbul 2007

-Mevlana Mehmed Neşrî, Cihannüma, Necdet Öztürk aktarımı, Çamlıca, İstanbul 2008

-Mustafa Cenâbî, Sultan Bayezid II (1481-1512) in der Chronik des Mustafa Cenâbî, hazırlayan Ctirad Heeren-Sarka, Rudolf Trofenik, Münih 1980

-Oruç Beğ, Oruç Beğ Tarihi, Necdet Öztürk aktarımı, Çamlıca, İstanbul, 2007

-Pîrî Reis, Kitab-ı Bahriye, TTT, İstanbul, 1988

-Seyyid Muradî Reis'in kaleminden, Kaptan Paşa'nın Seyir Defteri, bky, İstanbul, 2009

-Şikârî, Karamanname, hazırlayan Metin Sözen, Karaman Valiliği, Karaman 2005

-Tursun Bey, Târîh-i Eb'ü'l Feth, hazırlayan Mertol Tulum, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1997

Anonim Osmanlı Kroniği 1299-1512, hazırlayan Necdet Öztürk, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul 2000

18) -Anonim Tevârih-i Âl-i Osman 1481-1512, Faruk Söylemez, Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi, Kayseri 1995

-Hikâyet-i Zuhûr-ı Âl-i Osman, Sebahattin Köklü, Yüksek Lisans Tezi,Marmara Üniversitesi, İstanbul 2004

-Tarih-i Âl-i Osman, hazırlayan Ömer S.Kurmuş, Bursa İl Özel İdaresi, Bursa 2012

19) Reha Bilge, II. Bayezid Deniz Savaşları ve Büyük Strateji, Giza Yayıncılık Ltd., İstanbul 2012

20) Mustafa Cezar, Mufassal Osmanlı Tarihi, C.2, s. 710, TTK, Ankara 2011

21) Mustafa Cezar, age., C.2, s. 711

TARİH-İ SULTAN BAYEZİD VE ESER HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

Mertol Tulum

Bu eserde sunulan metinler Matrakçı Nasuh'un *Mecmau't-Tevârîh* (*Tarihler Derlemesi*) adlı Osmanlı tarihinin Sultan II. Bayezid dönemi ile ilgili bölümüdür. Bu bölümün *Târîh-i Sultan Bayezid* (*Sultan Bayezid'in Tarihi*) adıyla bağımsız bir eser gibi değerlendirilerek kitaplık kayıtlarına geçmiş olduğu görülür. Nitekim bu neşir için kullandığımız Topkapı Sarayı Kitaplığı'nın Revan bölümündeki 1272 numaralı nüshanın başındaki numarasız yaprağın ön yüzünde eserin muhtevasıyla ilgili olarak "Sultan Bayezid merhumun tarihi ve zamanında Mora'da ve sair yerlerde feth olunan kalelerin tasvirleri" notu bulunduğu gibi, 1. yaprağın ön yüzüne de kitap adı olmak üzere *Târîh-i Sultân Bâyezîd* yazılmıştır.

Çevri yazılı metnin hazırlanmasında kullandığımız bu nüshanın sonunda yazılış tarihini bildiren bir not bulunmaz; ancak eserde yer alan resimler eğer Matrakçı Nasuh tarafından yapılmışsa, bu nüsha kesin olarak onun sağlığında yazılmış demektir.

Nüshanın metninin de Matrakçı Nasuh tarafından yazılmış olması ihtimalinden söz edilebilir; ne var ki bu ihtimal, metinde görülen, yazar nüshalarında bulunması söz konusu olmayacak türden, nüsha yazıcılarına (müstensihlere) özgü yanlış, eksik ve tutarsızlıklar göz önüne alındığında, kabul edilebilirlik değerini yitirir.

Metin hazırlanırken yazmanın belirlenen yanlışları, eksikleri ve tutarsızlıkları öncelikle kendi verileri göz önünde bulundurularak düzeltilip tamamlanmış, anlam yönünden eksik ve kapalı kalan hiçbir nokta bırakılmamıştır. Düzeltilen yanlışları sayfa altlarında göstermek gereksiz görülmüş, hece ve kelime atlamasından kaynaklanan eksikler yerine yapılan eklemeler ise köşeli parantezler içinde verilmiştir. Ekleme ile düzeltilmeyen tek yer **2b**'deki "hutbe sikke okuttı" sözüdür. Günümüz diline aktarılmış metinde ekleme yaparak "hutbe okuttu ve sikke bastırdı" şeklinde düzenlediğimiz bu söz, Sultan Cem'in kendi adına sikke bastırması söz konusu ise "hutbe okuttı ve sikke [bastırdı] şeklinde düzenlenebilirdi. Ne var ki Cem'in Bursa'da sikke bastırması ile ilgili elde güvenilir bilgi bulunmadığından, başka nüshaları görme imkânımız da olmadığından, burayı olduğu gibi bıraktık.

Yazma açısından önemli sayılması gereken eksiklik son cümlenin yarım bırakılması, dolayısıyla anlatılagelen olayların akışının birden kesilmesidir. "… ol ecilden ol tâife-i muhâl-endîş şöyle tasavvur eylediler ki" kelimeleriyle başlayıp arkası getirilmeyen bu cümleden sonra gerçi birkaç cümle yazılmıştır; ancak bunlar, görüleceği gibi, bağlam bakımından birbirinden kopuk sözlerdir, üstelik metnin önceki sayfalarından alınıp birkaç küçük değişiklikle yinelenmiş metin cümleleri olarak buraya eklenmiştir. Bu durum, bu yazma nüshanın, yazarı tarafından yazılmadığının da göstergelerinden biridir. Çalışmamız yalnızca bu nüshaya dayanan doğru bir metin kurmakla sınırlı olduğundan, bu eksiklik ve tutarsızlığı tamamlayıp düzeltmek için başka nüshalara baş vurma yoluna gitmedik. İleride Matrakçı'nın tarihi bütün olarak yayımlandığında bu eksiklik de tamamlanmış olacaktır.

Metnin çevri yazısında bugünkü alfabemizin ses işaretleri kullanılmıştır. Türkçe kelimelerde yapım ve çekim üyelerinin seslilendirilmesinde XVI. yüzyıl Türkçesi'nin özellikleri göz önünde bulundurulmuş, Arapça ve Farsça kelimelerin okunuşunda ise eğitimli kimselerin, dolayısıyla yazarın okuyuş biçimleri esas alınmıştır.

Osmanlı Türkçesi mensur eserlerini yayıma hazırlama çalışmalarında metnin başlıklara göre bölümlere ayrılması, bölümler içindeki bütünlüklü bölüklerin satır başları yapılarak düzenlenmesi gözetilmesi gereken başlıca şartlardandır. Daha da önemlisi, bu metinlerde bugün kullanılmayan cümle tiplerinin geniş ölçüde yer alması yüzünden, noktalama işaretlerinin yerinde ve yeterince kullanılması zorunluğudur. Bu şartların yerine getirilmesi, her şeyden önce, metnin hazırlayan tarafından anlaşıldığının da göstergesidir. Öte yandan doğru anlaşılmış bir metnin, ortalama okuyucuyu yormayacak, anlama çabasında ona kılavuzluk edecek bir kılıkta sunulması da göz ardı edilmemesi gereken bir noktadır. Sunulan çevri yazılı metin bütün bu nitelikleri taşımaktadır.

Günümüz diline aktarılmış metne gelince:

Sonu benzer seslerle biten birbirine bakışıklı kelimeler, kelime öbekleri ve cümlelerle şiir diline benzer bir düzenlemeyle yazılmış, söz varlığı olabildiğince zengin, ortak bir kültürün malzemesi kullanılarak kimi zaman genel, kimi zaman da yazarına özgü ilişkilendirmelerle işlenmiş sanatlı bir Orta Osmanlıca edebî nesir metnini anlam ayırtılarını bütünüyle koruyarak, onu özelleştiren yanlarını tümüyle yansıtarak

günümüz diline aktarabilmek imkânsız denecek derecede zordur. Bu zorluk, her şeyden önce kullanılabilecek dil malzemesinin sınırlı olması, başka bir deyişle, aktarma işlemi yapılırken bugünkü yazı dilinde var olan ortak anlaşma kalıplarının belirlediği bir sınır içinde kalınması zorunluğundan kaynaklanır.

Öte yandan edebî nitelikli bu tür nesirlerde söylenmek istenenler çoğu kez dolaylı bir yolla dile getirilir. Geniş kültür, derin bilgi yanında gelişmiş bir edebî zevk, zihnî çaba, zekâ ve hayal gücü gerektiren bu söze dökme anlayışı, anlamlar ve kavramlar ile kişiler, nesneler ve varlıklar arasında kurulmuş çoğu yeni ve benzersiz benzetme ilişkilerine, çok farklı bilgi alanlarının kelime ve terimlerine, ortak bir kültür coğrafyasının inanç, anlayış ve değerlerine dayanır. Bütün bu unsurları aktaran çeşitli anlam birimleri, içinde yer aldıkları çağrışım alanlarıyla kurulmuş çeşitli bağlamlarda hayal gücü zenginliğinin kurguladığı ilişkilerle ilişkilendirilir. Bu tarz bir anlatımda söylenenlerin üstü yer yer ince, yer yer de oldukça kalın bir sis perdesiyle örtülüdür. Bu özellik eskilerce anlatımın ustalıklı ve edebî sayılma şartlarının en önemlisidir, ve işte böyle bir dil ve üslupla yazılmış metinleri anlamakta bugünün okunuşu için bile güçlükler vardır.

İşte bir yandan söz konusu şekil özelliklerini elden geldiğince koruyabilmek, öte yandan bir bölüğü eski edebiyat dilinde ortak, bir bölüğü ise Matrakçı Nasuh'un kendi zihin ve hayal dünyasının ürünü olan teşbih, istiare ve mecazları değiştirmeden bugünün ortalama okuyucusu için anlaşılır dil kalıpları hâlinde verebilmek, yaptığımız aktarma işinde benimseyip uyguladığımız iki esas olmuştur. Daha önce başka metinler üzerinde de yaptığımız bu

uygulama, metne bağlı kalma, dolayısıyla bir yandan bu tarz nesrin şekil özelliklerini yansıtma, bir yandan da anlam inceliklerini koruma kaygısına dayanır. Özellikle anlamı hem doğru, hem de kayıplara yol açmadan aktarmak, bunu, metnin özellikle cümle düzenlerini elden geldiğince değiştirip bozmadan, yazarın üslup özelliklerini de yansıtabilecek bugünün ortak dil kalıplarıyla yapmak, açıkça söylemek gerekirse, en zor yolu seçmektir. Ama yazarın kurduğu cümle kalıplarını değiştirip kısa cümlelerle yalnızca anlamı serbestçe aktarmak yerine, her bir kelime ve söz öbeği için anlaşılır bir karşılık bularak cümleleri kendi yapılarıyla vermek, bunu yaparken aynı zamanda bu cümlelerde bulunan sesçe benzer yapıları yine aynı özellikteki yapılarla değiştirmek olarak tanımlanabilecek bu yol, öyle sanıyor ve inanıyoruz ki, Osmanlı Türkçesi döneminin edebî nitelikli nesir metinlerini kendine özgü yönleri ve yanlarıyla aktarabilmek açısından benimsenmesi gereken biricik yoldur.

Görüleceği gibi, Vehbî'nin *Sûrnâme* ve Sinan Paşa'nın *Tazarru'nâme* adlı eserlerinden sonra bu kez Matrakçı'nın metni üzerinde yaptığımız bu tarz aktarma uygulamasında da, kimi yerde ince bir tüle büründürülmüş, kimi yerde kalın bir sis perdesi ardına gizlenmiş anlam güzellerinin çehresinin aydınlatılmasında, yakın ve uzak çağrışımlara, bazen çok özel hayal bağlarıyla kurulan benzerlik ilişkilerine dayanan mecazlı anlatımların aktarılmasında izlenen yol, bunların söz kalıplarını önce bugünün dilindeki eş değerli kalıplara koymak, sonra da anlamın kapalıca kaldığı yerlerde parantezler içinde açılımını vermek olmuştur. Birçok yerde başında *yani* bulunan kelime ve söz öbekleri yazarın hemen kavranamayan edebî anlatımlarını anlaşılır kılan açıklamalar değerindedir. Bu yol aslında öteden beri birçok eski yazarın da

kullandığı bir yoldur. Bunu yapmak, aktarma anlayışımızın sonucu olarak, korumak zorunda bulunduğumuz üslup özelliklerini yansıtmaya çalışırken ortalama okuyucu için de metnin kolay anlaşılırlığını sağlamak açısından gerekliydi.

Osmanlı Türkçesi edebî nesir eserlerinin belirleyici özelliklerinden biri yazarların yer yer konuyla ilgili manzum sözlere yer vermesidir. Bunlar kimi zaman bir mısra, bir beyit, kimi zaman bir kıta, kimi zaman gazel, kimi zaman da mesnevi türünde uzunca manzumelerdir. Bunların yazarın kaleminden çıkmış olması gerekmez, söyleyeni belirsiz ortak kimi manzum sözler olabileceği gibi, başka şairlere ait de olabilir. Nesir türü eserlerde yer alan manzumelerin sayısı ve ölçüsü yazardan yazara değişir, aynı zamanda yazarın manzum söz söyleme yetenek ve ustalığıyla bağlantılıdır. Matrakçı Nasuh'un eseri bu bakımdan oldukça yoksuldur, kendi kaleminden çıkmış olan birkaç manzum parça da başarılı sayılmaz.

Bütün Osmanlı Türkçesi nesir eserlerinde olduğu gibi, Matrakçı'nın eserinde de ayetler, hadisler ve kimi Arapça sözler ve dualar yer alır. Bunlar, Arapça ve Farsça'yı iyi bilen, yüksek seviyede eğitim görmüş, başta din olmak üzere zamanının geçerli bilgi alanlarını yakından tanıyan her yazar için olduğu gibi, yazarımız için de ortak bir bilgi ve kültür hazinesinin paylaşılan bir anlayışla kullanım yansımalarıdır. Çeviriyazılı metinde bunlar okunuşları ile yazılmış, aktarılan metinde çevirileri verilirken ayetlerin sure ve ayet numaraları kaydedilmiş, hadis olanlar ayrıca belirtilmiştir.

Eski metinlerde dil, din, tasavvuf, felsefe, mantık, tarih, menkıbe, mitoloji, astronomi başta olmak üzere çeşitli bilgi

alanlarıyla ilgili terim, özel ad vb. unsurlar yer alır. Bunlar eski Doğu kültürünün bütün yazarlarca paylaşılan ortak kültür ve bilgi dünyasının değerleridir. Eski Türk edebiyatının manzum olsun, mensur olsun bütün eserlerinde karşılaşılan bu gibi bilgi unsurlarının bir metinde yer alma sınırı, eserin konusuyla yakından bağlantılı olduğu kadar, yazarın ele aldığı konuyu dile getirmekte baş vurduğu anlatım yolu, yani olaylar, kişiler ve varlıklar arasında kurduğu zihnî ilişkilendirme biçimlerinin göstergesi olan dil ve üslubuyla da ilgilidir. Zamanının iyi eğitim almış seçkin kişilerinden olan yazarımız Matrakçı'nın eserinde de olağan olarak bu tür unsurlar vardır. Bunlar günümüz diline aktarılmış metinde koyu harflerle yazılmış, her biri için kitabın sonundaki **Açıklamalar** bölümünde, ilişkilendirme yönüyle sınırlı olmak üzere, alfabetik sıraya konmuş olarak gerekli açıklama verilmiştir.

Matrakçı Nasuh, tarihinin bu bölümünde, Sultan II. Bayezid'in iktidarı döneminde kazanılan başarılar, uğranılan başarısızlıklar, meydana gelen büyük felâketlerle ilgili verdiği ayrıntılı bilgiler yanında; sultanın şahsiyetini, hastalığını, hastalığının mahiyetini ve özellikle hastalığı sırasında devlet yönetiminde yaşanan zaafları, bu zaafların halka yansımalarını; şehzadelerin durumunu, tahtı ele geçirme çabaları sırasında yaşananları ve açıkça Yavuz Sultan Selim taraftarı görünse de gelişen olaylar karşısında devletin bekası adına duyduğu sezilen kaygıları yer yer felsefî tahlillerle dile getirişiyle, genel olarak da, olayları aktarmaktan öte yorumcu tarih anlayışıyla çağdaşı tarihçilerden oldukça farklı bir görünüm yansıtmaktadır.

Tarihimizin bir dönemini oldukça farklı bir açıdan tuttuğu aynada görmemizi sağlayan, öte yandan çok renkli bir kişilik

olan Matrakçı Nasuh'un şimdiye dek pek üzerinde durulmayan tarihçilik yönüne ışık tutan bu değerli eser üzerindeki çalışmam, II. Bayezid dönemini kendisine özel bir çalışma alanı olarak seçmiş olan sayın Reha BİLGE'nin girişimi ile gerçekleşti. Israrlı isteği karşısında giriştiğim bu iş, yoğun çalışmalarım arasında bulduğum kısa zaman aralıkları içinde bitirildi. Günümüz diline aktarılmış metnin daha kolay okunur ve daha iyi anlaşılır bir kılık kazanmasında kendisinin katkıları büyük olmuştur. Teşekkürlerimi sunmak benim için zevkli bir görevdir.

Şu çalışmanın tarih kaynaklarımızın nasıl yayımlanması gerektiği konusunda söz sahibi kurumlara örneklik etmesini, yayım planlamaları açısından model arayışında bir ilk adım sayılmasını ummak istiyorum. Bu adıma bu yolda başka adımlar katılacak olursa, ortaya sürülecek görüşler ve yapılacak tenkitler arayış ufkumuzu zenginleştirecek, ülkemiz tarihçiliği adına önemini sürdüregelen ve daha uzun süre sürdürecek olan doğru, güvenilir ve geniş kesimlerce yararlanılabilir kaynak metinlerin yayımına hayırlı bir başlangıç olacaktır.

Bursa, Nisan 2015
Prof. Dr. Mertol TULUM

SULTAN II. BAYEZİD'İN TARİHİ

MATRAKÇI NASUH

(**1b**) Güçlü sultanların özü ve değerli hakanların seçkini, gök kadar güçlü Sultan Bayezid Han Hazretleri 1481 yılının 20 Mayıs'ında "*Allah dilediğini yapar* [*Kur'an* 14:27] *ve dilediği hükmü verir* [*Kur'an*, 5:1]" ayetleri uyarınca babasının yerine saltanat tahtına geçerek, önce bütün vezirlerin ve devlet ileri gelenlerinin durumlarıyla ilgili düzenlemeler yaptı, ardından Rumeli Beylerbeyi Yahya Paşa ile Anadolu Beylerbeyi Arnavut Sinan Paşa'ya illerinin sancağı altındaki, işleri düşman avlamak olan askerler ve sayısı yıldızlara eş savaş erleri ile Sofya kırlığına gidip toplanmalarını buyurdu. Adı geçen beylerbeyileri, bu yüce buyruk üzerine, adı anılan konağa (**2a**) ve sözü edilen yere gidip toplandılar.

Öte tarafta Sultan Cem bu durumu haber alıp öğrenince, kendi benliğinin gölgesini ayna edinip baktı, ancak gördüğü kendince iyiye yorma görüntüsünün gerçeğin tersine bir durumun yansıması olduğundan haberi yoktu. Sultanlık davasına ve halifelik sevdasına düştü. "Önce gidip Bursa'yı ele geçirmek uygun olur" diye düşündü, "ardından istenen güzelleri kucaklamak kolay olur" diyerek, Yunan tahtı, yani Karaman ili bozguncuları ile Bursa yönüne yöneldi.

Bu davranışı oturaklılığı göğe eş sultan katına ulaşınca, ili kollamak ve memleketi korumak için, ilk iş olarak, İstanbul'dan yelkenleri bulutu andıran gemiler ile iki bin yeniçeri ve segbanbaşı gönderildi.

Sözün kısası, (**2b**) yükü değerli o gemiler, kısa bir sürede Mudanya'ya çıktılar, oradan Bursa'ya gittiler. Onlar ulaşır ulaşmaz Cem Sultan da öte taraftan Bursa'ya erişti. İl ahalisi ve

ileri gelenleri, bu yandan da segbanbaşıyla gönderilen iki bin yeniçeri, ne yapacakları konusunu görüşüp aralarında anlaştı.

Sultan Cem Bursa'yı ele geçirip, kendi adına hutbe okuttu ve sikke bastırdı. Dönüp duran göğün dönüşünü gözleyen ve gündüz ve gece yapraklarındaki hüküm kurallarını çıkaran astrologlar "Padişah olur" diye hükme varmışlar, bu sonuca işaret etmişlerdi. İşaret ettikleri sonuç gerçekleşti; ancak devlet gücü, saltanat erki ve halife olmanın sorumluluğu düşünceli davranmayı gerektirmekteydi. O, zarar vermekte ayak diredi.

Olup bitenler saltanat merkezince öğrenilince, Hudâvendigâr (yani Sultan Bayezid) Hazretleri şöyle buyurdu: (**3a**) "Zaman sayfalarına geçirilen ibretli satırların anlamını bilen basiretli kimseler için şu nokta gizli değildir: Saltanat mutluluğu insana Hak katından verilir. O öyle bir ulu bağıştır ki, saklanıp elde tutulması, ancak ve yalnız, halkın durumunun gözlenmesi, kabiliyetli kimselerin ve hak sahiplerinin haklarının gözetilmesi ile olur; askerden ve halktan, ülkeden ve ilden yurttan yardım dilenmekle olmaz; çünkü mutluluk gülü barış güllüğünde yaratıcı katından gelen yardım esintisi ve yücelerden erişen güzel hidayet kokusu ile açılır, geri kalan aracılar bu arada bahanedir; ve çünkü zafer ve yardım tuğrası, devlet defterinde *"Allah dilediğine yardım eder"* [*Kur'ân*, 30:5] ayetinin doğrulama kalemi ile yazılır. Benim ise işim, gece gündüz "*Sultan yeryüzünde Allah'ın gölgesidir*" hadisinin gösterdiği yolda adalet uygulamak, şenliksiz yerleri onarıp şenlendirmek, bozgunculuk ve yolsuzlukların önüne geçmek ve düşmanla savaşmaktır. Mademki çekişmeyi düşmanlık seviyesizliğine indirmişlerdir, *"Buyruk Allah'ındır"*, (**3b**) biz de yardım da-

yanaklı ordumuzla yürüyelim, savaş araçları ve dövüş gereçleriyle ovaların yüzünü bürüyelim. Rabbin yardımı ve o her türlü kusur ve eksiklikten uzak Tanrı'nın dileği yanımızda olursa, gidip o yaktığı fitne ve fesat ateşini ve diktiği o zulüm ve inat yapısını bir solukta söndüreyim, yok edeyim. Bir saat durmak ve bir an beklemek yok." dedi, işi ülkeler almak olan orduyla 1481 yılının 2 Temmuz'unda yola koyulma yelkenini himmet kanadı gibi açtı, gayret gemisiyle İstanbul'dan Üsküdar yakasına göçüp, kutlu yolculuğa çıktı.

Bu arada, Sultan Mehmed Han -*Allah'ın rahmeti ve mağfireti üzerine olsun*- Hazretleri'nin halası Selçuk Sultan –ki Sultan Murad Han'ın kız kardeşiydi– Bursa'dan Hudavendigâr Hazretleri'ne geldi, Sultan kendisini karşıladı, (**4a**) sonra tekrar Bursa'ya döndü, Cem'i kışkırtıp Yenişehir ovasına direnmek için gönderdi. Hudâvendigâr, işi düşman avlamak olan ordu ile 28 Temmuz Cumartesi günü İstanbul'dan Yenişehir ovasına vardı. Erişir erişmez Sultan Cem de Bursa'dan geldi, (kardeşi Bayezid'in), ihtişamlı Behram gibi, sonu kötü bahtına intikam kılıcını çekmiş olduğunu gördü. Hiç gecikmeksizin savaşa girişir girişmez, Sultan Cem savaşmaya güç yetiremedi, bozguna uğrayarak Konya'ya kaçma yolunu seçti. Hüdavendigâr da uğurla ve mutlulukla ardından Konya'ya gitti. Cem Konya'da bir dem durmadan ve bir an eğlenmeden Kâbe-i şerife –*Allah şerefini artırsın*- yönüne yöneldi. Sultan Hazretleri büyük bir ordu ile saltanat bağının fidanı, (**4b**) "*Ne mutlu, güzel bir gelecek de onlarındır*" [*Kur'an*, 13:29] ağacının meyvesi oğlu Abdullah'ı Karaman iline atadı, ardından aynı yılın Ramazan'ının başlarında (1481 Ekim sonu) İstanbul'a geldi ve mutluluk içinde dinlenmeye çekildi.

O sırada Karamanoğlu Kasım Bey İçel'de idi. "Beklenmedik bir anda fitne ve fesada kalkışır" diye Sultan Hazretleri Gedik Ahmed Paşa'ya asker verip, tekrar Karaman'a gönderdi. Adı geçen Ahmed Paşa aynı yılın 7 aralığında Lârende'ye (bugünkü Karaman) çıktı. Bu taraftan bahtı açık olan Padişah ve mutluluk tahtında oturan Şahlarşahı Hazretleri İstanbul'dan Edirne'ye göçtü, o kış Edirne'de kışladı. Gedik Ahmed Paşa da Lârende'den Varsak iline geçip, ele giren varsakları kılıç azığı etti, Karamanoğlu Kasım Beğ ile de anlaşma yapıp, (**5a**) o diyâr düzene kavuştuktan sonra, tekrar Lârende'ye geldi, istirahate çekildi.

Sultan Cem'in Mısır'dan Gelmesi, Sultan Bayezid ile Savaşması, Yenilmesi ve Kötü İşli Firenk (Fransa) Yönüne Kaçması

Öte yandan Cem Sultan Mekke'ye ve Medine'ye gitmiş, Kâbe'yi tavaf ettikten sonra Mısır'a gelip orada kalmıştı. Adı geçen Karamanoğlu Kasım Bey Gedik Ahmet Paşa ile yaptığı anlaşmayı bozdu, kafa karıştırıcı ve kışkırtıcı yazılar yazıp, "Gel, saltanat senindir." diyerek Cem'e gönderdi. O da işin sonunu ve kaderinin kendisi için nasıl bir son hazırladığını düşünmeden, saltanat sevdasıyla, Mısır'dan Adana'ya geldi. Ulaşır ulaşmaz, adı geçen Karamanoğlu Kasım Bey ve Engürü Sancağı beyi Muhammed Bey'in yanına gitti. Bir sürü bozguncuyla bir araya geldiler, sonra Adana'dan (**5b**) kalkıp Ankara'ya geldiler.

Âlemin sığınağı olan Padişah bunların bu durumlarını öğrenince, askerle Anadolu'ya geçti. Yolda giderken Gedik Ahmet Paşa da Lârende'den gelip, kendisiyle buluştu. Hudavendigâr Hazret-

leri'nin işi ülkeler ele geçirmek olan ordu ile iki konağı bir edip, Ankara kırına varıp konması üzerine, Sultan Cem, Karamanoğlu ve diğer bozguncularla Varsak iline kaçtı. Şehriyar Hazretleri de Konya'ya gidip, üzerlerine savaşçı er ve tüfekçi asker gönderdi.

Sultan Cem gelen askere karşı koyamadı, ister istemez egemenlik davasından vaz geçti, Rodos'a ve Rodos'tan Fransa'ya gidip, 'Yense/Sassenage' adlı kaleyi mekân tuttu.

Padişah (**6a**) Hazretleri oğlu Abdullah'ı yeniden Karaman'a atadı, sonra devlet merkezi İstanbul'a geldi, istirahate çekildi.

Âlemin Yörüngesi Olan Padişah'ın Arslan Şöhretli Gedik Ahmet Paşa'yı Edirne'de Öldürmesi, Sofya'ya Gitmesi, Sultan Mehmed'in Yıktığı Üngürus Sınırındaki İki Kuleyi Onarmaları İçin Rumeli ve Anadolu Beylerbeyilerini Göndermesi

İslâm sultanı, anılan tarihte devlet merkezi İstanbul'a gelip istirahate çekildikten sonra, yine kutluluk ve bahtiyarlık, mutluluk ve büyüklük ile Edirne'ye gitti, Gedik Ahmet Paşa'yı öldürdü, onun yerine Davut Paşa'yı vezir yaptı. Ondan sonra Edirne'den Sofya kırlığına gitti, Rumeli beylerbeyi ile Anadolu beylerbeyine Sultan Mehmed'in Tuna (**6b**) kıyısında kâfirin elinden alıp yıktığı iki ağaç hisarı gidip yapmalarını buyurdu. Adı geçen beylerbeyiler söz konusu hisarları yapıp bitirdikten sonra kendilerine izin verildi. Sultan Hazretleri de 1483'te Sofya'dan Filibe'ye, Filibe'den Samakov'a, Samakov'dan Edirne'ye, Edirne'den saltanat merkezi İstanbul'a gelip, istirahate çekildi.

Aynı tarihte Sultan Bayezid'in Karaman'daki oğlu Sultan Abdullah ile Karamanoğlu Kasım Bey öldü. *–Allah kabrini ışıklandırsın.–*

Ondan sonra,

Sultan Bayezid'in Kili Ve Akkirman Kalelerini Ele Geçirmek Üzere Kara Boğdan Yönüne Yönelmesi ve Büyük Edirne Şehrinde *–Belâlardan Korunsun–* Yeni İmaretin Temelini Atması

mutluluğa ulaştırıcı cihad yolunda yol alan ve sevap (**7a**) arttırıcı gaza ile kazanılmış ülkeleri eli altında bulunduran Sultan Bayezid Han, *"Allah kendi uğrunda, kenetlenmiş bir yapı gibi, saf bağlayarak savaşanları sever* [*Kur'an*, 61:4]" ayetinin mutluluk yolunu gösteren anlamından hisse kapıp, gazaya niyet etti. Günahkâr kâfirlerden ve şirretlik ederlerden, iki cihan önderi Hz. Muhammed'i inkâr yoluna girmiş, sapkınlık ve azgınlıkla doğru yolu bulma umudunu yitirmiş olan Kara Boğdan'ın toprakları İslâm'ın esenlik yurdu olan topraklarına bitişikti; bu yüzden buranın kalelerinden Kili ve Akkirman'ın ele geçirilmesi için önce donanma gemileri denizden Tuna tarafına gönderildi, sonra dünyaya sığınak olan Padişah Hazretleri 2 Nisan 1484 günü zafer sonuçlu sancaklar ve yardım anahtarlı bayraklar açıp, deniz gibi kabarıp coşan askerleri ve zırh giyimli savaş erleriyle, konaklar aşarak ve uzaklıkları dürerek, İstanbul'dan büyük Edirne şehrine (**7b**) vardı. Aynı ayın ortalarında kendi uğurlu eliyle Edirne'deki yeni imaretin sağlam duruşlu temelini attı, ardından, Hüsrev'e yaraşır zaferle eşleşmiş yönelişinin dizginini çekerek, oturaklı yapısının sarsılmazlığı ve sağlam temelinin dayanıklılığı ile ün yapan, havayı mekân tutan

burçları gök boşluğuna girmiş, gökyüzünü yuva edinen kuleleri burçlar göğüyle eşleşmiş Kili kalesi yönüne döndürdü. Konak konak göçerek, deniz benzeri bir nehir olan Tuna'ya vardı, daha önce gönderilen gemileri orada hazır buldu.

Aynı yılın 27 Haziran'ında "İsakçalu" diye bilinen yerden Tuna'yı gemilerle geçip, 8 Temmuz'da Kili kalesinin dört bir yanını gök gibi yüksek çadırlar ve zafer tutkunu erlerle doldurdu. Sonra yer yer kale dövücü ve hisar yıkıcı toplar ve tabyalar kuruldu. (**8a**) On iki gün boyunca yıkılmasına girişilmişken, kaderi kayba uğramak olan içindeki kâfirler, Müslümanların savaş ataklarına direnemeyip, aman dileyerek hisarı teslim ettiler.

Nazım

Kâfir işin kolay olmadığını görür,
Hisarı iyilikle ister istemez verir.

Şah en büyük kilisesini cami yaptı,
İçine İslâm nurunun aydınlığını saçtı.

İslâm Padişahının Her Şeyi En İyi Bilen ve Varlığın Tek Egemeni Olan Allah'ın Yardımıyla Kili Kalesini Ele Geçirdikten Sonra Akkirman Kalesine Yönelmesi

(**8b**) Kili kalesi alınıp, ülke kapıları açıcı padişahın eline girip, Osmanlı topraklarına katılınca, ülkeler alıcı Hudavendigâr Hazretleri çağıltısı büyük denizleri andıran askerleriyle bu kez Akkirman kalesini ele geçirmeye niyet etti. Eflâk

askeri ve Kefe yönünden Mengli Giray Han Tatar askeriyle gelip katıldılar. Adı geçen hisarı denizden ve karadan kuşattılar. Derin hendeğini doldurduktan sonra, on beş gün kadar savaş ve dövüş, vuruş ve kırış yapıldı. Sonunda Yüce Allah'ın yardımı ile aynı yılın 10 Ağustos'unda amanla (yani anlaşma yoluyla) verildi, İslâm sancakları ve fırsat bayrakları dikilip ele geçirildi.

(**9a**) Ondan sonra Hudavendigâr, sayıları yıldızlara denk askerleri ile saltanat merkezi İstanbul'a doğru yola koyuldu.

Nazım

Hisar, çevresiyle birlikte ele geçirildi.
Anlaşma yapıldı, il tümüyle verildi.

Onun da en büyük kilisesi cami oldu,
İçine iman nuru ışıl ışıl saçıldı.

Hemen oradan göçtü, askeri yürüttü,
Yolu doğru İstanbul'a tuttu.

Başarmış ve kazanmış olarak tahta geçer;
O biricik güç sahibi Allah, gör, ne takdir eder.

Sekiz yüz seksen dokuzdu yıl; (1484)
Bu hicrî yıl bu hâle tarih oldu, bil.

Ünlü Hükümdar, Bahtı Açık Sultan Bayezid'in Çöke Yaylağına Gitmek İstemesi; Mısır, Hindistan ve Üngürus'tan Elçi Gelmesi, Rumeli Beylerbeyi Ali Paşa'yı İkinci Kez Kara Boğdan'a Göndermesi, Ardından Mihaloğlu İskender Bey İle Malkoçolu Bâlî Bey'i 1484 Yılı Ekim Ayında Adı Geçen Boğdan'a Göndermesi

(**9b**) Ondan sonra Sultan Bayezid Han –*Başarısı büyük olsun*– Hazretleri, hava almak için, 26 Ekim 1484'te saltanat merkezi olan ulu İstanbul şehrinden Çöke yaylasına gitti. Orada dinlenirken Mısır, Hindistan, Macaristan ve öteki kâfir ülkelerinden bağlılıklarını bildirmek ve yakınlıklarını duyurmak üzere elçiler geldi. Her biri gereğince ağırlanıp gönderildi. Ardından 1485 yılı Nisan'ında büyük beylerin beyi Rumeli beylerbeyi, arslanca atılgan Ali Paşa, akıncı ve Eflâk askeriyle Kara Boğdan üzerine gönderildi. Kara Boğdan kaçıp da ele geçirilemeyince, ülkesi yağmalandı. Ardından Ali Paşa geri döndü, başarıdan başarıya koşan askeriyle birlikte geldi.

Daha sonra Mihaloğlu (**10a**) İskender Bey ile Malkoçoğlu Bâlî Bey Eflâk askeriyle tekrar Boğdan üzerine gönderildi. Gittiler, son derecede çok ganimet elde edip geldiler.

O sırada Mısır sultanı Kayıtbay, arasında kardeşi Budak Bey'den ötürü eski düşmanlık olduğundan, Alâüddevle üzerine asker gönderdi. Alâüddevle de bu cihetten (Osmanlı'dan) yardım istedi. Kayseri Sancağı beyi Mustafa Bey atlı askerleriyle gönderildi. Gitti, Mısır askeriyle karşılaştı. Alâüddevle üstün gelip Haleb, Birecik, Antep ve Rum kalelerinin beylerini ele geçirdi, hapse attı. Kalan Mısır askeri bozguna uğrayarak

Malatya yönüne kaçtı. Bu yandan Mustafa Bey ve Alâüddevle ardlarına düştü. Onlar da zarar vermek kastıyla yer yer pusular kurdular. (**10b**) Alâüddevle onların yer yer pusular kurduklarını işitince, korktu, Mustafa Bey'i bırakıp, hemen yanında olan Türkmenlerle gelip karargâhını yağmaladı. Mustafa Bey de yalnız başına düşmanla savaşmanın mümkün olmadığını görünce, ister istemez, cenk eteğini elinden bırakıp gitti.

Beyit

Bu söz nakledilmiş Hz. Peygamber'den:
"Kime iyilik edersen sakın ondan".

Hudavendigâr'ın Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa'yı Başarıdan Başarıya Koşan Askerle Birlikte Gülek, Adana ve Tarsus Kalelerini Varsak Beylerinin Elinden Alması İçin 1486 Yılı Aralık Ayında Göndermesi

Karaman Beylerbeyi Karagöz Paşa'ya, Karaman ve Rum askeriyle Çukurova'ya gidip, orada bulunan kaleleri ele geçirmesi buyuruldu.(**11a**) Bu buyruk üzerine, 1486 yılı aralığında başarıdan başarıya koşan askerle gidip, Gülek, Adana ve Tarsus'u ele geçirdi.

Mısır Sultanı Kayıtbay'ın Gülek, Adana ve Tarsus'un Ele Geçirilmesini Öğrenmesi, Bunun Üzerine Bu Kaleleri Geri Almak İçin 1487 Yılı Nisan Ayında Uzun Özbek İle Asker Göndermesi

Öte yanda Mısır sultanı Kayıtbay, adı geçen kalelerin ele geçirilip şanı yüce Osmanlı topraklarına katıldığını (**11b**) işitince, öfke atına bindi, büyük atabeği olan Uzun Özbek'i "Timürz" ve "Kansu" adlı beylerle birlikte, yanına binlerce Mısır, Şam ve Halep askeri verip, gönderdi. Bunlar gelip Haleb'e erişir erişmez, Karaman beylerbeyi İstanbul'a bildirdi. Hudavendigâr Hazretleri durumu öğrenince, güveyisi Ferhad Bey'e, Kayseri beyi Mustafa Bey'e, Ankara beyi Musa Bey'e ve Trabzon beyi Ali Bey'e, başka birçok bey ile birlikte, adı geçen kaleleri korumak üzere, gitmelerini buyurdu. İslâm padişahının buyruğu ile adları anılan beyler yola düştü, kona göçe giderek, Adana ile Misi kırlığından Cihan Suyu kıyısına indi. İner inmez, öte yandan Gündüzoğlu ile Ramazanoğlu işbirliği içinde oldukları bir sürü Varsak beyleriyle birlikte karşılarına çıktılar. Sonunda, Hudavendigâr Hazretleri'nin (**12a**) niyetlerinin uğurluluğu sayesinde, adı geçen Gündüzoğlu'nun başı kesildi, Ramazanoğlu diri ele geçirildi. Geri kalanları bozguna uğrayarak Mısır askerine gidip buluştular. Başarıdan başarıya koşan Asker-i nusret-eser (Osmanlı askerinin) gelip Gündüzoğlu'nu öldürdüğü ve Ramazanoğlu'nu diri ele geçirdiği bildirilip de Mısır sultanı durumu öğrenince, o da binlerce asker daha gönderdi. Bu taraftaki beyler Adana'ya gelmişlerdi, aymazlık içinde oturmakta iken Mısır askeri ilkbaharın gök gürültüsü gibi erişip, 13 Nisan 1487'de Tarsus kazasında büyük bir savaşa girişti. Beylerden Ferhad Bey, Musa Bey ve Mustafa Bey ile daha bir çok bey öldü, geri kalan asker bozguna uğradı.

Cihan Sultanının İkinci Kez Anadolu Beylerbeyi Hersekoğlu Ahmed Paşa ve Hızır Beyoğlu Mîr Muhammed'i Anadolu ve Rumeli Askeriyle Aynı Senenin 15 Eylül'ünde Göndermesi

(**12b**) Adı geçen beylerin ölüp askerin yenilgiye uğradığı, ün sahibi hükümdar, bahtı açık Sultan Bayezid Hazretleri tarafından öğrenilince, bu kez Anadolu Beylerbeyi Hersekoğlu Ahmed Paşa'yı ve Hızır Beyoğlu Muhammed Bey'i, Anadolu ve Rumeli askeriyle gönderdi. Onlar da 1487 yılının 15 Eylül'ünde Tarsus kırlığında Mısır askeriyle karşılaşıp, döne döne uğraş ve saldıra çekile, gereği gibi savaş ettiler. Sonunda Hersekoğlu Ahmed Paşa'nın gönül kalesine evham askeri toptan yok olma kaygısını düşürmüştü. Savaş alanından ayrılıp, Adana kalesine kapandı. (Bilinmezliği yönünden) Kaf dağına benzeyen kaza ve kader dağının kulesinde bir köşeyi yuva tutmuş olan zafer simurgu ava gelmediğinden, güven ve avantajı korkudan tir tir titreyen düşmanın eline kaptırdı ve uçsuz bucaksız denizle, yani sayısı belirsiz askerle (**13a**) savaş alanına girdi. Hedefinin güzeline, (yani zafere) kolunu uzatıp, ele geçirme fırsatını yakalamışken, Tanrı'nın kudreti ve o kutsanmış Yaratıcı'nın dileği uyarınca, atından düştü, kaza ve kader dalgalarının çarpışmasından kurtulmayıp, bir anda düşmanın eline düştü. Geri kalan asker ise bozulup dağıldı. Gönderilen asker belâ bağına esir düşmekten ve düşman askerinin ayakları altında ezilmekten kurtulamadıklarından, tahtı gök gibi yüksek Padişah Hazretleri'nin deniz gibi coşkun gönüllerinde bezginlik ve bıkkınlık kaynaklı kaygı eserleri görüldü. O hadiseden Aristo'ya benzer Davud Paşa, uyanık padişahın yüzünde bezginlik hissedince,

İslâm Sultanlarının Sultanının Yeniden Arslan Atılışlı Davud Paşa'yı 7 Aralık 1487'de Anadolu, Karaman ve Rum Askerleriyle Göndermesi

(**13b**) sözün benzersiz yüzlü gelininden söyleme parmağıyla örtüyü giderip, o hizmetin yerine getirilmesi için içten istekte bulundu. Başarılı ve kutlu Padişah Hazretleri –*Başarısı büyük olsun*– üstün görüşlü Paşa'nın düşünce ve dileğini yerinde gördü, tüm kapı halkıyla ve Rumeli ve Anadolu askeriyle gitmesini buyurdu. Şanı yüce buyruk üzerine tedbir sahibi vezir, yanına aldığı askerle 7 Aralık 1487'de yola çıktı. Deniz gibi kabarık ve coşkun askerlerin ve büyük kalabalıklar hâlindeki topluluğun yıldızlar gibi gösterişli alaylarla Karaman diyarına ayak bastığı görülüp duyulduğunda, anılan Mısır askeri, boz bulanık gürül gürül sel suyu gibi, Mısır tarafına geri döndü, Hersekoğlu Ahmed Paşa'yı yanlarına alıp gitti. Kılıç eri Davud Paşa bu durumu (**14a**) haber alınca, Varsak üzerine döndü. Öte yandan Dülkadiroğlu Alâüddevle, Bey'i karşılamaya geldi, Paşa da ona gereği gibi saygı gösterdi. Daha sonra Varsak beylerinden Boğalu, Evbaşlu, Sevmedlü, Oranlu, Turgudlu ve Ramazanlu, aşiretleriyle gelip, buyruk tutma bağına boyun uzatıp, söz dinler oldular. Geri kalan fitne ve fesat çıkarmakta ayak direyenleri yok etme okuna hedef eyledi. Paşa ondan sonra itaat eden Varsak beyleriyle sözleşme yaptı, o yöreye yeni bir düzen verdikten sonra, başarıdan başarıya koşan askere izin verdi, kendisi de gelip Vize'de Sultan Bayezid –*Başarısı büyük olsun*–Hazretleri ile buluştu.

Daha sonra uğursuz Macaristan'dan "Yahşıoğlu" diye ün kazanmış elçi vergiyle geldi. Semendire sınırına varır varmaz

(**14b**) "Gazi Mustafa" adıyla anılan yiğit –ki adı geçen elçi daha önce Macar ilinde kardeşini şehit etmişti– fırsatını bulup öldürdü, böylece o da şehit oldu.

Daha sonra Sultan Bayezid Han Hazretleri Vize'den İstanbul'a ve İstanbul'dan Edirne'ye gidip, yaptırdığı cami için seçkin kimselere ve sıradan insanlara şölenler düzenledi ve bağışlarda bulundu.

Ondan sonra,

Ali Paşa'nın Rumeli ve Anadolu Askeri, Azeb ve Yeniçeri İle Adana ve Tarsus'u İmar Etmek Üzere Gitmesi, Mısır ve Şam Askeriyle Savaşması

23 Nisan 1488'de, Adana ve Tarsus'un imarı için, Rumeli ve Anadolu askeri, iki bin yeniçeri ve altı bin azeb askeriyle Ali Paşa'yı gönderdi. Ali Paşa gitti; ulaşır ulaşmaz, öte yakadan tekrar Şam askeri gelip, Ali Paşa ile savaşa tutuştu. (**15a**) Anadolu askeri hemen dağıldı, Ali Paşa da gayret eteğini beline sokup, üstün çaba kalkanını başına aldı, ilkbaharın gök gürültüsü gibi düşman üzerine gürleyip gökkuşağına binmiş gibi döne döne savaştı. Sonunda Şam askeri hileye başvurup bozguna uğramış gibi yaptı. Bu yandan asker de dağılıp arkalarına düşünce, onlar tekrar vuruşmaya girişti. Ali Paşa'yı Adana'dan geri püskürterek, geldiler, Adana'yı yıkıp yakarak, Şam tarafına geri gittiler. Ali Paşa da dönüp Adana'yı tekrar imar etti.

Alâüddevle'nin Mısır Sultanı ile Birlik Olması, Kızını Uzun Özbek'in Oğluna Vermesi, Bu Sebeple Sultan Bayezid'in Mihaloğlu İskender Bey'i Anadolu Askeri, Rumeli Akıncıları (15b) ve Dulkadiroğlu Pîr Budak'la Birlikte 1489 Ocak Ayında Alâüddevle Üzerine Göndermesi

O sırada Alâüddevle'nin Mısır sultanı ile birlik içinde olduğunu, hile ve nifakta işbirliği yaptığını, ayrıca da Özbek Bey'in oğluna kızını verip Mısır'a gönderdiğini adı geçen Ali Paşa gelip arz eyledi. Bu durum öğrenilince, Hudavendigâr Hazretleri, hemen 1489 yılı ocağında Mihaloğlu İskender Bey'i akıncılarla ve Anadolu askeriyle, Alaüddevle'nin kardeşi Pir Budak Bey'i de yanına verip, gönderdi. Gidip, Alâüddevle'nin bir oğlunu ele geçirip, gözlerine mil çektiler. Öte yandan Alâüddevle de fırsatını bulup, gece baskını ile İskender Bey'in bir oğlunu öldürdü, bir oğlu ile kendisini yakaladı, kardeşi Budak Bey'i (**16a**) ise elden kaçırdı. İskender Bey'i oğlu ile birlikte Mısır'a gönderdi. Mısır sultanı da İskender Bey'i, saygı gösterip hil'at giydirerek, "Gazisin, gazâdan kalma" diye geri gönderdi. Bu arada kaçan Alâüddevle'nin kardeşi Pir Budak Bey Mısır sultanına gitti, o da yakalayıp hapsetti ve yukarı Mısır'a gönderdi.

Sultan Bayezid'in 1490 Yılının Şubat Ayı Ortalarında Şehzadelerini Sünnet Ettirmesi ve Kızlarını Uğurlu Emirlere Vermesi

Ondan sonra, 1490 yılı Şubat ortalarında, ilkbaharda –ki

Nazım

Çiçekler öyle rengârenk elbiseler giymişti
Ki bu renklerde Çin'in Mânî'si acze düşmüştü.

Ovanın yüzü çiçeklerle öyle donanmış
Ki sanki çimenlik deniz gibi dalgalanmış.–

Sultan Bayezid kutlu şehzadeler için büyük bir sünnet düğünü yaptı, ayrıca kızlarından birini (**16b**) Uğurlu Ahmed Bey'e, birini Silistre beyi Nasuh Bey'e, birini de Davud Paşa'nın oğluna verdi.

Ve yine o sırada Mısır sultanı ile Alâüddevle'den elçiler geldi; Güngörmez Kilisesi'ne yıldırım düştü, içindeki barut tutuştu, beş altı bin kişi bu yüzden ölüp büyük bir olay yaşandı. Hudavendigâr bu yüzden İstanbul'dan Edirne'ye gidip istirahate çekildi.

Bu arada yine Arap askeri Mısır sultanının haberi yokken geldi, Lârende'yi (bugünkü Karaman şehri) olanca çevresi ve köşe bucağıyla yıkıp yaktı.

Aynı sıralarda Azerbaycan tahtında oturan Uzun Hasan öldü, oğlu Sultan Yakup onun yerine tahta geçip padişah

oldu. Bu arada Uğurlu Mehmed kaçıp Sultan Ahmed'e gitti, sonra Sultan Ahmed'den Sultan Bayezid'e geldi ve saygı görüp ağırlandı. Ondan sonra, Sultan Yakup (**17a**) zehirlenip, yerine Baysungur padişah oldu.

1491 Yılında Gülek, Tarsus ve Adana Kalelerini İstemek Üzere Elçi Gelmesi, Sultan Bayezid'in Bu Kaleleri Mısır Sultanına Geri Vermesi

Bu yanda Sultan Bayezid Han Edirne'de önderlik anlamlı tahtında oturmakta iken, öte yandan Mısır sultanı 1491 yılında elçi ile dilek mektubu gönderdi. Görüldüğünde,

Nazım

Mektupta yazılmış Allah'ın adı,
Ki odur bağışlayan cümle günahı.

"Olan biten her şeyi unutalım,
Kini ve kibri aradan giderelim."

(Demiş) ve eklemiş: "Rum'un sultanı
Çukurova'daki o üç hisarı

Alıp topraklarına kattı, gönderdi asker;
(Ancak) Medine ve Mekke evkafıdır onlar.

Yine bağışlayın, çünki herkes bunu diler.
(Bunu yaparsan) Medineliler sana dua eder.

Müslüman gazisin, hem padişahsın.
Hazinen ve askerin çok, büyük şahsın."

(**17b**) Dünyaya sığınak olan Padişah Hazretleri adı geçen kalelerin Kâbe ve Medine vakfı olduğunu öğrendikten sonra, gelen Mısır elçisinin yanına elçi verdi, o da gidip kaleleri teslim etti, böylece araları düzelip sınır belirlediler.

Aynı tarihte Macaristan kralı ölüp, yerine Yanko-oğlu kral oldu. Öte yandan Leh İli'nin (Polonya'nın) kralı büyük bir ordu ile üzerine geldi. Macar kralı üstün gelip onu yakaladı ve hapsetti. Ondan sonra Sultan Bayezid Hazretleri'ne, dostluk gösterisinde bulunmak üzere, elçi gönderdi. Gelen elçiye iyi davranılmayıp, hemen Mihaloğlu'nun Rumeli akıncılarıyla Macaristan'a akın etmesi buyuruldu. O da gitti, nice hisarlarını ve esirlerini alıp geldi.

Güneşin Kölesi Olduğu Sultan Bayezid'in 1492 Mayıs'ında İhtişamı Yıldızlara Eş Askerleriyle Gaza ve Cihad Etmek Üzere Kötü Yaradılışlı Yuvan Diyarına (Arnavutluğa) Yönelmesi

(**18a**) Daha sonra gaziler ve mücahitler sultanı *–Başarısı büyük olsun–* gaza ve cihada niyet etti. Önceden donanma gemilerini denizden Avlonya tarafına gönderdi, sonra 18 Mayıs 1492'de kendileri, kutlulukla, başarıdan başarıya koşan askeriyle, İstanbul'dan Sofya'ya gitti. Anadolu askeriyle Hersekoğlu Ahmed Paşa'yı Sofya'da bıraktı, Davud Paşa'yı Üsküp yönünden Arnavut iline gönderdi, kendileri Yahya Paşa ve kapı halkıyla Arnavut iline –ki "Yuvan memleketi" diye anılır– kon-

du. Mübarek bayramı Tepedelen kalesinde geçirdikten sonra, Davud Paşa ile Yahya Paşa'yı yeniçerilerin tümüyle birlikte, bu yörenin günahkâr kâfirlerinin gizlendikleri mağara ve oyuklara (becenelere) gönderdi. Onlar da çok sayıda esir ele geçirip, karşı koyup direnenleri öldürdüler. Ondan sonra gaza sona erdi, Hudavendigar (**18b**) Hazretleri Edirne yönünde geri döndü. Manastır'a eriştiği gün aba hırkalı bir fedai kılıçla saldırdı. O sırada İskender Paşa sultanın yanında idi, bozdoğanla vurup fedaiyi öldürdü. Daha sonra Edirne'ye geldi, ne kadar yolsuz ve sapık inançlı varsa, araştırarak buldurttu ve Anadolu'ya sürülmelerini buyurdu. Ardından aynı senenin Ağustos sonlarında Edirne'den İstanbul'a geldi. Bir süre sonra, yerinde bir kararla, Mihaloğlu Ali Bey'i Macaristan'a akına gönderdi. Ali Bey de derya gibi coşup, ejderha gibi köpürerek gitti, nice illerini yakıp yıktı. Esirlerini alıp gelirken, Macar beyleri geçeceği geçitleri keserek, bir hayli adamını şehit ettiler. Kendisi bin belâ ile canını kurtardı.

Bosna Mirlivası Yakup Paşa'nın Akını ve Derencil Ban İle Yakup (19a) Paşa Arasında Kırbava Kırında 1493'de Gerçekleşen Savaş

Ondan sonra 1493'te Bosna beyi Yakup Paşa Hırvat iline akına gitti. Yolu üzerindeki Kırbava kalesinin kırlığında "Derencil Ban" diye anılan uğursuz, binlerce askerle arkasından erişip, savaşa girişti. Bir çok gaziyi şehit ettiler ve esir aldılar. Sonunda İslâm askerine Tanrı'nın yardım eli uzandı, gelen o kâfirleri öylesine kırdılar ki, Hz. Muhammed'in peygamber olarak gelişinin ve O'nun resullük güneşinin parlayışının ilk gününden bu yana öyle bir savaş ve kapışma gerçekleşmiş de-

ğildi. Yakup Paşa, adı geçen Derencil Ban'ı çok sayıda beyi ile birlikte esir aldı, zincire vurup, tuğ, davul ve sancaklarla ve kesilen kâfir başlarıyla İstanbul'a gönderdi. Bunların gelmesiyle uğursuz kâfirlerin bir yolla yok edilmesi ve İslâm gücüne karşı koyup direnenlerin yere serilmesine şükürler edildi.

Ondan sonra aynı tarihte Uğurlu (**19b**) oğlu Sultan Ahmed Mirza İstanbul'dan Azerbaycan tarafına kaçtı, gidip Rüstem Padişah'ın başını kesti ve yerine padişah oldu. Hudavendigâr Hazretleri onun padişah olduğunu işitince sevinip, kızı Sultanzade'yi Mirza'ya gönderdi. Sultanzâde gidip erişmeden, amcasının oğlu Hibe Sultan adı geçeni öldürüp yerine padişah oldu. Sultanzâde ise, yolda Mirza'nın ölüm haberini işitince, geri döndü. Kendisini İstanbul'a getirdiler.

Bundan sonra,

1497 Yılının Kış Günlerinde Malkoçoğlu'nun Rus Topraklarına Akın Etmesi

1497 yılında, yiğitlikten gayrı düşüncesi bulunmayan önder ve işi korku salmak olan yürekli er Malkoçoğlu Bali Bey, kış mevsiminin yedi ülkeli sultanının askerinin kinle ve din düşmanı soğukluğuyla karaların üzerine kar pamuğu döşediği, (**20a**) üstelik kışın şiddeti ve havanın hiddetinden vadilerde akan suların tıkandığı, akarsuların akmaz olup buz kestiği, ağaç dallarının şişeci dükkânına, ırmak kenarlarının donmuş buzlardan elmas ocağına döndüğü bir zamanda, sarsılmaz bir kararlılık ve büyük bir kalabalıkla çıkıp, tersine dönük Rus'un

dik başlılık edenlerinin ve isyankâr olanlarının üzerine akına çıktı. Din düşmanının soğukluğundan askerin elleri, ayakları düşüp, son derecede kırılıp geldiler.

Bundan sonra,

Sultan Bayezid Han'ın 1499-1500'de İnebahtı Kalesini Ele Geçirmek Üzere Harekete Geçmesi

gaziler ve mücahitlere sultan, âlemlerin rabbinin bağışlarının en safı olan *–Başarısı büyük olsun–* Bayezid Hazretleri gaza niyetiyle İzmit ve Süzebolu'da gemiler yaptırdı. Bunlardan başka, kendileri kullanmak üzere, Kemal Reis ile Barak Reis için birer büyük barça yaptırıp verdi.

(**20b**) Ondan sonra beş yüz kadar donanma gemisi hazırlayıp, içlerini adamla ve alet edevatla doldurdu, gaziler ve mücahitler yurdu Gelibolu kaptanı, aslanca atılgan, düşman karşısında beyce yürekli duran Davud Bey ile, Mora ilindeki, kulesi gök gibi yüksek ve tepesi gökyüzü çadırı ile denk İnebahtı üzerine gönderdi. Bunlar yelken açıp gittikten sonra, kendileri Anadolu ve Rumeli'nin, saldırışları Tûs'a, ululukları Keykâvus'a benzer beyleri, kutluluk dalgalı sancaklarında bulunan zafer kılavuzlu askerleriyle Hz. Peygamber'in hicreti tarihinin 905'inde (1499 yılında) söz konusu İnebahtı üzerine yöneldi. Önceden gönderilen donanma gemileri, Hristiyan donanmasına denizde barınak olan Kızılhisar'a su gücü ve hava akımıyla gitti. Onlar oraya ulaşır ulaşmaz, birden ters yel esip, (**21a**) gemileri dağıttı. Yüce Tanrı'nın yardımıyla kayba uğranılmayıp,

üç dört gün sonra yeniden bir yere toplandılar. Adı geçen yere doğru yelken açıp giderken, aşağılık kâfirlerin donanmaları karşılarına çıktı. Top, tüfek, prango, zemberek ve diğer savaş araçlarıyla yol kavgası ettikleri sırada, kötü işli kâfirler yönünden "Lordan" adlı kâfir barçasıyla yelken açıp gelerek, Barak Reis barçasına yanaştı. Savaşırken, kâfirin bir barçası daha geldi, o da var gücüyle savaşa katıldı. Barak Reis gemisinden kâfir gemisine neft atılıp, yanmaya başladı. Bu sırada Barak Reis gemisi ayrılmayıp, kâfir gemisiyle birlikte yandı, çok sayıda kâfir ve Müslüman öldü. Kalan gemiler savaşarak İnebahtı'nın karşısına varır varmaz, kâfir donanması ayrıldı, İslâm gemileri (**21b-22a** minyatür) (**22b**) kale üzerine kondu. Kalenin çevresi ve köşesi bucağı gazilerin al bayraklarından, nakışlı kalkanlarından ve parıl parıl parlayan gönderlerinden nakış ve bezeklere dönmüş, bahar çiçeklerinin süsleri gibi olmuştu.

Bu taraftan İslâm padişahı da başarıdan başarıya koşan askerleriyle erişti. Zaferden zafere koşan gaziler, karadan ve denizden göz açtırmayıp, vakit kaybetmeksizin, toplar kurdu. Kaleyi kuşatmaya girişir girişmez ve vur tut savaşına başlar başlamaz, işleri pişmanlık olan kale içindeki kâfirlerin katı kalplerini Müslümanların oklarından korku ve ürküntü kapladı, gecikmeksizin, aman dileyerek, kaleyi teslim ettiler.

Hudavendigâr Hazretleri içindeki kiliselerini mescide çevirip, İslâm süsü ile süsledi, yıkılan yerlerini onardı, kapısını duvarını savaş ve vuruş aletleriyle donattı; yüksek burçlarına, yıldırım yağdıran akan yıldızlara benzer, ve yüksek duvarlarına, şimşekli bulutları andırır toplar koydu, bütün donanma gemilerinin orada kışlamasını buyurdu. Bu fetihnamenin dışı

dile getirilip, (**23a**) içi yazıya dökülüp, yakın ve ırak ufukların ülkeleri müjde sesleri ve sevinç çığlıklarıyla dolduktan sonra geri dönüldü. Mutluluk içinde Edirne'ye gelip kışladılar.

Ondan sonra,

Cihad Edici Padişah'ın 1500 Yılında Moton Kalesini Ele Geçirmek Üzere Yola Çıkması

ilkbaharda, lâlelerin ve şakayıkların yer yer baş kaldırdıkları zamanda, işi kale almak olan Sultan Hazretleri, yine o yörede "Moton" adlı dayanıklı bir hisar ve sarsılmaz duruşlu bir kale daha vardı, Rumeli ve Anadolu askeriyle bu kalenin üstüne yürüdü. Konak konak yol alarak gitti. Eriştiğinde öte taraftan donanma gemileri de geldi. Kalenin çevresi ve dört bir yanı gemilerin rengârenk bayraklarından çiçeklerle bezenmiş gülistana döndü. Ortalığı alt üst edici toplarla hemen iki taraftan aralıksız olarak dövmeye giriştiler. Otuz üç gün sürekli gök gürültüsü soluklu, yıldırım sesli, ateş ağızlı toplarla dövüldü. Ele geçirilmesinin yolu bulunamayınca, (**23b**) ülke kapılarını açan Padişah son derecede huzursuz olmuşken, tanrısal bir gücün eseri olarak, denizden Müslüman görünüşlü iki parça kâfir kadırgası geldi, hisar limanına girip lenger bıraktı. İçeride hisar gediklerinde duran savaşçı tüfekli kâfirler "Yardım geldi" diye gediklerini terk edip, gelen kadırgalara gittiler. O fırsatta gaziler hücum edip, kale duvarlarına kement atarak çıkmaya başladılar. Kâfirler de "Türk kaleye girdi" diye sokaklarda seğirtirken, birden top barutlarına ateş düştü, kalenin içi tutuşup yanmaya başladı. Bu taraftan gaziler de hücum borularını yük-

seltip, davul ve nakaralarını dövüp, Allah'ın inayeti ile birden kaleye saldırdı, "*Allah yolunda malları ve canlarıyla savaşırlar, bu sizin için daha hayırlıdır* [*Kur'an*, 9:111 ve 61:11]" ayeti gereğince kale içindeki bozguna yüz tutmuş kâfirleri ölüm okunun hedefi edip, bazılarını esir alarak, zincire vurdular. Böylece Moton kalesini ele geçirdiler, içindeki kiliselerini mescide çevirip Cuma namazını kıldılar.

(**24a** minyatür)

(**24b-25a** minyatür)

(25b) İslâm Sultanlarına Sultan, İnsanların Korunup Kollanma Ülkelerini Elinde Bulunduran Sultan'ın Moton'un Fethinden Sonra Aynı Yılın Eylül Ayında Koron Kalesini Ele Geçirmek Üzere Başarıdan Başarıya Koşan Askeriyle Yola Çıkması

Ondan sonra, cihan hükümdarı, felek dairesinin kutpu Hazretleri adı geçen Motun'u ele geçirip egemenliği avucuna almasının ardından, aynı yılın (yani 1500 yılının) Eylül sonunda bu kez Koron kalesini ele geçirmek üzere yola çıktı. Varıp erişir erişmez, Allah'ın inayetiyle, o kale de itaat edip anahtarını gönderdi.

Nazım

Moton'un işini bitirdi, yolu tuttu,
Askeri Koron'un üstüne sürdü.

Asker erişti, tuttu o diyarı;
Kuşattı, ortaya aldı hisarı.

Motun'un hâlini işitmişti kâfirler,
Hisarı Hunkâr'a çaresizce verdiler.

Yiğit ve iş bilir sancakbeyi, muhafız ve kadı,
Kim ve ne gerekliyse hepsini verip atadı.

(**26a** Minyatür)

(**26b**) Ondan sonra, gücü göklere denk Hudavendigâr Hazretleri o yöreyi ele geçirip, yeni bir düzen verdikten ve yeni baştan düzene koyduktan sonra, büyük beylerin beyi, Anadolu beylerbeyi arslan atılışlı Sinan Paşa'yı, başarıdan başarıya koşan askerleri ve zafer kılavuzlu binekleriyle (yani gemileriyle) Avarna (Navarin) kalesi üzerine gönderdi. Adı geçen görüş sahibi paşa gitti, erişir erişmez orası da Allah'ın inayetiyle ele geçirilip, İslâm topraklarına bağlandı. Ondan sonra Hudavendigâr, üstün gelip zafer kazanmış olarak, İstanbul'a gelip, saltanatın sindirimi kolay nimetleriyle sürekli (**27a**) oturadurdu.

O sırada, öte tarafta Venedik kâfirleri Fransa'dan yardım gemileri alıp geldiler, Midilli üzerine geçip, toplarla dövmeye başladılar. O zamana değin azeb ve kürekçi ve vergi yoktu. Sefer durumu ortaya çıktığından, aceleyle azeb ve kürekçi yazıldı, bunlar hemen donanma gemilerine koyulup, gönderildi. Gemiler erişmeden kâfirler adı geçen Midilli kalesini adamakıllı dövüp, bir tarafını yıktılar. On sekiz gün hücum ettiler, ancak alamadılar. Bu taraftan donanma da yetişti. Kâfirler donanmayı görünce toplarını gemiye

koyup, kaçtılar. Donanmada bulunan beyler Midilli'nin yıkılan yerlerini onardılar, ondan sonra İstanbul'a geldiler.

Ondan sonra, Venedik beyleri, çaresizce, elçiler ve armağanlar gönderip barıştılar.

Ondan sonra, Sultan Bayezid Han *–Başarısı büyük olsun–* hiçbir yöne hareket etmeyip, kendi hâli üzere el etek çekme köşesinde kaygısızca yaşamayı (**27b**) yeğleyip, oturdu. Bu arada Mısır, Hindistan, Sistan, İran, Turan ve uğursuz Macaristan'dan elçiler geldi. Saltanatının gölgesi dünyanın dört bir yanına yayılıp, bilginler ve erdemli kimseler, Tanrı dostları ve iyi kişiler, şehirlisi köylüsüyle bütün halk huzur ve refah içinde bulunurken,

Beyit

Hastalık geldi, sonra onu
Tüketti, cihanı unutturdu.

Tezgâhında Adalet Dağıtan Padişahı Tutup Güçsüz Duruma Düşüren Müzmin Hastalık, O Sebepten Yönetim İşlerinde Gevşeklik Ve Savsaklıkların Ortaya Çıkması, Devlet Kapısında Bitecek İşi Olan Halkın Perişan ve Çaresiz Duruma Düşmesi

O güç sahibi sultanların özü ve değerli hakanların seçkini Sultan Bayezid Hazretleri'nin *–Allah onu ahirette büyük halifelerle birlikte oturtsun–* şerefli zatı umut fazlalıklarıyla öyle doluydu ki, ihtiyaç sahiplerini sağlığa kavuşturmakta (yani

herkese umut dağıtmakta) şefkatli bir tabipti. Meğer o zamanda sağlıklarında müzmin hastalıklardan bir hastalık belirmiş, insan vücudundaki (**28a**) dört ana salgının karışımından varlık bulan sağlık dengesi bozulmuş, o üzücü hastalık araya balgam salıp (yani ara bozuculuk edip), dört ana salgı arasındaki bağı bozmuş, böylece onları birbirinden soğutmuştu. Söz konusu hastalık bu etki ve etkilenmeden rahatsızlanıp, gücü gök gibi ulu sultanın ayağına düşmüştü. Güçler sultanının beden mülküyle olan ilişkisinde iş fazlalığının ortaya çıkması sonucunda, saltanat işlerinin görülmesinde aksaklıklar meydana gelmiş, halk perişan hâle düşmüş, durumları karmakarış olmuştu. Bu yüzden, Hudavendigâr Hazretleri, kendi bencil nefislerinin ihtiyaçlarını, hizmeti ipine dizilmiş olan devlet yönetiminin söz dinler ve saygılı ileri gelenlerinin önüne geçirmişler, hızlı gönül atlarının dizginini serbest bırakmakla "*Haddini aşan gerisin geri gitmiş gibidir*" mesafesinin sınırını aşmışlar, o yüzden de saltanatın yüksek taşıyıcı direkleri yıkılmaya yüz (**28b**) tutmuştu. İllerde yaşayanlar, uğradıkları haksızlık ve zulüm sebebiyle, ayak altına düşmüş, her birinin gönlü türlü türlü korkular yüzünden keder ve tasa ile dolmuştu.

Ulu ve Bayındır Şehir İstanbul'da Meydana Gelen Büyük Zelzele ve Şaşkınlık Verici Olay

Özetle, 1509 Eylül'ünde, beklenmedik bir sırada, yıldız alaylı yıldızlar sultanının (yani ayın), dolanım sırasındaki konumu gereği, Ülker takım yıldızının en üst noktasından yer altına inip, aydınlık ışıma evreninden felâket karanlığı ülkesine düştüğü bir gecede, dönen göğün gönlü kararsız, gözleme

yıldızlarının gözü zaman olaylarıyla uyanıkken (yani ay ışığı bulunmayan, yıldızların parladığı, açık) bir gecede), birden,

Nazım

Hak katından gelen bir etki birden salladı.
Dinle o halde Hakk'ın kudreti ne yaptı.

İstanbul surları baştanbaşa yıkıldı;
Öyle bir yıkılış ki yerle bir oldu.

Hak Teâlâ sonsuz kudretiyle kıyamet korkusunun benzerini bütün insanlara yaşattı. Öyle büyük bir deprem meydana geldi ki, onun gürültüsünden var oluş ve yok oluş âlemi (yani dünya) titredi, sağlam yapılı unsurların bünyeleri döküldü. Heybetinden zaman hâmilesi sersemleyip, yokluk karınlarından doğan garip etki çocuklari sebebiyle, "*her hamile kadın karnındaki çocuğu düşürür* [*Kur'an*, 22:2]" ayeti durumu anlatır olmuştu. (**29a**) Şu inkârcı yeryüzü haşerelerinin şüphelerini gidermek için, kıyamet gününe örnekti. Düştüğü derin hayretten zemin ve zaman tir tir titreyip, oturan ile oturulan yer değiştirmişti. İstanbul'un binalarının –ki her biri yükseklikte ve dayanıklılıkta gökle başa baştı– tümü yerle bir oldu. Halkın kimisi bu durum karşısında kendinden geçip ne yaptığını bilmez hâle düştü, kimisi şaşkınlık eliyle göğsünü dövüp, ağzı açık bakakaldı; ama dağca duruşlu Hudavendigâr Hazretleri, ağırlık ve ölçülülük dairesinde, pergel ayağı gibi yerinden kımıldamadı. Yapılagelen merasim üzere, devlet erkânı ve yönetimin ileri gelenleri adalet unvanlı divana toplanıp, her biri yerinde oturdu. Cihanı donatan vezirler, olan biten bütün açıklığıyla Hudavendigâr Hazretleri'nin güneş gibi aydın içine yansısın diye,

yıkılan binaların ayrıntılı olarak yazılıp, yüce tahtın ayağına (yani sultana) arz olunması kararına vardı. Kalem erbabından, (**29b**) adı Utarid gibi dillere destan bir kâtip bu işle görevlendirildi. Olabildiğince çaba harcayıp, özen gösterdi, yıkılan tüm binaları bütün ayrıntısıyla beyan ipine dizip bildirdi. Vezirler kutlu meclis şerefiyle kutluluk bulunca, olan bitenler sultan katına sunuldu. Gerçi bu hadiseden velilik sığınağı Padişah'ın mübarek gönlüne sonuç olarak bezginlik tozu gelmişti, ama değil mi ki varlık zerrelerinin hareketlerinin Hakk'ın ezelî iradesi ile ilgili bulunmaksızın meydana gelmesi olmayası bir iştir ve varlığı çevreleyen sınırlar –ki bütün yönleri kuşatmıştır– son bulmaz dileğinin gerçekleşmesi ile hızla değişicidir, *"O'nun kazasını geri çevirecek ve hükmüne engel olacak yoktur"* sözü uyarınca gönlü rahatlayıp, itaat boynuna "*Ben işimi Allah'a havale ediyorum* [*Kur'an*, 40:44]" sağlam ipini doladı. Vezirler Hudavendigâr Hazretleri'nin derya benzeri gönlünün aynasında gam pası görünce, (**30a**) tecrübe parmağıyla içinin nabzını tutup, kasılıp genişlemesinden hava değişimi yapmaları için eğilim bulunduğunu anladılar. Şehrin yerle bir olması, şüphesiz, o anlamı güçlendirdiği için, hepsi Hudavendigâr Hazretleri'nin şerefli hatırına uygunluk gösterip, buyruk gözlediler.

Saltanat Sığınağı Olan Padişah Hazretleri'nin, Tezgâhları Mutluluk Üreten Askerlerle Birlikte Edirne'ye Doğru Yola Çıkması

Padişah vezirlere, vakit geçirmeksizin, sefer için gerekli şeylerin hazırlanmasını ve uğurlu gelişiyle konaklar ve yerleşim yerlerinin uğur kazanmakla ödüllendirilmelerini buyurdu. Şanı yüce buyruk gereğince, sefer için gerekli hazırlıklar yapıl-

dı, 1509 yılı Ekim'inde gidiş dizgini büyük Edirne şehri yönüne çevrildi. Anılan şehrin oturulan yerleri –ki bunca zamandan beri içine giren bulunmadığından yıkılmaya yüz tutmuştu– şenlik ve sevinçle dolup kutlu gelişiyle şeref buldu.

O tarihte, Hudavendigâr Hazretleri'nin uğurlu yaradılışlı çocuklarından Sultan Şehinşah Karaman'da idi. Sultan Ahmed'e Amasya ili (**30b**) verilmiş, Sultan Korkut ise Mısır'a gitmişti. Namlı Şehriyar Hazretleri ve o saltanat yörüngeli kutluluk güneşi, cömert olan gerçek mülk sahibinin verdiği güçle güçlendirilmiş olan Sultan Selim, yardım ve koruyup kollama gölgesini Trabzon iline salmıştı, yüce himmetlerini her zaman o yörede cihat ve gazaya harcamakta idi. Başarıları dilden dile dolaşan askerlerinin her daim elde duran kılıçları, uyarı ve uyanıklığı kendine huy edinmiş, bir an bile kınında uykuya çekilmemişti. Parlak kılıçları zafer yurdu pazarındaki mücadelede kan terleyip, alın teriyle geçimini sürdürürdü. Etraftaki kötü işli kâfir topluluklarına hemen etkisini gösteren oklarının uçları "*Size bir uyarıcı gelmemiş miydi?* [*Kur'an*, 67:8]" ayetinin haberini Müslümanlar yönünden duyurup, bu korku ve ürküntü ile tümü öz canlarından ümitsizliğe kapılmışlardı. Her yanı bozukluk ve çürümüşlük içindeki kâfirler olan türlü türlü topluluklarla (**31a**) dolu Trabzon ili onun (yani Şehzade Selim'in) adaletli yönetimi zamanında öyle güvenlik içinde idi ki, hırsızlık yolu ve hırsız eli kesilip, öfke vergisi, emanet elinden kefalet kalktığı gibi, tümüyle kaldırılmıştı. Zafer sonuçlu sancaklarını fitne dolu düşman diyarına yönelttikçe, "*Fitne kalmayıncaya ve din tamamen Allah'ın oluncaya kadar savaşın* [*Kur'an*, 8:39]" ayetini yol kılavuzu edinirdi. O askeri yıldızlar sayısınca olan büyüklük ve yükseklik güneşinin

güçlü yönetimiyle, "*Hevasını kendine ilâh edineni gördün mü?* [*Kur'an*, 25:43]" zümresi, çaresizlik içinde, firar yolunu seçmekten başka çare bulamadıkça, gaziler ve muhafızlar, işleri şirretlik olan kâfirlerin akılsız kulaklarına horluk haberi ileten oklarla "*Kaçmak size aslâ fayda vermez* [*Kur'an*, 33:16]" ayetini tekrarlardı. O din sığınağı olan padişah, müjdeli *"Allah'ın lütfundan isteyin* [*Kur'an*, 62:10]" ayetinin bereketleriyle zahire biriktirir ve ganimetler edinir, sürekli olarak zafer kazanmış ve kazanç elde etmiş olarak dönerdi. Edepsiz kızılbaş tayfası Fars, Irak (**31b**) ve Azerbaycan'ı egemenlikleri altına almışlardı, bu yüzden o hararetle ateş gibi serkeşlik eder olmuşlardı. Gurur yeli de beyinlerinin boşluğunu yer edinmişti. Hızla akıp giden su ve zaman olaylarının seli gibi, yöneldikleri her yana zarar vermekten hiç sakındıkları yoktu. Yörelerindeki meliklerden hiç biri önünde aslâ baş kesip eğilmemişlerdi. Haksız yere Müslümanların kanını dökmeyi başlarına kıvanç tacı bilip, kaygısızlık ve kayıtsızlıkla övünürlerdi. O küfür ve sapkınlık erbabı emelleri tarlalarını Müslümanlar'ın yüzü suyunu yere dökmekle sular, bu yüzden geçinip giderlerdi.

Adı geçen isyancı tayfası bahtiyar Şehriyar'ın (yani Şehzade Selim'in) dile gelmez yiğitliğinden o derecede etkilenmiş, zafer yüzlü askerinden öyle yılgınlığa uğramıştı ki, o sapık ve bozuk inançlıların Anadolu Türklerinin büyük çoğunluğuyla bir arada yaşamalarından ötürü, (**32a**) baş kaldırıp o yöne bakmaları aslâ mümkün değildi; zira kan içici elinden defalarca intikam şerbeti içmişlerdi; birçok kez o sapıklarla savaş ve uğraşa tutuşulmuş, savaş alanı kan seliyle Ceyhun gibi öyle akmıştı ki, kan kabarcığı o topluluğun tepesinde, hor kafalarındaki külâhlarından ayırt edilmezdi.

O kötü işli şirretlerle ve diğer kâfir topluluklarla bunca zaman savaş ve uğraş üzerine olduğundan, ün sahibi Şehriyar Hazretleri'nin güneş gibi ışık saçan kılıcının ışınları tüm ufukları aydınlatır, cihangir kılıcının aynasından fetih ve zafer görüntüsü daima görünürdü.

Hudavendigâr Hazretleri'nin –*Yattığı yer temiz olsun*– devlet yönetiminde yanında bulunan basiretsiz ve kısa görüşlüler, kendilerine Sultan Ahmed'in gösterdiği yakınlık ve ilgiyle gururlanıp, adı geçen (**32b**) şehzadeye tamamen bağlanmışlardı. O bağ ve ilişkiyle yer uzaklığı, divanda görüşülen işlerin tümü hakkında bilgi edinmesine engel olmazdı. Hiçbir zaman yüce eşikte (yani devlet merkezinde) kapısının kullarından (yani adamlarından) biri eksik değildi. Her biri günlerce durduktan sonra, bütün dileklerini yerine getirir, ülke yönetimiyle ilgili sevindirici haberi kendisine yol kılavuzu edinir, son derecede ilgi ve saygı görmüş olarak, hâlinden hoşnut bir şekilde geri dönerdi. Oradan gelen kimselere böyle aşırı ilgi ve saygı gösterilmesi, diğer şehzadelere haksızlık etmek demekti. Bu görüş kusuru ve kötü tutum yüzünden memlekette düzen bozulmaya yüz tutmuştu. Sultan Korkut'un Mısır'a gitmesinin asıl sebebi de buydu.

O bir sürü kötü niyetli "*Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar* [*Kur'an*, 9:32]" ayetinin başına ve sonuna ve "*Hakkı batılla karıştırmayın* [*Kur'an*, 2:42]" ayetindeki göndermenin yasaklama bildiren bağlamına aldırmıyordu. Her ne kadar o mutlu sultanın (**33a**) devlet güneşinin gizlenme perdesi ardında olmasını dilemiş iseler de, çarpık düşünceleri ve yaradılışlarının karışım şişeleri (yani kötü niyetleri) mutluluk güneşinin ışığını yaymasına engel olmazdı. Devlet güneşinin batmasına boşuna çaba

harcayan düşmanlar *–Allah onları sabah akşam hor durumda bıraksın–* binlerce yalan dolanla Hudavendigâr'dan (yani hükümdar Bayezid'den) defalarca azarlama yollu hükümler devşirmiş, onun deryaca geniş gönlünü daraltmak için şu yolda söz söylemişlerdi: "O yörenin çevresinde bulunan kâfirlerle savaş ve uğraş yolunu kapatıp, sadece kendi ilinin yönetimi ve korunmasına çalışmalısın, düşman çoğaltmaya razı değiliz."

Şehriyar Hazretleri'nin bu tür asılsız ve düzmece sözler işitmekten kutlu gönüllerine bıkkınlık tozu gelmiş, son derecede huzursuz olmuşlardı. Bunca zamandan beri il açmaya (yani başarılar kazanmaya) dönük çaba ve gayretinin, (**33b**) babası Hudavendigâr tarafından değerli görülmeyip, boşa gitmesine hayli gücenmişlerdi. Sonunda dünyayı bezeyen değerli görüşü, o yöreden ayrılıp başka yere gitmek noktasına vardı. Kapı hizmetlilerinden birini, yanına uğurlu bir mektubu eş koşarak (yani bir mektupla), devlet kapısına gönderdiler. Ayak öpme mutluluğu el verip, dilek yüce tahtın ayağına (yani padişaha) sunulduğunda, Hudavendigâr tarafından izin verilmedi. Yeniden adam gönderip izin istediler. Bu kez, iyiliğe iyilik katma biçiminde bir görüntü verip, hükümdara özgü bağışlardan olmak üzere, sancaklarını arttırmak yoluyla kendisine engel olma düşüncesini sergilediler. Ama değil mi ki Tanrı'nın ezelî bilgisinin değişip yok olmaz kazasında devletinin atının dizgini boş bırakılmıştı (yani önü açıktı), bunun gibi küçük bir bağışı dikkate almadı, uğur yuvası olan eşiğe (yani babasına) tekrar adam gönderip, dileğine uygun izin istedi. (**34a**) Dileğinin defterine yine "Olmaz" harfi çekip (yani ret cevabı verip), eli boş göndermek için binlerce çaba harcadılar. Şehzade Selim derin bir istekle o diyarı terk etmeyi kesin olarak kafasına koymuşlardı bir kez. Hiç

tereddüt etmeksizin, o fetih ve zafer dolu sefer için doğrulup, yerini değiştirmeye içten bir yönelişle niyet ettiler.

Mutlu Şehriyar Hazretleri'nin Kendi Kutlu Anlamlı Hazırlığı İçin Deniz Yoluyla Kefe Şehrine Yönelmesi

Hak sözü olan, Sübhan katından inen ve kat kat ibretli anlamları akılları şaşkınlığa düşüren *Kur'an* öyle bir uçsuz bucaksız okyanustur ki, iki cihan ondan bir nemdir ve öyle bir kıyısına ulaşılmaz denizdir ki, ona nispetle yedi deniz bir kırağı damlasıdır. *"And olsun ki biz Ademoğullarını şanlı şerefli kıldık, karada ve denizde gezmelerini sağladık, temiz yiyeceklerle onları rızıklandırdık* [*Kur'an*, 17:70]" ayeti, anılan dalgalı denizin dalgalarındandır. Bu dalganın kabarıp inmesiyle ıssız bir sahile attığı belâgat nişanlı (**34b**) anlam incisinden anlaşılan şudur: Varlığı vacip olan ve verdiğini dilediğinde daraltan Yüce Tanrı'nın –ki karşılık beklemeksizin bolluk verici ve olanca cömertlikle bağışlayıcıdır– kaza ve kaderinin taşkın denizi öyle bir okyanustur ki, ezelî kudretinin tatlı bahar yelinin estiği yönden son bulmaz iradesi esintisinin esmesiyle ortaya çıkan var oluş ve yok oluş hadiselerinin dalgalarının iniş çıkışı sebebiyle, bu görünen yüksek dokuz gök katında yer alan yuvarlak biçimli varlıklar, dur durağı olmayan bir sürü değersiz kabarcıktır. Gâh celâlinin üstünlüğünün dalga koparan sert yeli, hilâl gibi nice varlık kayığını korku girdabına düşürüp, batırır, gâh iyiliğinin tatlı esintisi, nice umut gemilerini, istiridye gibi, iri bir inci ile doldurup, bağış sahillerine atar. Söz konusu olan uçsuz bucaksız bu denizin seçkin incisi –ki iyilik ve cömertliğinin dalgalarının birbirine çarpmasıyla yokluğun dibin-

den varlık sahiline getirmiştir– insanoğludur. İnsanoğlu mülk ve melekût âleminin (yani yalın ve yoğun âlemlerin) taçlılarına taç incisi olmuş, onun (**35a**) devletinin şebçerağ taşı, imkân ilinin (yani var edilme evreninin) karanlık arsasında bulunan gözle görülür varlıklar dünyası erlerine ışık saçan bir kandil olmuştur. O sebeptendir ki, şerefli hükümlerinin unvanını *"Sizden olan idarecilere itaat edin* [*Kur'an*, 4:59]" ayetinin parlak tuğrasıyla imzalayıp tuğralamış, kaza gibi hükmü geçerli buyruğuna cihanı itaat ettirmiştir. Bu bağlamda "*Yerde ne varsa hepsini size boyun eğdirdi* [*Kur'an*, 45:13]" ayetinin anlamı, sanki, can bahçesinde solunan esirgeyici Tanrı yellerinin esintilerinin, Allah'ın hikmeti olarak, salt insan bedeni gemilerini yürütmesidir; zamanın ters yüz edişlerinden kurtulup, istek ve dileklerinin sahillerine ulaşmakla, güzel meskenler olan insan bedenleri, nefislerini olgunlaştırma yolunda kazanç sağlasın ve girdiği her tehlikeli yolda Allah'ın rızasını kendisine yol kılavuzu edinip, işlerinin yularını tamamen kader ve kazanın eline teslim etsin diye.

Dile getirilen iddia konusunun gerçekleşmesine en doğru örnek ve yazıya geçirilen davanın (**35b**) gerçekliğine en açık delil olarak, ün kazanmış Şehriyar Hazretleri'nin ibret dolu hayat çizgisi yeter; çünkü bunca akıp giden zaman içinde, Anadolu beldelerinin ucundaki Trabzon ilinde, himmeti sahilinin denizindeki iyi niyetinin gemilerini Hz. Allah'ın rızasının dubalarına bağlamış, küçük-büyük tüm işleri Hak katına ısmarlamıştı. Diğer şehzadeler kendi çıkarlarına olan işler için çaba gösterip, görünürdeki vesilelere dayanarak sonuç elde etme ve ortadaki sebepleri kullanarak kazanç sağlama girişimlerinde bulundular, o dağ gibi yüce ve sarsılmaz duruşlu şehriyar ise, "*Kim Allah'a tevekkül ederse, o ona yeter* [*Kur'an*, 65:3]" ayetinin içi zafer anlamı

taşıyan dışını yüzük nakşı edinip, adı geçen beldede onurluluk ve kutluluk içinde oturdu. Sonunda, "*İşlerin gerçekleşmesi için belirli vakitler vardır*." sözü yönünden esen müjde yeli, durumuna ve beklentilerine gerçeklik kazandırdı, dileğinin kararlılık, güven ve iç huzuruyla dolu gemisi olabilirliğin uçsuz bucaksız denizinde (**36a**) deniz dolusu su damlaları kadar engin gönlüne uygun olarak yol almakla, dileklerinin sonuna ulaştı.

Anadolu toprakları İslâm ülkeleri arasında Hz. Peygamber'in getirdiği yolun kanunlarının uygulanması açısından tümünden üstün ve seçkin olup, bedende uzuvların beyi yerinde idi; ama insanların konumları gözetilmediğinden, sıradan olanla seçkinin birbirine karışmasından ortaya çıkan karışımın kokmuşluğu yüzünden bozulmuştu, sağlık tedbirlerine muhtaçtı. Herkesin işlerini yoluna koyucu olan hikmet ve kudret sahibi Yaratıcı'nın dileği, anılan memleketin beden yapısının bozukluktan uzak olmasına ve İslâm dininin parlaklığının giderek artmasına ilişkin oldu. Böylece, kutlu gelişi bütünü kapsayıcı bir sağlığa sebep olan o İslâm sığınağı padişahı, ezelî kudretini göstermek için, Rumeli diyarına gönderdi, memleketin dirliğine düzenine değerli varlığını aracı kıldı.

Özetle, ordusu yıldızlar sayısınca kalabalık o güç ve kudret güneşinin (**36b**) buyruğu üzerine, çok sayıda gemiyi mal ve hazineyle doldurdular; kendisi de, bahtiyarlık içinde, büyüklüğü göğe eş bir gemiye bindi. Saltanat bağının fidanı, "*Onlara ne mutlu! Güzel bir gelecek de onlarındır*" [*Kur'an*, 13:59] ayetinden yansıyan anlam ağacının meyvesi, mutlu şehzade, değerli oğul, oğlu Sultan Süleyman'ın –ki Kefe ili egemenliği elinde idi– kutlu yüzünü görmeyi maksat edinip,

o yöne yöneldi. Kutluluk ve bahtiyarlıkla bindiği güven ve huzur dolu gemi, o saltanat denizinin incisini istiridyeye benzer sinesine çekti, duyduğu coşkunluk ve hararetten yelpaze gibi sallanan yelkenle her an burnuna hava çekerdi. Devlet kuşu gibi, o saltanat güneşinin başına gölge salıp, kayıtsızca dileğinin yuvasına doğru yöneldi.

O saltanat yuvalı ve yükseklerde uçan doğanın kararlılık kanatları, egemenliğinin yönetimini avlamak için açılmış olsun; mutluluk ve (**37a**) yücelik, zafer yüzlü teleklerine (tüylerine) bağlı olsun. Her büyüklük ve mutluluk, hep kanadı altında olsun; sürekli bahtiyarlık avlayıcı bir kuş olmaktan uzak kalmasın. Uğurlu ve bahtı açık kol kanatla her mutluluk kuşunu avlamaya niyet eylediğinde, ne çöllerin ve dağlık yerlerin uzaklığı aşmasına engel olsun, ne de ovalar ve denizler yolunu kessin. Ve eğer kahrının pençesinin keskin ucunun korkusundan göğün nesr-i tâiri (yani kanat açmış kerkenezi) Kaf dağında yaşayan sîmurgun kanadı altına sığınacak olursa, büyüklüğünün pençesinin vuruşundan Kaf dağının tepesinde yer yer çatlak ve yarık oluşsun, o korkudan ödü patlasın.

Sözün kısası, yükleri değerli ve varış yerleri esenlikli o gemiler, az zamanda, yönelinen konak olan dilek güzelini kucakladı, ululuk ve oturaklılıkla yolun son noktasına varıp, durdu. Saltanat ve büyüklük bağının fidanı, mutluluk ve kutluluk hümasının göğü, bahtı açık şehzade oğlu (**37b**) Sultan Süleyman'a Şehriyar Hazretleri'nin kutlu gelişinin müjdesi gelince, güneş gibi ortalığı aydınlatan gönlü sevinç ışıkları saçarak şenlendi; karşılama merasimini yerine getirmek için mutluluk ve sevinç içinde yoluna çıkıp, o dağ duruşlu şehriyarın eteğine yüz sürdü.

Yedi iklimin talih yıldızı parlak sultanı Sultan Selim Hazretleri Rumeli'ne geçip de kutlu gelişiyle o diyar şeref bulduğunda, adaletinin gölgesinde halkın durumu öyle düzeldi ki, haksızlık ve zorbalık tamamen ortadan kalkmıştı. Zulüm ve baskının ne olduğu hayal mahsülü bir şey gibi algılanırdı, durup dururken anıldığında rüya olarak yorumlanırdı. Kükreyen arslan, sakinlik ve ağırbaşlılık oyuğunu seçip, tek başına kalmayı yeğlemişti. İnsanlara zarar veren kurt, öyle akıllı uslu olmuştu ki, koyunun hizmetinde, kürk giymiş ihtiyar önündeki bebecik gibi (**38a**) durgun ve suskun bir hâldeydi. İl halkının tümüne tam anlamıyla refah ve huzur gelmişti. Her biri, akılları derlenip toplanmış olarak, düşmanının uzaklaşması dileğinde bulunmak için Hak katına yönelmiş, sonsuzluğa ulanan egemenliğinin sürmesi duasını dillerinden düşürmez olmuşlardı. O doğru görüşlü ve düzgün düşünceli Şehriyar, yöneticilik yol yordamına uygun davranışları kendisine sanat edinmişti, Hudavendigâr Hazretleri'nin beğenip hoşnut olacağı yolda iş görmeyi büyük mutluluk sayardı. Düşman dili gibi dar ve her yanı dağlık taşlık olan Trabzon ilinde bunca zaman yönetici olarak kalmasının biricik sebebi, babalık ilişkilerinden doğan hakların gereklerini yerine getirmek, kendisinin değer ve ağırlığının korunması bakımından, babası Hudavendigâr Hazretleri'nin benimseme ve beğenişinin sağlam hisarına sığınmaktı. Vezirlik makamında olan o bozguncuların kışkırtmasıyla kendi hakkında yapılan (**38b**) suçlamalardan gönlü hiçbir şekilde incinmemişti.

Cihangir Şehriyar Hazretleri'nin değerli görüşü, bir kez daha, yüce eşikte (yani yanında) hizmet etmekte olan seçkin kullarından birini yüksekliği göğe eş eşiğe (yani sultan katına) gönderip, Rumeli'nde bir sancak istemeleri gerekliği yönün-

deydi. Yüksek dereceli hizmetlilerinden biri söz konusu işle görevlendirilip, İstanbul'a doğru yola çıktı.

Bu yanda bağışlama sığınağı Hudavendigâr Hazretleri'nin *Allah'ın rahmeti üzerine olsun* sultanca büyüklük yönünden esen hükümdar katına özgü, dört bucağa yayılan iyilik esintileri, Amasya yönetim bölgesini ısmarlamış olduğu kendi değerli çocuklarından Sultan Ahmed'in umut bahçelerine esmekten uzak değildi. Çoluk çocuğu ve hısım akrabası çok olduğundan ona karşı aşırı şefkati ve çok merhameti vardı. Saltanat tahtı için veliaht olarak seçmek, aklından geçirdiği bir iş olup, söz konusu (**39a**) anlam içinin aynasına yansımıştı. Ama derin dikkat dizginini olayların sonuçları yönüne çevirip, olan bitenin dış görünüşünü düşünce gücüyle tartan gerçeklik alanının binicilerine açıktır ki, görünür şeyler ve dış sebepler ne denli çok olursa olsun, bunlar büyük hedefleri yakalamakta ve yüksek istekleri elde etmekte yine de eksik ve güdük kalır. Özellikle en büyük işlerden olan egemenlik işinde ezelî irade ve Tanrı'nın sonsuz yapma gücü devreye girmedikçe, binlerce uğraş ve çaba ile ata dede işe yaramaz.

Yöneldiği isteği elde etmek için Şehzade Ahmed'in yaptığı her türlü ön girişim başarsız kalır, isteğinin tersine sonuç verirdi. Yaptığı bütün değerlendirmeler ve aldığı bütün önlemler Tanrı'nın değer biçme pazarında geçersiz olurdu.

Seçkin ve mutluluğa yakın Şehriyar Hazretleri'nin büyüklük ve ağırlıkla dizdize oturduğu haberini işitince, (**39b**) temelleri sarsak olan tüm üst rütbeli yöneticiler sıkıntı duydular ve Hudavendigâr Hazretleri'ni doğru yoldan saptırmak için ortalık karıştırıcı ve ara bozucu bir sürü söz uydurdular; ama o Yakup Pey-

gamber gibi içi uyanık Padişah'ın Yusuf yüzlü ve Muhammed nitelikli Şehriyar Hazretleri'ne karşı olan yaradılışından gelme köklü sevgisi, babalık esirgeyişinin yelpazesiyle yürek ocağındaki özlemler ateşini yalınlandırır, mutluluk yeli esen yönden gelen anber kokulu esinti ile "*Eğer beni bunaklıkla itham etmezseniz, inanın ben kesin olarak Yusuf'un kokusunu hissediyorum* [*Kur'an*, 12:94]" ayeti içinde bulunan müjde, gönlünün ferahlamasını sağlardı; zira erdem rütbeleri ile cömert nitelikli kişiliğinin benzersiz olduğunu, saltanat tahtını tam anlamıyla hak ettiğini pek yakından bilmekteydi. Yönetimi altındaki yerlerde fesat ve fitne başının ayak altına düştüğünü, koruma gölgeliğinde tüm ahalinin durumunun düzgün oluşundan anlamış, şu sonuca varmıştı: Himmet başı ızzet tacı ile (**40a**) bir aradadır ve mutluluk kemeri, hizmetinde hazır ve köledir. Cihangirlik kılıcı kullanım pençesinde güçlüdür ve cihana boyun eğdiren hükmü cümle âlemce kabul görmüştür. Böylece, egemenliğinin buyrultusunun kudret eliyle imzalandığının delile ihtiyacı bulunmadığına kalbi tanıklık ederdi ve kutlu yaradılışlı çocuklarının hepsinden daha değerli olup, halifelik övüncüne hayırlı halef olacağını olanca önsezisiyle kavrayıp anlardı.

Sultan Ahmed'e kapılanan bazı bozguncular –ki hizmetinin gerektirdiği işleri yapmaya bel bağlamışlardı– her zaman o yana yardım eğiliminde bulunduklarından diğer şehzadelere ihanet etmeyi kendilerine âdet edinmişlerdi. Hudavendigâr Hazretleri'ni o saltanat yörüngeli güneşten nasıl bir düzenle uzaklaştıracaklarını bilemediler; sonunda o yıldızı yüksek, yuvası mutluluk olan güneşi Hudavendigâr Hazretleri'nin gönlünden uzaklaştırmak için hile yoluna baş vurdular, şöyle bir düzen kurdular: (**40b**) "Şehzade Hazretleri'nin Rumeli'ye geçmesinin kanun gereklerine ay-

kırı olduğu Devletli Hudavendigâr'ın ülkeyi şenlendiren değerli bilgisi dışında gizli bir şey değildir. Şöyle ki, onlara bu hususta yol vermek yerinde görülecek olursa, diğer şehzadeler bunu kendileri için de geçerli bir yol olarak anlar, her biri temsilci olarak bulundukları yerlerden Rumeli'ne geçmek üzere hazırlanır. Onları bu hareketten caydırabilmek imkân sınırları dışına çıkar. Sizin katınızdan onlara tekrar eski sancağının teklif olunması gereklidir. Eğer cihanca tutulan buyruğa boyun eğmemekte bir şekilde tereddüt görülecek olursa, o bahaneyle, üstün egemenliğin gerektirdiği biçimde, Sultan Ahmed Hazretleri konusu gündeme getirilsin."

Hudâvendigâr Hazretleri'nin, itibar pazarında değerli taşlar dizisini andırır söz nakitlerinin (akçelerinin) geçersiz olmasına yol açan bu bozuk görüş, ilk bakışta kendilerine (**41a**) doğru ve yerinde görünüp, kabul gördü. Bu işin bitirileceği yer söz yeri olduğundan, haber göndermek için sözü doğru, güvenilir ve inanılır bir kimse arandı. Geniş bilgisi ve iş bilirlikle tüm akranlarından ayrılmış ve olanca derin görüşlülük ve büyük kadılıkla ön sırada yer almış, aklî bilimlerde Seyyid Cürcânî, naklî bilimlerde ikinci Numan olan Anadolu kadılarından Mevlâna Nureddin söz konusu hizmetin görülmesi için seçilip elçilikle gönderildi.

Uzunca bir süre sonra adı gecen mollanın yolculuk meşakkati başarıyla sonuçlandı, huzur eteği bezginlik tozundan temizlendi. Dileğinin kâbesine nice mele-i a'lâ sakinlerinin (yani Yüce Tanrı katındaki yalın âlem varlıkları olan meleklerin) tavaf yerinden yakın gelince, o yabancılara kapalı haremin ihtiram ihramını giydi. Mutlu Şehriyar Hazretleri'nin işareti üzerine, ululayarak ve saygı göstererek karşıladılar, (**41b**) büyüklüğüne yaraşır saygılı ve güzel davranışlarla şehre getirdiler.

Şanı yüce buyruk gereğince ağırlama koşulları yerine geldikten sonra, el öpme şerefiyle şeref bulup, elçilik görevini yerine getirmesine izin buyuruldu. Açık bahtı kutlu meclis (yani bir araya gelme) mutluluğuna kılavuz olup, Hakk'ın dileği dileğine uygunluk gösterince, Mevlâna Nureddin o saltanat güneşinin ışık saçıcı huzurunda Süreyya takım yıldızındaki yıldızlar gibi düzgün dizilmiş sözlerle söze başladı ve kafasındakine uygun şekilde maksadını bildirdi.

Şehriyar Hazretleri adı geçen mollanın sözlerini dinledikten sonra, inciler yağdıran sözlerle kabul kulağını sedef gibi doldurup, kendi düşüncesini dile getirdi. Adı geçen molla o güzel hitabı ve verilen cevabı pek beğenerek, övgüler düzdü. O seçkin yaradılış ve zihin keskinliği karşısında hayran oldu.

Duruşundan ayrılması için izin verildiğini anlayıp da dönüp yerine (**42a**) geldiğinde, (şehzade Selim) sayısız ve sınırsız ölçüde para ve hediyelerle o kadar şey bağışladı ki, hayal hazinesinin onu ezberlemesi, düşünce kursağının içine sığması olacak şey değildi.

Adı anılan molla, Tanrı dileği yoldaş olup sağlık ve esenlikle seferden gelince, elçilik emanetinin tesliminin sevinç dolu ulu kata arz olunması Hudavendigâr tarafından istendi.

Adı geçen molla bu şerefle şeref kazandığında, Şehriyar Hazretleri'nin, babası Hudavendigâr'a son derecedeki bağlılığını ve ülkenin sahip olduğu değerlerle ilgili olan ataya dedeye saygı konusundaki titizliğini ayrıntılı bir biçimde ulu kata arz eyledi ve eski sancağa gitmeyi uygun ve yerinde bulma yolunun imkân

sınırları dışında olup dayanılmaz bir teklif kabilinden olduğunu Şehriyar Hazretleri'nden işittiği açık seçiklikle bildirdi.

Ama Şehriyar (**42b**) Hazretleri'nin Rumeli'nde olması Hudavendigâr Hazretleri'nin Sultan Ahmed hakkındaki düşüncesini gerçekleştirmesine engeldi, izleyecekleri o yolu kapayacağı belliydi; bu yüzden tekrar adam gönderip, Anadolu sancaklarından seçeceği bir sancağı kabul etmesini istedi.

Şehzade Selim yeniden gelen elçiye şöyle cevap buyurdu: "Allah dilerse, ben de devlet eşiğine yönelip, Hudavendigâr Hazretleri'nin mübarek yüzünü görmeyi son derecede dilemekteyim. Ulu katlarına arz olunacak önemli işlerim vardır. Ellerini öpme şerefine erişme yolundaki kutlu yaklaşışım gerçekleşip de o dilek yerine geldikten sonra, şanı yüce buyruk gereğince yapılması gereken yapılır. Şimdi bu diyara gelip, dileklerin en önemlisi olan buluşma şerefi gerçekleşmeye yaklaşmışken, dönüp hizmetlerinden uzak olmak, bence aslâ doğru ve yerinde değildir."

(43a) İtaat Yolundan Dışarı Çıkmış Olan İsyancı Tayfası ve Serkeş Takımının Baş Kaldırma Sebebi, O Olmayası Düşünceli Müfsitlerin Pişmanlık Sergileyen Durumlarının Niteliği

Zaman sayfalarında yazılı bulunan kıssaları ve olup bitenleri bilenlerden rivayet olunur ki, Mısır sultanı gerçi Arap diyarına gidip Mısır'da yerleşmiş olan Sultan Korkut Hazretleri'ne saygı göstermekten ve kişiliğine yaraşır davranışlarla kendisini ağırlamaktan geri durmamıştı; ama babası Hudavendigâr'ın rızası

o yolda kendisine kılavuz olmadığından, gönlünde pişmanlık ateşi yalınlanıp, iç dünyasındaki değişmeler ile sürekli durumu da değişmekte idi. Gönlünün kıble pusulası, dileği kâbesinin semtini belirlemekte uzun müddet kararsız kaldı, sonunda ilk vatana geri dönmeyi yeğleyip (**43b**) o yana eğilim gösterdi. Deniz yönünden tekrar Anadolu'ya geldi, güzel mazeretin akçe ve eşya türlerinden hediye ve armağanlar hazırlayıp, adamlarından birini İstanbul'a gönderdi. Hudavendigâr Hazretleri'nin çocukları konusunda taşıdığı aşırı derecedeki esirgeme ve koruyup kollama duygusu haddinden fazla olduğundan, dilediği özür kabule yaraşır görüldü, tekrar Teke ili beyliği verildi.

Teke ilinin halkı uzunca bir zaman onun adaleti gölgesinde rahatlık içinde oldular; ama o yöre Türklerinin kirli vücudu yaradılış soysuzluğuna bulaşmakla kirlenmişti, her biri insan kılığında idraksiz bir hayvandı. Şehzade Korkut'un kutlu gönlü onlardan soğuyup, eskiden kendisinin egemenliğinde olan Saruhan ilini son derecede arzu etti. Adamlarından birkaçını hazinesi (**44a**) üzerine vekil bıraktı, geri kalanını kutlu üzengisi yanı sıra yanına alıp, bir gece birden yöneliş dizginini Saruhan ili yönüne döndürdü.

O yöreden bir çok bozguncu ve serkeş huylu kimse, şehzadenin aceleyle yola koyulmasının alışılanın dışında bir durum olduğunu görünce, yeri saltanat olan o ayın gece ile gitmesinden Hudavendigâr Hazretleri'nin halifelik güneşinin sönmekte olduğu düşüncesine kapıldılar. Her biri cisimce ve isimce belirsiz olan, belâya batmış yaradılışları kötülükle yoğrulmuş bulunan o yıldızı kötülerden bir sürü yarasa yaşayışlı serserinin, o soysuz kimselerin bedenleri utanç yükleriyle kendi boyunların-

da ağır yük olduğundan, bozgunculuk ve azgınlık yolunda can ve baş terk etmeyi (yani ölümü) sıkıntıdan kurtulma sayarlardı.

Özetle, 1511 Nisan'ında söz edilen asilerden (**44b**) birkaç bozguncu, yolda giderken şehzadenin hazine ve mallarına saldırıp, haydutluk ettiler. Malları korumakla görevli hizmetkârlar çatışmaya girişti, hayli vuruşma ve öldürüşme oldu.

Edep kurallarını gözetmek kişinin yüzünde perde ve örtüdür, ne var ki bu perdenin o bozguncuların yüzlerinden sıyrılıp hâllerinin açığa çıkması isyanın büyümesine sebep oldu.

Hilâfet sığınağı Padişah Hazretleri, iradesinin dizginini vezirlik makamındaki birkaç kötü tutumlunun eline vermişti, kendileri gece gündüz Allah'a kulluk yolunda olup, kayıtsızlık tahtında yalnız yaşama yolunu seçmişlerdi. Çarpık düşünceli vezirlerin en şiddetli biçimde intikam alacaklarına sağlam inançları ve tam anlamıyla güvenleri bulunduğundan, kendileri halkın ahvâliyle doğrudan ilgilenmezlerdi. Özellikle, sağlıklarında meydana gelen bozukluk içine kapanmaya (**45a**) yol açtığından, bunların kötü düşünce ve uygulamalarıyla memleketin bozulmaya yüz tuttuğunu görmezdi.

Sözü edilen vezirler, zamanın musibet kitabının unvanı olan Sâmânîlerin güçlü saltanatının yıkılış sebebinden bütün bütüne gafillerdi. Halkın haklarını gözetmek kendileri için iş değildi. Hak ile haklı arasındaki açıklığın uzunluğu yazla kış arasındaki uzaklık gibiydi. Değerli ve erdemli kimseler olayların eliyle ayaklar altında, tüm alçaklar ve değersizler ise gönül rahatlığı ile keyif çatmakta idi. Yaradılışlarında soysuzluk ve alçaklık saplanıp kalmıştı, değersiz dünyevî çıkar kırıntılarına canıdil-

den düşkünlerdi. Mal toplamakta öyle bir duruma düşmüşlerdi ki, miras kalmış mal mülk, yetimlerin elinde kendileri açısından emanetti. Şer'an vakıf olduğunda kesinlik bulunduğundan vakfedenin yakınlarının habersiz olduğu yerleri üzerlerine geçirmekte (**45b**) bir an gecikmezlerdi. "*İnsanları hakettikleri yere kondurun*" sözünde söz konusu edilen konak başına aslâ ayak basmamışlardı. Rüşvet verip elden mal çıkarmadıkça, bir mansıbın ehline düşmesi olur şey değildi. Sipahiler bu illetle hasta düşüp timardan kalmışlardı. Yaşadıkları hayatın sıkıntılarının bir türlü bitmeyişi yüzünden bir çoğunun dünyadan soğuyup o bozgunculara katılmasıyla bozgun hâli hadden aşmıştı. İçlerinden "Şahkulu" adıyla anılan bir sahte edepsiz kızılbaşı kendilerine baş edinmişlerdi. İtaat yolundan çıkıp azgınlık yolunda kararlı adımlarla yol aldığından, sözleşip, tümü fitne ve fesat çıkarmakta el bir etmişlerdi. Durum böyle olunca, o ilde kendilerine boyun eğmeyen Müslümanların ırzını ve malını yağmalayıp, o yörede olan köyleri yıkıp harabeye çevirdiler. Etrafta (**46a**) ne kadar kötü işli şirret varsa, yanlarına topladılar. Hile ve tuzak külüyle gizlenmiş fitne ve fesat yuvaları alev aldı, intikam bulutlarıyla toplanmış inat ve isyan damlaları denize döndü.

Büyük bir sayıya ulaştıklarını görünce, gurura kapıldılar. Egemenlik sevdası, olmazı düşünen akıllarının ilini ele geçirdi. Değerli ve ağırbaşlı kimselerin yüzük nakşı olan "*Onlara mühlet veriyorum, ama benim tuzağım çetindir* [*Kur'an*, 7:183]" ayeti gönülleri sayfasında yazılmamıştı, "*Bâtıl önce kabarıp fışkırır, sonra sönüp içine çekilir*" ünlü sözü hatırlarına gelmemişti.

Gurur kasırgası canlarınn ocağındaki cahilce toplanma ateşini yalınlandırıp,

Bu İsyancı Tayfasının Kütahya Yönüne Yönelmesi, Karagöz Paşa'nın Asker Göndermesi, Giden Askerin İsyancı (46b) Güruhu Karşısında Yenilgiye Uğraması, Daha Sonra Karagöz Paşa'nın Üzerlerine Gitmesi ve Savaşması

bu sakat düşünceyle, o bozguncular Kütahya yönüne, Anadolu beylerbeyi üzerine yöneldi. Uğradıkları her köyün ve kasabanın çoluk çocuğunu öldürüp, malını mülkünü yağmaladılar. İl ahalisinin kimi düştüğü dehşetten kurtuluşa yol bulmayıp, o yolda şehit oldu, kimisi o soysuzların elinden kurtulmak için dağın eteğine yapıştı (yani dağlara kaçtı), şerlerinden uzak oldu.

Anadolu Beylerbeyi Karagöz Paşa onların bu şekildeki saldırısını görünce, o yörenin sipahilerinden çok sayıda yürekli savaşçı seçti, kendi adamlarından birinin önderliğinde bunlara karşı gönderdi. İki kuvvet birbiriyle buluştuğunda büyük bir kapışma oldu, çok sayıda Müslüman şehit düştü. Git gide o isyancılar haşereler gibi (**47a**) her yerden çıkmağa başladı. O gün hasmın talih gücü baskındı, gazilere bu durum yılgınlık verdi, dağıldılar.

İlletli kalpleri iman nurundan yoksun olan o kıt akıllı şirretlerin gurur sebepleri çoğaldı. Her biri emellerinin güzelini kucaklamak beklentisiyle ortaya başını koyup, ölüm eri olmuştu. Aralarındaki sıkı bağ ve güçlü işbirliği o derecede idi ki, birbirinin önünde ölmeyi sonsuz dirlik ve tükenmez mutluluk bilmişlerdi.

Özetle, adı geçen paşaya askerin dağıldığı haberi gelince, hamiyet ateşi ciğerini yaktı, gayret damarı kabararak öfkesin-

den deliye döndü. Hemen buyruğu altında bulunan timarlılardan ve kendi adamlarından bin kadar er seçip, o bozguncu mel'unların (**47b**) karşısına çıktı.

Kütahya şehri önünde iki kuvvet buluştu. Öyle bir kapışma ve öldürüşme oldu ki, o savaş alanında yaralanmadık yiğit kalmadı. Paşa'nın o son derecede ürkütücü büyüklüğünden ve dile getirilemez yiğitliğinden (isyancıların) içlerine korku düştü, savaş alanında şaşkınlığa kapılıp ne yapacaklarını bilemez duruma düştüler. Müslümanlar onların perişan hâllerini görmekten moral bulup, rahatlıkla zahire toplamağa (yani yağmaya) giriştiler. Adı anılan paşa ne kadar bağırıp engel olmak istediyse de, aslâ geri durmayıp el çekmediler.

Değil mi ki bu adamakıllı yoğun sınırlar içinde (yani dünyada) alın yazısı olan ecelin varılacak son durak olduğu kesin bir şeydir, ondan öte bir adım ileri gitmek muhaldir ve ona "Kalma yeridir" demek ham hayaldir; vadeli ölümün zehirli kadehini içmenin bilinir bir iş olduğu besbellidir ve (**48a**) övünç ve böbürlenme dolu pahalı giysinin kişiye ödünç giyimlik olduğu açık seçiktir; öyleyse akıllı odur ki, bu durumdan haberli olup, aymazlık içkisiyle aklını yitirmez.

Özetle, merhum Karagöz Paşa *–Allah onu istediğiyle birlikte oturtsun–* dört yanına baktı, gördü ki o ciğer kanıyla beslediği yoldaşların yeri kızılbaşla dolmuş, çaresiz durumda kalarak yapacak bir şey bulamayıp dünya gözüne dar oldu,

Karagöz Paşa'nın İsyancı Türklerin Elinden Şehit Düşmesi, Devlet Güçlerinin Bozguna Uğraması, Kütahya'nin Ateşe Verilmesi ve Yeniden Yenilgi Dolu Yönelişin Alaşehir Yönüne Olması

çaresiz bir durumda o el birliği etmiş Türklerin ellerine düşüp şehit oldu.

Merhum Paşa varlığının varını gurur yurdundan sürür sarayına çekip Hak civarını seçtiğinde, baş gidince, (**48b**) geri kalan savaşçılar direnemedi, tümü darmadağın oldu. Asker bozguna uğrayınca, yeryüzü yaygısında bütün ömrü yaya geçmiş ağaç ayaklı kızılbaş Türkleri ellerine geçen bedevî atlara birer oyunla "Şah" deyip bindiler. O kötü zan sahiplerinin düşünce binicileri, hiçbir zaman kucağına almadığı altın kılıca ve gümüş kemere bir an içinde malik oldular; müminlerin bozgununu kendileri için ganimet sayıp, binlerce sevinç ve kıvançla gönül hazinelerini tıka basa doldurdular. Oradan şehir yönüne yönelip, Kütahya kalesini kuşattılar. Günlerce ele geçirmek için faydasız çabalar harcayıp, var güçlerini ortaya koydular.

Kendi çarelerinin düşünceleri gibi son derece kısa olduğunu görünce, kaledekilerle sulh yoluna girmeye yöneldiler. Kütahya (**49a**) halkı o kötü namlıları türlü kötü sözlerle yaralayıp, çeşit çeşit sözlerle ciğerlerini kana boyadılar. Sonunda çare bulamayıp, mazlumların yanan yüreklerinin dumanıyla yüz karası elde etmek için şehrin etrafını ateşe verdiler. O onulmadık kavim sonra bir yere toplanıp, dilekleri semtini belirlemek için aralarında konuştular.

"İsteğimiz ipinin ucu ele girdi." diyerek, o zavallıların ken-

dilerinin baht ve mutluluk mumunun yanmış olduğunu düşünmeleri asılsız bir zandı. "Belâ ve sıkıntı geceleri sona erdi" diye düşünüp, "Ümit aynalarında kutluluk sabahı gördük" dedikleri kötü işlerine yer ve zaman gülerdi. Egemenlik sevdası beyinlerinin boşluğuna yerleştiğinden, gördükleri görüntü kılıklı o manayı kendi asılsız sanılarınca gerçek sanıp, (**49b**) "Anadolu ilini elimize geçirdik" diyerek ellerinde bilirlerdi. O din düşmanları gurur şarabıyla "Şerefine" kadehleri içip, sarhoş ve şursuz hâle düşmüş olarak ne dediklerini bilmezlerdi.

Anadolu toprakları üzerindeki yerleşim yerleri arasında büyük Bursa şehri, Me'vâ cennetini kıskandıran eşsiz güzelliği ile, bir güzel gelin gibidir. Saldırı tozundan iffet eteği arınmış, güzellik ve çekicilik zenginliğiyle gönlü huzura bürünmüştür. Her yanı süs ve bezekle donanmış, türlü taşlar ve değerli kumaşlarla süslenmiştir. O kısır düşünceli zümre ve sapık yollu tayfa, heva ve heves şarabıyla kendilerinden geçmiş oldukları için, adı geçen bu imrenilesi güzeli kucaklamak sevdasına düştüler, bu gerçekleşmesi imkânsız düşünceyle kıvanır bir durum içinde oldular.

Kendilerine önderlik eden, "Şahkulu" dedikleri o sahtekâr şeytan, bunların eğlenmeksizin (**50a**) Bursa önüne gitmelerini doğru görmedi, niyetini Hudavendigâr Hazretleri'nin ne durumda olduğunu öğrenmeye yöneltti. Müslümanlardan bir tutsak alıp, din sığınağı padişahın sağlığının yerinde olduğunu öğrenince, kendinden geçip, aklı gitti. Aldıkları haberin duyulması askerin moralini bozar diye, iki yüzlülük eteği ardına gizlendiler, Bursa yönüne yönelmediklerine şöyle bir sebep bildirdiler: "Şimdi bizim elimizde bir kale olması gerektir, ki durum gerektirdiğinde yer edinelim, içine girip kapanalım. Bursa'ya varınca birden emel güzelimizi

kucaklamayı başaramazsak, ortada kalırız; sığınacak yer kalmaz, durumumuz güçleşir. Önce bir sığınak edinelim, sonra o iş kolaydır." diyerek dönüp Alaşehir yönüne gittiler.

Ama o "Şahkulu" dedikleri bedbaht, Hudavendigâr (**50b**) Hazretleri'nin sağlık haberinden cesaretini yitirip, ettiği işlere pişman oldu, kendisine yoldaş edindiği uzak emelin ecel caddesinin kılavuzu olduğunu iyice anladı.

Yuvası kutlu eşikte (yani devlet kapısında) vezirlik makamında olan büyükler arasındaki Veziriazam Ali Paşa Hudavendigâr Hazretleri'nin çok eskiden sadık hizmetkârı ve yürekten bağlı emektarı idi. Memleket ahalisi, birkaç Türk'ün yaptıkları işlerden son derecede huzursuzdu. O korkusuz yiğit son derecede gayretli idi. Hudavendigâr Hazretleri'nin yüksek huzurlarında daima şöyle derdi: "Anadolu'da adam yok, olanlar beylerbeyinin kötülüğündendir. Aksi hâlde bu birkaç bozguncunun hakkından gelmek kolaydı."

Düşmanı küçük görmenin kısır görüşlülük olduğundan gafildi ve kişinin kendi benliğinin gölgesini ayna edinip, onda gördüğü (**51a**) iyiye yorma görüntüsünün ters bir görüntü olduğundan haberdar değildi. Hudavendigâr adına Anadolu beylerbeyine ve sair sancak beylerine defalarca hüküm çıkarmış, kutlu anlamını, paylayıcı sözler ve kışkırtıcı kınayışlarla doldurmuştu; ama değil mi ki kaza ve kaderin hükmü öne geçmişti, önceki hükümlerin yerine getirilmesi geçersiz oldu, "*Sen istersin, ben isterim, ancak benim istediğim olur*" sözü uyarınca, takdirin hükmü tedbirin gereğinin tersine ilgi gösterdi. Devlet ileri gelenleri ve yönetim vezirleri bir hayırlı haber beklerken,

o yönden bir adam çıkagelip, Karagöz Paşa'nın, canının damağında bulunan şehitlik balının tatlılığıyla nimetler yurdu yönünü (yani ahireti) arzulayıp o tarafa gittiğini duyurdu ve o imansızlar takımının –*Allah onların topuna lânet etsin*– zarar verme yolunda (**51b**) ayak direyip, Kütahya şehrini yaktıklarını ayrıntılı olarak bildirdi. Vezirler bu haberi, padişahın gökte dolaşan tahtının ayağına (yani katına) arz eylediler.

Hudavendigâr Hazretleri'nin kutlu sağlıklarında, var olan hastalık sebebiyle, bozukluk vardı. Sıkıntı ve acıların ard arda gelişi, zaman geçtikçe içe kapanıklılığının artmasına yol açtı, (dengesi iyice bozulup) güçsüzlüğü güçlülükte ve güçlülüğü güçsüzlükte olmaya (yani hükümdarlık gücünü yerinde kullanamamaya) başladı.

Zaman sayfalarında yer alan ibretli harf biçimlerinin anlamını öğrenen basiret sahiplerine şu husus gizli değildir: İnsana Hak katından bir ulu emanet olan saltanat kutluluğunun korunup kollanması, yalnızca halkın durumunu korumak, kabiliyet ve hak sahiplerinin haklarını gözetmekle olur. Bu hususta seçkin olanla sıradan olanın (yani lâyık olanla olmayanın) birbirine karışmasına yol açan özensizliğin karışıklık belirtisi ve kıyamet göstergesi olduğuna (**52a**) dair varlığın önderinin (yani Hz. Peygamber'in) *Allah'ın dua ve esenliği üzerine olsun*– şu şerefli sözü bulunmaktadır: "*Emanet elden çıktığında kıyameti bekleyiniz*". Bu değerli hadisin yüce anlamı, "*Bir topluluk durumunu değiştirmedikçe Allah onların durumunu değiştirmez* [*Kur'an*, 1:11]" ayetinin kutlu anlamına da uygundur. O hâlde, Hakk'ın rızasını kendi dileğinin önüne geçirip, Peygamber'in şeriatine uymakta elden geldiğince çaba gösteren uyanık padişahın halka önderlik etme emanetini kullanma eli, güvenilirlik

elidir; ama nefsinin isteklerine uymayı kendisi için gerekli görüp, söz konusu emanete karşı aldırmazlık edip de el uzatanların uzanan elinin kefillik eli olduğunda şüphe yoktur.

Hudavendigâr Hazretleri –*Allah onu iyilerle bir arada oturtsun*– kendisini dindarlığa o derecede vermişti ki, gerçeği gören (**52b**) gözünün bebeğini, *"Allah korkusuyla ağlamak kalpleri diriltir"* hadisi uyarınca temizliğin ayrılmazı olan su ile (yani göz yaşıyla) temizlemekten bir an uzak değildi; öyle ki eğer o nebilik kaynağının ve şeriat pınarının marifetlerinin tatlı suyu (yani söz konusu hadis), nasihat ve marifet erlerinden bir kimsenin gönlüne aksaydı, akıl dolu bir kulakla işittiğinde, denizi dolduran damlalarca engin gönlü dalgalanır, "*Onların Peygamber'e indirileni işittikleri zaman gözlerinden yaşlar boşandığını görürsün* [*Kur'an*, 5:83]" ayetinin anlamı gereğince, gözyaşı döken bulutu (yani gözü), sinesinin çiçek bahçesindeki sır çiçeklerini capcanlı ederdi. Yalnızlık köşesine çekilip işten el çekmekle olan bitene karşı ilgisizlikleri o dereceye varmıştı ki, sanki saltanat merasimlerini sürdürmekten başka yapılacak hiçbir iş yoktu. Bu yüzden, zaman içinde gerçekleşen olayların aynasında *"İyilerin gözden düşmesi ve kötülerin değerli sayılması muhakkak ki kıyamet alâmetlerindendir"* hadisinden anlaşılanın tersi bir görüntü (**53a**) görünüp belirmişti.

Hudavendigâr Hazretleri'nin zihninin ve gönlünün yalnız Allah ile meşgul olması, halkın perişan duruma düşmesine yol açmış, kıyametten örnek olan bu âfet o sebepten meydana gelmişti. O doğru inançlı padişah, kutlu vücudunda olan hastalık sebebiyle beden ülkesinin işleriyle oyalanıp, ülke işlerinin gereklerini eğri düşünceli vezirlere ısmarlamış olduğundan, hal-

kın durumu bozulmuş, ülke çöküntüye uğramış, bu durumdan kaynaklanan ruh bunalımlarının ardı ardına gelişiyle güçsüzlüğü kat kat artmış, son derecede huzursuz olmuştu. Egemenliği elinde ve kudreti avucundaki büyüklük, ulu Allah Hazretleri'nin emaneti idi; oysa o, tüm halkın yönetilmesi anahtarlarını ve ülke insanlarının işlerinin görülmesi kilitlerini bir sürü hainin kullanım eline teslim etmiş, (**53b**) "*Allah mülkü dilediğine verir, O'nun mülkü geniştir, O herşeyi bilendir* [*Kur'an*, 2:247]" ayetinin hazinesinden cömert nitelikli zatına özgü olan en büyük paya ve en yüksek hisseye onları ortak etmişti. Bunların gösterdikleri hasisliğe (yani kendilerine verilmiş olan yetkileri kullanmaktaki savsaklık ve boşvermişliklerine) değerli gönlü üzülmüştü. Ve bakınca gördü ki, bedeninin değerli cevherinden hastalık belirtilerinin silinmesi imkân dışı görünmekte, egemenliği güneşi saltanat yörüngesinde hızla batmakta; emellerinin aynasında bahtının çehresi sararmış, sıkıntı tozlarıyla egemenliğinin eteği toza bulanmış; bunun üzerine, manevî üstünlüklerle dolu ruhunda yuva tutmuş kuşunun (yani canının) kutluluk yurdu olan beden dalından cennet bahçeleri yönüne uçmaya eğilim gösterdiğini iyice anladı,

Gücü Gökçe Büyük Hudavendigâr'ın, Oğlu Sultan Ahmed'i Sultan Yapmak İstemesi

bunun üzerine, bunca zamandan beri devlet yuvası olan Anadolu toprakları egemenlik avlayıcı, yükseklerde uçan bir doğandan uzak bulunmasın (**54a**) diye, değerli çocuklarından Sultan Ahmed'e saltanat tahtı için daha önce vermiş olduğu sözde durmak ve verdiği sözü yerine getirmek üzere, girişimde bulundu.

Gerçi bu sırrı bir kısım erkândan gizlemişti, ama değil mi ki bir kısmı biliyordu, güneş ışınları gibi, örtülme bulutlarıyla gizlenmesi mümkün olmadı. Ne var ki Hudavendigâr Hazretleri'nin kutlu içinde saklı bulunan sırrın görünür olması, o haydutların saldırı elini ülkenin eteğinden kesmekle ilgili bulunmakta idi. Hudavendigâr Hazretleri bu işin tamamlanmasını büyük vezirler ile görüştü.

Ali Paşa'nın Ülkeler Alıcı Askerlerle O Kısa Görüşlü Tayfa ve İşleri Bozgunculuk Olan Fırka Üzerine Gitmesi

O bozguncuların savunmasını Hudavendigâr (**54b**) Hazretleri'nin yüce huzurunda ilkinden sonra bir daha, sonuncudan sonra yeniden, (yani birçok kez) "Kolay iştir" diye dillendirip küçümsemiş olan Veziriazam Ali Paşa harekete geçip, taht ayağına (yani sultanın yanına) gitti, sözü edilen tayfanın kötülüğünden o ili kurtarmak için gönüllü olarak istekte bulundu. Dedi ki: "Hudavendigâr'ın iyilik ve yardımı gölgesinde ve sultanlığı şemsiyesi altında emelimiz sonuna varmış, dileğimiz meyvesini vermiştir. Bundan sonra gönülde, (manevî) derecelerin artmasına vesile olup, iki cihan mutluluğu nasip olsun diye, yalnızca ömrümün sonunda bir hizmette bulunma, devletli Hudavendigâr Hazretleri'nin bir hayır duasına kavuşma arzumuz kalmıştır. Eğer bu yolda Hakk'ın dileği yoldaş olup da, padişah yönetiminde (yani iktidarınız döneminde) düşmana üstün gelirsem, ne güzel fırsat ve eğer şehitlik mertebesi nasip olursa, ne güzel mutluluk!"

Paşa'nın (**55a**) sözlerini kabul kulağıyla dinlemiş olan Hudavendigâr Hazretleri, "Peki, olur" diyerek izin verip, hayır dua eyledi.

Gönlü uyanık Paşa'nın kalbi meğer şehitlik derecesine ereceğine tanıklık edermiş. Gönlünün çiçek bahçesine "*Allah onlara kendisinden bir rahmet müjdeler* [*Kur'an*, 9:21]" yelliğinden müjde yeli esip, ümidinin goncası gül gibi açıldı. Bir an durup beklemeye güç kalmadı. Şerefli nefsi insan tabiatinin alçaklığından kurtulup seviye kazanmış ve temizlenmiş olduğundan, dilekleri hükme bağlayan Allah Hazretleri'nin kaza ve kader tartısında şehitlik hakkına doğru seğirtti. Dileğinin mumunu yanmış gördüğünde, pervane gibi, canını vermek için acele edip, bir an durmadı.

Yapısı gökçe yüksek divandan dönüp makamına gelince, abdest alıp, yürek arılığı ve tam bir yönelişle iki rekât hacet namazı kıldı, ulu Rabb'in katına dua ve yalvarmak için (**55b**) el kaldırıp, dileklerini arz eyledi. Emel edindiği güzelini –ki şehitlik yüzünü görmekti– Hak'tan dileyip, uzun ömür düşüncesi görüntüsünü gözlerinden dökülen göz yaşı yağmuruyla gönlünün sayfasından sildi. Yöre ve il ahalisinin o bozguncuların elinden acı çekip Hudavendigâr Hazretleri'nin o yüzden üzülmesi, adı geçen paşanın etkilenmesine yol açtığından, ahının okunu dileğinin hedefine yöneltmesi isabetli oldu.

Binlerce yakarış ve yalvarıştan sonra Allah'a tutunup ve Peygamber'in manevî açılmalar dolu ruhuna sarılıp, dört bin kadar bölük halkıyla ve dört bin yeniçeriyle Gelibolu boğazından öte yakaya geçti. Hudavendigâr tarafından Anadolu beylerine ve subaşılarına şerefli hükümler gönderdi, kendi yanında olanların her birine iyiliklerde bulundu (**56a**) ve gönüllerini aldı.

Yaşamak için gerekli şeylerin ağır yükünü bu mihnet yurdundan ayırmaya can attılar; zira ülkenin düzene sokul-

masını üzerine almanın hayatî önemi olduğunu anlamıştı. Daima bu dünyada iyi ad kazanmak, öte dünyada ise güzel karşılıklar elde etmek yolunda idi. Gerçekten de o yiğit kişi seçkin bir erdi. Cesaretinin çokluğuyla himaye sanatının arslanıydı. Nefsinin alçaklığından utanç duyup, kararlılıkla elinden geldiğince çaba gösterme yüceliğini kendisine şiar edinmişti. Bol bol mal dağıtarak ihtiyaç elini kesmiş, dünya sorusu vergisinden kurtulmuştu. Görevde bulunduğu süre içinde yaşayan Bermekî olup, yanında bulunan beylere ve sipahilere o denli iyilikler etti ve bağışlarda bulundu ki, kalemin beyan dili binlerce çaba harcayıp binde birini yazı dizisine katmaktan aciz ve şaşkındır.

Sultan Ahmed'in Ankara'ya Yönelmesi, (56b) Yanlışlıklardan Kaynaklanan Güçlüklerle Dolu Bu Seferde Halinin Nice Olduğu ve Bunun Eki

Doğunun ve batının bahtiyar şehriyarı, vuruş ve döğüş meydanının usta binicisi; cihan sultanlarına sultan, Osmanoğulları için övünç sebebi olan Sultan Selim Han Hazretleri büyük bir yüreklilik ve biriciklikle, son derecede yiğitlik ve erce gözü peklikle Rumeli'ne geçip, adalet ve yönetiminin etkileri, gün ortasında felek yörüngeli güneş ışıkları gibi, bütün ufukları tutup, ününün ve adının çağıltısı aleme dolduğunda, devletinin sürekliliği duası feleğin en yüce noktasına çıkmıştı. Övülmeye değer nitelikler ve beğenilir tutum ve davranışlarla herkesçe benimsenmiş, ululuk ve mutluluk ülkelerinin tacına ve tahtına yaraşır olduğu cihanda tartışılmaz hâle gelmişti. Türlü türlü olayların tepmeleriyle ciğerleri

kanla (**57a**) dolmuş olan ülke insanları, halka önderlik etmesi değerli zatı için ayrılmaz bir nitelik kabilinden olup, adaleti zamanında kadılar ve hakimlerin haklıyı haksızı ayırmakta hiçbir şekilde gevşeklik göstermeyecekleri, halkın tümünü genel bir durummuş gibi etkisi altına alan türlü türlü fitne ve fesadın cihangir kılıcının ürküntüsüyle tamamen yok olacağı, yöneticilik erki olan bir padişaha son derecede muhtaçlardı. Umut ve beklentilerinin ucu görünüp, düştükleri dilek yolunun sonuna eriştiklerinde, kutlu varlığını ganimet bilip, kabul olunur dualaların vakti olan makbul zamanlarda, yaradılışının tatlı esintisi her birinin can bahçesine estikçe, gül goncası gibi, elleri dua için her dem açıktı.

O şehriyarın Rumeli'ne geçmesi bir iktidar başlangıcı ve egemenliğin ilk adımları, belki de gerçekte ilk adımlardan hedefe giden bir hareketlenme olunca, durum kardeşi Sultan (**57b**) Ahmed'in kulağına yetiştiğinde, son derecede perişan duruma düştü ve planları alt üst oldu. Kimi zaman dişleri şaşkınlık parmağını hasret çekerek ısırıp, kimi zaman şaşakalma elini özlem dizine vurup, derin bir ruh çöküntüsü ve büyük bir bezginlikle tedirginlik içine düştü; yükseklerde uçan o doğanın saltanat yuvasına yönelmesinden ötürü, gönül kuşu ürküp, huzuru kaçtı. Gönlü başkentinin konaklarında bunca zamandan beri oturup huzur ehli olan sevinç ve neş'e sakinleri, sefere çıkma yolunu seçerek, gurbet illerine düşme sevdasına düştü. Üzüntü ve tasanın kavurucu yeliyle içi öyle yanmıştı ki, canındaki hararetten gönül kuşu takatsiz kalmış, hiçbir yöne uçmaya mecali kalmamıştı.

Sultan Ahmed'in Kendi İleri Gelen Adamlarıyla Danışması, Saltanatı Ele Almak İçin Ankara Yönüne Yönelmesi

(**58a**) Sonunda kendi dost ve yakınlarını davet edip, içki meclisi düzenledi, üzüntüden kurtulmak ve sıkıntıdan uzaklaşmak için şarap içmeye başladı. Şarap damlaları buruşmuş gönül goncasını canlandırdı, birkaç kadeh içtikten sonra kızışıp, yiğitlik göstermek için sözün güzel yüzlü gelininden beyan eliyle örtüyü sıyırıp dedi ki: "Bir kardeşimiz ülkenin düzenini gözetmedi, sırf saltanat tahtına geçme yoluna öncelikler döşemek için Mısır sultanından yardım isteme düşüncesiyle Arap diyarına gitti. Şimdi kendisine verilen olumlu vaadin güçlenmesi ve söz temelinin sağlamlaşması gönlüne göre gerçekleştikten sonra gelmiş, Hudavendigâr Hazretleri'nden de yeterince ilgi görüp, emellerinin sonuna erişmiştir. Kardeşim Sultan Selim de, kolayca ve çekinmeksizin, oğlunun sancağına gitmeyi bahane edip, (**58b**) Rumeli'ne geçmiştir. Son derecedeki ilgisizliğinden öyle anlaşılıyor ki, babam Hudavendigâr Hazretleri, beden mülkünde pek çok değişiklik olması yüzünden, ülkede olup bitenlerden habersizdir.

Nazım

Doğru düşüncelerin değeri vardır,
Denizden dışarı parlak inci döker.

Ki ey Yunan yurdunun namlıları!
Cihanın fitneleri pusuya yattı.

Bedeni beslemekle gün geçirmek yaraşık almaz;
Beden besleyenlere önderlik kalmaz.

Egemenliğim altında olan Anadolu askeriyle gidip, kardeşim Korkut'u cezalandırmam, ondan sonra Rumeli'ne geçerek, padişah olmam gerektir."

Mecliste olan aklı kıtlar şehzadenin bu düşüncesini beğenip alkışladılar.

Sabah olur olmaz, henüz iç sıkıntısı şarabından başta ağrı ve bezginlik taşından gönülde kırıklık varken, teenni (yani akıllıca ve yerine ve zamanına uygun iş yapma) eli eteğine yapıştığından, bir türlü gecikmeye **(59a**) yol ve imkân bulmayıp (yani hiç zaman kaybetmeksizin), aceleyle Ankara yönüne yöneldi ve adamlarından biriyle devlet merkezi olan İstanbul'a mektup gönderip dedi ki: "Devletli Hudavendigâr kendi çocuklarına karşı çok şefkatli ve merhametli olduğundan her biri haddini aşar oldu. Kardeşim Sultan Korkut eski sancağını bırakıp izinsiz Saruhan iline gelmiştir. Onun yeniden yerine gitmesi lâzımdır. Hudavendigâr Hazretleri'nin o konuda acıma ve esirgemesinin çok olması cezalandırılmalarına engel olduğundan, o hizmeti yerine getirmek, gidip hakkından gelmek bize düşmüştür. Böyle olunca, himmetlerinin bereketiyle bu işin gereğini yerine getirmek için o yöne yöneldim. Tanrı'nın dileği de el verip, amacımızı gerçekleştirmemiz için bunu iyi karşıladıklarını bize yoldaş eylemeleri gerektir."

(**59b**) Gönderilen mektup gelip ulaşınca Hudavendigâr Hazretleri Sultan Ahmed'in bu yanlış düşüncesine son derecede in-

cinip huzursuz oldu, hemen hüküm gönderip şöyle buyurdu: "Hiç oyalanmaksızın yerine git. O yörenin Türkleri büyük çoğunlukla kızılbaştır. Halihazırda bir kardeşin yerinden bahanesiz ayrılmakla bunca karışıklık ortaya çıkmıştır. Sen de oradan ayrılınca, tekrar fitne ve kargaşa meydana gelir, onu bastırmak hayli güç olur. Biz gece gündüz devletin işlerini önceliklerini gözeterek görüp, kardeşlerini uygun bulma tuzağıyla gaflet kemendinin ilmiğine düşürmek düşüncesindeyiz. O iş bitip, ardından kızılbaş zümresi bozguncularını aradan çıkardıktan sonra, sen kendini muradına ermiş göresin. Bütün isteklerine kolaylıkla ulaşacaksın. Gözden düşmenin sırası değildir, (**60a**) oturaklılık ve ağırbaşlılıkla bir şeye karışmadan öylece duruş eteğini kendine çekip bekleyesin."

Gönderilen şerefli hüküm Sultan Ahmed'e büyük Ankara şehrinde gelip ulaştı. İçinde yazılanı öğrendikten sonra, tekrar Hudavendigâr'a mektup gönderip, şöyle dedi: "Şu sırada bu yörede kızılbaş gibi bir din düşmanı ortaya çıkmışken ve benim zafer yüzlü tüm askerim yanıbaşımda bulunurken, en büyük gaza sevaplarını bırakıp yerime gitmek, bana dayanılamaz bir tekliftir. Devletli Hudavendigâr'dan dileğim, lütuflarının bereketinin, anlamı kutluluk bildiren durumumla birleşip, güzel rızalarının emellerimin öncü birliğinin kılavuzu olmasıdır."

Mektup, nur saçıcı ulu huzura (yani Sultan Bayezid'e) ulaşınca, Sultan Ahmed'in önceki isteğinden vaz geçip de kızılbaş üzerine dönmesinden Hudavendigâr Hazretleri sevinç duydu, izin yazısı yazılmasını buyurdu. Yazının kutlu içeriğinde (**60b**) sonu müjdeli sözün özeti şu oldu: "Temiz bir niyetle gerçekleştirmek istediğin işte güzel çalışıp çaba ve özen göstermeli, tam

anlamıyla işe sıvanmalısın; öyle ki savaş meydanında yıldırım gibi inen keskin kılıçla o yöreyi o el birliği etmiş Türklerin vücutlarının çerinden çöpünden temizlemelisin. Böylece iyi adla anılışının tatlı suyunun damlaları halkın gönülleri sayfalarındaki kötü zan görüntüsünü silsin, saltanat tahtına çıkmaya ilk adımı atmak için yoluna çıkıp karşılayan şans ve talih olsun. Ama veziriazamım Ali Paşa ile o hususta sürekli danışıp, birbirinizle yardımlaşmanız gerekir. Kişinin çok önemseyip çabaladığı işte dediğim dedik olması doğru değildir. Yardımlaşma ayetinin anlamı ve yüce Yaratıcı'nın '*İyilik ve takva yolunda yardımlaşın* [*Kur'an*, 5:2]' ayetinin taşıdığı danışma buyruğu gereğince iş görmenin yerinde bir davranış (**61a**) olduğu ayan beyandır."

Ali Paşa'ya da şanı yüce buyruk ulaştırılmış, yüksek anlamında bu konuya şöyle yer verilmişti: "Değerli evlât, oğlum Sultan Ahmet o gazada birlikte olma hazırlığı yaparak, egemenliğin sahibi olan katımdan izin istedi; ben de yerinde bulup, gidip orada birlikte bulunmasını buyurdum. Daima birbirinizle danışmaktan geri durmayasınız. O bozguncuların kökünün kazınmasında acele etmeden, çaba ve gayret göstererek, ortaya almayı hedef eyleyesiniz. Her yönden yardım yollarını kesesiniz. İyice sıkıştırdıktan sonra, o hayvan kılıklı Türklerin dört tarafından dört ayaklarını kesip mecalsiz bırakarak, kalanlarını at ayağı altında çiğneyesiniz. Ümit edilir ki, oğlum bu gazada zafer kazanır, emellerinin ayı sabah aydınlığı gibi parlar, durumlarının yüzleri güler, şen şakrak olur."

Merhamet yörüngesinde dolanan Hudavendigâr Hazretleri'nin (**61b**) emel bahçelerinde, Sultan Ahmed'in bahtının ulu ağacının her zaman ürün vermesini dileyen babalık şefkatinin bağcısı, zamanın olup biten işlerinin kasırgası ile birden yıkılır diye,

Rumeli Beylerinin Yıldızlar Sayısınca Askerle Yörüngesi Evren Olan Kapıya (Devletin Yönetim Merkezine) Gelmeleri İçin Şerefli Buyruk Gönderilmesi

vezirlere, kendileriyle yönetim meseleleri müşavere olunmak üzere, Rumeli sancağı beylerine, hemen sancakları altında bulunan subaşıları ve sipahileriyle saltanat merkezi olan Edirne'ye eğlenmeksizin gelmeleri için, yeniden, şerefli hükümler yazılmasını buyurdu. Amacı Sultan Ahmed'in padişah olmasında onların da olurlarını almak, elinden geleni yaparak, verdiği eski söz üzerine kendi yerine veliaht eylemekti. Ama feleğin usta tavlacısının –ki güneş ve ay zarlarının hükmünü yürütücü ve altı kapılı mihnet yuvasının (**62a**) oyuncusudur– kişinin dilediğinin aksine olan zar yüzünü getirmeye alışkın, gönlü hangisini isterse o yüzü getirmede usta olduğundan habersizdi. Değil mi ki kendisinin büyüklük ve üstünlüğünün düşüşü karara bağlanmış bir hususstu, oğlunun mutluluğunun mukaddimesi (yani girişi) olarak düşündükleri, kutlu hatimesi (yani sonu) olarak gerçekleşti.

Tedbirin takdire uygunluğu önermesinin doğruluk değeri olan bir önerme olmadığı, herkesçe paylaşılan bir şeydir., "Seferim var, şanı yüce buyruk uyarınca, kesinlikle yüce eşiğime gelip hazır olasınız" diye şerefli buyrultular yazılıp, ülkenin dört bir yanına gönderildi.

Hudavendigâr Hazretleri'nin bu sırrı beylerce öğrenilmişti. Aklından geçenlerin bozuk olduğu bilindiği için, söz konusu beylerin alelacele kabulleri sırasında söz nakdi sürümsüz göründü (yani konu görüşülüp görüş bildirilmedi.) (**62b**) Uzun bir süre her biri merkezde neler olup bittiğini anlamaya çalıştı, bekleyiş ayaklarını bahane gösterme eteğine çekip, oyalandılar;

Ali Paşa kızılbaş savaşına gitmiş olduğundan, işin sonu acaba nereye varır diye, onu da bekler görüntüsü verdiler; zira saltanatı tam anlamıyla hak etmiş olmakla dört bir yana ün salmış olan o kutluluk güneşinin egemenlik ve mutluluk kapılarının anahtarlarını yöneticilik eliyle sımsıkı tutmuş ve cihanı boynuna asma kilitlerinin iktidarının avucuna verilmiş olduğunu; ezici güç ve egemenliğinin kasrının ulu, büyüklük ve ululuk yapısının dopdolu olduğunu; sayısız fetih izlerinin dileğinin alnında parlamakta, tanrısal bağışların ışıklarının özlenen çehresinden yansımakta olduğunu; şerefli hükmünde "*Seni yeryüzünde halife yaptık* [*Kur'an*, 38:26]" imzasının göz alıcı tuğra, cihanın baş kestiği buyrultusunda kaza ve kader çizgilerinin apaçık ve peyda olduğunu iyice öğrenip bilmişlerdi ve işte bu yüzden, her biri hükümdarlık tahtına oturmasını gözlemekte, uyulması gerekli buyrukları için buyrultu beklemekteydi; şerefli adını anmayı (**63a**) hepsi dillerine dolamış, iktidarının devamı duasını canlarını koruyucu tılsım edinmişlerdi.

Şehzade Hazretleri Sultan Selim'in Cömert Ellerini Öpme Gerekçesiyle Kefe'den Ulu Babası Hudavendigâr Hazretleri Yönüne Yönelmesi, Buluşma ve Elini Öpme Şerefinden Mahrum Kalışının Sebebi, İki Yüzlülerin *–Allah Onları Yardımsız Bıraksın–* Şehriyar Hakkında Çevirdikleri Dolaplar, O Yerinde Dimdik Duran Sultanın Direnme ve Dik Durma Düşüncesi

Cihan güneşinin nur saçan çehresinin yüzünü ışıl ışıl gösterdiği; yeryüzünün, iç aydınlatıcı dostluğunun güzelliğiyle güldüğü bir sabah vaktinde, kutlu vakitte doğmuş Şehriyar Haz-

retleri Sultan Selim Han, babası Hudavendigâr Hazretleri ile buluşma şerefi ümidiyle, sefere çıkmak üzere davrandı; büyük Kefe şehrinden, talih ve mutluluk ile baş başa, yöneliş yularını Akkirman tarafından Edirne'ye yönlendirdi. (**63b**) Zafer yüzlü askerle hangi yöreye yönelse, atının tırnağının tozunu zaman ve zemin kül kaçmış gözlerine göz ilacı bilirlerdi ve her nereden ayrılsa, başarıları dilden dile dolaşan askerlerinin atlılarının nallarının izi göğüslerine hasret damgası basardı; zira adalet ve cezalandırmayı kılavuz edinip, o Hakk'ın gölgesinin esirgeyiciliğinin çokluğu halk üzerine öylesine koruma ve esirgeme gölgesi yaymıştı ki, ekinci ve çiftçiler arasında ekim alanlarının sınırlarını korumak için yapılan çit çekme, hendek açma gibi uygulamalar, gereksizdir diye, tamamen kalkmış, bitmişti; bir anda bir saman yaprağı eksilse, ceza korkusundan yöre halkının çehresi saman gibi sararırdı; eğer, Allah saklasın, bir yaşlı kadının iğnesi kaybolsa, mahalle halkı mıknatıs taşı gibi kaskatı kesilir, yediği dert olurdu; aslanla ceylân (**64a**) arasında akraba sevgisi yeşerip, alışık olmaktan doğan yakınlık o duruma gelmişti ki, konuşma sırasında diz dize bir arada oturur olmuşlardı; doğanla çil kuşu arasından yabanlık niteliği kaldırılıp, gönlü kırık âşıkla maşuku gibi göğüs göğüse yakınlaşmışlardı. Güzel vasıflarının istiare ve kinaye süsüne ihtiyacı bulunmayan o eli cömert zatı, belâgat erleri her ne zaman açık ve anlaşılır bir anlatımla övmeye başlasa, hayal edilenlerin ve akılda üretilen düşüncelerin gerçeklik dairesinden çıkıp, mecaza ayak basması olacak iş değildir.

Açıklandığı gibi, Ün sahibi Şehriyar Hazretleri'nin, babaları ve atalarının yolunca şeriat kanunlarına bağlı kalıp, egemenlik kurallarını gerektiği şekilde yerine getirdiğini Hudavendi-

gâr'ın yanından elçilikle giden adamlar gelip Hudavendigâr Hazretleri'nin huzurunda anlatınca, (**64b**) yaradılışta var olan babalık şefkati kat kat arttı, son derecede sevinip kıvanarak kalbi sevgiyle doldu. Devlet ileri gelenlerinden ve yüksek dereceli görevlilerden kimi kötü zan sahipleri –ki Hudavendigâr Hazretleri'nin devlet işleriyle ilgilenmediği zamanda ve toplum dışına çıkıp tek başına yaşadığı sırada her birinin beyliği vardı– kendilerinin mal ve mülkünü bedende canları gibi bilmiş, "Yönetimde yenilik yok oluş sebebidir" vehmine düşüp, kendi mutluluklarını Müslüman halkın zarara uğramasından önde saymışlardı; ama halkın gönül denizinde ihtiyaç dalgalarının belirip, yeni bir padişaha muhtaç olduğunu anladıklarında, işleri hep hile olan söz konusu kabile, çaresiz bir şekilde, iki tarafa dua arz edip, birinde gerçek, birinde mecaz olma yoluna koyulmuşlardı. Ne var ki, o mutsuzların gösterdikleri iki yüzlülük aslâ etkili olmadı, zira kutluluk dalgalanışlı sancağın tepesinde "*Allah katından bir yardım* **(65a)** *ve yakın bir* zafer [*Kur'an*, 61:1]" yazılıydı. Kılıcının hızla salınan dilinde "*Sana bir fetih verdik* [*Kur'an*, 48:1]" ayeti su gibi ezberdi. Zaman sayfasında, değerli gönlü dileğince, on binlerce zafer sözü yazılıydı. Her yerde "*Muhakkak ki ben kılıç peygamberiyim*" diyen Hz. Peygamber'in kılıcını salladığından, sonunda kazanıp üstün geleceği bilinen bir şeydi.

Özet olarak, o savaş meydanında usta süvari ve o kutluluğun elinden tuttuğu savaş eri, yönetim merkezi olan büyük Edirne şehrine yaklaşınca, atak ve gözü pek gelişinden hainlik yapılı erkân sıkıntıya düşüp, yıkıma uğradılar; zira hepsinin Şehriyar Hazretleri'nin yolunda bir yönden yanlışı bulunmaktaydı; o iyilik ve cömertlik aynasına bakacak yüzleri yoktu, kaçarlardı.

Ve sonunda, Hak görüntüsünü görmeye engel olan yanlış düşünceleri birebir şu sonucu verdi: (**65b**) Şehriyar Hazretleri'nin, açıklandığı gibi, yürekli ve kararlı davranışını düşmanlık olarak yorumlamak, çok sayıda askerle ellerinden geldikçe savunma yapmak. Bu bozuk düşüncelerini Hudavendigâr'a doğruymuş gibi gösterdiler, asker gücüyle Şehriyar'ı savmak, daha sonra tüm Rumeli beylerine mal dağıtarak gönüllerini döndürmek ve ittifakla Sultan Ahmed'i getirip padişah yapmak ümidiyle, hemen, hiç gecikmeden, devlet katından Rumeli beylerine, "İkinci çağrıya uyarak gelesiniz." diye tekrar hükümler gönderdiler.

O adaletli ve insaflı Şehriyar ve o doğru inançlı önder, salt Hz. Muhammed'in getirdiği yolu canlandırmak ve O'nun peygamberliğini tanımış olanların namusunu korumak niyetiyle harekete geçtiği için, akıl kulağı "*Ben seni insanlara önder yapacağım* [*Kur'an*, 2:124]"[4] ayetini işitir işitmez, canıgönülden Hakk'a bağlanıp, Allah'ın rızasını kıble edinmişti. Kader ve kaza (**66a**) okuna huzur dolu göğsünü kalkan etmiş, Allah'ın ilgi ve yardımını kendisine sığınak ve konak edinmişti. Öyle bir kalp huzuru ve baş dinçliği kazanmıştı ki, Hak katından her ne gelse, onun gereği için, güzel yüz gösterişi, yoluna çıkıp karşılardı; her ne yöne çağrılsa, o çağrıya uyma arzusu gösterirdi. Ulu Yaratıcı Hazretleri'nin sonsuz lutfuna dayancı ve Hakk'ın yardım ve ilgisine güvenci o derecedeydi ki, zaman kasırgasının tozu ile cihan yüzü tozla kaplansa, kutlu gönlü tozlanmazdı (yani etkilenmez, üzülmezdi); belâlar tufanıyla oluş (hadise) dalgası feleğin tepesine çıksa, tevekkül eteği başkalaşma nemiyle ıslanmazdı; zira gönlü uyanık padişahtı, ve doğrusu şu ki, Hakk'ı olabildiğince anlamış bir yol eriydi. Tevhid dairesine ayak basmıştı, Hakk'ın huzurunda huzur için-

deydi; "*Biz ona* **(66b)** *şah damarından daha yakınız* [*Kur'an*, 50:16]" ipinin ucu, inancı güçlü elindeydi; Hakk'ın lütfu ve kahrı, değerlendirişine göre, birdi.

Ve bütün bunların yanısıra, mutluluğa ermiş o Şehriyar Hazretleri, meğer babasının yanından elçilik yoluyla gelen adamlardan birinin gitmesine izin vermemişti. (Bunu yapmaktaki amacı), birkaç konak kutlu üzengisi gibi birlikte olup (yani yanında bulunup) da başarıları dilden dile dolaşan askerlerinin disiplin ve düzenini, kendisinin adalet ve siyasetini, babası Hudavendigâr Hazretleri'ne olan son derecede bağlılığını, olancasıyla bütün hâl ve davranışlarını görmesi, gidip Hudavendigâr Hazretleri'nin ulu katına arz etmesi, gelişini ve yönelişini kimi bozguncuların olana aykırı yorumlayıp bozgunculuk etmemeleri ve kendisinin ırz ve namus sebebi bildiği Hudavendigâr'ın elini öpme şerefinin (**67a**) iyilikle gerçekleşmesiydi.

Büyük Edirne şehrine iki konak yerden söz konusu kapı kuluna akça ve hil'at verilmesini buyurdu. İzin verildiği bildirildi, kendi de devlet ve ikballe büyük Edirne şehri yönüne yöneldi.

Bu tarafta Hudavendigâr Hazretleri, Şehriyar Hazretleri'nin kendisiyle buluşmayı en öncelikli iş edinmiş olduğunu, ulaşma yoluna girmekte elinden geldiğince çaba gösterdiğini göz önündeki hâllerinden anlamıştı; bu sebeple, oğlu Şehriyar Hazretleri hakkında yaptığı bütün yanlışlıklar bir bir değerli hatırına geldikçe son derecede utanır, yüzüne utanç elini perde edinirdi. O yüzdendi ki, kendi göz nurundan bakışını uzaklaştırmış, o Yaratıcı'nın var ediş aynasına bakmaktan (yani oğlunu görmekten) uzak düşmüştü. Özrünün öncüllerini sergilemek için önermeler

bulma girişiminde bulundukça, utanç eliyle yüzünü kapamaktan (**67b**) başka yapacak bir şey, işe yarar nesne olarak görünmezdi.

Sonunda (sultanın çevresindeki bozguncular) çaresiz kalıp, gerçeğin güneş gibi aydınlık yüzünü iki yüzlülük eteğiyle örtmeye kalkıştılar, Şehriyar Hazretleri'nin Hudavendigâr'a bağlılığına, kendileri açısından, güvensizlik görüntüsü giydirme yoluna koyuldular. "Değil mi ki niyet salt Hudavendigâr Hazretleri'nin ziyaretiydi, bu denli şaşaa ve gösterişle gelmenin ne gereği vardı?" diyerek, bozuk düşüncelerinin akçelerine sarf yeri bulamayıp, çürük delile yapıştılar. Barış ve çatışmasızlık önermesini salt engellemek için, bu hükümsüz tahayyülle doğru yoldan çıkıp, çatışma ve öldürüşme yolunda kesin niyetlerini ortaya koydular. Ama Rumeli beyleri tümüyle gelip toplanmamış olduğundan, karşısına çıkmaya kalkışmadılar, hazır bulunan kapı halkıyla ve birkaç sancak beyiyle "Askerin korunması için uygundur" diye adaya çıktılar.

(**68a**) Olan bitenden habersiz o padişahın düşüncesindeki kusuru ve görüşündeki yanlışlığı gör ki, bunca boş ve geçersiz şeylerin salt dedikodusuyla gerçeğe gözünü kapayıp, yücelik ve ağırlığının görüş ufku sınırsız sarayını, kibir ve kinin havası ağır dehliziyle değişti. Güneş Mânî'sinin göz nurunu dökerek altın kalemle felek sayfasına benzerini çizemediği gönül avlayıcı resmi seyretmek istemeyip uzak durdu; ezelî inayetin ve son bulmaz kutluluğun, günlerin ve gecelerin adımlarıyla ağırlayıp yüceltmek için yoluna çıktığı yücelik sahibinden yüz çevirdi. Saltanatın geniş dairesinde pergel gibi ayağı oynamaz durumda iken, benlik kaynaklı tasalar ve şeytan kaynaklı vesveseler sıkıştırdı, bunca atlı ve yayayla, kısır görüşlülük edip, bir otlağı yer edindi.

Birkaç gün orada durup oturduktan sonra, kapı kullarından, (**68b**) Şehriyar tarafından izin verilmiş adı geçen elçi, niyet dizginini Edirne yönüne yöneltip, aceleyle gelip yetişti. Getirdiği haberin yüce tahtın ayağına (yani padişaha) sunulması gerekli olduğundan, o gün tekrar divan toplantısı yapılıp, haber getiren adamı Hudavendigâr'ın yüce huzuruna ilettiler.

Önce Şehriyar Hazretleri'nin gelişi ile ilgili soru sordular, "Geliyor" diye kesin bir dille cevap verdi. Adalet ve siyasetini öğrenmeye çalıştılar; adaleti denizinden bir damla ile dilleri tatlandığında, Hudavendigâr Hazretleri hayret denizine dalıp kaldı. Kendisine itaat ve bağlılığı konusu sorulduğunda, o şekilde beyan dizisi dizdi ki, o haberin erişmesinden hasıl olan sevincin dizisine Hudavendigâr'ın deryaca saçılan göz yaşı (**69a**) inci saçtı. Acıma ve esirgeyişinin çokluğundan duygusallığa kapılıp, saltanat işlerinin yularını o şehriyarın irade eline teslim etmenin gerekleri kutlu gönlünde yer edindi. Ama vezirlik makamında oturan kötü yürekliler Hudavendigâr'ın iyiliğe yönelik yüreğinde Şehriyar Hazretleri'ne saltanatı teslim belirtileri bulunduğunu anlayınca, son derecede huzursuz oldular. Sonunda, yine aldatmaca ve bahane yoluna sapıp, Hudavendigâr'ın Sultan Ahmed'e ilişkin sevgi zincirini hareketlendirmeye başladılar. Onun hakkında Hudavendigâr'ın serdiği değerli sofraları (yani sevgisini, övgülerini ve veliaht yapma konusundaki niyet ve düşüncelerini) kutlu meclisinde anmakla, gönlü pusulasının yöneldiği semti belirlemekte kararsızlığa düşürdüler.

Hudavendigâr Hazretleri o bozguncuların sözüyle ilk kafasına koyduğu (**69b**) noktadan dizgin çekip (yani Şehzade Ahmed'i veliaht yapma niyetinden yola çıkıp), adaletinin

akıl terazisini tartmak suretiyle, o iki şehriyarın ayarına baktı. Gerçi Sultan Ahmed'i kendi yerine veliaht olarak seçmeyi çok eskiden kafasına koymuştu; ama Şehriyar Hazretleri'nin baht ve mutluluğunun alnında ve bahtiyarlık anlamlı hâllerinin verdiği görüntüde değil mi ki saltanat nurlarının belirtileri ve ululuk çehresi, felek yörüngeli güneş gibi, apaçık ve ortada idi, iki yönden birini seçmekte son derecede kararsız olup, düşünmekte idi.

Sabah ile birlikte, yıldız alaylı yıldızlar sultanı (yani güneş), doğu divanhanesi içinde ufuk tahtında oturmuştu.

Hudavendigâr Hazretleri'nin Vezirleri ve Kutluluk Damgalı Beyleri İle Mutluluğa Ermiş Şehzade Hakkında Konuşması, Rumeli Beylerbeyi Hasan Paşa'nın Oturaklılığı Göğe Benzer Tuğ ile Ün Yapmış Şehriyar ile Savaşmak için Çukurçayır'a Gelmesi

(70a) Bütün vezirler ve yüksek rütbeli yöneticiler, adalet unvanlı divanda toplandılar; olagelen merasim üzere, toplantı şerefi mutluluğuna erişildi. O bozguncuların tümü ağız birliği edip dediler ki: "Adaya gelip bu şekilde oturmak, görünüşe göre firar yolunu seçmektir. Allah'a hamd olsun, padişahın elinin altında on beş bin kadar seçkin asker kutlu üzengilerinde (yani yanı başlarında) hazırdır. Şehzadeye, karşı konulmaz egemenlik ve üstünlük sunarak, savaşma ve öldürüşme yolunu göstermemiz gerekir. Eğer bu korkuyla aman dileme yoluna giderse, kolay iştir; eğer savaşmaya kalkışırsa, kendisi bilir."

O ne ettiklerini bilmezlerin sözüyle Hudavendigâr doğru yoldan sapıp, söz konusu görüşe katıldılar. O gün Rumeli beylerbeyi Hasan Paşa'ya Hudavendigâr'ın tuğunu bir konak **(70b)** ileri götürüp dikmesi buyuruldu. O hizmet gerçi kapıcıbaşıların işiydi, ama kendi bozuk sanılarınca tehlikeli yer olduğunu düşünmüş olduklarından, kaçındılar.

Adı geçen paşa, yüce buyruk uyarınca tuğu alıp giderken, söz konusu yere yaklaştığında, karşıdan Şehriyar Hazretleri'nin kutluluk ışığı yayan tuğu göründü. Paşa onu görmekten korku ve şaşkınlığa düştü, cür'et adımları atmayı kendine doğru çekti (yani durakladı). Bir adım ileri gitmeye çekinip, gerisingeri dönmeyi yeğledi ve kendi izinden geri dönme yolunu uygun bir yol sayıp, geri döndü.

Gelip Şehriyar Hazretleri'nin kutlu gelişinden haber verince, o bahtı açık hükümdarın aslanca heybetinden ve yiğitliğinden, hiç duraklamayıp korkusuzca hızla gelişinden ve kararlılığından Hudavendigâr Hazretleri'ne ürküntü (**71a**) gelip, şaşkınlığa düştü. Hızlı benlik atı şaşkınlık vadisinde bir zaman dolaştıktan sonra, yöneliş dizginini inat yoluna yöneltti; kendi askerine, sabah olur olmaz göçmelerini, savaş aletleriyle donanmış olarak kutlu üzengi önüne (yani yanına) toplanmalarını buyurdu.

Sabahla birlikte, parlak alemli ve yıldız adamlı yıldızlar şahı (yani güneş) dördüncü feleğin boz atına atlayıp, eline altın kalkan alarak savaşa yöneldiğinde, ortalığa aydınlık saçan kılıcının şemsesinin parlaklığı gök meydanına ışık saçmış, felek arsası görünmüştü. Varlığın dünyayı gösteren aynasında beliren görüntüyü zaman ve zeminin seyretmekte olduğu sırada, o güneş köleli pa-

dişah ve o Behram intikamlı şah gök dönüşlü (yani tekerlekli) bir tahtırevana bindi, o seçkin şehriyar ve ululuk ve ölçülülük sahibi er oğlu erle savaşmak için asker (**71b**) yürütüp, hızla üzerine yöneldi; ama o saltanat dairesinin kutpu kendi merkezinden ayağını ayırmayıp, aslâ yerinden kımıldamadı, "*Sen de peygamberlerden azim ve sebat sahibi olanların sabrettiği gibi sabret [Kur'an, 46:35*]" buyruğuna boyun eğip, yerinde durakaldı. Hudavendigâr Hazretleri'nin öfke ve hışım kasırgasının o ölçülülük ve edep bağının ulu ağacını sallaması imkân dışı bir şey olurdu.

Baktılar, felek boylu bütün çadırlarının yerli yerinde, direklerinin kurulduğu gibi dimdik durumda olduğunu, sapasağlam durduğunu görünce, iktidarının yapısının donanımlı ve değerli, ululuğunun kasrının yüksek ve dayanıklı olduğunu iyice anladılar; bunun üzerine herkesin düşünce gücü, terazi gibi olanca kuvveti kolda topladı, ikisinin iktidar akçesini akıl terazisine çekip ayarına baktılar. Dağ gibi oturaklı Şehriyar Hazretleri'nin değer ve büyüklüğünü son derecede ağır ve sarsılmaz, Hudavendigâr'ın (**72a**) bahtının ve yüceliğinin ise hafif ve dayanıksız olduğunu gördüler.

Bu durumu görünce, direnme gücü kırılıp, bütün asker perişan duruma düştü. Şehriyar'ın korkusuzluğundan gözleri öyle korktu ki, tümü sağından solunu ayıramaz oldu. Yanlarındaki kılıçlarının hangi yönde bulunduğunu bilemediler, yön belirlemeye güçleri kalmamıştı. Her birinin belindeki kılıç bir köşe tutmuş, kendilerini kın yorganına çekmiş, aylaklığın yatak odasında gönül huzuruyla uykuya dalmıştı; öyle rahata gömülmüşlerdi ki, uyanmaya hiç mecalleri yoktu. Hepsinin yayı bu duruma şaşakalmış, boynunu büküp işten

kalmıştı. Ok namsızlık köşesinde esir düşmüş, ağzını açıp şaşkına dönmüştü. Kalkanın karın ağrısı tutmuştu, yüreğinin aynası keder tozuyla öyle (**72b**) kaplanmıştı ki, yüzünü göstermeye yüzü yoktu. Ellerindeki mızrakların başları gökteydi, sahiplerine baş eğmezlerdi. Yanlarındaki gürzün başı öyle dönmüştü ki, başını kaldırıp bakamazdı. Kemendin gamlı yüreğindeki güç düğümü kimse çözemezdi. Halkın tümü o derecede korku ve ürküntüye düşmüştü ki, işe girişme cesareti adımlarını boş vermişlik eteğine çekip durmuşlardı. Bir adım ileri atar adam yoktu.

Hudavendigâr Hazretleri üzengisi gibi olan (yani yanıbaşında bulunan) askerlerin ellerinde yöneliş dizginini gevşek görünce, bulundukları "Çukurçayır" adıyla anılan yerde duraklamalarını buyurdu.

Bu tarafta dağca oturaklı Şehriyar Hazretleri, ululuk ve ağırlıkla yüksek bir yerde durmuş, babasının askerini ibretle seyretmekteydi. Şöyle ki, askerin davranışından cenge girişecekleri (**73a**) anlamını çıkardığı taktirde, Allah'ın yardım ve desteğine sığınıp, "*En haksız olan işi başlatandır*" deliline dayanan belgesiyle savaşmaktan yüz çevirmemeye kesin bir kararlılıkla niyetliydi. Kapı halkı Dârâ'nınki kadar kalabalık İskender'e (yani Sultan Bayezid'e) gelince, o yaptığı işten duyduğu pişmanlıktan ötürü ne yaptığını bilmezlik karanlığına düşmüştü,

Bahtiyar Padişah'ın Muradına Ermiş Şehzade ile Savaşmak Kastiyle Harekete Geçmesi

birden, bir yeşil örtülü arabayla, ayağı uğurlu Hızır gibi, ortaya çıktı. Gördüğünde, inciler döken gözünden mutluluğunun güllüğü ve emellerinin çiçekliği olan Şehriyar Hazretleri'nin kutlu ayağına bir fersah yerden inciler saçtı. Hudavendigâr Hazretleri Şehriyar Hazretleri'nin kutlu cemalinden uzak düşmüştü ya, hiç değilse yükünü yüklüğünü, çadırını obasını uzaktan seyretsin diye, arabanın perdesinin açılmasını buyurdu. (**73b**) Perde kaldırıldığında, o yöne dikkatle her baktığında, yüreği dayanamayıp, göz yaşı döken gözünün bulutu kara bulut gibi o saltanat güneşine perde oldu.

O gece, her yönden birbirine denk olan iki ordu karşı karşıya gelme noktasına getirilip, biribiriyle karşılıklı konumlandılar. Hepsi aynı askerdi, arada yabancı yoktu. Kamusu akraba idi, aralarında öncelik ve sonralık ilgisi bulunduğunu söylemek yanlıştı; zira ilişkide birliktelik karara bağlanmış bir şeydi. Babalık nebiliğe yakındı.

İki ordu, sabaha kadar, "*Gece gebedir; ne doğuracağı bilinmez*" sözünün anlamı gereğince, her yönden pusu analarının karınlarından doğacak olay çocuklarını beklediler.

Ortalığın ışıdığı sabah vakti –ki gerçek sabahtır– gerçekliği iddiasına uygun olan "*Bu, doğrulara doğruluklarının fayda verdiği gündür* [*Kur'an*, 5:119]" delilini göstermekle sevinmiş, (**74a**) yalancı sabah ise, zaman sayfasında "*Kıyamet günü insanların en kötüsü iki yüzlülerdir*" görüntüsünü görmekten çe-

kinip gizlenmişti. Amber kokulu cennet yeli esenlik yurdundan, (yani cennetten) Müslümanlara yine "*Muhakkak ki insanların en iyisi onlara selâm vererek söze başlayandır"* haberini ulaştırmış, mele'-i a'lâ sakinlerinden (yani yalın varlıklar dünyasında bulunan meleklerden) boz renkli kürenin (yani dünyanın) yerleşim yerlerinde oturanların ilham yuvası olan gönüllerine *"Allah için alçakgönüllülük edenin mertebesini Allah yükseltir"* sözünün anlamı salınmıştı ki, bu anlam, o melek huylu ve mülk tahtlı Şehriyar'ın bilgiye açık gönlüne "*Mü'minler ancak kardeştirler; o halde iki kardeşinizin arasına düzeltin* [*Kur'an*, 49:10]" ayeti içindeki uyulması vacip buyruğun boyun eğme göstergesini hatırlatmış, o da söz konusu buyruğa boyun eğmeyi dereceler kazanma vesilesi bilmişti. Gerçi halk üzerindeki haksızlıkların giderilmesi ve korkuların kaldırılması için güç kullanılması noktasında, şeriat yönünden engel bulunmamaktaydı; ama "*Onlara acıyarak alçakgönüllülük kanatlarını ger* [*Kur'an*, 17:24]" ayetinin ulu buyruğunca (**74b**) baba hakkı müstehab (yani işlenmesi sevap olan) bir iş olduğundan, Tanrı buyruğuna baş eğip, onların yaptığı uygunsuz işlere aldırmadı.

Dileği İktidar Olan Şehzadenin Güneşin Kölesi Olduğu Hudavendigâr'a Sulh için Elçi Göndermesi

Arada barışıklık olması ve iki tarafın arasının düzelmesi kaçınılmaz bir iş, belki tam anlamıyla farzıayn (yani yerine getirilmesi gerekli kesin din hükmü) olduğundan, ara bulucunun bağ kurma girişimi için gerekli adımın kendi yönünden aıtlmasının daha uygun olacağını düşündü, cennet konaklı babasının gönlünü hoş etmek için, elçi olarak adam gönderdi.

Sözü edilen elçi, maksat yolunun sonuna ulaşıp, kutlu meclis (yani bir araya gelip buluşma) şerefine kavuşunca, Hudavendigâr tarafından, Şehriyar Hazretleri'nin sonu iyiliğe varan sözünü beyan dizisine dizmesi (yani söze döküp açıklaması) istendi.

Hiç gecikmeksizin söze başlayıp, dedi ki: "Bütün halk topluluklarının tavaf yeri ve insanların isteklerinin kâbesi olan gök görünüşlü sidreyi ve yüce eşiği (yani güç ve egemenlik tahtında oturan babamı) (**75a**) ziyaret için saygı ihramını giyip gelelim de o hürmetli hareminden mahrum olalım! Bunun sebebi nedir? Özellikle savaşa ve kan dökmeye kalkışmak, vuruşma ve dövüşe girişmek hiçbir zaman uygun bir durum sayılamaz. '*Biz kimseyi öldürmek için gelmedik, ancak hayat vermek için geldik*' hadisinin anlamı, bizim gelişimiz hakkındaki gerçekliği ortaya koymak ve hâlimizin niteliğini doğrulamakla, ümidimiz, emellerimizin kâbesini tavaf etmenin kutlu anlam gösteren hâlimize yakın düşmesiydi. Bunca karaları, denizleri aşarak ve kırları, çölleri geçerek gelmekten dileğimiz, o dilekler kâbesi olan eşiğe yüz sürüp, isteklerimizi arz etmekti. Anadolu topraklarının en uzak yerlerinden bunca muhtelif heyetlerin gelmesiyle *"Her uzak yoldan gelsinler* [*Kur'an*, 22:27]" ayetinin gösterdiği durum işleyip dururken, (**75b**) başka ziyaretçilerin merasimle karşılanması, biz yürekten bağlı kullarına ise, saygı gösterilmek yerine elden geldiğince kışkırtıcı ve yoldan çıkarıcı davranışta bulunulması Hudavendigâr Hazretleri'nin ileri derecedeki dindarlıklarına uygun değildir. Ret eliyle bize karşı kendisini korumaya girişmeyip '(*hac esnasında) günah işlemek ve kavga etmek yoktur* [Kur'an, 2:197]' ayetinden çıkan sakındırma anlamıyla kutlu gönüllerinde olan tutarsız görüntüleri gidersinler."

Hudavendigâr Hazretleri, gül gibi, baştan ayağa kulak kesilerek yukarıda geçen sözleri dinlediğinde, utancından kutlu çehresinde utanç terleri belirdi. Gelen varışı kutlu elçiye, alışılageldiği üzere, padişaha yaraşır bağışlardan armağanlar verdikten sonra, şöyle cevap verdiler: "Şehriyar Hazretleri'nin kutlu gönüllerini yapmak en öncelikli ve önemli işlerdendir. Şimdi onun hazırlığını yapmaktayız. Yüce Allah'ın dileğince, değerli gönüllerine uygun olarak, istediğini elde edeceğine (**76a**) şüphe yoktur. Gerçekte onlardan da istenen, her hususta babası Hudavendigâr'a baş vurup, nebilik şartlarını ve babalık hukuku kurallarını gözetmeleriydi. Allah'a hamd olsun ki kendilerinden beklenen, en iyi yolla gerçekleşti. Kutlu devlet katına sığınma yolu tutulduğuna göre, gönlünde olan her şey yerine gelmiştir."

Daha önce Molla Nureddin'in Şehriyar Hazretleri'nin Hudavendigâr'a yürekten bağlılığını bildirmesiyle evham karanlığı dağılmıştı,

Tac, Taht ve Mühür Sahibi Babasının, Ölçülülüğü Kutlu Şehzadeye Tekrar Derin Bilgili Âlimlerin En Bilgilisi Olan Molla Nureddin'i Göndermesi

Şehriyar Hazretleri yönünden tekrar yansıyan açık yüreklilik belirtileri yansımaları o anlamı pekiştirince, adı geçen mollanın izlediği yolun düzgünlüğüyle ilintili iyi kanı katlandı. (**76b**) Hudavendigâr tarafından hemen kutlu divan toplantısına katılması buyuruldu.

Sözü edilen molla oturma şerefine kavuşup, son derecede iltifat gördü. Kendisinden, düşmanlığı gidermek için, durumu

yansıtan temize çıkma belgesini "olan oldu" anlamı ile imzalaması, barış ve iyilik vesikasını "*Onlara yumuşak davran ve iyi muamele et* [*Kur'an*, 15:85]" buyruğunun anlamına uygun olarak kayda geçirmesi, gidip Şehriyar Hazretleri'nin emelleri bahçesinde dilek gülünü koklayıp, olan biten her ne ise, gelip sultanın yüce katına arz etmesi istendi.

Yüksek buyruğun gereğini yerine getirmek üzere, ciddiyet ve özen eteğini beline topladı, "*Güvenim Allah'adır*" başbuğunu o yolda kendisine yol kılavuzu edinerek, yola koyuldu. Hakk'ın dileği dileğine yoldaş olduğundan –ki her maksadın aracıdır–, iyi iş ve işlemler için kullandığı parmaklarını öpmek ümidinin zarında (**77a**) gerçekleşti.

Dileği olan hedefe ulaşınca, önce Hudavendigâr'dan getirdiği selâm ve iyi dilekleri aktarmakla söze başladı, ardından asıl maksada girdi.

Bahtiyar Şehzadenin Adı Geçen Mollaya Cevabı, Mollanın Cihan Sultanına Geri Dönmesi

Şehriyar Hazretleri, baştan sona kadar adı geçen mollanın sözüne değer verdiğini sergileyerek, akıl kulağıyla dinledi. Pişmanlık anlamlı sözünün içinde bulunan harf kaplarının her birinin kabule değer mazeret azıklarıyla dolu bir tabak, doğru sonuçlu cümlelerinin içindeki her kelimenin sahih gibi illet harflerinden uzak, Hudavendigâr'ın gayret yelkenini kendisinin gönlünü yapmak amacıyla yönlendirmiş olmasının göstergesi olarak, sözün akışının, yerinde ve doğru buluşuna uygun,

avâmil uyuşmazlığından (yani yanlışlıklardan) arınmış ve uzak olduğunu gördü. Aktardığı sözleri işitmekten yüreği soğuyunca şöyle cevap (**77b**) buyurdu: "Benim dileğimin ulaşmak istediği son nokta, o ümidin gerçekleşmesi yoluyla kutlu yüzlerini görme mutluluğuna ereyim diye Hudavendigâr Hazretleri'nin elini öpmekti. Şüphesiz, değil mi ki vaktin alıkoyucu elleri ve zamanın engelleri sebebiyle nasip olmadı, elden ne gelir, buyruk kendilerinindir. Hedeflenen ele girmediğine göre, bundan sonra kendilerinden dilediğim, her zaman huzur içinde duaya el kaldırıp hizmet görevlerini yerine getirmemize vesile olsun diye, Rumeli'nde bize uygun bir ilin beyliğinin himmet olunmasıdır. Kendilerinin diğer kulları saltanatı süresince huzur içinde olmuş, istediklerini tümüyle elde etmiş, diledikleri hedeflere varmışlardır. Bugün için hepsi devlet kapısına yüz süregelip, buyruk gözlemektedir. Biz nedendir ki küçük görülüyoruz ve ellerini öpme arzusunda (**78a**) olmamız bize çok görülüyor."

Adı geçen molla, aralarında geçen konuşmayı himmet koluna tılsım edinip geri döndü.

Bu tarafta Hudavendigâr Hazretleri, gönlünün kırıklığına bekleyiş acısı eklenip, bir hayır haber umuduyla çevresine bakınıp dururken, Mevlânâ Nureddin'in geldiği yüce katlarına arz olundu. Padişah'tan emaneti yerine getirmesi için izin çıktı. Talih kutluluğu kılavuz olup, kutlu meclise (yani toplantı yerine) ulaştı. Hudavendigâr Hazretleri'nin bekleyiş kulaklarının istiridye gibi açılmış olduğunu görüp, ağzından beyan yağmuru damlaları öyle döküldü ki, konuşmasının tatlı suyunun serpintilerinden Hudavendigâr'ın umut yeşilliği canlılık kazandı. O derecede gönlü ferahladı ki, kendini tutamayıp dua için el kaldırdı;

kutlu elleri, suya doygun, capcanlı bir gül gibi açılıp, (**78b**) güldü. Değil mi ki olanlar temiz bir dilek ve saf bir istekle olmuştu, meleklerin mukaddes ruhlarının o demde iyi ve kutlu sayılan soluklarını içlerine çekip "Âmin" demeleriyle, kabul olundu.

Elçilik merasimi yerine getirilip, adı geçen molla dönüp gittikten sonra, suça bulanmış vezirler Hudavendigâr Hazretleri'nin gönlünde eğilim meydana geldiğini anlayınca, o bir sürü yolunu şaşırmış, ister istemez, "*Kalplerinde olmayanı ağızlarıyla söylüyorlardı* [*Kur'an*, 3:167]" ayetinde belirtilen yola girip, Şehriyar'ın dileğine görünüşte karşı çıkmama tutumu sergilediler. Rumeli'nde kalması hususunu yerinde bulduktan sonra, o bozguncular tekrar hile ve bahaneye başlayıp dediler ki: "Şehzade Hazretleri'ne halifelik merkezine yakın yerlerde sancak verilmesi doğru değildir; zira insanların çoğunun o yöne (yani kendisine) (**79a**) eğilimi vardır. Beklenmedik anda bir büyük fitneye sebep olur. Uygun olan, ülkenin etrafında (yani uzak sınır bölgelerinde) korunup kollanması gereken yerlerde bir sancak teklif olunmasıdır. Böylece saltanat merkezinden uzak olmakla kalabalığı eksilip, halkın teveccühü azalır ve yönetimi sayesinde ülkenin bir tarafı güven içinde olup korunmuş olur."

Hudavendigâr Hazretleri'nin gittikçe artan elemlerinin yağmuru kararsızlık içindeki gönlünün oluklarına damlalarını sürekli dökmekteydi. Bu yüzden bedenî güçleri zayıflamış, ruhî dengesinin dayanakları dayanıklığını yitirmişlerdi. Hiçbir şekilde kendi görüş ve düşüncesinde bağımsız olmaya mecali yoktu. Vezirlerinin görüşünü kabul etti, "Bosna, Semendire ve Mora sancaklarından birisi seçilsin." diye kararlaştırdılar.

İnciler Yağdırıcı Adı Geçen Mollanın Hudavendigâr Tarafından Şanı Büyük Şehzade'ye Kutluluk Nişanlı Sancağı Kabul Etmesi İçin Üçüncü Kez Gönderilmesi

(**79b**) Doğruluğunun üstünlüğü ve erdeminin çokluğuyla insanlar arasında *sancak ucunda alem gibi* bilinen ve tanınan Mevlânâ Nureddin, Hudavendigâr tarafından tekrar çağrıldı. Padişah'ın güzel iltifatları ile akranları arasında seçkinleşip, bayrak gibi yükseklere erişti. Adı anılan mollaya şöyle buyurdu: "Oğluma gidip benden selâm edesin. Ondan beklediğim, sözümü kabul edip, anılan sancaklardan birini seçmesidir."

Adı geçen molla "Başım gözüm üstüne" deyip gitti. Mutluluk sabahıydı, bu yüzden tam anlamıyla bağlılık göstermeye yatkın ve eğilimliydi. Mutluluğunun aydınlığı gün gibi ayan beyan olup, dilek güzelini görmesi için varlıklar dünyası engel olmadı. O anda o bahtiyarlık dolu uğurluluk meclisine (Şehzade Selim'le bir araya gelmesine) talihi rehber oldu. Hazret-i Şehriyar'ın huzurunda önce şeker yağdıran şükür bağışlarını sunmakla (**80a**) söz kapısını açmaya girişti, sonra verilen sancaklardan birini seçmelerinde Hudavendigâr'ın beklentisini dile getirdi. Şehriyar Hazretleri hiç gecikmeksizin şerefli buyruğa uyup, Semendire sancağını seçti.

Mevlânâ Nureddin iki tarafın arasını bulmayı biricik hedef edinmişti, bu yüzden bu işin üstesinden gelmekle mutluluk çehresine kan geldi, değer ve itibarı günden güne arttı. Bahtiyar Şehriyar Hazretleri, iyilik ve cömertliğinin kıyısı belirsiz denizinden ona o kadar bağışlarda bulundu ki, onun onda birini dile getirmekte onuncu akıl acizdi. Bağışlanan armağanların şükrünü eda etmek için el öptü, bahtının sürekliliği için duayı canı için tılsım

edindi ve şerefli adını anmayı dilinden düşürmeyip yola yöneldi.

Bu yanda Hudavendigâr Hazretleri'nin askeri dış görünüş açısından bir yerde toplanmıştı, (**80b**) ama iç yüzü bakımından kargaşa içindeydi, kolu kanadı kırıktı, her biri hüner sahibi bir padişah istemekteydi.

Nice yürekli, hünerli, seçkin erler vardı ki, Hudavendigâr Hazretleri gazâ yolundan çekilip cihad kapısı kapandığından, adları hünersizlerle bir arada anılan o güçlü kimseler unutulup gitmişlerdi. Atadan dededen, işleri kötü kâfirlerin kanını içegelmiş olan kan içici kılıçları el çekme kınında unutulup kaldığından, her birinin kanı kurumuştu. Savaş meydanında düşman uçurmakla ün yapmış olan mızrakları unutulma köşesinde örümcek ağına düşüp kalmıştı. Okun bu üzüntüden kolu kanadı dökülmüş, yay sertleşmişti. Kalkanın gönlünün aynasında gam pasından parlaklık kalmamıştı. Savaş ve öldürüş aletleri, vuruş ve dövüş araçları bakımsız ve (**81a**) işleyişsiz kalmıştı. Her karga ve çaylak yükseklerde uçan doğanın tepeliğini yolmuştu; el üstünde tutarlardı, en değersiz şahin, sungur ve balaban diye çağırıp tanıtırlardı. Nerede bir yolsuz kadın varsa, sırtında altın giysi, belinde gümüş kemer vardı. Nerede seçkin bir er olsa, yoksulluk acısıyla hüzünlüydü, feleğin bu tür elemleri ve mihnetleriyle her birinin ciğeri kanla dolup gönülleri mahzundu. Nice zamandır o hiçbir şeye ihtiyacı olmayan ve kullarını görüp gözeten Yaratıcı Hazretleri'ne dileklerini arz etmiş, adaletli devrinde, ürkütücü ululuğundan, sözü edilen güruhun dizgini çekilmiş alçaklar olacağı, her birinin bir vadide hayvanlar gibi şaşkın dolaşacağı bir seçkin padişaha, ululuk ve ağırlık sahibine ihtiyaç göstermişlerdi. Ettikleri duanın kabul olunmasını

düşünüp gönüllerini avuttukları ve içlerini soğuttukları esnada, bahtiyar Şehriyar Hazretleri'ne (**81b**) anılan sancaklardan birinin verildiğini işitince, anladılar ki, vezirlik makamında oturan kötü işliler tekrar hile ve düzen yoluna girmiş, dereceler kazanma vesilesi olan ellerindeki hayat sermayesini kendilerine zarar vermek için biriktirmişlerdir. Şüphesiz bu yüzden son derecede perişan olmuşlardı, ama her türlü erdemden sıyrılmış ve rezillik çuluyla dile düşmüş olan şu değersizlerin ve rezillerin gayretlerinin maskesi, karışıklık sırasında, kendileri refah içinde bulunduklarından, umursamazca ve keyiflerince yaşasınlar diye, ülkenin daima karışıklık içinde bulunmasıydı. Aşağılık benliklerinin alçaklıklarının farkında olduklarından, Şehriyar Hazretleri'nin gösterdiği çabanın büyüklüğünde, iktidarı zamanında bütün rezillerin ve alçakların gözden düşeceklerini anlamışlardı. O yüzden, o sahtekâr düşünceli güruh (**82a**) kafalarında şöyle bir düzen kurdular.[…]

[…] o yöre Türklerinin kirli vücudu yaradılış soysuzluğuna bulaşmakla kirlenmişti, her biri insan kılığında idraksiz bir hayvan olmakla idrake güç yetiremeyip[…]

Zaman sayfalarında yer alan ibretli harf biçimlerinin anlamını kavrayan basiret sahiplerine gizli değildir ki, insana Hak katından bir ulu emanet olan saltanat kutluluğunun korunup kollanması, yalnızca halkın durumunu gözlemek ve hak sahiplerinin haklarını gözetmekle olur; yoksa insanların şirretlerinin ortaya çıkması ile aşağılık kimselerin durumlarının iyileşmesi (yani güç ve söz sahibi olmaları) boş bir hayalden öte bir şey değildir.

Doğrusunu Allah bilir.

AÇIKLAMALAR

altı kapılı mihnet yuvası (**61b**). Doğu edebiyatı metinlerinde dünya için kullanılan bir söz. Altı yönle sınırlanmış olması yüzünden bu ad verilmiştir. Söz konusu altı yön; *alt, üst, sağ, sol, ön ve arka*'dır ve hiçbir şey bu altı yönün dışında bulunamaz, yani bütün varlıklar bu altı yönle sarılmış, kuşatılmıştır.

avâmil uyuşmazlığı (**77a**). **Avâmil** Arapça bir kelime olup, "etken" anlamındaki **âmil**'in çoklusudur. Gramer terimidir; Arapça'da söz içinde kelime sonlarının seslilendirilmesini etkileyen ve yönlendiren kelime, takı ve edatlar gibi gramer üyelerine denir. Arap gramerinin bu başlık altında ele alınan önemli konulardandır. Yazar bu sözüyle, bir Arapça metinde kelimelerin son ünsüz harfinin seslilendirmesinde söz konusu etkenlerden birinin gerektirdiği yolda değerlendirilmesiyle ortaya çıkan uyuşmazlığa işaret etmektedir.

ayağı uğurlu Hızır (**73a**). Hızır, *Kur'an*'da (bk. 18 İsrâ: 60-65) yer alan Musa Peygamber'le ilgili kıssada kendisine Tanrı tarafından bir tür ilim (ledün ilmi) verilmiş bir kişiden söz edilir. Bu kişinin kimliğine dair bilgi verilmemiş, kendisinden "kullarımızdan bir kul" diye söz edilmiştir. Ancak *Kur'an* yorumcularından çoğu bu kişinin Hızır olduğunu ileri sürmüşler; hattâ kimileri onun peygamber olduğunu söylemişlerdir. Bir Tanrı dostu (veli) olduğunu söyleyenler de vardır. *Kur'an*'ın nakline göre, bu kişiye özel bir ilim öğretilmiştir ki bu ilmin bilgi edinme vasıtalarıyla elde edilemeyen, yalnızca Allah'ın bildirmesiyle bilinen bilinmezler dünyası (gayb) bilgisi veya ona benzer bir bilgi türü olduğu anlaşılmaktadır. Tasavvuf er-

lerine göre Hızır sağdır, birçok kimselere görünmüştür. Halk inancına göre de Hızır yaşayan biridir; bazı kimselerle görüşür, yeşilliklerde dolaşır ve nereye ayak basarsa orası yeşerir. Bugün de kullanılmakta olan "Hızır gibi yetişmek" deyimi, onun özellikle zor anlarda yardıma gelmesi inancına dayanır. Metinde hem bu yönüyle, hem de yeşille ilişkilendirilmiştir.

azeb (**27a**). Anadolu beyliklerinde donanma hizmetinde kullanılan askere verilen ad. Osmanlılarda eyalet askerinden hafif piyade bu adla anılmıştır. Bundan başka 'Tersane halkı'ndan olan azeblerle kale muhafızı olarak kullanılan azebler de vardı. Yazar 'Tersane halkı'ndan olan azeblerden söz etmektedir. Bunlar devşirme değil, Türk soylu idiler. Reisler, dümenciler, vardiyalar, yelkenciler bunlardan olurdu; bir kısmı gemilerde, bir kısmı tersanede hizmet ederlerdi. İhtiyaç duyulduğunda yirmi otuz hanede bir hesabıyla güçlü kuvvetli bekâr Türklerden alınmaları kanundu.

barça (**19b**). Kalyon cinsinden yelkenli savaş gemisi. Kalyondan küçük, korvetten büyüktü. Altı düz olup iki ya da üç direği vardı. Nakliye hizmetinde de kullanılan barçalarda dört şayka topu, on iki baş topu, o iki şâhî zarbazan, otuz altı pranko/prankı, toplam olarak 85 top bulunurdu.

bedevî at (**48b**). Türkçede ‹yürük at' diye adlandırılan hızlı, kıvrak ve oynak at.

Bermekî (**56a**). Bermek, Abbasilerin iktidara gelişinden Harun Reşid'in saltanat döneminin ortalarına kadar vezirliği kesintisiz olarak üstlenmiş olan ailenin atasının adıdır. Aile ta-

rihte ‘Berâmeke’ ya da ‘Âl-i Bermek’ diye anılır. Bu aileden birbiri ardına vezir olan dört kişi vardır, adları şunlardır: Hâlid b. Bermek, Yahyâ b. Hâlid ile oğulları Fazl ve Ca’fer. Bu zatların bilginlere, şairlere, hüner sahibi kimselere ve yoksullara yaptıkları yardımlar, iyilikler benzeri görülmemiş ölçüde olduğundan, bu yönleriyle olağanüstü ün kazanmışlardır. Eski Doğu edebiyatında *cömertlik, iyilik, yardımseverlik* sembolleri olarak anılmış, adları bu kavramlarla ilişkilendirilerek karşılaştırma için kullanılmıştır.

Dârâ (**73a**). İran hükümdar sülâlelerinden Keyâniyân sülâlesinin dokuzuncu ve son hükümdarının adı. Darius’un Arapçalaştırılmış biçimidir. Farsça’da **Dârâb** ve **Dârâv** biçimleri de vardır. On dört yıl hükümdarlık etmiş, İskender tarafından mağlup edilerek öldürülmüştür. Dârâ’nın ölüm günü tarih çağları hesabı için başlangıç sayılmıştır. Bu hükümdar Sâsânîler’in atası sayılır. Onu, savaş alanında para ile satın aldığı iki saray görevlisine vurdurtan İskender, bütün İran topraklarını ele geçirmiş, Keyâniyân sülâlesinin saltanatına son vermiştir.

divanhâne (**69b**). Özellikle saraylarda ve saray benzeri büyük konaklarda odalar arasındaki geniş boşluk, hol. Ancak, daha çok, “toplantı salonu”, “bir konuyu görüşmek üzere bir topluluğun bir araya geldiği büyük oda” anlamıyla kullanılmıştır. Yazar **sultan** ve **taht** kelimelerine de aynı bağlamda yer vermekle, sarayda sultanın da katıldığı ve devlet işlerinin görüşüldüğü toplantı yeri, yani **dîvân-ı hümâyûn** anlamıyla kullanmış olmaktadır.

doğru/gerçek sabah (**7b**). Eski metinlerde “doğru/gerçek sabah” anlamında **subh-ı sâdık** diye geçer. Güneşin ufka iyice

yaklaştığı, ışıklarının yayılıp ortalığı aydınlattığı sabah vaktine denir. Dilimizde göğün bu durumuna **şafak sökmek** denir. Bk. **yalancı sabah.**

dördüncü felek (**71a**). Eski gökbilimine göre güneşin bulunduğu gök katı. Merkezi dünya olan ve çevresinde kat kat gökler bulunduğu var sayılan eski dünya merkezli (geosantrik) evren sistemine göre birbirini saran, birbiri üstünde yükselen bu gök katlarının sayısı dokuzdur. İlk yedisi yedi gezegenin bulunduğu katlar, sekizincisi burçlar kuşağının bulunduğu kat, dokuzuncusu ise boş olan kattır. Buna **atlas göğü**, ya da kısaca **atlas** adı verilmiştir.

dört ana salgı (**28a**). Eski dildeki **ahlât** karşılığı. Arapça olan bu kelime "bir şeye karışmış olan şey" anlamındaki **hılt**'ın çoklusudur. Eski tıpta insan bedenindeki dört salgıya bu ad verilmiştir. Bunlar **kan, safra, kara safra** ve **balgam**'dır. Nitelikleri birbirine aykırı olan bu dört salgının karışımının insanda "mizaç" denilen hâli meydana getirdiğine inanılırdı. Bu salgılardan birinin diğerinden çok, ya da az oluşu insan mizacının belirleyici özelliğini oluşturduğu gibi, birinin olağan dışı fazlalığı mevcut dengeyi bozar, bu bozukluk da türlü beden ve ruh hastalıklarına yol açardı.

farzıayn (**74b**). Yerine getirilmesi, istisnası olmaksızın, bütün Müslümanlara farz olan kesin din hükmü.

hâcet namazı (**55a**). Bir dileğin olması için Tanrı katından yardım istemek amacıyla kılınan namaz.

harem (**75a**). Sözlük anlamı "sınırlandırılmış alan, belli sınır-

lar içinde bulunan yaklaşılması yasak yer"dir. Bu tür yerlerde kimi işler yapılmaz, kimi davranışlarda bulunulmaz, yani bu gibi yerlerin dokunulmazlıkları vardır. Mekke'nin içi, özellikle de Kâbe için kullanılır. Metnimizde "dokunulmazlığı olan, herkesin yaklaşamayacağı, girilmesi yasak olan yer" anlamında kullanılmıştır.

hisar gediği (**23b**). Kale duvarlarındaki savunma noktaları, dışarıya açılan yarık, burç. Kale bedeninden daha yüksek ve geniş olup, savunma yapan askerler ve toplar burada bulunurdu. **Hisar gediği**, aynı zamanda, hisarlarda sürekli olarak hizmet edenlerden timarlı olanların görevlerine verilen addı. Bunların sayısı belirli idi ve değişmezdi. Metnimizde ilk anlamda kullanılmıştır.

hümâ (**37a**). "Devlet kuşu" denilen kuş. Aktarıldığına göre, çok yükseklerde uçarmış, yuvası da Arş'ta imiş. Eski Doğu metinlerinde daha çok *yükseklik* ilgisiyle kullanılmıştır. Ayrıca uğurlu sayılır, kanadının gölgesinin başına düştüğü kimsenin hükümdar olacağına inanılırdı. Bu halk inancı bugün de "başına devlet kuşu konmak" deyiminde yaşamaktadır.

ihram (**41a**, **75a**). Hac ve umre ile ilgili bir terimdir. Hacı adaylarının Kâbe'ye girmeden önce sarındıkları dikişsiz beyaz bir kumaştan ibaret örtüye denir. Aynı zamanda "söz konusu örtüye sarınmak" anlamında da kullanılır, Türkçe'de bunun karşılığı **ihram giymek**'tir. Bu örtüye bürünen kimse için Mekke dışında yapması helâl olan kimi işler artık haram sayılır.

illet harfi (**77a**). Gramer terimidir. Arapçada kök harfleri arasında bulunup da kelime kalıplarında bozulmalara yol açan harflere denir. Bk. **sahih**.

İskender (**73a**). Makedonya hükümdarı Filip'in oğlu. Aristo'nun öğrencisiydi. Babasının ölümünden sonra tahta geçip önce Yunanistan'daki ayaklanmaları bastırmış, ardından İran üzerine yürümüştür. Keyâniyân sülâlesinin son hükümdarı Dârâ ile tutuştuğu savaşı kazanarak bütün İran topraklarını ele geçirmiş, Mısır'a kadar uzanarak orada İskenderiye şehrini kurmuştur. Daha sonra Mezopotamya'ya geçip İran ordusunu izleyerek Hazer' kadar ulaşmış, ardından Hindistan üzerine yürümüşse de askerinin direnmesi üzerine Babil'e geri dönmüştür. M. Ö. 323 yılında yakalandığı sıtma hastalığına yenik düşüp ölmüştür. "İki boynuzlu" anlamına gelen **Zülkarneyn** lakabıyla da anılır. Eski Doğu metinlerinde daha çok fetihçiliği ve istilâcılığıyla anılır.

Kâbe (**75a**). Mekke şehrinde bulunan kutsal yapı. Yazarımız **harem, ihram, hac, tavaf** gibi kelimelerle birlikte oluşturduğu bir çağrışım alanı içinde kullanmıştır.

kadırga (**19b**). Osmanlı donanmasında çektiri türünden olan gemilerin en büyüğüne verilen ad. Yirmi beş oturaklı ve kırk dokuz kürekli idi. Her küreği dört beş kişi tarafından çekilirdi. İçinde 196 kürekçi, 100 savaşçı ile yelkenci, dümenci, vardiyacı, kalafatçı türünden 35 kadar gedikli gemici, 1 kaptan, 1 de reis bulunurdu. Boyları 165-168 kadem (yaklaşık 50-55 m.), enleri 21-22 kadem (6,5-7 m.) idi. Su seviyesine yakın, son derece sür'atli gemiler olup hem yelkenle hem de kürekle yol alırlardı. Manevra yetenekleri yüksek, fırtınaya karşı dayanıklı gemilerdi.

Kaf dağı (**37a**). Eskilerce dünyayı çepçevre kuşattığı var sayılan dağ. Kısaltmalı olarak **Kâf** olarak da geçer. **Ankâ** kuşu

bu dağda bulunurmuş. Yüksekliği 500 fersah (1500 mil) olup birçok yeri su ile kaplıymış. Eski Doğu edebiyatında *yükseklik, uzaklık, ulaşılmazlık* sembolü olarak sık sık kullanılmıştır. Kimi yazarlarca, türlü ilişkilendirmelerde "yeri belli olmayan, hayal ülkesi" niteliğiyle anılmıştır. Halk masallarında da varlığı hayal dünyasında kurgulanmış bir motif olarak yer almıştır.

kudsî hadis (**65a**). Anlamı Tanrı katından ilham olunmuş Peygamber sözü.

Mânî (**68a**). Maniheizm'in kurucusu ünlü İranlı ressam. Peygamberlik iddiasında bulunmuş, sanatını mucize gibi göstererek halkı kendisine uymağa çağırmıştı. Sâsânî hükümdarlarından Erdeşîr-i Bâbegân hileye baş vurup, ona ve çevresinde toplananlara ilgi ve saygı göstermek yoluyla ortaya çıkmalarını sağlamış, sonra da kendi bilginlerini toplayarak sapkınlığını göz önüne sermişti. Tövbe etmesi istenmiş, bu isteği kabul etmeyince derisi yüzülmüş ve içi samanla doldurularak asılmıştır. Kendisine uyanlar da yok edilerek mezhebi ortadan kaldırılmıştı. Resim albümü **erjenk** adıyla bilinir.

ma'rifet (**52b**). Bir nesnenin, biçimlendirici katkılarla oluşmuş dış yapısını göz önünde bulundurmadan, yalnızca özü ve yalın nitelikleriyle kavranmasına denir. **İlim** ise, nesnenin gerçekliğini etraflıca kavramaktır. **Marifet**, kitaplardan değil, zevk yoluyla, yani tadılarak elde edilen bilgi türüdür; tıpkı balın tatlı oluşunu tadarak bilişimiz gibi. Bu yüzden, tasavvufa hem **marifet**, hem de doğrudan zevkle, şahsî tecrübeyle ilgili bulunduğu için **zevk ilmi** adı da verilmiştir. İlim erlerine **âlim**, marifet erlerine ise **ârif** denir.

mele-i a'lâ (**41a, 74a**). Yüce ruhlar topluluğu. Bu söz aslında "anlı şanlılar topluluğu" anlamındadır, bu topluluktan da maksat seçkin meleklerin oluşturduğu topluluktur. Bunlar Tanrıya en yakın meleklerdir; Tanrı ile kulları arasında elçilik yaparlar, kötü huylarını düzeltip iyileştiren, insanların iyiliği için çalışan kimselere ardı arası kesilmeksizin dua ederler; Tanrı'ya karşı gelip buyruklarına uymayan, bozgunculuk edip kötülük peşinde olan kimselere de, kalplerinde özlem ve pişmanlık uyandırmak için, ilenirler. Bunların Allah'ın dilediği şekilde ve yerlerde toplantıları vardır, bu yüzden bunlar bu adla anılmışlardır.

Me'vâ cenneti (**49b**). Dünyada iken iyi işler yapan inançlı kimselerin gidecekleri ve içinde ebedî olarak barınacakları cennet yurdu. "Şehitlerin ruhlarının barınağı olan cennetlerden biridir" de denmiştir. Arş'ın sağında olduğu rivayet olunur. *Kur'ân*'da (53 Necm:13-15) Hz. Peygamber'in Cebrail'i Miraç'ta kendi suretinde gördüğünden söz edilirken, "And olsun ki başka bir kez de Sidretü'l-müntehâ'nın yanında gördü ki cennetü'l-Me'vâ (Me'vâ cenneti) onun yanındadır." buyurulmaktadır.

mukaddemât (**58a**). öncüller . Bu mad. bk.

mülk ve melekût âlemi (34b) Tasavvuf terimidir. Sufilere göre varlığın belirip ortaya çıkmasının, yani evrenin oluşmasının basamakları vardır, buna "beş mertebe (hazarât-i hamse)" denilir. Genel varlık alanına giren her varlık ancak bu beş basamaktan birine dayanmaktadır. Bunlardan **melekût âlemi**, melekler ve ruhlar âlemidir, buna "ğayb (bilinmezlik)

âlemi", "ulvî (yüce) âlem", "mana âlemi" gibi adlar da verilmiştir. **Mülk âlemi** ise maddî varlıklar, cisimler âlemidir, buna da "anâsır (insurlar) âlemi", "şehâdet (gözle görülme) âlemi", "nâsût (insanlık, beşeriyyet) âlemi" gibi adlar verilmiştir. Melekût âlemi var oluş bakımından mülk âlemi'nden önce gelir. Mülk âlemi melekût âlemi'nin maddeye bürünmüş görüntüsüdür, ya da onun bir gölgesinden başka bir şey değildir.

müstehab (**74b**). Sözlük anlamı "sevilen, beğenilen"dir. Din (fıkıh) terimi olarak ise, işlenmesi Tanrı buyruğu olan iş ve eylemler, yani farzlar ve vacipler dışında, işlenmesi yalnızca Hak katında ödüle değer bulunan iş ve eylemlere verilmiş olan addır. Bu tür iş ve eylemlerin işlenmemesi sorumluluk getirmez.

Nesr-i tâir (**7a**). Sözlük anlamı "uçan kuş"tur. **Nesr**, doğan ve şahini bile avlayabilen, yükseklerde uçan bir avcı kuşun adıdır. Türkçe'de **kerkenez** adıyla bilinir. Bu söz aynı zamanda kuzey kutpu yönünde bulunan iki yıldız kümesinden birinin adıdır. Bu kümeyi oluşturan yıldızların oluşturduğu görünüm kanat açmış bir kuşa benzetildiğinden eski gökbilimciler bu adı vermiştir. Eski Doğu edebiyatı metinlerinde *yükseklik, uzaklık, erişilmezlik, yücelik* gibi kavramlarla ilgilendirilerek kullanılmıştır.

Nu'mân (**41a**). Dört büyük mezhepten biri olan Hanefî Mezhebi'nin önderi, Ebû-Hanîfe. Adı *Numân bin Sâbit*, künyesi *Hanîfe*'dir. Hicretin 80. yılında (M. 699) Kûfe'de dünyaya gelmiş ve H. 150. (M. 767) yılında Bağdat'ta vefat etmiştir. Dinî meseleleri kitaplaştıran ilk bilim insanı odur. Pek

çok öğrenci yetiştirmiş, bu yüzden de İmâm-ı A'zam (En Büyük İmam) lakabıyla anılmıştır. Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr tarafından teklif edilen kadılığı, yükleneceği sorumluluktan korkarak kabul etmediği için hapse atılmış, burada başına her gün bir fazla olmak üzere kırbaç vurulmuş, nihayet bu işkenceye dayanamayarak yüz kırbaç vurulduğu gün hayata veda eylemiştir.

onuncu akıl (**80a**). Madde ötesi varlıklardan biri. Bunlar maddî olmayan, ama kendilerinde maddeyi oluşturma gücü bulunan yalın varlıklardır. Bunların ilki, ilk yaratık olan **ilk akıl** (akl-ı evvel)dir. Bu söz Tanrı katında bir tür genel varlık tasavvuru sayılır. Ondan da sırasıyla ikinci, üçüncü ve diğer akıllar birer yankı gibi çıkmışlardır. Akılların birbirinden çıkıp çoğalması sonsuz değildir; çıkış (sudûr) onuncu akılla son bulur. İşte bu son akla **faal akıl** (akl-ı fa''âl) adı verilmiş, maddenin yaratıcısı olarak kabul edilmiştir. İslâmîleştirilmiş eski Yunan felsefesine göre, ilk akıl yaratıcı gücün, yani Tanrı'nın aktif görünüşüdür. Tanrı'dan ilk çıkan bu akıldır. Buna **bütünlüklü akıl** (akl-ı kül), **en büyük ruh** (rûh-ı a'zam) gibi adlar da verilmiştir. Bu felsefeyi tasavvufla birleştiren sufilere göre, şeriatte **akl-ı kül** Cebrâil'dir; aynı zamanda "Muhammed'e ilişkin gerçeklik (hakikati Muhammedî)" de budur.

öncüller (**67a**). Mantık terimidir. Bir çıkarımın (istidlâlin) öncüller kümesini (mukaddemlerini) oluşturan önermelerden (kaziyye-lerden) herhangi biri, mukaddem.

önerme (**62a**). Mantık terimi. Bir iddiayı ortaya koyan, ya da bir durumu dile getiren cümle, kaziyye.

prango (**21a**). Osmanlı ordusunda kullanılan orta büyüklükte bir topun adı, **prangı** diye de geçer.

sahih (**77a**). Sözlük anlamı "sağlıklı"dır. Gramer terimidir. Arapçada, kök harfleri içinde "hastalıklı harfler (illet harfleri)" denilen harflerden biri bulunmayan kelimelere denir. Bu tür kelimelerde ana kalıp herhangi bir değişikliğe uğramaz; dolayısıyla söz konusu harfler bozulmaya yol açmayan harfler olduklarından **sağlıklı** niteliğiyle nitelenmişlerdir.

Sâmânîler (875-999) (**45a**). İslâm ordularının İran'ı ele geçirmesinden sonra Orta Asya'da ve Doğu İran'da iktidarı ele geçiren ilk yerli yönetim. Hanedanlığın kurucusu Sâmân Hudâ Kuzey Afganistan'ın Belh bölgesinde büyük toprak sahibiyken yerli halkın baskısıyla kaçıp Emeviler'in Horasan valisi Esed b. Abdullah'a sığınmış, Müslüman olmuştu. Daha sonra torunları da Abbasiler'in hizmetine girdi. Bu sülâleden gelen ilk hükümdarlar Sâsânîlerin devamıymış gibi davranarak o bölgede egemenliklerini kolayca yerleştir-mişlerdi. Eski İran kültürünü canlandırmışlar, Fars dilinin tasavvuf dili hâline gelmesine katkı sağlamışlardır. İslâmiyetin yayılması için de çok çaba sarfettiler. Hanedanın son hükümdarlarının zayıf yönetimi yüzünden saray isyanları çıkmış, yüksek rütbeli saray görevlileri ve askerî liderler arasında iktidar çekişmeleri ve kavgaları yaşanmış, bu arada ülke insanları zora düşmüş, yer yer halk isyanları zuhur etmişti. Yazarımız bu devleti zayıflatan ve sonunda çöküşe götüren bu duruma değinmekte, II. Bayezid'in son yıllarındaki kötü gidişin sorumlusu olarak gördüğü vezirlerin Sâmânoğulları hanedanının sonunu hazırlayan olaylardan habersiz görünmelerinin doğuracağı sonucun vahametine vurgu yap-maktadır.

Seyyid Cürcânî (1340-1413) (**41a**). Esterâbâd'da doğmuş, Şiraz'da ölmüştür. Timur Şiraz'ı el geçirdiğinde, onu, o sırada İslâm dünyasının en önde gelen medreselerinin bulunduğu, en büyük düşünce ve bilim insanlarının toplandığı Semerkand'a göndermiş, onlarla birlikte çalışmasını, görüşüp tartışmasını istemiştir. İslâm ilâhiyâtı (teolojisi) alanındaki çalışmalarıyla ün kazanmış ve İslâm dünyasında "sonradan gelenler (mütekaddimîn) dönemi" adı verilen dönemin başlatıcısı sayılmış olan büyük bilgin Sa'deddîn Taftâzânî ile Semerkand'da yıllarca birlikte çalışmış, onunla tartışmalar yapmış, ondan sonra da bu yeni ekolün ikinci temsilcisi kabul edilmiştir. En önemli eseri Adudu'ddîn Abdu'r-Rahman b. Ahmed el-Îcî'nin (ö. 1355) *Mevakıf* adlı fikrî-felsefî eserine 1404'te yazdığı şerhtir. Bu şerh ile bunun haşiyeleri Osmanlı medreselerinde yüksek seviyede okutulan ders kitaplarındandı. *Şerh-i Mevâkıf* diye anılan bu eser Osmanlı ilim adamlarının bu alandaki düşünce, görüş ve zihniyetini belirleyen en önemli metin olarak kabul edilebilir. Bu eser ayrıca İran, Orta-Asya Türk ve Hind medreselerinde de temel ders kitabı olarak okutulmuş, dolayısıyla çok geniş bir coğrafyada etkili olmuştur. Sultan Fatih döneminin ünlü bilgin, düşünür ve edebiyatçısı Sinan Paşa'nın büyük ilgi duyduğu ve etkilenip beslendiği kaynaklardan biri de bu eserdir. Nitekim Cürcânî'nin şerhinin **cevher** (maddenin özü) bahsi üzerine bir haşiye yazmış, itirazlarda bulunmuştur. Yazarımız elçilik görevi verilen Mevlânâ Nureddîn'in dinî (naklî) bilimlerdeki engin bilgisi yanında felsefî (aklî) bilimlerdeki gücünü de belirt-mek amacıyla onu Seyyid Cürcânî ile karşılaştırmaktadır.

sîmurg (**37a**). Halk arasında "Zümrüdüanka" denilen, adı var, kendi yok kuşun Farsça adı. Otuz kuş büyüklüğünde, ya da

otuz kuşun renginde olduğundan Farslar bu adı vermişlerdir. Tasavvufta olgun ve ergin (kâmil) insana, kutup mertebesindeki kimseye bu ad verilmiştir. Arapça adı **Ankâ**'dır. Bu mad. bk.

Süreyya (**41b**). Türkçe adı "Ülker" olan yıldız kümesinin Arapça'daki adı. Bu kümeyi oluşturan yıldızların dizilişinin bir gerdanlığı andırışı yüzünden eski Doğu edebiyatında, *sıralılık, dizililik, düzgünlük, düzenlilik* gibi kavramlarla ilişkilendirilmiş, gerdanlığa benzetilmiştir.

şah (**48b**). Satranç terimi; taşların en güçlüsü ve üstünü. Metinde, *birer oyunla "şah" deyip* söz öbeği içindeki *"şah" demek*, bir satranç oyununda, "oyunculardan biri, yaptığı atak-larla şahı savunmasız durumda bırakıp oyunu kazanmak" anlamındadır.

şebçirâğ taşı (**35a**). Türkçede, halk arasında 'şımşırak taşı' denilen bir taş. Geceleri, özellikle deniz kıyısında, bir ışık kaynağı gibi ışıl ışıl parlarmış, bu yüzden "gece kandili" anlamındaki **şebçirâğ** ile adlandırılmış. Türkçede "şeytan taşı" da denilen parlak kırmızı renkte lâl taşı için kullanıldığı gibi, parıltılı değerli taşlara da bu ad verilmiştir. Ayrıca ateş böceğinin adı da **şebçirâğ**'dır.

takdir (**62a**). Din ve tasavvuf terimi olarak, Tanrı'nın yaratıcı gücünü ifade eder; "dilediğini dilediği gibi yapma; her varlığı, her oluşu olmasını istediği gibi var etme, biçimlendirme, oldurma ve yönlen-dirme" demektir.

tavaf (**75a**). Fıkhın (İslâm hukukunun) konuları içinde yer alan hac ile ilgili bir terimdir. Hanefilere göre "tavaf", ya da

"ziyaret tavafı" haccın üç farzından biridir. Diğerleri: "ihram", "Arafat vakfesi". Sözlük anlamıyla "bir şeyin çevresinde dönmek, dolaşmak" demek olan **tavaf,** terim olarak *Hacerülesved*'in bulunduğu köşeden, ya da hizasından başlayıp Kâbe'nin etrafında yedi kez dönmektir.

tedbir (**62a**). Türkçede kullanılan sözlük anlamı "sonunu düşünerek iş görmek, dikkatle ve özenerek yapmak; düşünmek, bir konuyu işlerken çaba harcamak ve gereklerini yerine getirmek"tir. Din ve tasavvuf terimi olarak ise "dünyadaki üç sınıf varlığı; yani hayvanlar (insan dahil, bütün canlı varlıklar), bitkiler ve madenleri dilediğince yönetmek" anlamındadır. Tanrı'nın **ibdâ'** (benzeri olmayanı var etmek) ve **halk** (olmayanı oldurmak) sıfatları yanında üçüncü sıfatıdır. Bununla anlaşılması gereken, bu üç sınıf varlıkla ilgili her oluşu iyiliğe –ki bu da kendi iyilik ve bağışının yansımasıdır– götüren hikmetinin düzeni ve işleyişidir. Başka bir deyişle, Yüce Yaratıcı'nın tedbiri bütün oluşların şu, ya da bu şekilde ortaya çıkmasındaki hikmetinin eseri, yarattıkları için hep iyiliğe yönelik yöneliş ve yönlendirişinin sonucudur.

tersine dönük Rûs (**19b**). Bu kelime tersten okunduğunda aynı harflerden oluşan **sûr**, "düğün dernek, eğlenceli toplantı" anlamına gelir. Yazar bu sözüyle **Rûs** kelimesiyle ilgili olumsuz bir çağrışım yapmak istemiş, "Rus demek, kargaşa, çatışma, kavga demektir" yollu bir yorumda bulunmuştur.

Utarit (**29b**). Eski gökbilimcilere göre dokuz katlı göğün ikinci katında bulunan gezegenin adı. Bu gezegen hitabet, belâgat, sanat ve de nifak (bozgunculuk) ilâhı sayılırdı. Eski

Doğu edebiyatında **sanat**, **kâtiplik** (yazarlık), **kalem** ve **defter** kelimeleriyle birlikte oluşturulan çağrışım alanı içinde yer alır. Altıncı iklime sahiptir.

vesvese (**68a**). Şeytan'ın ve nefsin insanın içine soktuğu, yararı bulunmayan kötü düşünceler, istekler ve dilekler; bu yolla insanın aklında ve gönlünde meydana gelen bulanıklık ve kargaşa. Nitekim "vesvese sokucu" anlamındaki vesvâs, *Kur'an*'da (bk. 114 Nâs:4) "insanların kalplerine vesvese sokan" anlamıyla Şeytan için kullanılmış bir nitelik olarak geçer. Bu kelime de yaygın olarak vesvese yerine ve onun anlamıyla kullanılmıştır.

yalancı sabah/aydınlık (**7b**). Eskiden **subh-ı kâzib** denilen aldatıcı sabah aydınlığı; güneş doğmadan önce, ufka henüz uzak bulunduğu ve ışıklarının yayılmadığı sırada karanlığın sıyrılmasının ardından oluşan geçici ve sönük aydınlık.

yedi iklim (**37b**). "Yedi ülke/bölge/memleket". Eskilerce, dünyanın, üzerinde insan yaşayabilen dörtte biri (rub'-ı meskûn) cc öyedi bölgeye ayrılmıştır. Bu bölgelerin her biri belli ülke topraklarını içine alır, her birinde yaşayan insanların ten renkleri farklıdır. Örnek olarak, 1. İklim, Batı'da Berber ve Habeş ülkesini içine alıp Yemen'in güneyinden Hindistan'a ve Çin'e uzanan bölgedir; halkının ten rengi siyahtır; yedinci iklim, Batı okyanustan başlayıp, Portekiz ile İngiltere ile kuzey ülkelerinden Kıpçak, Bulgar ve Rus topraklarını içine alan ve Hazer'in kuzeyinden Çin seddine varan yerler olup oradan Doğu okyanustaki adalara varır; halkının rengi kızıldır.

zar (**61b**). Tavla oyunundaki altı yüzlü oyun aracı. Yazar **yüz**, **altı kapı** gibi, söz konusu oyunla ilgili kelimeleri belli bir çağrışım alanı içinde toplamış, söze döktüğü durumu bu kelimelerle ilişkilendirerek kurgulamıştır.

zemberek (**21a**). Bir savaş aracı.

MİNYATÜRLER

اون اکی کون مقداری تخریبنه مباشرت
اولنوب طوردکن ایچنده کی کفار خسران
آیین اهل اسلامك دار کیرینه استطاعت ایده میوب
امان ایله حصاری تسلیم ایلدیلر نظم

کورهرکافرکه هیچ آسان دکل کار	حصاری ویرمدلر ایلوکله تا چار
الك اولودیرن اندی شاه جامع	ایچنده نور اسلام اولدی لامع

عزم کردن پادشاه اسلام بعنایت الله الملك العلام
بعد از فتح قلعهٔ کلی به قلعهٔ آق کرمن

8a- Kili Kalesi.

چون قلعهٔ کلی فتح اولوب پادشاه مملکت کشانك تسخیرنه کروب
ممالك عثمانیه ملصق اولدی حضرت خداوندکار ممالك ستانی
جیوشش خروشش عمان نشانله یروآق کرهن قلعهسی فتحنه عزم
ایدوب افلاق لشکری وکفه جانبندن منلی کرای خان تاتار
عسکریله کلوب ملاقی اولدیلر ذکر اولان حصاری بحردن
وبردن توتوب خندق عمیقی مملو قلدقلرندن صکره
اون بش کون مقداری اوزره جنك وجدال وحرب
وقتال اولنوب آخر بعنایت الله تعالی عنایت حق ایله
سنهٔ مزبوره رجبنك اون التی سنده امانله ویریلوب اسلام
سنجقلری وفرصت بیرقلری دیکلوب ضبط اولندی

9a- Akkirman Kalesi.

ذي الحجه سنك اواخرنده عسكر نصرت اثر ايله واروب
قلعهٔ كولكى وادانه ء وترسوسى فتح ايدوب ضبط ايلدى

خبر اكاه شدك قيتباى سلطان مصر ازفتح قلعهٔ كولك
وادانه وترسوس بعد ازان عسكر فرستاده با اوزبك
طويل براى ستادن آن قلعها را در سابع عشر ربيع الآخر
سنه اثنى وتسعين وثمانمايه
اوته جانبده مصر سلطانى قيتباى ذكر اولان قلعه
فتح اولوب ممالك عثمان عالى شانه ربط اولندوغين

11a- Gülek Kalesi.

21b-22a İnebahtı (Eynebahtı) Kalesi.

الزينة

24a- İnebahtı (Eynebahtı) Yolunda Deniz Savaşı. Lordan adlı kaptanın yönetimindeki barça'nın Barak Reisin barçasına yanaşarak savaşa girişmesi.

24b-25a Motun önlerindeki donanma, Motun kalesi ve Hisar limanına giren iki düşman kadırgası.

26a- Koron Kalesi.

بعدها خداوندکار کردوه اقتدار حضرتلری اول دیاری
فتح ایدوب نونظام و تازه انتظام ویردکدن صکره امیر الامراء
الکرام اناطولی بکلربکیسی سنان پاشای شیر اقدامی عساکر
نصرت اثریله ومراکب ظفر رهبریله انیبو قلعه‌ء اوارنه

اوزره کوندردی مشارالیه پاشای صاحب رای وارووب
وصول بولدوغی کبی اول دائی بعنایت الله تعالی فتح اولوب
ممالک اسلامه ضبط وربط اولدقدن صکره خداوندکار
منصور ومظفر استانبوله کلوب خوشکوار سلطنت ایله علی الدوام

26b- Avarna (Navarin) Kalesi.

TARİH-İ SULTAN BAYEZİD

MATRAKÇI NASUH

ÇEVRİ YAZI

(1b) Çün hulâsa-i selâtîn-i zevi'l-ıktidâr ve güzîde-i havâkîn-i âlî-mıkdâr Sultân Bâyezîd Hân-ı gerdûn-ıktidâr Hazretleri sene sitte ve semânîn ve semân-mie Rebîu'l-evvel'inün yiğirmi birinde "*yef'alü'llâhü mâ yeşâ'ü ve yahkümü mâ yürîd"* muktezâsınca atası yirine serîr-i saltanete geçüp, cemî'-i vüzerâ vü erkân müntazımü'l-ahvâl olup durduktan sonra, Rûm-ili Beğlerbeğisi Yahyâ Pâşâ ile Anadolı Beğlerbeğisi Arnavud Sinan Pâşâ'ya emr eyledi ki taht-i livâ-yi vilâyetlerinde vâkı' olan asker-i a'dâ-şikâr ve leşker-i encüm-şümâr ile Sofya sahrâsına varup cem' olalar. Mezkûr beğlerbeğiler emr-i âlî-şân birle menzil-i ma'hûde **(2a)** ve mahall-i meşhûdeye varup cem' oldılar.

Öte cânibde Sultân Cem bu ahvâlden habîr ü âgâh olıcak, gendü enâniyyeti zıllını mir'ât idinüp, dahı müşâhede ittüği sûret-i hüsn-i zan emr-i ma'kûs idüğinden haberdâr değül-idi; da'vâ-yi saltanet ve sevdâ-yi hılâfete düşüp, fikr-i ma'kûl bunı gördiler ki, evvelâ Burûsa'yı varup zabt ideler, sonra şâhid-i maksûdları kenâra getürmek âsân olur diye taht-ı Yûnân, ya'nî vilâyet-i Karamân müfsidleri ile Burûsa cânibine azm eyledi.

Ahvâli dergâh-ı gerdûn-vakâra ma'lûm olıcak, zabt-ı vilâyet ve hıfz-ı memleket için mukaddemâ der-i devletten sehâb-bâdbân gemiler ile iki bin yeniçeri dilâverleri-yile segbânbaşı gönderildi.

Bi'l-cümle **(2b)** ol sefâyin-i sıhhat-bevâtın az zemânda Mûdâniyye'ye çıkup, andan Burûsa'ya varup, vusûl buldukları gibi, Cem Sultân dahı öte cânibden Burûsa'ya irişüp, ehâlî-yi vilâyet ve a'yân-ı memleket ve bu cânibden segbanbaşı-yıla

irsâl olunan iki bin yeniçeri, başları mesâlihi içün mütâbeat eylediler.

Sultân Cem dahı Burûsa'yı zabt idüp, gendü adına hutbe sikke okuttı, ki zâbıt-ı devvâr-i felekü'd-devvâr ve müstahric-i kavâidü'l-ahkâm alâ evrâkı'l-leyli ve'n-nehâr olan ehl-i nücûm "Pâdişâh olur" diye işâret kılmışlar idi. İşaretleri sûret bulup, lâkin savlet-i devlet ve şevket-i saltanet ve emr-i takdîr-i hilâfet muktezâ-yı tedbîre müteallik olup, ızrârda ısrârları oldu.

Bu ahvâl serîr-i saltanete ma'lûm olıcak, Hudâvendgâr Hazretleri buyurdı ki: **(3a)** "Sahâyif-i rûzgârda sebt olınan sûret-i erkâm-i ıbret-encâmun ma'nâsını ma'lûm idinen erbâb-ı basîrete mahfî değüldür ki, seâdet-i saltanet insâna cânib-i Hak'tan virilür. Ol bir ulu vedîattür ki, hıfz u hırâseti, mahzâ muhâfaza-i ahvâl-i raıyyet ve hukûk-ı erbâb-ı istihkâk u kâbiliyyettür; sipâh ü raıyyetten ve kişver ü memleketten istimdâd idinmek olmaz, ki gül-i kâmrânî gülistân-ı emânîde nesîm-i ınâyet-i Rabbânî ve şemîm-i hidâyet-i âsmânî birle açılur, sâir esbâb işbu miyânda behânedür; ve tuğrâ-yi zafer ü nusret kâr-nâme-i devlette kalem-i te'yîd-i "*vallâhü yensuru mâ-yeşâ'u*" birle rakam olur. Benüm hod rûz u şeb [kârum] "*es-Sult*ânü zıllü'llâhi fi'l-arz" mısdâkınca adl ü dâd ve ta'mîr-i bilâd ve ıslâh-ı fesâd ve azm-i cihâddur. Çünki husûmete tenzîl itmişlerdür, "*el-emru ala'llâh*", **(3b)** biz dahı sipâh-i nusret-penâh ile yüriyelüm ve âlât-i harb ü esbâb-i zarb ile sahrâlar yüzin büriyelüm. Varup ol îkâd ittüği fitne vü fesâd nîrânını ve bünyâd kılduğı zulm u inâd bünyânını, ınâyet-i Rabbânî ve hidâyet-i Sübhânî karîn olursa, bir demde muntafî vü nâ-yâb idem. Bir sâat karâr ve bir ân ıstıbâr yok." diye asker-i kişver-küşâ ile sene sitte ve

semânîn ve semân-mie Cemâze'l-evvel'inün bişinde bâdbân-ı azîmeti bâl-i himmet gibi açup, ğayret keştîsi-yile İstanbul'dan Üsküder yakasına göçüp, azîmet-i hümâyûn gösterdi.

Bursa canibinden Sultân Mehmed Hân *-Aleyhi'r-rahmeti ve'l-gufrân-* Hazretleri'nün halası Selçuk Sultan -ki Sultân Mürâd Hân'un kız karındaşı idi- Hudâvendgâr Hazretleri'ne gelüp, istikbâl idüp, (**4a)** girü Burûsa'ya varup, Cem'i tahrîk idüp, Yenişehir sahrâsına mukâvemet için gönderdi. Hudâvendgâr asker-i a'dâ-şikâr ile mâh-ı Cemâzelâhır'un ğurresinde İstanbul'dan Yenişehir sahrâsına varup, iriştüği gibi, Bursa cânibinden Sultân Cem dahı gelip, gördi ki Behrâm-ı sâhib-ıhtişâm gibi baht-i nâ-fercâmına tîğ-ı intikâmın çekmiş. Hemân-dem muhârebeye mübâşeret eyledükleri gibi, Sultân Cem muhârebeye tâkat getürmeyüp, inhizâm ile Konya cânibine firâr ıhtiyâr eyledi. Hudâvendgâr dahı yümn ü ıkbâl ile akabınca Konya'ya varup, Cem dahı Konya'da bir dem ârâm ve bir ân ıstıbâr itmeyüp, Ka'be-i şerîfe –Şerrefeha'llâh– cânibine müteveccih olındı. Hazret-i Şehriyâr, asâkir-i bî-şümâr ile nihâl-i bâğ-ı saltanet-intisâb, (**4b)** semere-i şecere-i "*tûbâ lehüm ve hüsne meâb"* oğlı Abdullâh'ı Karamân'a hâkim-i memleket nasb idüp, andan sonra sene-i mezbûre Ramazan'ınun evâilinde İstanbul'a gelüp, seâdet ile ârâm eyledi.

Ol vakitte Karamân-oğlı Kâsim Beğ İç-il'de idi. "Nâ-gâh bir fitne ve fesâda bâis ola." diyü Hazret-i saltanet-penâh Gedük Ahmed Pâşâ'ya asker koşup, girü Karamân'a gönderdi. Mûmâ ileyh Ahmed Pâşâ sene-i mezbûre Şevvâl'inin on bişinde Lârende'ye çıkup, bu cânibden Pâdişâh-ı bîdâr-baht ve şehinşâh-ı seâdet-taht Hazretleri İstanbul'dan Edrene'ye göçüp, ol kış

Edrene'de kışladı. Gedük Ahmed Pâşâ dahı Lârende'den Varsak iline varup, ele giren varsakları tu'me-i tîğ u şimşîr ve Karamân-oğlı Kâsim Beğ ile dahı ahd ü emân idüp (**5a**) ol diyâr nizâm bulduktan sonra, girü Lârende'ye gelüp, ârâm eyledi.

Haber-i Âmeden-i Sultân Cem ez-Mısır ve Muhârebe Kerd bâ- Sultân Bâyezîd ve Münhezim Şüd ve Firâr Kerd be-Cânib-i Fireng-i Bed-Âheng

Öte cânibden Cem Sultân Mekke-i mutahhere ve Medîne-i münevvere'yi varup tavâf eyledüğinden sonra Mısır'a gelüp, mütemekkin olmış-ıdı. Mezbûr Karamân-oğlı Kâsim Beğ Gedük Ahmed Pâşâ ile eyledüği ahd ü emânı sıyup, telbîs kâğıdlar yazup, Cem'e gönderdi ki, "Gelüp gidesin, saltanet senündür." diyü. Ol dahı sûret-i âkıbete ve hikmet-i kudrete nazar itmeyüp, saltanet sevdâsı-yıla, Mısır'dan Adana'ya gelüp, vusûl bulduğı gibi, mezkûr Karamân-oğlı Kâsim Beğ ve Engüri sancağı beği Muhammed Beğ yanına varup, niçe müfsidler ile cem' olup durdılar, sonra Adana'dan (**5b**) kalkup Engüri'ye geldiler.

Pâdişâh-i âlem-penâha bunlarun bu asl ahvâli ma'lûm olıcak, asker ile Anadolı'ya geçüp, teveccüh üzre iken, Gedük Ahmed Pâşâ dahı Lârende'den gelüp, mülâkî oldı. Hudâvendigâr Hazretleri asker-i memleket-küşâ ile iki menzili bir idüp, Engûri sahrâsına varup, nüzûl idicek, Sultân Cem Karamân-oğlı ve sâir müfsidler-ile Varsak iline kaçup, Hazret-i Şehriyâr dahı Konya'ya varup, üzerlerine bî-had ceng-sâz ve tüfeng-endâz asker gönderdi.

Sultân Cem varan asker ile mukâvemet idemeyüp, nâ-çâr dâmen-i mülki elden bırağup, Rodos'a ve Rodos'tan Firengistân'a varup, "Yense"-nâm kal'ada temekkün eyledi.

Pâdişâh **(6a)** Hazretleri girü Karamân'a oğlı Abdullâh'ı nasb idüp, andan sonra dârü's-saltane Kostantıniyye'ye gelüp, ârâm eyledi.

Haber-i Helâk Kerden-i Pâdişâh-i Âlem-Medâr Gedük Ahmed Pâşâ-yi Şîr-İştihâr-râ der-Edrene ve Azm Kerden-i be-Sofya ve Firistâden-i Mîr-Mîrân-i Rûm-İli ve Anadolı berây-i Ta'mîr Kerden-i Kulleteyn der-Ser-hadd-i Üngürûs ki Sultân Muhammed Harâb Kerde Bûd

Çün sultânü'l-İslâm târîh-ı mezbûrda dârü's-saltane Kostantıniyye'ye gelüp, ârâm eyledüğinden sonra, yine yümn ü ıkbâl ve seâdet ü iclâl ile Edrene'ye varup, Gedük Ahmed Pâşâ'yı katl idüp, anun yirine Dâvud Pâşâ'yı vezîr eyledi, ba'dehû Edrene'den Sofya sahrâsına varup, Rûm-ili beğlerbeğisi ile Anadolı beğlerbeğisine emr eyledi ki Sultân Muhammed Tuna **(6b)** kenârında kâfir elinden alup yıktuğı iki ağaç hisârı varup yapalar. Mezkûr beğlerbeğiler zikr olınan hisârları yapup temâm eyledüklerinden sonra icâzet virilüp, Hudâvendgâr Hazretleri Sofya'dan Filibe'ye, Filibe'den Samakov'a, Samakov'dan Edrene'ye, Edrene'den Dârü's-saltane Kostantıniyye'ye hicretün sekiz yüz seksen sekizinde gelüp, ârâm eyledi.

Ve târîh-ı mezkûrda Karamân'dağı oğlı Sultân Abdullâh ile Karamân-oğlı Kâsim Beğ vefât eyledi. *–Nevvera'llâhu kabrehu.–*

Andan sonra,

Haber-i Teveccüh-Nümûden-i Sultân Bâyezîd be-Cânib-i Kara Boğdân berây-i Feth Kerden-i Kal'a-i Kili ve Akkirmen ve Bünyâd Nihâden-i İmâret-i Cedîd der Mahrûse-i Edrene –Humiyet Ani'l-Beliyye–

silk-i cihâd-i seâdet-reşâdun sâliki ve memâlik-i ğazâ-[yi] sevâb-**(7a)** efzânun mâliki Sultân Bâyezîd Hân "İnna'llâhe yuhibbü'llezîne yükâtilûne *fî sebîlihî saffen ke-ennehüm bünyânün mersûs*" âyetinün fehvâ-yi seâdet-nümâsından hıssadâr ü behremend olup, ğazâya niyyet idüp, küffâr-i füccâr ve tâife-i eşrârdan –ki risâlet-i seyyidü'l-kevneyne inkâr ile me'nûs ve zalâlet ü tuğyân ile tarîka-i hidâyetten me'yûs olan Kara Boğdan– ki memleketi mülâhık-ı diyâr-i dârü's-selâm-i İslâm olmağın anun kılâından Kili ile Akkirmen fethine mukaddemâ donanma gemileri deryâ yüzinden Tuna cânibine gönderildi, sonra Pâdişâh-i âlem-penâh Hazretleri sekiz yüz seksen dokuz Rebîu'l-evvel'inün dördinci gün[i] râyât-i zafer-necâh ve elviye-i nusret-miftâh açup, asâkir-i deryâ-cûş ve cündiyân-i cevşen-pûş ile İstanbul'dan kat'-ı menâzil ve tayy-i merâhil ile mahrûse-i Edrene'ye **(7b)** varup, mâh-i mezkûrun evâsıtında gendü yed-i seâdeti-yile Edrene'değı yeni imâretün bünyâd-i metîn-karârın bıraktı, dahı hısânet-i bünyân-i pâydâr ve metânet-i esâs-i üstüvârı-yıla iştihâr bulup, bürûc-i hevâ-mekânı cevv-i semâya dâhıl ve kulel-i âsmân-âşiyânı felekü'l-bürûce mümâsil olan kal'a-i Kili cânibine ınân-i azîmet-i zafer-kırân-i husrevânesin münsarif ü mün'atıf kıldı. Kat'-ı menâzil ile nehr-i bahr-misâl Tuna'ya varup, bu cânibden irsâl olan gemileri anda hâzır buldı.

Sene-i mezkûre Cemâze'l-âhır'ınun ikisinde "İsakçalu" dimeğ-ile ma'rûf mahalden Tuna'yı gemiler-ile geçüp, mâh-i mezkûrun on birinde Gili kal'asınun etrâf ü eknâfın hıyâm-i gerdûn-kıyâm ve asker-i zafer-encâm ile mâlâmâl eyledi. Ba'dehû, yir yir bârû-kûb ve hisâr-âşûb toplar ve meterisler kurılup, **(8a)** on iki gün mıkdârı tahrîbine mübâşeret olınup dururken, içindeği küffâr-i husrân-âyîn ehl-i İslâm'un dâr-gîrine istitâat idemeyüp, emân ile hisârı teslîm eylediler.

Nazm

Görür kâfir ki âsân değül kâr,
Hisârı virdiler eylükle nâ-çâr.

En ulu deyrin itti Şâh câmi',
İçinde nûr-i İslâm oldı lâmi'.

Azm Kerden-i Pâdişâh-i İslâm bi-İnâyeti'llâhi'l-Meliki'l-Allâm ba'd ez-Feth-i Kal'a-i Kili be-Kal'a-i Akkirmen

(8b) Çün kal'a-i Kili feth olup, pâdişâh-i memleket-güşânun teshîrine girüp, memâlik-i Osmâniyye[ye] mülsak oldı, Hazret-i Hudâvendgâr-i memâlik-sitân, cüyûş-i hurûş-i ummân-nişân ile girü Akkirmen kal'ası fethine azm idüp, Eflâk leşkeri ve Kefe cânibinden Menli Girây Hân tatar askeri-yile gelüp, mülâkî oldılar. Zikr olan hisârı bahrden ve berden kuşadup, handak-ı amîkın memlû kılduklarından sonra, on beş gün mıkdârı üzerine ceng ü cidâl ve harb ü kıtâl olınup, âhır bi-ınâyeti'llâhi teâlâ ınâyet-i Hak ile sene-i mezbûre Receb'inün on altısında emân-ile virilüp, İslâm sancakları ve fursat bayrakları dikilüp, zabt olındı.

(9a) Andan sonra Hudâvendgâr, asâkir-i encüm-şümâr ile dârü's-saltane Kostantıniyye'ye müteveccih oldı.

Nazm

Nevâhiyle hisâr oldı müsahhar.
Virildi cümle il oldı mukarrer.

Ulu deyri anun da câmi' oldı,
İçinde nûr-i îmân lâmi' oldı.

Göçüp andan hemân sürdi sipâhı,
Tutuban doğrı İstanbûl'a râhı.

Geçer tahtına mansûr u muzaffer;
Ne kılmıştur gör ol Kâdir mukadder.

Sekiz yüz hem dahı seksen dokuz yıl
Bu hâle târîh oldı hicreti bil.

Haber-i Teveccüh Nümûden-i Şehriyâr-i Nâmdâr Sultân Bayezîd-i Kâmgâr be-Yaylağ-ı Çöke ve Âmeden-i Kâsıdân-i Mısr u Hindûsitân ü Üngürûs ve İrsâl Kerden-i Mîr-mîrân-i Rûm-ili Alî Pâşâ-râ be-Kara Boğdân der-Def'ai Sânî Bâz İrsâl Kerden-i Mihal-zâde İskender Beğ ve Malkoç-zâde Bâlî Beğ be-Boğdânü'l-Mezbûr der-Evvel-i Şevvâli'l-Mükerrem Sene Tis'a ve Semânîn ve Semân-mie

(9b) Andan sonra, kesb-i hevâ içün Sultân Bâyezîd Hân *–Azze nasruhû–* Hazretleri, sekiz yüz seksen dokuz Şevval'i-

nün bişinde dârü's-saltanet-i mahrûse-i Kostantıniyye'den Çöke yaylasına varup, ârâm-i pür-merâm idüp dururken, Mısr u Hindüstân ve Üngürûs ve sâir küfristân câniblerinden ibrâz-i sadâkat ü ıhtisâs ile ilçüler gelüp, her biri gereği gibi riâyet olunup, gönderildüğinden sonra, sene-i mezbûre Rebîu'l-evvel'inün evâhırında emîrü'l-ümerâi'l-kirâm Rûm-ili beğlerbeğisi Ali Pâşâ-yi şîr-ıkdâm akıncı ve Eflâk askeriyle Kara Boğdan üzerine gönderildi. Mezkûr Kara Boğdân kaçup, ele gelmesi müyesser olmayıcak, memleketi nehb ü ğâret olınup, ba'dehû, mûmâ ileyh Ali Pâşâ avdet idüp, asker-i nusret-eserle gelüp gitti.

Ba'd ez-ân, Mihal-oğlı (**10a)** İskender Beğ ve Malkoç-oğlı Bâlî Beğ Eflâk askeriyle tekrâr Kara Boğdân üzerine gönderildi, varup nihâyet mertebe doyum olup geldi.

Ol esnâda, Mısır sultânı Kayıtbay'un Alâü'd-devle ile, karındaşı Budak Beğ'den ötüri adâvet-i sâbıkaları olmağın, üzerine asker gönderdi. Alâü'd-devle dahı bu cânibden muâvenet taleb eyledi. Kaysariyye sancağı beği Mustafa Beğ sipâhîleri-yile irsâl olındı, varup Mısır askeri-yile bulışup, Alâü'd-devle ğâlib olup, Haleb ve Birecik ve Ayntâb ve Rûm kal'alarınun beğlerin ele getürüp habs eyledi. Bâkî Mısır askeri inhizâm ile Melâtıyye cânibine kaçup, bu cânibden Mustafa Beğ [ve] Alâü'd-devle akablarına düşüp, anlar dahı zarar ü gezend iriştürmek kasdı-yıla yir yir pusular koyup durdılar. **(10b**) Yir yir pusu kodukların işidicek havf idüp, hemân-dem, Mustafa Beğ'i bırağup, yanında olan Türkman ile gelüp, ordusın yağma eyledi. Mustafa Beğ dahı yalnız düşmen ile mukâtele itmegi hadd-i imtinâ'dan bilüp, nâ-çâr, dâmen-i cengi elden bırağup, gelüp gitti.

Beyt

Bu söz menkûldür fahr-i cihandan:
"Kime eylük idersen sakın andan".

Haber-i Firistâden-i Hudâvendgâr Mîr-mîrân-i Karamân Karagöz Pâşâ-râ bâ-Asker-i Nusret-Encâm berây-i Feth Kerden-i Kal'a-i Gülek ve Adana ve Tersûs ez-Ümerâ-i Varsak der-Evâhır-i Şehr-i Zi'l-hicce Sene İhdâ ve Tis'în ve Semân-mie

Karamân beğlerbeğisi Karagöz Pâşâ'ya emr olındı ki, Karamân ve Rûm askeri-yile Çukur-ova'ya varup, anda olan kal'aları feth ide. Vech-i me'mûr üzre sekiz yüz doksan bir (**11a**) Zi'l-hicce'sinün evâhırında asker-i nusret-eser ile varup, kal'a-i Gülek'i ve Adana'yı ve Tersûs'i feth idüp, zabt eyledi.

Haber-i Âgâh Şüden-i Kayıtbay Sultân-i Mısır ez-Feth-i Kal'a-i Gülek ve Adana ve Tersûs ba'd ez-ân Asker Firistâd bâ-Özbeğ-i Tavîl berây-i Sitâden-i ân Kal'ahâ-râ der-Sâbi' Aşer-i Rebîu'l-âhır Sene İsnâ ve Tis'în ve Semân-mie.

Öte cânibde Mısır sultânı Kayıtbay zikr olan kal'a feth olup memâlik-i Osmân-i âlî-şâna rabt olınduğın (**11b**) istimâ' idicek, ğazab rahşına süvâr olup, dîvdâr-i kebîri olan Uzun Özbeğ'i "Timürz" ve "Kansu" nâm beğleriyle niçe bin Mısır u Şâm ve Haleb askerin koşup gönderdi. Gelüp, Haleb'e vâsıl oldukları gibi, Ka-

ramân beğlerbeğisi Âsitâne-i Seâdet'e i'lâm eyledi. Hudâvendgâr Hazretleri'nün ma'lûm-i şerîfleri olıcak, güyegüsi Ferhâd Beğ'i ve Kaysariyye beği Mustafa Beğ'i ve Engûri beği Mûsâ Beğ'i ve Tırabuzun beği Alî Beğ'i niçe beğler ile dahı zikr olan kal'alarun hıfz u hırâsetine gitmeğe emr eyledi. Emr-i pâdişâh-i İslâm ile zikr olan beğler azîmet idüp, kat'-ı merâhil ile Adana ile Misi sahrâsından Cihân Suyı kenârına nüzûl eyledükleri gibi, öte cânibden Gündüz-oğlı ile Ramazân-oğlı bir niçe varsak-ı pür-ittifâk beğleri-yile mukâbele idüp, âhırü'l-emr, Hudâvendgâr Hazretleri'nün **(12a)** yümn-i himmetlerinden mezbûr Gündüz-oğlı'nun başı kesilüp ve Remazân-oğlı diri tutulup, bâkîleri inhizâm ile Mısır askerine varup, mülâkî oldılar. Asker-i nusret-eser gelüp, Gündüz-oğlı'n katl ve Remazân-oğlı'n diri tuttukların Mısır sultânına i'lâm olınup, ma'lûm olıcak, ol dahı niçe bin asker dahı gönderdi. Bu cânibdeki beğler Adana'ya gelüp, ğaflet üzre olup dururken, Mısır askeri ra'd-i nev-behâr gibi irişüp, sekiz yüz doksan iki Rebîu'l-âhır'ınun on yidisinde Tersûs kazâsında azîm ceng idüp, beğlerden Ferhâd Beğ ve Mûsâ Beğ ve Mustafa Beğ ve niçe beğler dahı düşüp, bâkî asker münhezim oldı.

Haber-i Bâz Firistâden-i Hudâvend-i Cihân Mîr-mîrân-i Anadolı Hersek-zâde Ahmed Pâşâ ve Mîr Muhammed bin Hızr Beğ-râ bâ-Asker-i Anadolı ve Rûm-ili der-Bîstüm-i Remazânü'l-Mübârek-i Sene-i Mezbûre

(12b) Zikr olan beğler düşüp asker münhezim olduğı şehriyâr-i nâmdâr Sultân Bâyezîd-i kâmgâr Hazretleri'ne ma'lûm olıcak, tekrâr Anadolı beğlerbeğisi Hersek-oğlı Ahmed Pâşâ'yı ve Hızır Beğ-oğlı Muhammed Beğ'i Anadolı ve Rûm-ili as-

keri-yile gönderdi. Anlar dahı sene-i mezbûre Remazân'ınun yiğirmi bişinde Tersûs sahrâsında Mısır askeri-yile bulışup, döne döne uğraş ve kerr ü ferr ile gereği gibi savaş eylediler. Âhırü'l-emr, Hersek-zâde Ahmed Pâşâ'nun hâtırı kal'asına leşker-i evhâm istîsâl sûretin göstermiş idi. Ol sahrâdan gidüp, kal'a-i Adana'yı tahassun idüp, sîmurğ-ı zafer ki kûşe-nişîn-i kulle-i Kâf-i kazâ vü kader idi, şikâre gelmedüğinden, emn [ü] fursatı dest-i sâhib-i irtiâşa düşürüp, dahı ummân-i bî-kerân, ya'nî leşker-i bî-pâyan ile **(13a)** meydân-i dâr ü gîre girüp, şâhid-i maksûdına kolın salup, fursatın elinde bilürken, kudret-i İlâhiyye ve meşiyyet-i Sübhâniyye muktezâsınca atından düşüp, telâtum-i emvâc-i kazâ vü kaderden necât bulmayup, fi'l-hâl, düşmen elinde giriftâr olup, bâkî asker münhezim oldı. Bu cânibden irsâl olan asker esîr-i bend ü belâ ve pâymâl-i asker-i a'dâ olmadan hâlî olmaduklarından, Hazret-i Pâdişâh-i gerdûn-taht'un hâtır-i zâhır-i deryâ-mekâtırlarında âsâr-i keder-i melâl vâkı' oldı. Ol hâdiseden Davûd Pâşâ-yi Aristû-nazîr Pâdişâh-i sâhib-intibâhun sîmâsında melâl ihsâs idicek,

Haber-i Bâz Firistâden-i Sultân-i Selâtînü'l-İslâm Dâvûd Pâşâ-yi Şîr-Ikdâm-râ bâ-Asâkir-i Anadolı ve Karamân ve Rûm der-Evvel-i Zi'l-hicce Sene İsnâ ve Tis'în ve Semân-mie

(13b) arûs-i bedîu'l-cemâl-i makâlden benân-i beyân ile nikâbı götürüp, ol hıdmetün ikâmetine hüsn-i taleb gösterdi. Hazret-i sâhib-kırân-i nusret-ıktirân *–Azze nasruhu–* Hazretleri Pâşâ-yi fâık-râyun fikr ü murâdın ma'kûl görüp, umûmen kapu halkı-yıla ve Rûm-ili ve Anadolı askeri-yile gitmeğe emr eyledi. Emr-i âlî-şân üzre vezîr-i sâhib-tedbîr koşılan asker ile sekiz

yüz doksan iki Zi'l-hicce'sinün yiğirmisinde azîmet gösterdi. Cüyûş-i deryâ-cûş ve gürûh-i enbûh mevâkib-i kevâkib-şükûh ile Karamân diyârına kudûm ittüği vâkı' u şâyi' olıcak, zikr olan Mısır askeri, seylâb-i pür-tâb-i fürû-mâye gibi, Mısır cânibine avdet idüp, Hersek-zâde Ahmed Pâşâ'yı bile alup gittiler. Ol ahvâli Pâşâ-yi sâhib-şimşîr **(14a)** istimâ' idicek Varsak üzre dönüp, öte cânibden Dü'l-kadr-oğlı Alâü'd-devle beği istıkbâle gelüp, Pâşâ dahı gereği gibi riâyet eyledi. Ba'd ez-ân, Varsak beğlerinden Boğalu ve Evbaşlu ve Sevmedlü ve Oranlu ve Turgudlu ve Remezanlu, aşîretleri-yile gelüp, bend-i itâate boyun virüp, mutî' oldılar. Bâkî fitne vü fesâda musırr olanları hedef-i tîr-i tedmîr eyledi. Andan sonra, itâat iden Varsak beğleri-yile Pâşâ ahdleşüp, ol diyâra nev nizâm ve tâze intizâm virdükten sonra, asker-i nusret-esere icâzet virüp, gendüler gelüp, Vize'den Sultân Bayezîd *–Azze nasruhu–* Hazretleri ile mülâkî oldılar.

Ba'dehû Üngürûs-i menhûs cânibinden "Yahşı-oğlı" dimeğ-ile meşhûr ilçü harâc ile gelüp, Semendire ser-haddine vüsûl bulduğı gibi, **(14b)** "Gâzî Mustafa" dimeğ-ile mezkûr dilâver –ki mezkûr ilçü sâbıkâ Üngürûs vilâyetinde karındaşın şehîd kılmış idi–, fursatın bulup katl eyledi, ol dahı şehîd oldı.

Ba'dehû Sultân Bâyezîd Hân Hazretleri Vize'den İstanbul'a ve İstanbul'dan Edrene'ye varup, binâ ittüği câmi'-i şerîf içün âm ü hâsa âlî zıyâfetler ve ihsânlar eyledi.

Andan sonra,

Haber-i Reften-i Alî Pâşâ bâ-Asker-i Rûm-ili ve Anadolı ve Azeb ü Yeniçeri berây-i Ta'mîr Kerden-i Adana ve Tersûs ve Muhârebe Kerden-i bâ-Asker-i Mısır u Şâm

Adana ile Tersûs ta'mîrlerine Rûm-ili ve Anadolı [askeri], iki bin yeniçeri ve altı bin azeble sekiz yüz doksan üç Cemâze'l-evvel'inün on birinde Alî Pâşâ'yı gönderdi. Varup vüsûl bulduğı gibi, öte cânibden tekrâr Şâm askeri gelüp, Alî Pâşâ ile muhârebe eylediler. (**15a)** Anadolı askeri fi'l-hâl münhezim olup, Alî Pâşâ dahı ıkdâm eteğin biline sokup ve ihtimâm siperin başına alup, ra'd-i nev-behâr gibi düşmen üzerine gürleyüp, mânend-i sâm-süvâr döne döne uğraş eyledi. Âhırü'l-emr, Şâm askeri hud'a idüp, inhizâm suretin gösterdiler. Bu akablarına düşicek, anlar dahı tekrâr cenge ıkdâm idüp, mezbûr Alî Pâşâ'yı Adana üzerinden tüskürüp, gelüp Adana'yı yıkup yakup, Şâm tarefine avdet eylediler. Alî Pâşâ dahı dönüp, Adana'yı tekrâr ta'mîr eyledi.

Haber-i İttihâd Kerden-i Alâü'd-devle bâ-Sultân-i Mısır ve Dâden-i Duhtereş be-Püser-i Özbek-i Tavîl ez-ân Sebeb İrsâl Kerden-i Sultân Bâyezîd İskender Beğ Veled-i Mihâlrâ bâ-Asker-i Anadolı ve Akıncıyân-i Rûm-ili (15b) ve Pîr Budak ibn Du'l-kadr ber-ser-i Alâü'd-devle der-Gurre-i Safer Sene Erba'u ve Tis'în ve Semân-mie

Ol esnâda Alâü'd-devle'nün Mısır sultânı ile ittifâkta ve hîle vü nifâkta bile olup, dahı Özbek Beğ oğlına kızın virüp, Mısır'a gönderdüğin mûmâ ileyh Alî Pâşâ gelüp arz eyledi. Ma'lûm olıcak, Hudâvendgâr Hazretleri fi'l-hâl sekiz yüz doksan dört

Safer'inün ğurresinde Mihal-oğlı İskender Beğ'i akıncı tâifesi-yile ve Anadolı askeri-yile, Alâü'd-devle karındaşı Pîr Budak Beğ'i koşup gönderdi. Varup Alâü'd-devle'nün bir oğlın ele getürüp, gözlerine mîl çektiler. Öte cânibden Alâü'd-devle dahı fursat ile şebîhûn idüp, İskender Beğ'ün bir oğlın düşürüp ve bir oğlı ile gendüsin tutup ve karındaşı Pîr Budak Beğ'i (**16a**) kaçurup, İskender Beğ'i oğlı ile Mısır sultânına gönderdi. Mısır sultânı dahı İskender Beğ'i, ızzet ile hıl'at geydürüp,"Gâzîsin, ğazâdan kalma." diyü girüye gönderdi ve kaçan Alâü'd-devle karındaşı Pîr Budak Beğ Mısır sultânına varup, ol dahı tutup, habs ile saîd-i a'lâya gönderdi.

Haber-i Hutne Kerden-i Şehzâdegân-i Sultân Bâyezîd ve Dâden-i Duhterân be-Ümerâ'-i Saîd der-Evâsit-ı Rebîu'l-evvel Sene Hamse ve Tis'în ve Semân-mie

Andan sonra, sekiz yüz doksan biş Rebîu'l-evvel'inün evâsıtında, evvel behârda, ki

Nazm

Çiçekler câmeler geymişti rengîn
Ki_ anun renginde âciz Mâni-i Çîn

Şükûfeyle müretteb sahn-i sahrâ
Çemen mevvâc idi gûyâ ki deryâ–

Sultân Bâyezîd, şehzâdegân-i kâmrân içün âlî sünnet düğünin idüp, dahı kızlarından bir kızın (**16b**) Uğurlu Ahmed Beğ'e ve bir

kızın Silisre beği Nasûh Beğ'e ve bir kızın Dâvud Pâşâ oğlına virdi.

Ve hem ol esnâda Mısır sultânı-yıla Alâü'd-devle cânibelerinden ilçüler geldi; Gün-görmez kilisesinün üzerine yıldırım inüp, içinde olan top otı tutuşup, biş altı bin nefer kimesneler andan helâk olup, azîm hâdise vâkı' oldı. Ol sebebden Hudâvendgâr İstanbul'dan Edrene'ye varup ârâm eyledi.

Ve yine Areb leşkeri Mısır sultânınun haberi yoğ iken gelüp, Lârende'yi etrâf ü eknâfı-yıla yıkup yaktılar.

Ve öte Aderbâyicân tahtında oturan Uzun Hasen vefât idüp, oğlı Sultân Ya'kûb, yirine tahta geçüp pâdişâh oldı. Ve Uğurlu Muhammed kaçup, Sultân Ahmed'e ve Sultân Ahmed'den Sultân Bâyezîd'e gelüp, riâyet olındı. Andan sonra, Sultân Ya'kûb (**17a)** zehirlenüp, yirine Bay Sungur pâdişâh oldı.

Haber-i Âmeden-i Kâsıd berây-i Taleb Kerden-i Kal'a-i Gülek ve Tersûs ve Adana ve Bâz Dâden-i Sultân Bâyezîd be-Sultân-i Mısır der-Sene Sitte ve Tis'în ve Semân-mie

Bu cânibde Sultân Bâyezîd Hân Edrene'de taht-i siyâdet-ihtivâsında olup dururken, sekiz yüz doksan altısında öte cânibde Mısır sultânı ilçü ile iltimâs-nâme göndermiş. Görüldükte,

Nazm

Yazılmış nâmede nâm-i İlâhî,
Ki oldur afv iden cümle günâhı.

Geçelüm cümle geçen mâ-cerâdan,
Giderelüm kîn ü kibri aradan.

Dahı dimiş ki ”Rûm’un şehriyârı
Çukur-ovadaki ol üç hisârı

Alup mülk eyledi gönderdi leşker;
Medîne Mekke evkâfıdur anlar.

Yine ihsân idün kim cümle râcî.
Ola sana Medîne_ehli duâcı.

Müsülmân ğâzisin hem pâdişehsin.
Hazînen leşkerün çok âlî şehsin.”

(**17b**) Pâdişâh-i âlem-penâh Hazretleri zikr olan kal’alar Ka’be-i müşerrefe ve Medîne-i münevvere vakfı idüğin bildükten sonra, ol Mısır ilçüsine ilçü koşup, varup kal’aları teslîm idüp, mâ-beynleri ıslâh olup, sinür kestiler.

Târîh-ı mezbûrda Üngürûs kralı fevt olup, yirine Yanko-oğlı kral oldı. Öte cânibde Leh vilâyetinün kralı azîm asker-ile üzerine gelüp, Üngürûs kralı ğâlib olup, tutup habs eyledi. Andan sonra Sultân Bâyezîd Hân Hazretleri’ne dostlık yüzinden ilçü gönderdi. Mezkûr ilçüye iltifât olınmayup, hemân-dem Mihal-oğlı Rûm-ili akıncıları-yıla Üngürûs’a akın itmek emr olındı. Varup niçe hisârların ve esîrlerin alup geldi.

Haber-i Teveccüh Nümûden-i Sultân Bâyezîd-i Hûrşîd-Ğulâm bâ-Asâkir-i Encüm-İhtişâm berây-i Ğazv ü Cihâd be-Diyâr-i Yuvan-i Bed-Nihâd der-Evâsit-ı Receb Sene Seb'a ve Hamsîn ve Semân-mie.

(18a) Ba'dehû, Sultânü'l-ğuzâti ve'l-mücâhidîn *–Azze nasruhu–* ğazv ü cihâda niyyet idüp, dahı mukaddemâ donanma gemilerin deryâdan Avlonya cânibine gönderüp, sonra gendüleri seâdet ile sekiz yüz doksan yedi Recebü'l-mücerreb ayınun yiğirmisinde asker-i nusret-encâmı-yıla İstanbul'dan Sofya'ya varup, Anadolı askeri-yile Hersek-oğlı Ahmed Pâşâ'yı Sofya'da koyup ve Dâvud Pâşâ'yı Üsküb cânibinden Arnavud'a gönderüp, gendüler Yahyâ Pâşâ ile kapı halkıyla Arnavud vilâyetine –ki "Yuvan memleketi" dimeğ-ile mezkûrdur– nüzûl idüp, îd-i mübâreki kal'a-[i] Depedelen'de eyledüklerinden sonra, ol diyârun kefere-i feceresi sa'b dağlarda becene olup, Dâvud Pâşâ ile Yahyâ Pâşâ'yı umûmen yeniceriler ile becenelere gönderüp, bî-had esîrler çıkarup, horyadların kırdılar. Andan sonra ğazâ temâm olup, Edrene cânibine Hudâvendgâr **(18b)** Hazretleri avdet idüp, Manastır'a vüsûl bulduğı gün bir nemed-pûş fidâyî kılıc ile hücûm idüp, İskender Pâşâ hâzır bulunup, bozdığan ile urup fidâyî[yi] helâk eyledi. Ba'd ez-ân Edrene'ye gelüp, ne kadar ehl-i bid'at var ise teftîş ittürüp, Anadolı'ya sürmeğe emr eyledi. Andan, sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinün evâilinde Edrene'den İstanbul'a gelüp, ba'd ez-în, fikr-i metîn üzre Mihal-oğlı Ali Beğ'i Üngürûs akınına gönderdi. Mezkûr Alî Beğ dahı deryâ gibi cûşa ve ejderhâ gibi hurûşa gelüp, varup niçe vilâyetlerin harâb idüp, esîrlerin alup gelürken, Üngürûs beğleri öte cânibden mürûr idecek derbendlerin sedd idüp, haylî âdemlerin şehîd kılup, gendüsi bin belâ ile halâs olup çıktı.

Haber-i Akın-ı Ya'kûb Pâşâ Mîr-livâ-yi Bosna ve Muhârebe-i Derencîl Ban bâ-Ya'kûb (19a) Pâşâ-yi el-Mezbûr der-Sahrâ-yi Kırbava fî Sene Semâne ve Tis'în ve Semân-mie

Andan sonra, Bosna beği Ya'kûb Pâşâ sekiz yüz doksan sekizinde Hırvat vilâyetine akın idüp, ol dahı gelüp giderken, Kırbava kal'asınun sahrâsında "Derencîl Ban" dimeğ-ile mezkûr bed-fiâl niçe bin asker-i hezîmet-eser ile ardıradan irişüp, ceng ve niçe ğâzîleri şehîd ü teng eylediler. Âhırü'l-emr asker-i İslâm'a Hak dest-gîr ü muîn olup, ol gelen kâfirleri bir derecede kırdılar ki, ibtidâ-yi zuhûr-i nübüvvet-i Muhammedî ve şa'şaa-i âfitâb-i risâlet-i Ahmedî'den berü ol asl dâr ü gîr olmış değül idi. Mezkûr Derencîl Ban'ı niçe beğleri-yile Ya'kûb Pâşâ esîr ve kayd-i zincîr idüp, tuğ u tabl ü alemlerle, kesilen kâfir başları-yıla der-i devlete gönderdi. Gelüp, küffâr-i şûma bir vech ile in'idâm ve muânidîn-i dest-i İslâm'a inhidâm olınduğına şükürler olındı.

Andan sonra târîh-i mezbûrda Uğurlu **(19b)** oğlı Sultân Ahmed Mîrzâ İstanbul'dan Aderbâyicân tarafına kaçup, varup, Rüstem Pâdişâh'un başın kesüp, yirine pâdişâh oldı. Hudâvendgâr Hazretleri pâdişâh olduğın istimâ' idicek şâd olup, kızı Sultân-zâdeyi Mîrzâ'ya gönderdi. Varup vüsûl bulmadın, ammisi oğlı Hibe Sultân mezkûrı helâk idüp, yirine pâdişâh oldı. Sultân-zâde ise gendiler yolda Mîrzâ'nun vefâtı haberin istimâ' idicek, girü dönüp, Sultân-zâde'yi İstanbul'a getürdiler.

Ba'd ez-ân,

Haber-i Akın Kerden-i Malkoç-zâde der-Eyyâm-i Şitâ be-Vilâyet-i Rûs der-Sene İsneyn ve Tis'a-mie

dokuz yüz iki senesinde emîr-i şecâat-endîşe ve dilîr-i mehâbet-pîşe Malkoç-oğlı Bâlî Beğ, sultân-i heft-iklîm-i şitâ leşkeri kîn ü berd-i adû-yi dîn ile rub'-ı meskûna penbe-i berfî döşenüp, (**20a**) dahı şiddet-i şitâ ve hiddet-i hevâdan vâdîlerde mâ'-i cârî insidâd ve âb-i revânlar cereyândan incimâd ve şâh-ı şecerler şîşe-ger dükkânına ve ırmaklar kenârı donmış buzlardan elmâs kânına döndügi hînde, azm-i kâmil ve bezm-i şâmil ile çıkup, Rûs-i menkûsun fırka-i bâğıyesinün ve zümre-i tâğıyesinün akınına varup, berd-i adû-yi dînden asker halkınun dest ü pâları düşüp, nihâyet derecede münkesir olup geldiler.

Ba'dehû,

Haber-i Teveccüh Nümûden-i Sultân Bâyezîd Hân berây-i Feth Kerden-i Kal'a-i İnebahtı der-Sene Hamse ve Tis'a-mie.

Sultânü'l-ğuzâti ve'l-mücâhidîn, mahz-ı eltâf-i Rabbü'l-âlemîn –*Azze nasruhû*– Hazretleri ğazâ niyyetine İznikûmîd ile Süzebolı'da gemiler yapturup, anlardan ğayrı müstakil Kemâl Reîs ile Barak Reîs içün birer azîm barça yapturup, virdi.

(**20b**) Andan sonra biş yüz mıkdârı donanma gemilerin ihzâr idüp, içlerin adam-ıla ve yarağ-ıla doldurup, dârü'l-ğuzât ve'l-mücâhidîn Gelibolı kapudanı şîr-ıkdâm, mîr-mıkdâm Dâvud Beğ ile Mora vilâyetinde vâkı' olan kullesi bî-sütûna hem-

ser ve kellesi serâ-perde-i gerdûna berâber Eynebahtı üzerine gönderdiler. Yelken açup gittüklerinden sonra, gendüler Anadolı [ve] Rûm-ili'nün Tûs-savlet ve Keykâvûs-şevket beğleri ile livâ-yi seâdet-iltivâlarında olan asker-i zafer-rehberleri-yile târîh-i hicret-i Hazret-i Risâlet'ün dokuz yüz bişinde zikr olan Eynebahtı üzerine azîmet gösterdi. Mukaddemâ irsâl olan donanma gemileri millet-i Mesîhâ'nun donanmasına deryâda sedd olan Kızıl-hisâr'a kuvvet-i mâ ve hareket-i hevâ ile varup, vüsûl buldukları gibi, nâ-gâh muhâlif rûzgâr vâkı' olup, **(21a)** gemileri perâkende eyledi. Hakk'un ınâyetinde zarar olmayup, üç dört günden sonra girü bir yire cem' olup, menzil-i ma'hûde savbına yelken açup giderken, öte cânibden küffâr-i hâkisâr donanmalarına karşu gelüp, top u tüfeng ve pırango [vü] zenberek ve sâir edevât-i ceng ile neberd-i âheng idüp dururken, küffâr-i bed-kirdâr tarefinden 'Lordan' nâm kâfir, barçasıyla yelken açup, gelüp, Barak Reîs barçasına çatup ceng iderken, kâfirün bir barçası dahı gelüp muhkem muhârebe idüp, Barak Reîs gemisinden kâfir gemisine neft atılup yanarken, Barak Reîs gemisi ayrılmayup, kâfir barçasıyla bile yanup, niçe kâfir ü Müsülmân helâk oldı. Bâkî gemiler ceng iderek Eynebahtı'nun mukâbelesine vardukları gibi, kâfir donanması ayrılup, İslâm gemileri işbu **(21b-22a** minyatür) **(22b)** [kal'a] üzerine nüzûl idüp, etrâf ü eknâfı ğâzîlerün al bayraklarından ve münakkaş siperlerinden ve dırahşânî gönderlerinden mânend-i nakş ü nigâr ve zînet-i ezhâr-i behâr gibi olup durdı.

Bu cânibden pâdişâh-i İslâm dahı asâkir-i nusret-encâm ile irişüp, hemân-dem berr ü bahrden göz açturmayup, ğuzât-i zafer-encâm toplar kurup, muhâsara-i hisâra mübâşeret ve muhârebe-i dâr ü gîre mübâderet eyledükleri gibi, içindeği küffâr-i husrân-âyînün

kalb-i salblerine sihâm-i ehl-i İslâmdan ru'b ü hirâs müstevlî olup, hemân-dem istid'â-yi emân ile kal'aların teslîm eylediler.

Hudâvendgâr Hazretleri içindeği kelîsâların mescid idüp, İslâm zîneti ile zînet ve yıkılan yerlerin meremmet ve der ü dîvârını âlât-i zarb ü harb ile donatup, bürûc-i âliyesine şühüb-i sâika-bâr ve ebdân-i sâmiyesine sühub-i bârika-âsâr toplar koyup ve donanma gemileri umûmen anda kışlamak emr idüp, dahı bu feth-nâmenün sûreti takrîr **(23a)** ve sîreti tahrîr olup, memâlik-i âfâk-ı yakın u ırak sadâ-yi beşâret ve nidâ-yi meserret ile dolduktan sonra avdet olunup, seâdet ile Edrene'ye gelüp kışladılar.

Andan sonra,

Haber-i Azîmet Nümûden-i Pâdişâh-i Cihâd-Nümûn berây-i Feth-i Kal'a-i Motun der-Sene Sitte ve Tis'a-mie

evvel behârda, lâ[le]ler ve şekâyıklar câ be-câ baş kaldurdukları hînde, Sultân-i kal'a-küşâ Hazretleri, yine ol diyârda "Motun" adlu bir hisâr-i üstüvâr ve hasîn-i metîn-karâr dahı vardı, Rûm-ili ve Anadolı askeri-yile üstine azîmet idüp, kat'ı merâhil ile varup, vüsûl bulduğı gibi, öte cânibden donanma gemileri dahı gelüp kal'anun atrâf ü eknâfı rengâreng bayraklarından zeyn olmış gülistâna döndi. Hemân-dem tarefeynden top-ı pür-âşûb ile döğmeğe musırr olup durdılar. Otuz üç gün muttasıl ra'd-dem ve sâika-âvâz, âteş-fem toplar ile döğülüp, fethi müyesser olmayıcak, **(23b)** pâdişâh-i memleket-güşâ ğâyetle bî-huzûr olup dururken, kudret-i İlâhî deryâdan Müsül-

mân sûretinde iki pâre kâfir kadırgaları gelüp, hisâr lîmânına girüp, lenger bıraktılar. İçerü hisâr gedüklerinde duran ceng-sâz tüfeng-endâz kâfirler "Yardım geldi" diyü gedüklerin hâlî koyup, ol gelen kadırgalara vardılar. Ol fursat ile ğâzîler yürüyiş idüp, hisâr bedenlerine kemend atup, çıkmağa başladılar. Küffâr dahı "Türk kal'aya girdi." diyü sokaklarda segirdürken, nâ-gâh top otlarına ateş düşüp, kal'anun içi tutuşup yanmağa başladı. Bu cânibden ğâzîler dahı yürüyiş boruların ağardup ve tabl ü nekârelerin döğüp, bi-ınâyeti'llâhi Teâlâ, hemân-dem kal'aya koyılup, "*yükâtilûne fî sebîli'llâhi bi-emvâlikům ve enfüsikům zâlikům hayrün leküm*" ıktizâsınca kal'a içinde olan küffâr-i hezîmet-eseri hedef-i tîr-i tedmîr ve ba'zıların esîr ü kayd-i zincîr ve kal'a-i Motun'ı feth ü teshîr idüp, içinde olan kelîsâların mescid idüp, cüm'a nemâzin kıldılar.

(24a minyatür)
(24b-25a minyatür)

(25b) Haber-i Teveccüh Nümûden-i Sultân-i Selâtîni'l-İslâm Mâlik-i Memâlik-i Rikâbü'l-Enâm berây-i Feth-i Kal'a-i Koron bâ-Asker-i Nusret-Nümûn ba'd ez-Feth-i Kal'a-i Motun der-Evâil-i Rebîu'l-evvel-i Sene-i Mezkûre

Andan sonra Hudâvend-i cihân kutb-i dâire-i devrân Hazretleri zikr olan kal'a-i Motun'ı feth idüp, kabza-i ıktidârına alduktan sonra, sene-i mezbûre Rebîu'l-evvel'inün evâilinde yine kal'a-i Koron fethine azîmet gösterüp, varup, vüsûl bulduğı gibi, bi-ınâyeti'llâhi Teâlâ, ol dahı itâat idüp, miftâhın gönderdi.

Nazm

Motun'un gördi kaydın tuttı râhı,
Koron'un üstine sürdi sipâhı.

İrişti tuttı leşker ol diyârı;
Kuşattı ortaya aldı hisârı.

Motun'un hâlin işitmişti küffâr,
Hisârı virdiler hunkâra nâ-çâr.

Yarar sancak-beği kâzî vü dizdâr,
Hisârun gördi kaydını ne kim var.

(**26a** minyatür)

(26b) Ba'demâ, Hudâvendgâr-i gerdûn-ıktidâr Hazretleri ol diyârı feth idüp, nev nizâm ü tâze intizâm virdükten sonra, emîrü'l-ümerâi'l-kirâm Anadolı beğlerbeği Sinân Pâşâ-yi şîr-ıkdâmı asâkir-i nusret-eser-ile ve merâkib-i zafer-rehber ile işbu kal'a-i Avarna üzre gönderdi. Müşârün ileyh pâşâ-yi sâhib-rây varup, vüsûl bulduğı gibi ol dahı bi-ınâyeti'llâhi teâlâ feth olup, memâlik-i İslâm'a zabt u rabt olduktan sonra, Hudâvendgâr mansûr ü muzaffer İstanbul'a gelüp, hoş-güvâr-i saltanet ile ale'd-devâm **(27a)** olup turdı.

Ol esnâda, öte cânibde Venedik kâfirleri France'den yardım gemilerin alup, gelüp Midillü üzerine aşup, toplar ile döğmeğe başladılar. Ol zemâna değin azeb ve kürekçi ve avârız değül idi, acele ile sefer vâkı' olmağın azeb ve kürekçi yazılup, fi'l-hâl

donanma gemilerine koyulup, gönderildi. Gemiler irişmedin kâfirler zikr olan Midillü kal'asın muhkem döğüp, bir tarefin yıkup, on sekiz gün yürüyiş idüp, alımadılar. Bu cânibden donanma dahı irişüp, kâfirler donanmayı göricek topların gemiye koyup, kaçtılar. Donanmada olan beğler Midillü'nün yıkılan yirlerin ta'mîr idüp, ba'dehû, gemiler ile İstanbul'a geldiler.

Andan sonra, Venedik beğleri nâ-çâr ilçüler ve pîşkeşler gönderüp barıştılar.

Andan sonra, Sultân Bâyezîd Hân *–Azze nasruhu–* Hazretleri hîç bir tarefe hareket itmeyüp, gendü hâli üzre kûşe-i ferâğatte huzûrı **(27b)** ıhtiyâr idüp, oturdı. Dahı Mısır ve Hindûsitân ve Sîstân ve İrân ve Tûrân ve Üngürûs-i menhûs câniblerinden ilçüler gelüp, sâye-i saltaneti rub'-ı meskûna münteşir olup, ulemâ vü fuzalâ ve meşâyih u sulehâ ve reâyâ vü berâyâ huzûr u refâhiyyette olup tururken,

Beyt

Maraz müstevlî olup sonra anı
Zebûn itti, unutturdı cihânı.

Haber-i Emrâz-ı Müzmine ki ber-pây-i Pâdişâh-i Adâlet-Destgâh-râ Üftâde ez-ân Sebeb Tedbîr-i Ümûr-i Saltanet ber-İhmâl ve Mesâlih-i Reâyâ Perîşân-Hâl ü Muztaribü'l-Ahvâl Şüde Bûd

Ol hulâsa-i selâtîn-i zevi'l-ıktidâr ve güzîde-i havâkîn-i âlî-mıkdâr Hazret-i Sultân Bâyezîd-i şehriyâr *–Eskenehu'llâhü ma'a hulefâi'r-râşidîne fî dâri'l-karâr–*'un zât-i şerîfi şol fazalât-i âmâl ile mümtelî olup, sû'ü'l-mizâc tahsîl eden erbâb-i ihtiyâcun ilâcında tabîb-i müşfik idi. Meğer ol zemânda mizâclarında emrâz-ı müzmineden bir maraz vâkı' olup, usûl-i **(28a)** erbaanun icmâından hâsıl olan keyfiyet-i mütevessita hadd-i i'tidâlden çıkmış idi ve ol dâ'-i beliyyemüeddâ mâ-beyne balgam bırağup, ahlât arasında olan irtibâtı halel-pezîr itmeğ-ile biribirinden tebrîd itmiş idi. Zikr olan maraz bu fi'l ü infiâlden muztarib olup, ol sultân-i gerdûn-ıktidârun pâyine düşmiş idi. Sultân-ı kuvânun mülk-i bedene taallükında kesret-i iştigâl vâkı' olmağ-ıla tedbîr-i ümûr-i saltanette ihmâl olup, reâyâ ve kâffe-i berâyâ perîşân-hâl ve muztaribü'l-ahvâl olmış ıdı. Ol sebebden Hazret-i Hudâvendgâr silk-i hıdmetinde muntazam olan erkân-i riâyet-âdâb-i saltanete gendü muktezıyât-i nefs-i hodgâmların takdîm idüp, tevsen-i hâtır-i tîz-gâmlarına irhâ'-i ınân itmeğ-ile "*Men câveze haddehû şâbehe zıddehû*" mesâfesinün ser-haddinden tecâvüz itmişler idi, ol sebebden erkân-i refîu'l-bünyân-i saltanet harâba müteveccih **(28b)** olmıştı. Ehl-i vilâyet dest-i sitem ü zulm ile pâ-mâl ve her birinün hâtırı mehâif-i gûnâgûn ile pür-melâl idi.

Haber-i Zelzele-i Azîme ve İbret-i Acîbe ki der Mahrûse-i Ma'mûre-i Kostantıniyye Vâkı' Şüd

El-kıssa, sene hamse aşer ve tis'a-mie Cemaze'l-evvel'[in] ün evvelinde, ittifâk, meğer bir gice ki sultân-i kevâkib-i sitâre-mevâkib, tebeddülât-i evzâ'-ı felekî muktezasınca evc-i süreyyâdan tahte's-serâya tenezzül idüp, âlem-i işrâk-ı nûrânîden zulmet-âbâd-i felâkete düşmişti, hâtır-i sipihr-i gerdûn bî-karâr ve dîde-i encüm-i terakkub havâdis-i rûzgar ile bîdâr iken, nâ-gâh,

Nazm

Tezelzül saldı nâ-geh ğayret-i Hak.
Ne kıldı dinle imdi kudret-i Hak.

Yıkıldı sûr-i İstanbul serâser;
Şu resme kim yire oldı berâber.

Hak Teâlâ kemâl-i kudreti-yile sûret-i hevl-i kıyâmeti mecmû' halâyıka âşikâre idüp, bir zelzele-i azîme vâkı' oldı ki, anun velvelesinden âlem-i kevn ü fesâd lerzân ve ecsâd-i anâsır-i kavî-bünyâd rîzân oldı. Heybetinden hâmile-i dehr ser-âsime olup, butûn-i ademden zuhûra gelen müvelledâti âsâr-i ğarîbe sebebi ile "*ve teza'u küllü zâtin hamlin hamlehâ*" ana hasb-i hâl vâkı' olmıştı. Şol **(29a)** münkir olan haşerât-i arzun şübühâtin izâle itmeğ-içün kıyâm-i sâa nümûne idi. Kemâl-i hayretinden zemîn ü zemân mütezelzil olup, mekîn ü mekân mütebeddil olmıştı. Ebniye-i Kostantıniyye –ki her biri rif'atte ve metânette sipihr ile hem-ser idi– cümle hâke berâber oldı. Halkun ba'zı bu hâlete deng ü hayrân ve ba'zı dest-i te-

hayyürle sîne-kûb olup, ser-gerdân oldı; ammâ Hazret-i Hudâvendgâr-i kûh-vakâr dâire-i temkîn ü karârda pergâr-vâr sâbit-kadem olup, resm-i ma'hûd üzre erkân-i devlet ve a'yân-i saltanet dîvân-i adâlet-unvâna cem' olup, yirlü yirinde karâr itti. Vüzerâ-i cihân-ârâ buna müncer oldı ki, harâb olan binâlar ale't-tafsîl yazılup pâye-i serîr-i a'lâya arz ola; tâ ki hakîkat-i hâl Hazret-i Hudâvendgâr'un zamîr-i hurşîd-nazîrine münkeşif ola. Erbâb-i kalemden **(29b)** bir kâtib-i Utârid-menâkıb bu hıdmetle me'mûr olup, kemâ yenbağî cidd ü ihtimâm eyledi, mecmû' harâb olan binâları alâ vechi't-tafsîl silk-i beyâna getürüp, i'lâm eyledi. Vüzerâ şeref-i meclis-i hümâyûn ile müsteidd olıcak mâ-hüve'l-vâkı' ızz-i huzûr-i pür-sürûra arz olındı. Eğerçi ki pâdişâh-i velâyet-penâhun bu hâdiseden mübârek hâtırına fi'l-cümle gerd-i fütûr gelmişti, ammâ çün zerrât-i kâinâtun harekâtı Hakk'un irâde-i ezeliyyesi müteallik olmadın vukûa gelmek emr-i muhâl ve muhît-i kâinât –ki muhaddid-i cihâttur– meşiyyet-i lem-yezeliyyesi mukâreneti ile serîu'l-intikâldür "*lâ râdde li-kazâihî ve lâ mânia li-hükmihî*" mefhûmı mûcibince teşeffî-i hâtır tahsîl eyleyüp, gerden-i itâate "*ve üfevvizu emrî ila'llâh*" habl-i metînin meftûl idindi. Vüzerâ, Hazret-i Hudâvendgâr âyine-i dil-i deryâ-müşâkilinde jeng-i ğam müşâhede idicek **(30a)** enâmil-i tecrübe ile nabz-ı zamîrin tutup, hareket-i inkıbâz u inbisatından tebdîl-i hevâ itmelerine meyl-i hâtır anladılar. Çün şehrün harâb olması sûreti lâ-büd ol ma'nâyı te'kîd itmişti, cümlesi Hazret-i Hudâvendgâr'un vefk-ı hâtır-ı şerîfince olup müterassıd-ı fermân oldılar.

Haber-i Azîmet Nümûden-i Hazret-i Saltanet-Penâh be-Cânib-i Edrene bâ-Asâkir-i Seâdet-Destgâh

Lâ-cerem, vüzerâya emr itti ki sefer esbâbı müheyyâ olup, kudûm-i seâdet-rüsûm ile menâzil ü mevâtın mühennâ ola. Emr-i âlî-şân mûcibince mühimmât-i sefer görilüp, sene hamse aşer ve tis'a-mie Receb'inde ınân-i azîmet mahrûse-i Edrene savbına mün'atıf oldı. Emâkin-i şehr-i mezkûr ki bunca zemânden berü süvârekinden hâlî olmağla harâba müşrifti, envâ'-ı behcet ü sürûr ile mâlî olup, mübârek kademi-yile müşerref oldı.

Beyt (Yazılmamış)

Ol târîhte Hazret-i Hudâvendgâr'un evlâd-i seâdet-nijâdından Sultân Şehinşâh diyâr-i Karamân'da idi ve Sultân Ahmed'e vilâyet-i Emâsiyye tefvîz **(30b)** olınmış idi ve Sultân Korkud diyâr-ı Mısır'a gitmişti. Hazret-i şehriyâr-i nâmdâr ve ol hurşîd-i seâdet-i saltanet-medâr, *el-müeyyedü bi-te'yîdi'l-Meliki'l-kerîm* Sultân Selîm zıll-i ınâyetin ve sâye-i himâyetin Tarabuzun vilâyetine salup, cemî'-i zemânda himem-i âliyeleri ol diyârda cihâd ü ğazâya masrûf idi. Asâkir-i nusret-meâsirinün esyâf-i dâimü'l-irhânı îkâz u intibâhı gendüye şiâr idinüp, bir lahza niyâmında niyâm olmamıştı. Şimşîr-i âbdârları bâzâr-i dârü'n-nasr kârzârında kan derleyüp, arak-ı cebîni-yile zindegânî eylerdi. Etrâfta olan milel-i küffâr-i bed-kirdâra peykân-i tîr-i serîu't-te'sîrleri "*Elem ye'tiküm nezîrun*" âyeti peyâmın cânib-i ehl-i İslâmdan teblîğ eyleyüp, bu ru'b ü hirâs ile cümlesi öz cânlarından ye's itmişlerdi. Vilâyet-i Tarabuzun –ki her tarefi kefere-i pür-halel ü zelel muhtelifetü'l-milel birle **(31a)**

meşhûndur– eyyâmi adâletinde bir mertebede emn ü emân üzre idi ki, tarîk-ı sirka [vü] yed-i sârık maktû' olup, resm-i ğazab, yed-i emânetten zamân mürtefi' olduğı gibi, bi'l-külliyye merfû' idi. A'lâm-i zafer-fercâmını düşmen-i pür-fiten diyârına müteveccih kıldukta "*Ve kâtilûhüm hattâ lâ tekûne fitnetün ve yekûne'd-dînü küllühû li'llâh*" âyetin bedreka-i râh idinürdi. Ol âfitâb-i haşmet ü câhi sitâre sipâhun saltanet-i kâhiresi-yile zümre-i "*meni't-tehaze ilâhetün hevâhü*", ber-sebîl-i ıztırâr, tarîk-ı firâr ıhtiyâr itmede nâ-çâr oldukça, ğuzât ü humât, küffâr-i eşrârun gûş-i bî-hûşlarına sihâm-i mezellet-peyâm ile "*len yenfeakümü'l-firâr*" âyetin tekrâr eylerdi. Ol pâdişâh-i dîn-penâh kelâm-i beşâret-encâm-i "*ve'bteğû min fazli'llâh*" berekâtiyle iddihâr-i zehâir ve ğanâyim idinüp, ale'd-devâm zâfir ü ğânim avdet eylerdi. Tâife-i evbâş-i kızılbaş ki memleket-i Fârs ve Irâk **(31b)** ve Aderbâyîcân'ı kabza-i tasarruflarına getürmişlerdi, ol germiyyetle âteş gibi ser-keşlik idüp, bâd-i ğurur da dimâğları cevfin makarr idinmişti. Âb-i tünd-reftâr ve seyl-i havâdis-i rûzgâr gibi her cânibe ki teveccüh eylerlerdi, ızrâr itmekte bî-ıhtiyârlardı. Mülûk-i etrâftan hergiz kimseye ser be-zemîn itmemişlerdi. Nâ-hak yire Müsülmânlarun kanın yire dökmeği başlarına tâc-i müfâharet bilüp, terki mübâlât itmeğ-ile mübâhât iderlerdi. Ol erbâb-i küfr ü zalâl, mezâri'-i âmâlin ehl-i İslâm'un yüzi suyını yire dökmeğ-ile suvarup, bu yüzden zindigânî eylerlerdi.

Zikr olan tâife-i tâğıyye şehriyâr-i kâmgârun vüfûr-i şecâatinden şol derecede merhûb olup, leşker-i zafer-peykerinden eyle mağlûb düşmişti ki, diyâr-i Rûm'un ekser etrâki bâ-vücûd ol fırka-i ehl-i ilhâd ü işrâk ile meşûb iken **(32a)** baş kaldurup o cânibe nigâh itmek kat'â mümkin değül idi; zîrâ def'ât ile

dest-i hûn-âşâmından şerbet-i intikâm içmişlerdi ve niçe kerre ol erbâb-i zalâl ile harb ü kıtâl vâkı' olup, meydân-i ma'reke seyl-i hûn ile Ceyhûn-misâl bir vech ile seyl-âb eylemişti ki, habâb-i hûn o fırkanun farkında külâh-i mezellet câygâhlarından fark olmazdı.

Hazret-i Şehriyâr-i nâmdâr'un, ol eşrâr-i bed-kirdâr ile ve sâyir milel-i küffâr ile bunca eyyâm harb ü kıtâl üzerine olduğından, şimşîr-i mihr-tenvîri eşi''ası mecmû'-ı âfâka zıyâ-bahş olup, âyine-i tîğ-ı cihân-gîrinden sûret-i feth ü zafer dâyimâ cilve-ger idi.

Hudâvendgâr Hazretleri'nün *–Tâbe serâhü–* der-i devletinde olan bî-basîret ü kûtâh-nazarlar gendülere Sultân Ahmed canibinden vâkı' olan hüsn-i iltifât ile mağrûr olup, zikr olan **(32b)** şehzâdeye intisâb-i küllî itmişlerdi. Ol münâsebetle cemî'-i ümûr-i dîvâniyye zamîr-i münîrine ma'lûm olmakta bu'd-i mekân hâcib olmazdı. Her zemânda atebe-i ulyâda kapusı bendelerinden âdem eksük değül idi. Her biri bir niçe gün durduktan sonra cemî'-i mürâdâtın görüp, tedbîr-i memlekete müteallık haber-i meserret-eseri gendüye bedreka-i râh idinüp, kemâl-i riâyet-ile marzıyyü'l-hâl avdet eylerdi. Andan gelen kimesnelere bu vech-ile mezîd-i riâyet sâir şehzâdelere mûcib-i ihânet olup, bu kusûr-i rây ve sû-yi tedbîr ile memleket halel-pezîr olmıştı. Sultân Korkud'un Mısır'a gitmesine dahı sebeb-i küllî oldı.

Ol bir niçe bed-hâh "*yürîdûne li-yutfiû nûra'llâhi*" âyetinün mübtedâ vü ğâyetinden ğâfil ve siyâk-ı nehy-i mesâk-ı "*velâ telbisü'l-hakka bi'l-bâtıl*" mazmûnından zâhil olup, her

niçe ki ol husrev-i kâm-yâbun **(33a)** âfitâb-i devleti serâ-perde-i ihticabda olmasını mürâd idinmişlerdi, ammâ efkâr-i pür-i'vicâc ve zücâc-i imtizâcları fürûğ-ı mihr-i seâdeti işrâka makrûn olmasına hâil olmazdı. Hurşîd-i devleti zevâline gûşiş-i bî-fâide eyleyen udât-i "*hazzelehümu'llâhü külle aşyin ve ğadât*", hezâr telbîs ü tedlîs ile cânib-i Hudâvendgâr'dan def'ât-ile ıtâb-engîz ahkâm îrâd idüp, inkıyâz-ı hâtır-ı deryâ-meâsiri-yiçün bu vech-ile bast-i kelâm itmişlerdi ki: "Ol diyârun etrâfında olan kefere ile tarîk-ı harb ü kıtâli sedd idüp, öz gendü vilâyetinün zabt u hırâsetine cidd ü cehd eyleyesiz, teksîr-i a'dâya rızâmuz yoktur."

Hazret-i Şehriyârun bu makûle kelimât-i müzahref istimâından mübârek hâtırlarına gerd-i fütûr yitişüp, be-ğâyet bî-huzûr olmışlardı. Bunca zemândan berü feth-i vilâyete müteallık olan sa'y ü himmet, **(33b)** atası Hudâvendgâr yanında sûret-i rağbet bulmayup, zâyi' olduğına haylî münfail olmışlardı. Âhır rây-i şerîf-i cihân-ârâ ana müncer oldı ki, ol diyârdan tebdîl-i mekân eyleyeler. Kapusı hıdmetkârlarından birin mektûb-i seâdet-mashûb ile der-i devlete irsâl eylediler. Devlet-i pâ-bûs el virüp, pâye-i serîr-i a'lâya maksûd arz oldukta, cânib-i Hudâvendgâr'dan ruhsat-i icâzet virilmedi. Tekrâr âdem gönderüp, icâzet taleb eylediler. Girü avâtıf-i husrevânîden mezîd-i ınâyet sûretin gösterüp, sancakların arturmağla mâni' olmak mülâhazasın ittiler. Ammâ çün kazâ'-i bî-inkızâ'-i ilm-i ezelîde semend-i devleti mutlak-ınân idi, bunun gibi cüzvî riâyete külliyyen mukayyed olmayup, tekrâr âsitân-i seâdet-âşiyân savbına âdem gönderüp, hüsn-i icâzet taleb eyledi. Yine cerîde-i **(34a)** maksûdına rakam-i hirmân çeküp, sıfrü'l-yed göndermeğe elf cehd eylediler. Çün samîm-i dilden ol diyârı terk itmeğe tasmîm-i hâtır itmişlerdi,

lâ-cerem, ol sefer-i pür-feth ü zafere ikâmet idüp, nakl-i mekân itmeğe hulûs-ı taviyyetle niyyet eylediler.

Haber-i Azîmet-i Hazret-i Şehriyâr-i Kâmgâr-râ ez-Taref-i Deryâ be-Cânib-i Mahrûse-i Kefe berây-i Tedârük-i Ferhunde-Meâl-i Hod

Kelâm-i kadîm-i Rabbânî ve Fürkân-i azîm-i Sübhânî –ki fehvâ-yi ıbret-metâvîsi muhayyer-i ukuldür– bir ummân-i bî-pâyândur ki, dü cihân andan bir nemdür ve bir bahr-i bî-kerândur ki, ana nisbet yedi deryâ bir katre-i şebnemdür. "*Ve lekad kerremnâ benî âdeme ve hamelnâhüm fi'l-berri ve'l-bahri ve razeknâhüm mine't-tayyibâti*", zikr olan bahr-i mevvâcün emvâcındandur ki, anun telâtumı ile sâhıl-i yebâna salduğı gevher-i ma'nâ-yı **(34b)** belâğat-nişândan fehm olınan oldur ki, Hazret-i Vâcibü'l-vücûd-i kâbizu'l-cûd ki feyyâz-ı bî-minnet ve vehhâb-i bî-zınnettür, anun deryâ-yi zehhâr-i kazâ vü kaderi bir muhîttür ki, mehebb-i nesîm-i kudret-i ezeliyyesinden bâd-i irâdet-i lem-yezeliyyesi tenessüm ile vâkı' olan tehaddüd-i emvâc-i hâdisât-i kevn ü fesâd sebebiyle bu görinen ecrâm-i müstedîre-i nüh felek-i rif'at-karîn, bir niçe habâb-i hakîrdür, bî-sebât ü temkîn. Gâh bâd-i tünd-i mevc-hîz-i kahremânî-i celâli hilâl-misâl niçe zevrak-ı vücûdı girdâb-i mehâfete düşürüp, ğark eyler ve gâh nesîm-i lutfı niçe sefâyin-i âmâli sadef-vâr pür-dürr-i şehvâr eyleyüp, sevâhıl-i ifzâle salar. Zikr olan bahr-i bî-kerânun gevher-i güzîdesi –ki telâtum-i emvâc-i mekremet ü ihsân ile ka'r-i ademden sâhıl-i vücûda getürmiştür– benî-nev'i insândur ki âlem-i mülk ü melekût tâcverlerine dürretü't-tâc vâkı' olup,

anun (**35a**) gevher-i şeb-çerâğ-ı devleti arsa-i zulmet-âbâd-i buk'a-i imkânda olan erbâb-i bezm-i şühûda sirâc-i vehhâc olmıştur. Ol ecildendür ki, unvân-i ahkâm-i şerîfesini tuğrâ-yi ğarrâ-yi "*ve ülü'l-emri minküm*" birle ma'nûn ü müvakka' eyleyüp, fermân-i kazâ-cereyânına cihânı mutî' eylemişdür ki "*ve sehhare leküm mâfi'l-arzı cemî'an*" gûyâ gülşen-i cânda mütenessim olan enfâs-i nesâyim-i Rahmâniyye, hikmet-i İlâhî, mahzâ tahrîk-i sefâyin-i vücûd-i insândur ki, tâ tekallübât-i rûzgârdan halâs olup, sevâhil-i metâlib ü emânîsine vâsıl olmağla mesâkin-i tayyibe kemâlât-i nefsânî tahsîlinde ola ve her ne mesâlik-i pür-mehâlike ki sâlik ola, rızâu'llâhı gendüye delîl-i râh idinüp, zimâm-i ümûrını bi'l-külliyye dest-i kazâ vü kadere teslîm eyleye.

Zikr olan müeddânun tahakkukına esahh-ı temsîl ve tahrîr olınan da'avâtun (**35b**) sübûtına vâzıh delîl Hazret-i Şehriyâr-i nâmdârun sûret-i siyer-i pür-ıberi kifâyet ider ki, bunca mürûr-i eyyâm vilâyet-i Tarabuzun'da –ki aksâ-yi bilâd-i Rûmdur– deryâ-yi sâhıl-i himmetindeği sefâyin-i hulûs-ı niyyetini mürâbıt-ı merâzî-i Hazret-i Perverdgâr'a merbût eyleyüp, cüz'î vü küllî dükeli ümûrdan cânib-i Hakk'a tefvîz eylemişti. Sâyir şehzâdeler gendü devleti maslahatı içün her nice ki mücidd olup, tekmîl-i mebâdî-i sûrî ve tahsîl-i esbâbi zâhirî sadedinde oldılar, ol şehriyâr-i kûh-vakâr ma'nâ-yi "*ve men yetevekkel ala'llâhi fehüve hasbüh*" âyetinün sûret-i zafer-sîretin nakş-ı nigîn idinüp, belde-i mezkûrede ızz ü seâdet ile mütemekkin oldı. Âhırü'l-emr "*el-ümûrü merhûnetün bi-evkâtihâ*" mehebbinden tenessüm iden nesîm-i beşâret-karîn hâli ve rehîn-i âmâli olup, sefîne-i pür-sekîne-i maksûdı ummân-i bî-pâyân-i imkânda vefk-ı hâtır-i (**36a**) deryâ-mekâtırınca cârî olmağla, aksâ-yi murâdâtına vâsıl oldı.

Memleket-i Rûm ki memâlik-i İslâm arasında icrâ-yi kavânîn-i şer'-i nebevî şerefiyle cümleden mümtâz ü güzîn olup, bedende reîs-i a'zâ menzilesinde vâkı' olmış idi, ammâ menâzil-i nâs mer'î tutulmayup vazî' u şerîfün biribirine ıhtilâtından hâsıl olan ufûnet-i ahlât sebebi ile muhtell olup, tedbîr-i sıhhate muhtâc idi. İrâdet-i Hakîm-i Kadîr –ki müdebbir-i ümûr-i cümhûrdur– ana müteallık oldı ki, zikr olan memleket ârıza-i cismâniyyeden berî olup, revnak-ı dîn-i İslâm terakkîde ola; pes ol pâdişâh-i İslâm-penâhı –ki makdem-i mübâreki sıhhat-i külliyeye sebebdür– kudret-i ezeliyyesin ızhâr itmeğ-içün Rûm-ili diyârına salup, salâh-ı memlekete vücûd-i şerîfin sebeb kıldı.

El-kıssa, ol âfitâb-i müknet ü câhü (**36b**) sitâre-sipâh emr itti, bir niçe sefâyini emvâl ü hazâyin ile mâlâmâl ittiler ve gendü, devlet-ile bir fülk-i felek-iştibâha süvâr oldı. Nihâl-i bâğ-ı saltanet-intisâb, semere-i şecere-i "*tûbâ lehüm ve hüsne meâb*", şehzâde-i kâmrân, ferzend-i ercmend, oğlı Sultân Süleymân –ki vilâyet-i Kefe keff-i hükûmetinde idi– şehzâdenün mübârek cemâli müşâhedesin maksûd idinüp, ol canibe revân oldı. Devlet ü ıkbâl ile süvâr olduğı sefîne-i pür-sekîne ol dürr-i deryâ-yi saltaneti sadef-i sînesine çeküp germiyyetinden bâdbân-i mirvaha-gerdân ile her nefes istinşâk-ı hevâ eylerdi. Hümâ-yi devlet gibi ol âfitâb-i saltanete sâye-güster olup, fâriğu'l-bâl nişîmen-i maksûdı cânibine müteveccih oldı.

Şol şehbâz-i bülend-pervâz-i saltanet-âşiyânun ki himmeti sayd-i iyâlet-i hükûmetine mebsût olup, seâdet ü (**37a**) iclâl şeh-per-i zafer-peykerine merbût ola. Lâ-cerem, her mecd ü ıkbâl zîr-i bâlinde olup, ale'd-devâm tâyir-i devlet-şikâr olmadan

hâlî olmaya. Perr ü bâl-i pür-yümn ü ıkbâl ile her tâyir-i devletün ki saydına azm eyleye, ne tayy-i mesâfe-i deşt ü kûhsâr mâni' ve ne kat'-ı berârî vü bihâr dâfi' ola. Ve eğer ser-pençe-i kahrı havfından nesr-i tâir-i çarh sîmurğ-ı Kâf'un kanadı altına ilticâ ide, sadmet-i çengâl-i iclâlinden yir yir kulle-i kâfta şikâf [ü] gâf zâhir olup, ol bâkden zehresi çâk ola.

Bi'l-cümle ol sefâyin-i sıhhat-bevâtın ü selâmet-mevâtın az zemânda şâhid-i maksûdını –ki menzil-i maksûd idi– kenâre çeküp, ızz ü temkîn ile müntehâ-yi mesâfede gelüp karâr itti. Nihâl-i bâğ-ı saltanet ü iclâl, sipihr-i hümâ-yi devlet ü ıkbâl, şehzâde-i kâmrân, oğlı (**37b)** Sultân Süleymân'a Hazret-i Şehriyâr'un kudûm-i seâdet-rüsûmi beşâreti gelicek, hâtır-ı hurşîd-meâsiri envâr-i behcet ü sürûr ile hurrem ü handân oldı; devlet ü ıkbâl ile edâ'-i resm-i istıkbâli-yiçün karşu varup, ol şehriyâr-i kûh-vakârun dâmenine yüz sürdi.

Husrev-i sâhib-kırân-ı heft-ıklîm Hazret-i Sultân Selîm çünki Rûm-iline geçüp makdem-i hümâyûnı-yıla ol diyâr müşerref oldı, sâye-i adâletinde reâyâ eyle müntazamü'l-ahvâl oldı ki, resm-i cevr ü sitem hadd-i imtinâ'a varmıştı. Ma'nâ-yi teaddî vü zulm emr-i muhayyel mülâhaza olınurdı, nâ-gâh tezekkür olına, sûret-i vâkıa ile muabbirdi. Şîr-i ğurrân ğâr-i sebât ü temkîn ıhtiyâr idüp, halvet-güzîn olmış idi. Gürg-i merdüm-âzâr bir vech ile ehl-i vakâr olmış idi ki, kûsfendün hıdmetinde, pîr-i post-pûş öninde kûçek gibi (**38a)** hayrân ü medhûş idi. Mecmû'-i ehl-i vilâyete temâm refâhiyyet ve huzûr gelmişti. Her biri cem'iyyet-i hâtır ile tefrika-i a'dâsı istid'âsı-yiçün cânib-i Hakk'a müteveccih olup, devâm-i devlet-i ebed-peyvendi duâsını vird-i zebân idinmişlerdi. Ol şehriyâr-i sahîhü'l-fikr ü

salâh-endîşe riâyât-i âdâb-i saltaneti gendüye pîşe idinüp, Hazret-i Hudâvendgâr'un hüsn-i rızâsına müvâfekati ayn-i seâdet bilürdi. Vilâyet-i Tarabuzun –ki dil-i düşmen gibi teng ve her tarefi mahal-i seng vâkı' olmıştur– bunca zemân makarr-i iyâlet ü hükûmet idindüğine sebeb-i mahz, levâzim-i hukûk-ı âdâb-i übüvveti riâyet idüp, gendünün sıyânet-i ızz ü temkîni içün, atası Hazret-i Hudâvendgâr'un hısn-i hasîn-i hüsn-i rızâları-yıla tahassun itmek maslahatı içün idi. Ol mekâm-ı vizârette olan müfsidlerün tahriki-yile gendü hakkında vâkı' **(38b)** olan taksîrâttan hâtır-i şerîfi aslâ müteğayyir olmamıştı.

Girü Hazret-i Şehriyâr-i cihân-gîr'ün rây-i şerîfi ıktizâ itti ki, atebe-i ulyâda hıdmete ta'yîn olınan havâs bendelerinden birini südde-i semâ-sîmâ savbına irsâl idüp, Rûm-ilinde bir sancak taleb eyleyeler. Huddâm-i âlî-mekâmdan biri zikr olan hıdmet-ile me'mûr olup, der-i devlete müteveccih oldı.

Bu cânibde Hazret-i Hudâvendgâr-i mağfiret-penâh –*Aleyhi rahmetu'l-lâh*– gendünün evlâd-i emcâdından Sultân Ahmed'e –ki Emâsiyye diyâr-i hükûmetini tefvîz eylemişti– mehebb-i übbehet-i husrevânîden nesâim-i eltâf-i şâmilü'l-eknâf-i sultânî riyâz-ı âmâline mütenessim olmadan hâlî değüldi. Kesret-i evlâd ü ensâbı olduğı cihetten vüfûr-i şefkati vü mezîd-i merhameti var idi. Serîr-i saltanete velî-ahd eylemek emr-i ma'hûd olup, zikr olan **(39a)** ma'nî mir'ât-i zamîrinde sûret-pezîr olmıştı. Ammâ im'ân-i nazar ınânın avâkıb-i ümûra münsarif kılup, zâhir-i ahvâli teng-i mecâl-i mülâhaza eden fevâris-i meydân-i hakîkate rûşendür ki, mevâdd-i zâhirî ve esbâb-i sûrî her ne denlü ki mütekessir ola, tahsîl-i mekâsıd-i uzmâ ve iktisâb-i metâlib-i ulyâda kâsırdur; ale'l-husûs emr-i saltanette –ki mu-

azzamât-i ümûrdandur– mâ-dâm ki irâdet-i ezelî ve meşiyyet-i lem-yezelî müteallık olmaya, hezâr cidd ü ictihâd ve imdâd-i âbâ vü ecdâd nâfi' değüldür.

Teveccüh ittüği matlûbun tahsîli içün her ne mukaddemât ki tertîb iderdi, sûret bulmayup hılâf-i murâdını müntic olurdı ve her ne takdîr tedbîr ki sarf eylerdi, bâzâr-i takdîrde ğayr-i râyic olurdı.

Hazret-i Şehriyâr-i güzîn ü seâdet-karînün ızz ü temkîne zânû be-zânû hem-nişîn olduğı haberin işidicek (**39b**) cemî'-i erkân süst-bünyân ü dil-teng oldılar ve Hazret-i Hudâvendgâr'ı sûret-i haktan i'râz ittürmeğ içün niçe fesâd-engîz ve nifâk-âmîz kelimât ıhtirâ' eylediler; ammâ ol pâdişâh-i Ya'kûb-intibâhun Hazret-i Şehriyâr-i Yûsüf-cemâl ü Muhammed-hısâle müteallık olan muhabbet-i cibillîsi mirveha-i şefkat-i übüvvetle kân-i dildeği âteş-i eşvâkı tervîc idüp, mehebb-i seâdetten tenessüm iden nesîm-i anber-şemîm ile "*innî le-ecidü rîha Yûsüfe levlâ en tüfennidûn*" âyeti zımnında olan beşâret, sebeb-i tefrîh-i hâtır olurdı; zîrâ rüûs-i fezâyil ile zât-i mekremet-sıfâtı adîmü'l-misl olup, serîr-i saltanete kemâl-i istihkâkın temâm ma'lûm idinmişti. Taht-i iyâletinde ser-i fitne vü fesâd pâymâl ve zıll-i himâyetinde kâffe-i reâyâ müntezamü'l-ahvâl olduğından bilmişti ki, ser-i himmeti tâc-i ızzetle (**40a**) hem-serdür ve kemer-i seâdet hıdmetinde miyân-beste vü çâkerdür; şimşîr-i cihân-gîri kabza-i tasarrufında muhkem ve hükm-i cihân-mutâı cemî'i âlemde müsellemdür. Kabâle-i devleti dest-i kudret-ile imzâlanduğı beyyineye muhtâc değül idi, kalbi şehâdet eylerdi ve evlâd-i seâdet-nijâdınun dükelisinden eşref olup, ol fahr-i hılâfete hayr-i halef olacağın kuvvet-i hads ile teferrüs idüp anlardı.

Sultân Ahmed'e intisâb iden ba'zı müfsidler –ki ikâmet-i vezâif-i hıdmetine bil bağlamışlardı– dâimâ ol cânibe sûret-i iânet göstermeğ ile sâir şehzâdelere ihâneti gendülere resm ü âdet idinmişlerdi. Hazret-i Hudâvendgâr'ı ol âfitâb-i saltanet-medârdan ne tedbîr ile tedvîr ideceklerin bilmeyüp, âhır ol hurşîd-i seâdet-makarr-i bülend-ahteri Hazret-i Hudâvendgâr'un hâtırından bu takrîb ile teb'îd itmeğe mekr-sâz (**40b**) ve hîle-perdâz oldılar ki, "Devletlü Hudâvendgâr'un ilm-i şerîf-i memleket-ârâsına hafî değüldür ki, şehzâde hazretlerinün Rûm-iline geçmesi hılâf-i muktezâ-yi kanûndur. Şöyle ki anlara bu husûsa ruhsat câiz ola, sâir şehzâdeler hüsn-i icâzet fehm idüp, her biri makarr-ı hilâfetlerinden Rum-iline geçmek tedârükinde olurlar. Anları bu hareketten teskîn idebilmek hayyiz-i imkândan taşra olur. Siz cânibden vâcibdür ki anlara girü kadîmî sancağı teklîf oluna. Eğer emr-i cihân-mutâa sûret-i inkıyâd göstermekte nev'an tereddüd vâkı' ola, ol behâne ile saltanet-i kâhire muktezâsınca Sultân Ahmed Hazretleri maslahatına şürû' olına."

Bu re'y-i fâsid ki Hazret-i Hudâvendgâr'un, bâzâr-i i'tibârda, nukûd-i kelâm-i cevâhir-intizâmınun kâsid olmasına müeddî idi, bâdî nazarda, gendülere sûret-i (**41a)** hakta görünüp, kabûle karîn oldı. Bu emrün itmâmı çün mahall-i kelâm idi, irsâl-i peyâm içün bir sâdıku'l-kavl, mu'temedün aleyh ve muavvel kimseneye taleb gösterildi. Mevâlî-i Rûm'dan Mevlânâ Nûreddîn –ki cemî'-i akrânından vüfûr-i dâniş ve ehliyet ile müteferrık ve mezîd-i ma'rifet ve mevleviyyet ile sâbık-ıdı; fünûn-i akliyyede Seyyid-i Cürcânî ve ulûm-i nakliyyede Nu'mân-i sânî idi– zikr olan hıdmetün edâsı içün ta'yîn olunup, risâlete tevcîh olındı.

Bir niçe günden sonra Mevlânâ-yi mezbûrun meşakkat-i seferi fevz-i zafere tebdîl olup, gerd-i fütûrdan dâmen-i huzûrı pâk oldı. Ka'be-i maksûdına nice metâf-i sevâkin-i mele'-i a'lâdan yakın gelicek, ol harem-i harîmün ihrâm-i ihtirâmın geydi. Cenâb-i Şehriyâr-i kâmgârdan işâret oldı ki, hatavât-i ta'zîm ü tekrîm ile istıkbâl idüp, **(41b)** i'zâz ü ikrâm ile şehre getürdiler.

Emr-i âlî-şân mucibince şerâyıt-ı tekrîm yirine geldüğinden sonra, icâzet buyurıldı ki, şeref-i dest-bûs ile müşerref olup, resm-i risâleti edâ eyleye. Seâdet-i meclis-i hümâyûna hüsn-i tâli' reh-nümûn olup, tevfîk müyesser olıcak, Mevlânâ Nûreddîn o hurşîd-i saltanetün huzûr-i fâyizu'n-nûrında kelâm-i süreyyâ-intizâm ile bast-ı makâl idüp, vefk-ı hâtırınca mâ hüve'l-maksûdın edâ eyledi.

Hazret-i Şehriyâr Mevlânâ-yi mezbûrun kelâmın ısğâ ittükten sonra, elfâz-i dürer-bâr ile gûş-i kabûlin sadef-vâr pür eyleyüp, şâfî cevâb buyurdı. Mevlânâ-yi müşârün ileyh ol hüsn-i hıtâba ve redd-i cevâba tahsînler idüp, âferînler eyledi. Ol nekâvet-i tab' ve hiddet-i zihn müşâhedesi ile hayrân oldı.

Sûret-i hâlden ruhsat fehm idüp, dönüp girü makâmına (**42a**) gelicek, bî-hadd ü kıyâs nukûd u ecnâs ile ol kadar in'âmlar itti ki, hazîne-i hayâl anı hıfz idüp, endîşe-i havsala ihâta eylemek emr-i muhâl idi.

Tevfîk-ı Hudâ refîk olup, sıhhat ü selâmet-ile Mevlânâ sâlifü'z-zikr seferden gelicek, cânib-i Hudâvendgârdan işâret oldı

ki vedîat-i risâletün keyfiyyet-i teslîmi ızz-i huzûr-i mevfûrü'l-hubûra arz olına.

Mevlânâ-yi müşârün ileyh müşerref oldukta, Hazret-i Şehriyâr'un, atası Hudâvendgâr'a kemâl mertebe inkıyâdın ve ırz-ı memlekete müteallik ğayret-i âbâ vü ecdâdın ale't-tafsîl ızz-i huzûra arz eyledi ve eski sancağına gitmeğe tarîk-ı kabûl ü iltizâm hayyiz-i imkândan hâric olup, teklîf-i mâ lâ-yütâk kabîlinden idüğin Hazret-i Şehriyâr'dan istimâ' ittüği vech-i meşrûh üzre i'lâm eyledi.

Ammâ çün Hazret-i (**42b)** Şehriyâr'un Rûm-ili'nde olması, Hudâvendgâr Hazretleri'nün Sultân Ahmed hakkında eyledüği tedbîre dâmen-gîr olup, ol sâlik olacakları tarîkı sedd eylemek muayyen idi; tekrâr âdem gönderüp, Anadolı sancaklarından bir ıhtiyâr eyledüği sancağı kabûl eylemek arz eyledi.

Girü ol varan kâsıda eyle cevâb buyurdı ki: "İnşâa'llâh ben dahı devlet işiğine teveccüh idüp, Hazret-i Hudâvendgâr'un mübârek cemâlin müşâhede itmek, be-ğâyet maksûdumdur. Izz-i huzurlarına arz olınacak mühimmâtım vardur. Şeref-i dest-bûsları karîn-i ferhunde-meâlim vâkı' olup, ol mürâd temâm olduktan sonra, emr-i âlî-şân mucibince amel olına. Şimdi bu diyâra gelüp şeref-i mülâkât ki ehemm-i mürâdâttur, husûle karîb iken dönüp hıdmetlerinden dûr olmak, kat'â yanımda câiz değüldür."

(43a) Haber-i Sebeb-i Hurûc-i Ân Tâife-i Tâğıye ve Firka-i Bâğıye ki ez-Câdde-i İtâat Bîrûn Şüde Bûdend ve Beyân-i Keyfiyyet-i Ahvâl-i Nedâmet-Meâl-i Ân Müfsidân-i Muhâl-Endîş

Sahâyif-i rûzgârda merkûm olan kısas u ahbâra sâhib-vukûf olanlardan rivâyet olınur ki, Hazret-i Sultân Korkud –ki diyâr-i-Arab'a varup Mısır'da karâr itmişti– eğerçi sultân-i Mısır, merâsim-i tevkîr ü ihtirâmda ve levâzim-i i'zâz ü ikrâmda taksîr itmemişti, ammâ atası Hudâvendgâr'un hüsn-i rızâsı ol yolda gendüye hem-râh olmaduğı ecilden, gönlinde âteş-i nedâmet müşteil olup, televvün-i tab' ile dâimâ ahvâli münkalib idi. Kıble-nümâ-yi hâtırı ka'be-i maksûdı semtini ta'yîn itmekte bir niçe müddet muztarib olup, âhır vatan-i evvele avdet eylemeği tercîh eyleyüp, **(43b)** ol cânibe meyl gösterdi. Deryâ cânibinden girü diyâr-ı Rûm'a geldi, hüsn-i ma'ziretün envâ'-ı nukûd u ecnâsından tuhaf ü hedâyâ tertîb eyleyüp, kapusı kullarından birini âsitâne-i seâdete gönderdi. Çün Hazret-i Hudâvendgâr'un evlâdı husûsında mezîd-i re'feti [ve] vüfûr-i merhameti hadden mütecâviz idi, ittüği uzr kabûle karîn olup, girü Teke vilâyeti iyâleti tevcîh olındı.

Bir niçe zemân Teke ilinün halkı sâye-i adâletinde âsûde oldular, ammâ ol diyâr etrâkinün vücûd-i nâ-pâki televvüs-i denâet-i tab' ile mülevves olup, her biri sûret-i âdemde bir niçe hayvân-i lâ-yüfhem idi. Şehzâdenün mübârek hâtırı anlardan teneffür idüp, Saruhan vilâyeti –ki kadîmden gendünün hükûmetinde idi– fevka'l-had ârzû eyledi. Kapusı halkından birkaç kimseneyi hazînesi **(44a)** üzerine müvekkel koyup, mâ-adâyı rikâb-i hümâyûnınca bile alup, bir gice nâ-gâh ınân-i azîmeti Saruhan vilâyeti cânibine münsarif kıldı.

Ol nâhiyyeden bir niçe ehl-i fesâd ve bağy-nihâd seâdetlü şehzâdenün acele ile sefere teveccühin hılâf-i mu'tâd göricek, ol kamer-i saltanet-makarrun gice ile seyr ittüğinden Hazret-i Hudâvendgâr'un hurşîd-i hılâfeti üfûlde olmak mülâhazasın eylediler. Ol bed-ahterlerden bir niçe evbâş-i huffâş-intiâş –ki her biri ismen ve resmen mechûl ve hılkat-i pür-nekbetleri habâsetle mecbûl idi– ahmâl ü eskâl-i infiâl ile ol bed-fiâlün vücûdları gendü boyunlarında bâr-i girân olmağın, tarîk-ı fesâd ü zalâlette cân ü baş terkini tahfîf-i mü'net bilürlerdi.

El-kıssa, sene seb'a aşer ve tis'a mie Muharrem'inün evâilinde zikr olan ehl-i tuğyandan **(44b)** birkaç müfsidler, yolda giderken şehzâdenün hazâin ü emvaline taarruz idüp, sûret-i bağy ızhâr eylediler. Zabt-ı emvâle müvekkel olan hıdmetkârlar muhârebeye ıkdâm idüp, haylî mücâdele ve mukâtele oldı.

Riâyet-i merâsim-i âdâb ki âdemün yüzinde perde vü hicâbdur, ol müfsidlerün yüzlerinden götürilüp hâlleri mekşûf olduğı, sebeb-i izdiyâd-i tuğyân oldı.

Çün Hazret-i Pâdişâh-i hılâfet-penâh ınân-i ıhtiyârın makâm-i vezârette olan bir niçe bed-kirdârlarun eline virüp, gendüler zühd ü salâhı hem-nişîn idinüp, serîr-i ferâğatte uzlet-güzîn olmışlardur, vüzerâ-i kej-rânun kemâl-i intikâmlarına hüsn-i i'tikâdları ve i'timâdi küllîleri müteallik olduğı ecilden, gendüler raıyyet ahvâline bi-nefsihî mübâşir değüller idi. Ale'l-husûs mübârek mizâclarında vâkı' olan ıhtilâl sebeb-i **(45a)** infiâl olmağın, memleket bunlarun sû'-i tedbirleriyle halel-pezîr olduğına nâzır olmazdı.

Zikr olan vüzerâ Sâmânîler'ün sebeb-i zevâl-i saltanet-i kâhiresinden –ki unvân-ı musîbet-nâme-i rûzgârdur– bi'l-külliyye ğâfiller idi. Hukûk-ı nâs riâyeti şânlarında yoğ-ıdı. Hakk ile müstehık arasında tûl-i mesâfe, bu'dü'l-meşrikayn vâkı' olmıştı. Cemî'i erbâb-i fazl ü kemâl dest-i vekâyi'-ile pây-mâl ve kamu eskât [u] erzâl huzûr-i kalb ile müreffehü'l-hâl idi. Cibilletlerinde rezâlet-i nefs ve denâet-i tab' merkûz olup, hutâm-i dünyâ-yi deniyyeye cân u dilden râğıblardı. İsticlâb-i mâlı bir vech ile hâl idinmişlerdi ki, mâl ü mülk-i mevrûsî eytâmun elinde gendüler cânibinden emânet idi. Şer' ile vakfiyyeti sâbit olduğına ehl-i vukûfun nihâyeti olmayan yirleri temellük itmekte (**45b**) tevakkuf çekmezlerdi. "*Enzili'n-nâse menâzilehüm*" ser-menziline hergiz kadem basmamışlardı. Rüşvet virüp bezl-i mâl itmeyince, bir mansıb ehline düşmek muhâl idi. Sipâhî tâifesi bu derd ile bîmâr olup, tîmârdan kalmışlardı. Tevâtür-i âlâm-i rûzgâr ile bir niçesi cihândan bîzâr olup, varup, ol müfsidlere mülhak olmağla mâdde-i fesâd hadden ziyâde olmıştı. İçlerinden "Şâhkulı" dimeğle müsemmâ bir mec'ûlî kızılbaş-i evbâşı gendülere baş idinmişlerdi. Câdde-i itaatten çıkup tarîk-ı zalâlette sâbit-kadem olmağla, muâhede eyleyüp, cemîisi fitne vü fesâda el bir itmişlerdi. Sûret-i hâl bu minvâl üzre olıcak, ol vilâyette gendülere inkıyâd eylemeyen Müsülmânlar'un ırzını ve mâlini yağma idüp, ol nevâhîde olan karyeleri yıkup, harâb eylediler. Etrâfta olan (**46a**) eşrâr-i bed-kirdâr ne kadar var-ise yanlarına cem' eylediler. Hucürât-i fitne vü fesâd –ki remâd-i mekr ü hîle ile mütevârî idi– müşteil oldı, katarât-i bağy ü inâd –ki ğamâm-i intikâm ile müctemi' olmıştı– deryâya müşâkil göründi.

Gendülerde ziyâde kesret-i cem'iyyet müşâhede itmeğ-ile mâdde-i ğurûr sûret-pezîr olup, memleket-gîrlik sevdâsı akl-i muhâl-endîşleri vilâyetin teshîr eyledi. Sûret-i âyet-i kerîme-i "*ve nümlî lehüm inne keydî metîn*" –ki erbâb-i ızz ü temkînün nakş-i nigînidür– safha-i dillerinde yazılmamıştı, "*El-bâtılü yefûru sümme yeğûru*" mesel-i meşhûrdur, hâtırlarına hutûr itmemişti.

Tünd-bâd-i ğurûr kânûn-i cânlerindeği âteş-i cem'iyyet-i câhiliyyelerin tîz idüp,

Haber-i Azîmet Nümûden-i Ân Tâife-i Bâğıyye be-Cânib-i Kûtâhiyye ve Asker Firistâden-i Karagöz Pâşâ ve İnhizâm-Yâfte Endâz-i Dest-i (46b) Fie-yi Tâğıye Ba'd ez-Ân Teveccüh Nümûden-i Karagöz Pâşâ ve Muhârebe Kerd

bu re'y-i fâsid ile ol ehl-i fesâd Kûtâhiyye canibine, Anadolı beğlerbeğisi üzerine müteveccih oldı. Her karyeye ve kasabaya ki uğradılar, ehl ü ayâlin helâk idüp, mâl ü menâlin ğâret eylediler. İl ü vilâyet ehlinün ba'zı, dehşetinden tarîk-ı halâsa mecâl bulmayup, ol yolda şehîd oldılar ve ba'zı ol bed-fiâlün mekrinden emîn olmağ-içün dâmen-i kühsâra yapıştı, şirretinden baîd oldı.

Anadolı beğlerbeğisi Karagöz Pâşâ anlarun bu vech ile hücûmın göricek, ol diyârun sipâhîlerinden bir niçe merd-i dilâver güzîde eyleyüp, kapusı halkından birin baş diküp, karşu gönderdi. İki asker biribirine bulıştukta azîm ceng olup, çok Müsülmânlar şehîd oldı. Vardukça ol tâife-i tâğıye haşerât-i arz gibi (**47a**) her yirden zâhir olmağa başladı. Ol gün hasmun

kuvvet-i tâlii ziyâde idi, ğâzîlere bu hâlet mûris-i za'f olup, münhezim oldılar.

Ol eşrâr-i nâkısu'l-efkârun ki kalb-i pür-illetleri nûr-i îmândan hâlî vü mücevvef idi, esbâb-i ğurûrları muzâaf oldı, her biri şâhid-i maksûdların kinâra çekmek ümîdiyle baş ortaya koyup ölüm eri olmuşlardı. Aralarında kesret-i vifâk ve mezîd-i ittifâk bir mertebede idi ki, birbirinün öninde ölmeği hayât-i ebedî ve seâdet-i sermedî bilmişlerdi.

Bi'l-cümle, pâşâ-yi mezbûre leşkerün inhizâmı haberi gelicek, âteş-i hamiyyet ciğerin yakup, ğayretinden be-ğâyet tünd ü tîz oldı. Fi'l-hâl, taht-i hükûmetinde olan erbâb-i tîmârdan ve kapusı halkından bin mıkdârı er güzîde idüp, ol melâîn-i fesâd-âyîne (**47b)** karşu vardı.

Kûtâhiyye şehri öninde iki leşker bulışup, bir vech il muhârebe vü mukâtele oldı ki, ol meydân-i kârzârda zahmdâr olmaduk dilâver kalmadı. Pâşâ'nun kemâl-i mehâbetinden ve mezîd-i şecâatinden ol ehl-i tuğyânun cânlarına hirâsân düşüp, meydân-i ma'rekede ser-gerdân oldılar. Anlarun ahvâl-i perîşanı müşâhedesinden ehl-i İslâm'a cem'iyyet-i hâtır gelüp, ferâğ-ı bâl ile iddihâr-i zehâire müteallık oldılar. Pâşâ-yi mezkûr her niçe ki feryâd idüp, men' itmek kasd eyledi, aslâ memnû' olup, el çekmediler.

Çün bu hudûd-i pür-kesâfetde ecel-i mukadder âhır menzil idüği emr-i mukarrerdür, andan öte bir kadem ilerü varmak muhâl ve ana "mahall-i tevakkuftur" dimek bâtıl hayâldür; nûş-i câm-i zehr-âlûd-i ecel-i mev'ûd emr-i ma'hûd idüği mü-

beyyen ve libâs-i fâhır-ı (**48a**) pür-mefâhır ü cev kişiye kisvet-i âriyetî olduğı muayyendür; pes âkıl oldur ki, keyfiyyet-i hâlden haberdâr olup, bâde-i ğafletten hüşyâr ola.

Ve bi'l-cümle, merhûm Karagöz Pâşâ –*Eskenehu'llâhu mâyeşâ*'– dört yanına baktı, gördi ki şol hûn-i ciğerle terbiye ittüği hevâdârlarun yiri dopdolu kızılbaş olmış, lâ-cerem, tedârük-i ahvâle mecâl bulmayup, cihân gözine teng ü târ oldı,

Haber-i Şehîd Şüden-i Karagöz Pâşâ der-Dest-i Etrâk-i Celâlî ve İnhizâm Yâften-i Asker-i Dergâh-i Âlî ve İhrâk Kerden-i Kütâhiyye-râ ve Bâz Azîmet-i Pür-Hezîmet be Cânib-i Alaşehr Nümûde End.

nâ-çâr ol etrâk-i pür-eşrâkün ellerinde giriftâr olup, şehîd oldı.

Çün pâşâ-yi merhûm raht-i vücûdını dâr-i ğururdan serây-i sürûra çeküp, civâr-i Hak ıhtiyâr eyledi, baş gidicek (**48b**) bâkî leşker pâydâr olmayup, cümle târümâr oldı. Leşker münhezim olıcak, şol sath-ı zemînün nat'ında dükeli umri piyâdeliğ-ile geçmiş ağaç ayaklu kızılbaş Türkleri elleri irdüği bedevî atlara birer lu'b ile "Şâh" diyüp, süvâr oldılar. Ol bed-gümânlarun fâris-i endîşeleri kat'â kenâre çekmedüği tîğ-ı zerrîne ve kemer-i sîmîne bir dem içinde mâlik oldılar, Mü'minlerün hezîmetini gendülere ğanîmet add eyleyüp hezâr behcet ü sürûr ile hazîne-i hâtırların mâlâmâl ittiler. Andan cânib-i şehre müteveccih olup, Kûtâhiyye kal'asın muhâsara eylediler. Bir niçe gün fethine gûşiş-i bî-fâideler sarf idüp, kuvvette olan zûr-i bâzûların fi'le getürdiler.

Çün gördiler gendü çâreleri endîşeleri gibi be-ğâyet kûtâh, ehl-i kal'a ile tarîk-ı sulha sülûk eylemek kasd ittiler. Kûtâhiyye (**49a**) halkı ol bed-nâmları envâ'-ı düşnâm ile mecrûh idüp, kelimât-i gûnâgûn ile ciğerlerin pür-hûn ittiler. Âhır nâ-çâr olup, mazlûmlarun dûd-i dil ile yüz karasın tahsîl itmeğ-içün etrâf-i şehri oda yandurdılar. Andan bir yere cem' olup, matlûbları semtin ta'yîn itmeğ-içün, ol kavm-i menkûb müşâvere eylediler.

"Ser-rişte-i maksûdumuz ele girdi." diyü ol sûhteler gendülerün baht ü ıkbâli şem'ini efrûhte mülâhaza ittükleri bâtıl gümân idi. Şeb-i belâ vü mihnetleri nihâyet buldı diyü tasavvur eyleyüp, âyîne-i ümîdlerinde "Subh-ı seâdet müşâhede ittük." didükleri kâr-i bedlerine zemîn ü zemân hande iderlerdi. Çün memleket-gîrlik sevdâsı dimâğları cevfin makarr idinmişti, müşâhede ittükleri suret, bi-hasebi't-tezâhür, ol ma'nâyı gendü zu'm-i fâsidlerince mukarrer idüp, (**49b**) "Anadolı vilâyetini kabza-i tasarrufa getürdük." diyü ellerinde bilürlerdi. Şerâb-i ğurûr ile dost-gâmîler içüp, ol dîn düşmenleri mest ü lâ-ya'kıl olup, ne didüklerin bilmezlerdi.

Mahrûse-i Bürûse –ki bilâd-i memleket-i Rûm'da gûyâ bir arûs-i zîbâdur ki hüsn-i bî-hemtâ ile reşk-i cennet-i Me'vâ'dur; gerd-i taarruzdan dâmen-i ismeti pâk ve ğınâ-yi behcet [ü] hüsn ile hâtırı ferahnâktür; zîb ü zîvere müstağrak olup, envâ'-ı cevâhir ile ârâste ve asnâf-i hulî ve libâs-i fâhır ile pîrâstedür– ol zümre-i kûtâh-endîşe ve ol tâife-i ilhâd-pîşeler ki bâde-i hevâ vü hevesle bî-hûşlardı, zikr olan şâhid-i sâhib-cemâli der-âgûş itmek sevdâsında olup, bu fikr-i muhâl ile hoş-hâl oldılar.

Gendülere reîs olan ol "Şâhkulı" didükleri iblîs-i pür-telbîs, bunlarun bî-tevakkuf (**50a**) Bürûsa cânibine gitmelerin tecvîz itmeyüp, Hazret-i Hudâvendgâr'un keyfiyyet-i ahvâline vukûf kasd eyledi. Cânib-i ehl-i İslâm'dan dil alup, pâdşâh-i dîn-penâhun sıhhat-i vücûdın bilicek, gendüden geçüp lâ-ya'kıl oldı. Aldukları haberün şüyûı leşkere mûri-i za'f ola diyü, dâmen-i irâetle tesettür eylediler, Bürûsa cânibine teveccüh itmedüklerine bu vech ile sebeb beyân eylediler ki, "Hâliyâ bizüm elümüzde bir kal'a gerektür ki zarûret hâlinde makarr idinüp, ana tahassun idevüz. Bürûsa'ya varıcak nâ-gâh şâhid-i maksûdumuz kenâra getürmek müyesser olmaya, ortada kalavuz; bir ilticâ idecek yir kalmaya, hâlümüz düşvâr ola. Evvelâ bir melce' ü me'vâ tedârükinde olalum, sonra ol emr âsândur." diyü, dönüp, Alaşehr canibine gittiler.

Ammâ ol "Şâhkulı" didükleri bed-baht, Hazret-i (**50b**) Hudâvendgâr'un sıhhati haberinden mürde-dil olup, ittüği işlere peşîmân oldı; gendüye hem-râh idindüği tûl-i emel bedreka-i şâh-râh-ı ecel idüğin temâm ma'lûm idindi.

Âstân-i seâdet-âşiyânda mesned-i vezârette olan erkân arasında Alî Pâşâ –ki vezîr-i a'zam idi– Hudâvendgâr Hazretleri'nün kadîmü'l-eyyâmdan sâdık hıdmetkârı ve muhlıs emekdârı idi. Memleket raıyyeti birkaç nefer etrâkün ittükleri işlerden be-ğâyet bî-huzûr idi. Ol merd-i dilâver be-ğâyet ğayûr idi. Hazret-i Hudâvendgâr'un ızz-i huzûrında dâyimâ eydürdi ki: "Anadolı'da âdem olmayup, beğlerbeği kötüliğindendür. Ve illâ bu birkaç müfsidün hakkından gelmek âsân idi."

Düşmene hakâret nazarın itmek şeâmetinden ğâfil idi ve kişi gendü enâniyyeti zıllını mir'ât idinüp, anda müşâhede ittüği

(**51a**) sûret-i hüsn-i zann emr-i ma'kûs idüğinden haberdâr değüldi. Cânib-i Hudâvendgâr'dan Anadolı beğlerbeğisine ve sâyir sancak beğlerine def'ât ile ahkâm îrâd idüp, mazmûn-i hümâyûnını kelimât-i ıtâb-âmîz ve tevbîhât-i ğayret-engîz ile meşhûn eylemişti; ammâ çün hükm-i kazâ vü kader sebkat itmişti, vârid olan ahkâmun ameli bâtıl olup "*ente türîdü ve ene ürîdü [ve] lâ yekûnü illâ mâ ürîdü*" muktezâsınca emr-i takdîr hılâf-i muktezâ-yi tedbîre müteallık oldı. Erkân-i devlet ve vüzerâ'-i saltanet bir hayr habere müntazır iken, nâ-gâh ol cânibden âdem gelüp, Karagöz Pâşâ'nın mezâk-ı cânında vâkı' olan halâvet-i şehd-i şehâdet sebebi-yile cânib-i dârü'n-naîm ârzûsın idüp, ol tarefe müteveccih olduğın i'lâm eyledi ve ol fırka-i melâhide – *Leanehümu'llâhü alâ haddihî*– tarîk-ı ızrârda (**51b**) ısrâr idüp, şehr-i Kûtâhiyye'yi yaktukların ale't-tafsîl bildürdi. Vüzerâ zikr olan haberi pâye-i serîr-i âsmân-seyrine arz eylediler.

Hazret-i Hudâvendgâr'un mübârek mizâclarında, vâkı' olan maraz sebebi-yile, ıhtilâl var-ıdı. Tevâtür-i âlâm gerdiş-i eyyâm ile mezîd-i infiâle müeddî olup, za'fı kuvvette ve kuvveti za'fta olmağa başladı.

Sahâyif-i rüzgârda sebt olınan sûret-i erkâm-i ıbret-encâmun ma'nâsını ma'lûm idinen erbâb-i basîrete mahfî değüldür ki, seâdet-i saltanet ki insâna cânib-i Hak'tan bir ulu vedîattür, anun hıfz u hırâseti mahzâ muhâfaza-i ahvâl-i raıyyet ve riâyet-i hukûk-ı erbâb-i istihkâk u kâbiliyyettür. Bu husûsta kusûr-i ihtimâm –ki mûcib-i muhâlata-i havâss u avâmdur– emâret-i fetret ve alâmet-i kıyâmet olduğına (**52a**) hoce-i kâinâtun –*Salevâtu'llâhi aleyhi ve selâmuhû*– emr-i şerîfi müteallık olmıştur: "*İzâ zuyyi'ati'l-emânetü fe'n-tezı-*

ri's-sâa". Zikr olan hadîs-i şerîfün mefhûm-i münîfi "*İnna'l-lâhe lâ yüğayyiru mâ bi-kavmin hattâ yüğayyirû mâ bi-enfüsihim*" âyetinün mazmûn-i hümâyûnına dahı muvâfıktur. Pes şol pâdişâh-i sâhib-i intibâh ki rızâ-yi Hakk'ı gendü mürâd-i nefsine takdîm eyleyüp, şer'-i nebevî riâyetinde kemâ-yenbağî mücidd ola, vedîat-i riyâset-i âmmede anun kabza-i tasarrufı yed-i emânettür; ammâ şunlar ki muktezâ-yi nefsi riâyetin gendüye lâzim bilüp, zikr olan emânete sûret-i ğazab u teaddî göstere, anların dest-i tetâvülü yed-i zamân idüği mahall-i gümân değüldür.

Hazret-i Hudâvendgâr *–Eskehü'llâhü ma'a'l-ebrâr–* zühd ü salâhı bir vech ile gendüye âdet idinmişti ki, merdümek-i çeşm-i **(52b)** hakîkat-bînini eşk-i tahâret-mashûb-i "*El-bükâü min haşyeti'l-lâhi yuhyi'l-kulûb*" birle tâhir ü pâkîze itmeden bir dem hâlî değüldi; o menba'-i nübüvvetün ve ser-çeşme-i şerîatün zülâl-i maârifi ki erbâb-i maârif ü nesâyihten bir kimsenenün diline cârî ola-yıdı, gûş-i pür-hûş-ile istimâ' ittükte, hâtır-ı deryâ-mekâtırı temevvüc idüp, "*Ve izâ semi'û mâ ünzile ile'r-rasûli terâ a'yünehüm tefizu mine'd-dem'i*" mefhûmı mucibince ebr-i dîde-i eşk-bârı gülşen-i sînesindeği ezhâr-i esrara mûcib-i tarâvet olurdı– kûşe-i uzlet ıhtiyâr idüp, mütekâid olmağ-ıla ferâğat-i hâtırları bir mertebeye varmıştı ki, ikâmet-i merâsim-i saltanet, mahzâ berây-i maslahat idi. Ol ecilden "*İnne min eşrâtı's-sâati en tûza'u'l-ahyârü ve yürfe'u'l-eşrârü*" hadîsinden münfehim olan sûret-i emr-i ma'kûs **(53a)** âyîne-i ahvâl-i rûzgârda hüveydâ vü âşikâr olmıştı.

Hazret-i Hudâvendgâr'un cem'iyyet-i hâtırı reâyânun perîşân olmasına müeddî olup, bu âfet ki nümûne-i kıyâmet

idi, ol sebebden vâkı' olmıştı. Ol pâdişâh-i sahîhü'l-i'tikâd ki mübârek vücûdında vâkı' olan maraz sebebiyle tedbîr-i memleket-i bedene meşgûl olup, mesâlih-i ümûr-i memleketi vüzerâ'-i kej-râya tefvîz eylemişti, reâyânun ahvâli diger-gûn olup, memleket halel-pezîr olduğı ecilden, tevâtür-i âlâm-i rûhânî-yile za'fı muzâaf olup, be-ğâyet bî-huzûr olmıştı. Mefâtîh-i hall ü akd-i âmme-i reâyâ ve mekâlîd-i kabz u bast-ı kâffe-i berâyâ –ki yed-i hükûmetinde ve keff-i kudretinde vedîat-i Hazret-i Rabb-i ızzetti– bir niçe ehl-i hıyânetün kabza-i tasarrufına teslîm itmeğ-ile, hazâne-i âmire-i (**53b**) "*va'llâhü yü'tî mülkehû men yeşâü va'llâhü vâsiun alîm*"den zât-i mekremet-sıfâtına muhtess olan sehm-i a'lâda ve nasîb-i evfâda hasâset-i şürekâ vâkı' olduğına hâtır-ı şerîfi melûl olmış idi. Ve çün nazar itti, gördi ki, cevher-i şerîf-i cisminden intikâl-i a'râz-ı emrâz muhâl ve hurşîd-i devleti medâr-i saltanette serîu'z-zevâl; âyîne-i âmâlinde çehre-i ıkbâli zerd olup, ğubâr-i âlâm ile dâmen-i devleti pür-gerd olmış, temâm bildi ki tâyir-i sidre- nişîn-i rûh-ı pür-fütûhı şâhsâr-ı beden-i seâdet-nişîmenden cânib-i riyâz-ı cennete uçmağa meyl ider,

Haber-i Ahd-i Saltanet Kerden-i Hudâvendgâr-i Gerdûn-Iktidâr bâ-Püsereş Sultân Ahmed Nâmdâr-râ

memleket-i Rûm –ki bunca zemândan kadîmî âşiyân-i devlettür– bir şâh-bâz-i bülend-pervâz-i saltanet-şikârdan hâlî olmasun (**54a**) diyü, evlad-i emcâdından Sultân Ahmed'e –ki serîr-i saltaneti ahd itmişti– vefâ-yi ahd ve incâz-i va'de ıkdâm gösterdi.

Eğerçi bu sirri ba'zı erkândan ketm itmişti, ammâ çün ba'zı vâkıf idi, eşi''a-i âftâb gibi ğamâm-i tesettürle muhtefî olmak müyesser olmadı. Ammâ çün Hazret-i Hudâvendgâr'un mübârek zamîrinde merkûz olan ma'nânun sûret-pezîr olması ol kuttâ'-ı tarîkun dest-i taarruzını dâmen-i memleketten kesmeğe mevkûf idi, Hudâvendgâr Hazretleri bu emrün itmâmını vüzerâ'-i ızâm ile müşâvere eyledi.

Haber-i Teveccüh Nümûden-i Alî Pâşâ bâ-Asâkir-i Memleket-Küşâ Ber-Ser-i Ân Tâife-i Kûtâh-Endîşe ve Firka-i Fesâd-Pîşe

Vezîr-i a'zam Alî Pâşâ –ki kerreten ba'de ûlâ ve merreten ba'de uhrâ o müfsidlerün müdâfaasını Hazret-i Hudâvendgâr'un (**54b**) ızz-i huzûrında "Emr-i sehldür" diyü yâd idüp istihkâr itmişti– yirinden durugelüp pây-i tahta vardı, zikr olan tâyifenün mazarratından ol vilâyeti halâs itmeğe hüsn-i taleb gösterdi. Eyitti ki: "Hudâvendgârun zıll-i ınâyetinde ve sâye-i saltanetinde nihâyet-i maksûdumuza vâsıl olup, ğâyet-i matlûbumuz hâsıl olmıştur. Min ba'd hâtırda hemân bu ârzû kalmıştur ki, âhır-i umrümde bir hıdmette bulınup, devletlü Hudâvendgâr Hazretleri'nün bir hayr duâsına mazhar vâkı' olavuz; tâ ki zikr olan hıdmet vesîle-i fevz-i derecât olup, seâdet-i dâreyn müyesser ola. Eğer şöyle ki, bu yolda tevfîk-ı Hak refîk olup, pâdişâh devletinde a'dâya ğâlib olam, zihî fursat ve eğer mertebe-i şehâdet nasîb ola, zihî seâdet."

Hudâvendgâr Hazretleri ki Pâşâ-yi mezbûrun (**55a**) kelâmın sem'-i kabûl ile ısğâ itmişti, hüsn-i rızâ-yıla icâzet virüp, hayr duâ eyledi.

Pâşâ-yi dil-âgâhun meğer ki fevz-i derece-i şehâdetine kalbi şehâdet eylerdi. Gülşen-i hâtırına "*Yübeşşirhüm rabbühüm bi-rahmetin*" mehebbinden nesîm-i beşâret tenessüm eyleyüp, ğonçe-i ümîdi gül gibi handân oldı. Bir nefes sabr ü ârâma mecâl kalmadı. Denâet-i tab'-ı beşerîden çün nefs-i şerîfi muaddil ü müzekkâ idi, Hazret-i Kâzı'l-hâcât'un mahkeme-i muaddile-i kazâ vü kaderinde edâ-i hakk-ı şehâdete isti'câl eyledi. Çün şem'-i maksûdını efrûhte gördi, pervâne-misâl, cân nisâr itmeğe müsârea eyleyüp, bir lahza karâr kılmadı.

Dîvân-i refîu'l-bünyândan dönüp girü makâmına gelicek, tertîb-i vuzû' idüp, huşû' u huzû' ile iki rek'at hâcet nemâzın kıldı, dergâh-i Rabb-i ızzete münâcâta **(55b)** el götürüp az-ı hâcât eyledi. Şâhid-i me'mûlini –ki müşâhede-i cemâl-i şehâdet idi– Hak'tan dileyüp, tûl-i hayât mülâhazası sûretin bârân-i eşk-i revân ile gönli sahifesinden mahv eyledi. İl vilâyet ehli ol müfsidlerün elinden muztarib olup, Hazret-i Hudâvendgârun ol husûsa müteellim olduğı çün pâşâ-yi mezbûra sebeb-i rikkat-i kalb vâkı' olmıştı, tîr-i âhını hedef-i maksûdına tevcîh eyledüği isâbet üzre oldı.

Hezâr tazarru' u niyâzdan sonra Allah'a tevekkül ve resûlün rûh-ı pür-fütûhına tevessül idüp, dört bin mikdârı bölük halkı ile ve dört bin yeniçeri ile Gelibolı mi'berinden öte yakaya geçüp, cânib-i Hudâvendgâr'dan Anadolı beğlerine ve sübaşılarına ahkâm-i şerîfe irsâl eyledi, gendü yanında olanlarun her birine âlî himmetler (**56a)** ve hüsn-i istimâletler eyledi.

Bu dârü'l-mihnetten bâr-i girân-i raht-i ikâmeti ayırmağa cân virdiler; zîrâ ıslâh-ı memlekete mültezim olmak meünet idüğin

temâm fehm itmişti. Dâyimâ dünyâda kesb-i zikr-i cemîl ve ukbâda tahsîl-i ecr-i cezîl sadedinde idi. Fi'l-vâkı' ol merd-i dil-âver güzîde er idi. Mezîd-i şecâatle pîşe-i himâyetün ğazanferi idi. Denâet-i nefsinden âr eyleyüp ulüvv-i himmeti gendüye şiâr idinmişti. Vüfûr-i bezl-i mâl ile ihtiyâc elin kesüp, resm-i süâl-i cihandan merfû' olmıştı. Devr-i ahdinde Yahyâ Bermekî-i hayy olup yanında bulınan beğlere ve sipâhîlere şol denlü in'âmlar ve ihsânlar eyledi ki, lisân-i beyân-i hâme elf cehd idüp binde birin silk-i tahrîre getürmekten âciz ü muhayyerdür.

Sebeb-i Teveccüh-i Sultân Ahmed be-Cânib-i Mahrûse-i Ankariyye ve Beyân-i (56b) Keyfiyyet-i Ahvâl-i Û der-Ân Sefer-i Metâibü'l-Avâib ve Zikr-i Tetimme-i Ân

Şehriyâr-i sâhib-kırân-ı şark u ğarb ve çâpük-süvâr-i meydân-i zarb u harb; Sultân-i selâtîn-i cihân, fahr-i âl-i Usmân Hazret-i Sultân Selîm Hân çünki vüfûr-i cür'et ü yegâneliğ-ile ve mezîd-i şecâat ü merdâneliğ-ile Rûm iline geçüp, âsâr-i adâlet ü siyâseti derece-i nısfu'n-nehârda envâr-i âfitâb-i felek-medâr gibi mecmû'-ı âfâkı tutup, sît ü sadâ-yi nâm ü nişânı âleme dolmıştı, duâ'-ı devâm-i devleti evc-i feleğe çıkmıştı. Hısâl-i hamîde ve siyer-i pesendîde ile makbûl-i halk-ı âlem olup, sezâvâr-i tâc ü taht-ı ekâlîm-i ızz ü baht idüği cihânda müsellem olmıştı. Reâyâ-yi memleket ki leked-kûp-i havâdis-i gûnâgûn ile ciğerleri pür-hûn (**57a**) idi, bir pâdişâh-i sâhib-siyâsete be-ğâyet muhtâclardı ki, riyâset-i âmme zât-i şerîfine hâssa-i lâzime kabîlinden olup, eyyâm-i adâletinde kuzât ü hükkâm fasl-i hukûmet itmekte nev'an tekâsül itmeyelerdi; cins-i fitne vü fesâd ki halâyık-ı âmmeye araz-ı âm menzilesinde vâkı' ol-

mıştur, mehâbet-i şimşîr-i cihân-gîr ile külliyen ma'dûm olaydı. Çün ğâyet-i maksûdları hâsıl olup nihâyet-i matlûblarına vâsıl oldılar, mübârek vücûdını ğanîmet bilüp, evkât-i müstetâbede –ki mezânn-i da'vât-i müstecâbedür– nesîm-i hulkı her birinün gülşen-i cânına mütenessim oldukça ğonçe-i gül gibi elleri duâ-yiçün her dem küşâde idi.

Ol şehriyârun Rûm-iline geçmesi çün mukaddeme-i devlet ve mebâdî-i saltanet, belki fi'l-hakîka mebâdîden matlûba hareket itti, karındaşı Sultân **(57b)** Ahmed'ün sem'ine yitiştükte be-ğâyet perîşân-hâl ve muztaribü'l-ahvâl oldı. Gâh engüşt-i tahayyüri dendâni tehassürle gezîde idüp, gâh dest-i hayreti zânû-yi hasrete urup mezîd-i infiâl ile ve kesret-i melâl ile bîsabr ü mecâl oldı; ammâ ol şâh-bâz-i bülend-pervâzun âşiyân-i saltanet teveccühinden tâyir-i hâtırı remîde olup huzûrı uçtı. Sevâkin-i behcet ü sürûr –ki emâkin-i dârü's-saltanet-i hâtırında bunca zemândan berü ikâmet idüp, ehl-i huzûr olmışlardı– müsâferet ıhtiyâr idüp, diyâr-i ğurbete düşmek sevdâsında oldı. Bâd-i semûm-i hümûm ü ğumûm ile mahmûm olmıştı ki, cânindeği harâretten murğ-ı dili bî-tâkat olup, hîç bir cânibe pervâz itmeğe mecâli kalmamıştı.

Haber-i Meşveret Kerden-i Sultân Ahmed bâ-A'yân-i Hod Cihet-i Azîmet-i be-Savb-i Ankara berây-i Saltanet

(58a) Âhır gendü ashâb ü ahbâbını da'vet idüp bezme getürdi, def'-i ğam ve izâle-i elem içün kadeh-perdâz olmağa âğâz eyledi. Reşehât-i bâde ğonçe-i hâtır-i makbûzın tâzeleyüp, birkaç kadeh tenâvül ittüğinden sonra germ olup, merdânelik ızhâr

itmeğ-içün arûs-i bedîu'l-cemâl-i makâlden benân-i beyân ile nikâbı götürüp, didi ki: "Bir karındaşumuz nâmûs-i memleketi riâyât eylemeyüp, mahzâ cülûs-i saltanet mukaddemâtı temhîdi-yiçün pâdişâh-i Mısır'dan hüsn-i istiânet mülâhaza idüp, diyâr-i Areb'e gitti. Hâliyâ te'kîd-i hüsn-i va'd ve teşyîd-i esâs-i ahd vefk-ı hâtırınca temâm olduktan sonra gelüp, Hazret-i Hudâvendgâr cânibinden mezîd-i riâyete mukârenetle nihâyet-i âmâline vâsıl olmıştur. Karındaşum Sultân Selîm dahı bî-tekellüf ü tevakkuf oğlı sancağına teveccühi behâne idüp **(58b)** Rûm-ili'ne geçmiştür. Atam Hazret-i Hudâvendgâr'un kemâl-i ferağatinden eyle fehm olur ki, tedbîr-i mülk-i bedene müteallik kesret-i intikâl olduğı ecilden memleketün ahvâlinden ğâfildür.

Nazm

Bedel dâşt endîşehây-i savâb,
Zi-deryâ bîrûn rîht dürr-i hoşâb.

Ki iy nâmdârân-i Yûnân-zemîn!
Cihân-râ bûd fitnehâ der-kemîn.

Neşâyed nişesten be-ten-perverî;
Nemâned be-ten-perverân serverî

Gerektür ki taht-i hükûmette olan Rûm askeri-yile varup, karındaşum Korkud'ı te'dîb eyleyem; andan sonra Rûm-ili'ne geçüp, pâdişâh olam."

Mecliste hâzır olan bî-akıllar şehzâdenün hüsn-i tedbîrin pesend idüp, tahsînler ve âfrînler ittiler.

Ale's-sabâh, henûz mey-i melâlden başta humâr ve seng-i infiâlden hâtırda inkisâr var iken, dest-i teennî dâmen-gîr olmağ-ıla nev'an sebeb-i te'hîr olmağa **(59a)** fürce vü mecâl bulmayup, acele ile cânib-i Ankara'ya müteveccih oldı ve kapusı hıdmetkârlarından biri-yile âsitâne-i devlete mektûb gönderüp didi ki: "Devletlü Hudâvendgâr'un gendü evlâdına vüfûr-i şefkati ve mezîd-i merhameti olmağın her biri haddinden tecâvüz ider oldı. Karındaşum Sultân Korkud eski sancağın koyup, bî-icâze Saruhan vilâyetine gelmiştür. Anun girü yirine varması lâzimdür. Hudâvendgâr Hazretleri'nün ol bâbda çün kemâl-i re'feti ve mezîd-i merhameti te'dîb olınmalarına mâni'dür, bizüm üzerümüze vâcib olmıştur ki ol hıdmeti edâ idüp, varup, gûşmâl idevüz. İmdi yümn-i himmetleri-yile zikr olan maslahatun tedârüki-yiçün ol cânibe teveccüh gösterdüm. Gerektür ki hüsn-i rızâların ol yolda bize hem-râh eyleyeler; tâ ki tevfîk müyesser olup ber-murâd olavuz."

(59b) İrsâl olınan mektûb gelüp vâsıl olıcak, Hazret-i Hudâvendgâr Sultân Ahmed'ün bu sû-i tedbîrine be-ğâyet incinüp, bî-huzûr oldı, fi'l-hâl hükm-i şerîf irsâl idüp, emr itti ki: "Elbette yirüne varasın. Ol diyârun ekseriya etrâki kızılbaştur. Hâliyâ bir kardaşun yirinden bî-takrîb hareket itmeğ-ile bunca halel ü zelel vâkı' olmıştur. Sen dahı ol yirden hareket idicek nâ-gâh girü fitne vü âşûb hâdis ola, anı teskîn eylemek haylî düşvâr olur. Biz gice gündüz devletün mukaddemât-i tertîbin idüp, karındaşlarını dâm-i riâyetle kaydi ğaflete düşürmek tedbîrindeyüz. Ol maslahat temâm olup, ba'dehû Kızılbaş zümresi müfsidlerin ber-taref ittüğümüzden sonra, sen gendüni ber-mürâd göresin. Cemî'-i matlûbuna sühûletle vâsıl olmak mukarrerdür. Mahall-i tehettük değüldür. **(60a)** Izz ü temkîn ile dâmen-i ferâğati gendüne çeküp sabr idesin."

İrsâl olınan hükm-i şerîf Sultân Ahmed'e mahrûse-i Ankariyye'de gelüp vâsıl oldı. Mazmûn-i münîfe vâkıf olduktan sonra tekrâr Hudâvendgâr'a mektûb gönderüp, eyitti ki: "Hâliyâ bu diyârda kızılbaş gibi din düşmeni zâhir olup, benüm cemî'-i asker-i zafer-peykerüm rikâb-i hümâyûnumda hazırken, ihrâz-i mesûbât-i ğazâ'-i ekberi koyup girü yirüme gitmek, bana teklîf-i mâlâ-yütâktur. Devletlü Hudâvendgâr'dan istid'â eylerem ki yümn-i himmetleri karîn-i hâl-i ferhunde-meâlim vâkı' olup, hüsn-i rızâları bedreka-i talîa-i âmâlim ola."

Mektûb ızz-i huzûr-i fâyızu'n-nûra vusul bulıcak, Sultân Ahmed'ün fikri evvelgi matlûbından inhirâf gösterüp, kızılbaş üzerine insırâfından Hudâvendgâr Hazretleri mesrûr olup, icâzet-nâme emr eyledi. Mazmûn-i hümâyûnında **(60b)** münderic olan hulâsa-i kelâmi beşâret-encâm [ol] oldı ki: "Hulûs-ı niyyetle mürâd idindüğün emirde gerektür ki sa'y-i belîğ idüp, cidd ü ihtimâm ve teşmîr-i tâm zuhûra getüresin; şöyle ki, meydân-i kârzârda şimşîr-i sâika-kirdâr ve tîğ-ı âbdâr ile ol etrâk-i pür-eşrâkün hâr ü hâşâk-i vücûdlarından ol diyârı pâk idesin. Reşehât-i selsebîl-i zikr-i cemîlün halkun sahâyif-i hâtirlerindeği sûret-i sû'-i zannı zâil idüp, cülûs-i serîr-i saltanete evvel mübâderet içün istıkbâl iden devlet ü ıkbâl ola. Ammâ gerektür ki vezîr-i a'zamum Alî Pâşâ ile ol husûsta dâimâ müşâvere idüp, biribirinüz ile müzâhere idesiz. Kişi ğâyet mühimm idinüp mücidd olduğı emrde müstebidd olmak câiz değüldür. Âyet-i tenâsur müeddâ ve teşâvür-i fehvâ-yi "*ve teâvenû bi'l-birri ve't-takvâ*" emri mûcibince amel emr-i müstahsen **(61a)** idüği muayyen ü mübeyyendür."

Alî Pâşâ'ya dahı hükm-i âlî-şân îrâd olunup, mefhûm-i münîfinde derc olmıştı ki: "Ferzend-i ercmend, oğlum Sultân

Ahmed ol ğazâda bile olmak tedârükin eyleyüp, cenâb-i saltanet-intisâbumdan icâzet taleb eyledüği ecilden, ben dahı câiz görüp, emr ittüm ki, varup anda bile ola. Ve dâimâ biribirinüzle müşâvereden hâlî olmayasız. Ol müfsidlerün kam'ında isti'câl itmeyüp, cidd ü cehd idüp, ortaya almak kasd eyleyesiz. Her cânibden zâd ü zevâdesin kesesiz. Temâm tazyîk ittükten sonra ol etrâk-i behâyim-alâyimün dört tarafından kavâyim-i erbaasın kesûp, bî-mecâl idüp, bâkısın at ayağı altında pâ-mâl idesiz. Ümîzdür ki oğlum ol ğazâda zâfir ü ğânim olup, büdûr-i âmâli müsfire ve vücûh-i ahvâli müstebşire ola."

Hazret-i Hudâvendgâr-i mağfiret-(**61b**)medârun riyâz-ı âmâlinde bâğbân-i şefkat-i übüvvetî ki dâimâ Sultân Ahmed'ün devha-i devleti müsmir olmak recâsinde idi, "Tünd-bâd-i havâdis-i rûzigâr ile nâ-gâh şikest ola" diyü,

Haber-i Emr-i Şerîf İrsâl Şüden berây-i Âmeden-i Ümerâ'-i Rûm-ili be-Dergâh-i Âlem-Medâr bâ-Asâkir-i Encüm-Şümâr

tekrâr vüzerâya emr eyledi ki, Rûm-ili sançağı beğlerine ahkâm-i şerîfe yazıla ki, ale't-ta'cîl taht-i livâlarında olan sübaşıları-yıla ve sipâhîleri-yile dârü's-saltane Edrene'ye, eğlenmeyüp geleler; tâ ki ümûr-i saltanette anlar ile müşâvere olına; şöyle ki, Sultân Ahmed'ün pâdişâh olmasına anlarun hüsn-i kabûli müteallik ola, cidd ü cehd idüp, ahd-i sâbık üzre gendü yirine velî-ahd eyleye. Ammâ nerrâd-i çarh ki hükm-endâz-i ka'beteyn-i şems ü kamer ve lu'bet-bâz-i mihnet-hâne-i (**62a**) şeş-derdür– kişinün hılâf-i mürâdı nakşın getürmeğe mu'tâd

olup, vefk-ı hâtırınca gendü nakşın getürmede ûstâd idüğinden Hudâvendgâr ġâfildi. Çün gendüden mecd ü ıkbâlün idbârı emr-i mukarrer idi, devleti mukaddemesi mülâhaza ittükleri, hâtime-i seâdeti vâkı' oldı.

Tedbîrün takdîre müvâfakati kazıyyesi lüzûmiyye değül idüği müttefakun aleyhtür. İttifâkâ, anlarun tedbîrinün isâbet üzre olmasına takdîr mâni' oldı. Lâ-cerem, emr-i âlî-şân mûcibince "Seferüm vardur, atebe-i ulyâma gelüp hâzır olasız." diyü ahkâm-i şerîfe yazılup, etrâf-i memâlike irsâl olındı.

Hazret-i Hudâvendgâr'un bu sirri çün ümerâ yanında mekşûf olup, ittüği fikirler fâsid idüği ma'lûm idi, zikr olan ümerânun tîz-bâzâr-i kabûllerinde nakd-i kelâm kâsid görindi. **(62b)** Bir niçe zemân her biri kapu ahvâlin gözedüp, pây-i tevakkufların dâmen-i teallüle çeküp eğlendiler; Alî Pâşâ ki kızılbaş savaşına gitmişti, "Ser-encâm-i kâr nice ola." diyü ana dahı sûret-i intizâr gösterdiler; zîrâ ol âfitâb-i seâdet, –ki saltanete kemâl-i istihkâk ile meşhûr-i âfâk idi–, temâm malûm idinüp bilmişlerdi ki, mefâtîh-i ebvâb-i devlet ü saltanet kef-i iyâletinde muhkem ve mekâlîd-i tekallüd-i cihân kabza-i ıktidârına müsellemdür; kasr-i satvet ü saltaneti müşeyyed ve bünyân-i şevket ü haşmeti mümehhed; âsâr-i fütûhât-i nâ-mütenâhî cebhe-i maksûdında lâmi' ve envâr-i füyûzât-i İlâhî çehre-i matlûbında tâli'; hükm-i şerîfinde tevkî'-i "*innâ cealnâke halîfeten fi'l-arzi*" tuğrâ-yi ğarrâ, fermân-i cihân-mutâında münderic serâyir-i kader ü kazâ; her biri cülûs-i saltanete nigerân olup, emr-i vâcibü'l-ittibâına müterassıd-i fermân idi; zikr-i nâm-i şerifin **(63a)** cümlesi vird-i zebân idinüp, duâ'-i devâm-i devletin hırz-i cân idinmişlerdi.

Haber-i Azîmet-i Hazret-i Şehzâde Sultân Selîm ez-Kefe be-Cânib-i Vâlid-i Büzürgvâr Hazret-i Hudâvendgâr be-Takrîb-i Takbîl-i Eyâdî-i Kerîme ve Sebeb-i Hirmân-i vey ez-Şeref-i Müvâsalet ü Dest-bûs ve Beyân-i Mekr ü Keyd-i Erbâb-i Nifâk –*Hazzelehümu'llâh*– der Hakk-ı Şehriyâr ve Fikr-i Sebât ü Temkîn-i Ân Husrev-i Mesned-Nişîn

Bir subh-dem ki peyker-i nûr-bahş-i âfitâb-i cihân yüzin münevver itmişti, cemâl-i âlem tal'at-i mihr-i dil-fürûzı-yıla hurrem olmıştı, Hazret-i şehriyâr-i sâhib-kırân Sultân Selîm Hân, atası Hudâvendgâr Hazretleri'nün şeref-i mülâkâtı ümidi-yile sefere ikâmet idüp, mahrûse-i Kefe'den devlet ü ıkbâl-ile ınân ber-ınân, zimâm-i azîmeti Ak-kirmen cânibinden Edrene'ye müteveccih kıldı. Her ne diyâra ki leşker-i **(63b)** zafer-peyker ile teveccüh eylese, ğubâr-i süm-i semendin zemîn ü zemân dîde-i remed-dîdelerine ayn-i tûtiyâ bilürdi ve her ne yirden ki sûret-i müfârakat gösterse, niâl-i hayl-i asâkir-i nusret-meâsir nakşı sînesine dâğ-ı hasret kordı; zîrâ ki adl ü siyâseti rehber idinüp, ol zıll-i Hakk'un mezîd-i şefkati reâyâ üzerine bir vech ile merhamet-güster olmıştı ki, tâife-i harrâs ve ehl-i zirâat arasında mezâri' husûsında vâkı' olan resm-i hıfz u hırâset "Bid'attür" diyü bi'l-külliyye ref' olup gitmişti; nâ-gâh bir berg-i kâha noksân vâkı' olsa, ol nâhiye halkınun bîm-i siyâsetten çehresi kâh-rübâ gibi zerd olurdı; eğer, *neûzü bi'llâh*, bir pîre-zenün sûzeni zâyi' olsa, mahalle kavmi seng-i mıknâtîs gibi saht olup, yidügi derd olurdı; şîr ile âhû **(64a)** arasında meveddet-i zi'l-kurbâ hâsıl olup, hîn-i musâhabette sohbet-i üns bir vech ile olmıştı ki, zânû be-zânû hem-nişîn olmışlardı; bâz ile tîhû mâ-beyninden sûret-i vahşet götirülüp, âşık-ı dil-şikest ile ma'şûk-ı âşık gibi sîne ber-sîne hem-pehlû olmışlardı. Ol zât-i mekremet-sıfâtun

ki cemâl-i vasf-i cemîli pîrâye-i istiâre vü kinayeden müstağnîdür, her nice ki erbâb-i belâğat lisân-i fasîhu'l-beyân ile medhine âğâz eyleye, endîşe-i akl ü hayâl dâire-i hakîkatten çıkup, mecâza kadem basmak emr-i muhâldür.

Hazret-i Şehriyâr-i nâmdârun, vech-i meşrûh üzre, âbâ vü ecdâdı tarîkınca nâmûs-i şerîati riâyet eyleyüp, âdâb-i saltaneti kemâ-yenbağî edâ ittüğin cânib-i Hudâvendgâr'dan risâlet tarîkıyle varan âdemler gelüp Hudâvendgâr Hazretleri'nün huzûrında beyân idicek, (**64b**) cibillette olan şefkat-i übüvvet muzâaf oldı, kemâl-i sürûr ü ibtihâcından kalbi meveddetle doldı. Erkân-i devletten ve a'yân-i saltanetten ba'zı bed-gümânlar –ki Hazret-i Hudâvendgâr'un zemân-i ferâğatinde ve eyyâm-i uzletinde her birinün beğliği vardı– gendülerün mâl ü emlâkin tende cânları gibi bilüp, teceddüd-i mülk sebeb-i hülk olmak tevehhümiyle mazarrat-i âmme-i müslimînün def'ine gendü devletleri maslahatin takdîm itmişlerdi; ammâ çün halkun bahr-i hâtırında emvâc-i ihtiyâc zâhir olup, bir yeni pâdişâha muhtâc idüğin fehm itmişlerdi, nâ-çâr zikr olan kabîle-i pür-hîle iki cânibe arz-ı niyâz idüp, birinde hakîkat ve birinde mecâz olmak tarîkına sâlik olmışlardı. Ammâ ol bî-seâdetlerün aslâ ittükleri nifâk müessir olmadı, zîrâ livâ'-i seâdet-iltivâsınun farkında âyet-i "*nasrun mina'llâhi* (**65a**) *ve fethun karîb*" muharrer idi. Lisân-i serîu'l-cereyân-i şimşîrinde "*İnnâ fetahnâ*" su gibi ez-ber idi. Sahîfe-i rûzgârında vefk-ı hâtır-ı şerîfince hezâr ender-hezâr erkâm-i zafer merkûm idi. Hazret-i "*Ene'n-nebiyyü's-seyfü*"n her yirde kılıcın salduğından âkıbet mansûr ü muzaffer olacağı temâm ma'lûm idi.

El-kıssa, ol çâpük-süvâr-i meydân-i kârzâr ve ol pehlüvân-i seâdet-dest-yâr mahrûse-i Edrene'ye –ki makarr-i serîr-i saltanet-

tür– karîb olıcak, cüst ü çâlâk ve bî-bâk azîmetinden erkân-i hıyânet-bünyân muztarib ü perîşân oldılar; zîrâ ki cümlesinün Hazret-i Şehriyâr'un yolında vücûh-i taksîrâtı muğayyerdi. Ol âyîne-i mekrümet ü ihsâna müvâceheden, yüzleri yoğ idi, kaçarlardı.

Ve bir bir âhır müşâhede-i sûret-i Hakk'a hâil olan fikr-i bâtıllar ana müncer oldı ki, **(65b)** Hazret-i Şehriyâr'un vech-i mezkûr üzre cür'et ü ıkdâmını husûmete haml idüp, kesret-i leşker ile mümkin oldukça müdâfaa kasd eyleyeler. İttükleri re'y-i fâsidi Hudâvendgâr'a sûret-i hakta gösterüp, fi'l-hâl, alâ sebîli'l-isti'câl, der-i devletten tekrâr Rûm-ili beğlerine "Te'kîd ile gelesiz" diyü hükümler gönderdiler; şol ümmîd-ile ki kuvvet-i asker-ile Şehriyâr'ı def' eyleyüp, ba'dehû, cemî'-i Rûm-ili beğlerine bezl-i mâl ile imâle-i hâtır eyleyüp, ittifâk-ıla Sultân Ahmed'i getürüp, pâdişâh eyleyeler.

Ol Şehriyâr-i sâhib-i adl ü dâd ve ol husrev-i sahîhü'l-i'tikâd, mahzâ ihyâ-yi şer'-i Muhammedî ve himâyet-i nâmûs-i millet-i Ahmedî kasdına ki ıkâmet-i niyyet eylemişti, "*innî câ'ilüke li'n-nâsi imâmen"* âyetini gûş-i hûşı işittükte, cân ü dil-i-le arada Hakk'a ıktidâ idüp, rızâu'llâhı kıblegâh idinmişti. Sihâm-i **(66a)** kader ü kazâya sîne-i pür-sekînesin siper idüp, ınâyetü'l-lâhı gendüye melce' ü makarr idinmişti. Bir vech ile huzûr-i kalb ve cem'iyyet-i hâtır kesb itmişti ki, cenâb-i Hak'tan her ne ki müteveccih olsa, anun îcâbına hüsn-i kabûli istıkbâl eylerdi ve her ne cânibe ki da'vet sûret gösteribile-yidi, ol ma'nâya icâbeti, karşu varup ıkbâl iderdi. Hazret-i Rabb-i ızzetün kemâl-i lutfına istinâdı ve Hakk'un avn ü inayetine i'timâdı bir mertebede idi ki, girdbâd-i âlâm-i rûzgâr ile cihân yüzi pür-gerd olsa, mübârek hâtırı muğabber olmazdı; tufân-i

beliyyât ile mevc-i hâdise evc-i feleğe çıksa, dâmen-i tevekküli nem-i tebeddül ile ter olmazdı; zîrâ ki pâdişâh-i dil-âgâh idi ve fi'l-hakîka sâlik-i ârif-i bi'llâh idi. Dâyire-i tevhîdde kadem basmıştı, huzûr-i Hak'ta hoş-dem idi; "*ve nahnü akrebü* (**66b**) *ileyhi min habli'l-verîd*" ser-riştesi dest-i i'tikâdında muhkem idi; Hakk'un lutfı vü kahrı nazar-i i'tibârında yeksân idi.

Ve bi'l-cümle, Hazret-i Şehriyâr-i kâmgâr meğer atası Hazret-i Hudâvendgâr cânibinden risâlet tarîkı-yıla varan âdemlerden birine gitmeğe ruhsat komayup, icâzet virmemişti, tâ ki birkaç menzil rikâb-i hümâyûnınca bile olup, asâkir-i nusret-meâsirün nazm ü intizâmın ve gendünün adl ü siyâsetin ve atası Hazret-i Hudâvendgâr'a kemâl-i itâatin, bi'l-cümle cemî'-i suver-i ahvâlin müşâhede idüp, varup Hazret-i Hudâvendgâr'un ızz-i huzûrına arz ide; tâ ki Hazret-i Şehriyâr'un teveccüh ü azîmetini ba'zı müfsidler hılâf-ı vâkıa haml idüp, ifsâd eylemeyeler, ola ki Hazret-i Hudâvendgâr'un şeref-i dest-bûsı –ki anı gendünün sebeb-i ırz u nâmûsı bilmişti– (**67a**) hüsn-i vech üzre müyesser ola.

Mahrûse-i Edrene'ye iki menzil yirden zikr olan kapu kulına akça ve hil'at emr olup, ruhsat-i icâzet virildi ve gendü dahı devlet ü ıkbâl ile mahrûse-i Erdrene cânibine teveccüh gösterdi.

Bu cânibde Hazret-i Hudâvendgâr, Hazret-i Şehriyâr'un gendü ile mülâkâtı ehemm-i mühimmâttan idinüp, tarîk-ı müvâsalete sülûkinde mücidd olmasın çün zâhir ahvâlinden fehm itmişti, oğlı Hazret-i Şehriyâr'un hakkında ol eyledüği cemî'-i taksîrât bir bir hâtır-i şerîfine hutûr ittükçe be-ğâyet şermende olup, yüzine haclet elin perde idinürdi. Ol ecilden idi ki, gendü

nûr-i dîdesinden kat'-ı nazar idüp, ol âyine-i sun'-ı Hudâ'dan cüdâ düşmişti. Temhîd-i mukaddemât-i uzr içün tahsîl-i mebâdî sadedinde oldukça, dest-i hacâletten **(67b)** ğayrı irâde, sûrete gelür nesne görinmezdi.

Âhır, nâ-çâr olup, cemâl-i hurşîd-misâl-i hakîkati dâmen-i irâet ile tesettür itmeğe şürû' idüp, Hazret-i Şehriyâr'un Hudâvendgâr'a hüsn-i inkıyâdına gendüler cânibinden adem-i i'tikâd sûretin ızhâr itmek tarîkına sâlik oldılar. "Çün ğaraz mahzâ Hazret-i Hudâvendgâr'un ziyâreti idi, bu denlü kerr ü ferr ü şevketle gelmek ne lâzımdı" diyü nukûd-i efkâr-i fâsidelerine masraf bulmayup, delîl-i müzahrefe yapıştılar. Mukaddeme-i sulh u salâhı mücerred men' itmeğ-içün bu tehayyül-i bâtıl ile sûret-i haktan i'râz idüp, muhârebe vü mukâteleye tasmîm-i azm eylediler. Ammâ çün Rûm-ili beğleri dükeli gelüp cem' olmamıştı, karşu varmağa ıkdâm itmeyüp, hâzır bulınan kapu halkı-yıla ve birkaç sancak beği-yile "Muhâfaza-i askere mülâyimdür" diyü adaya çıktılar.

Gör ol **(68a)** pâdişâh-i bî-intibâhun kusûr-i fikr ü sû'-i tedbîrin ki, bunca ebâtîlün mahz kâl ü kîli-yile haktan mahcûb olup, nüzhet-serây-i vâsiu'l-fezâ'-i ızz ü temkînini tengnây-i vahîmü'l-hevâ'-i kibr ü kîne tebdîl eyledi. Mânî-i âfitâb göz nûrın döküp, altun kalem ile sahîfe-i feleğe misâlin yazımaduğı nakş-i dil-keşün temâşâsından sûret-i istiğnâ gösterdi; ınâyet-i ezelî ve seâdet-i lem-yezelî hatavât-i eyyâm ü leyâlî ile ta'zîm ü iclâli-yiçün istıkbâl ittüği sâhib-i ızzetten yüz çevürdi. Dâire-i müvessea-i saltanette pergâr-vâr sâbit-kadem iken hevâcis-i nefsânî ve vesâvis-i şeytânî müzâyaka virüp, bunca hayl ü sipâh ile teng-havsalalık idüp, bir çerâgâhı câygâh idindi.

Birkaç gün zikr olan mevzı'da karâr idüp mütemekkin olduktan sonra, kapu bendelerinden (**68b**) sâlifü'z-zikre ki Şehriyâr cânibinden icâzet virilmişti, ınân-i ıhtiyârın Edrene savbına müteveccih kılup, ale't-ta'cîl gelüp yitişti. Çün getürdüği haberün pâye-i serîr-i a'lâya te'hîr olmayup arz olınması vâcibdi, ol gün tekrâr dîvân olup, haber getüren âdemi Hudâvendgâr'un ızz-i huzûrına ilettiler.

Evvelâ Hazret-i Şehriyâr'un gelmesinden süâl ittiler, "Gelür" diyü teyakkun üzre cevâb virdi. Adl ü siyâsetinden istikşâf eylediler, bahr-i adâletinden mahz bir katre ile ratbü'l-lisân oldukta, Hazret-i Hudâvendgâr deryâ-yi hayrete müstağrak olup kaldı. Gendüy keyfiyyet-i itâat ü inkıyâdından istintâk olıcak, bir vech ile silk-i beyâna getürdi ki, ol haberün vürûdından hâsıl olan sürûrun nazmına Hudâvendgâr'un eşk-i deryâ-bârı (**69a**) güher nisâr itti. Vüfûr-i şefkat ü re'fetinden rikkat-i kalb müstevlî olup, zimâm-i ümûr-i saltaneti ol şehriyârun kabza-i irâdetine teslîm itmek mûcibâtı mübârek hâtırında mütemekkin oldı. Ammâ makâm-i vezârette mukîm olan bed-hâhlar Hudâvendgâr'un zamîr-i maslahat-pezîrinde Hazret-i Şehriyâr cânibine bevâıs-i teslîm-i saltanet fehm idicek, be-ğâyet bî-huzûr oldılar. Âhır, girü tarîk-ı mekr ü uzre sâlik olup, Hudâvendgâr'un Sultân Ahmed'e müteallık olan silsile-i muhabbetin tahrîk itmeğe âğâz eylediler. Anun hakkında cânib-i Hudâudâvendgâr'Hudâvendgâr'dan vâkı' olan mevâid-i kerîmeyi meclis-i hümâyûnında tezekkür itmeğ-ile kıble-nümâ-yi hâtırın teveccühi semtin ta'yîn itmekte muztaribü'l-ahvâl ittiler.

Hazret-i Hudâvendgâr ol müfsidlerün söziyle evvel azm ittüği (**69b**) yirden ınân-keşîde olup, mîzân-i akl-i adâleti îzâ-

na çekmeğ-ile, ol iki şehriyârı ayâr itti. Gerçi Sultân Ahmed'i gendü yirine veliyy-i ahd eylemek kadîmü'z-zemândan emr-i ma'hûd idi, ammâ Hazret-i Şehriyâr'un nâsıye-i devlet ü ıkbâlinde ve çehre-i sûret-i ahvâl-i ferhunde-meâlinde çün âsâr-i envâr-i saltanet ve iclâl-i tal'at, âfitâb-i felek-medâr gibi, hüveydâ vü âşikâr idi, bir cânibün tercîhinde be-ğâyet mütehayyir olup, mütefekkir idi.

Ale's-sabâh, sultân-i kevâkib-i sitâre-mevâkib dîvân-hâne-i maşrıkta serîr-i ufukta mesned-nişîn olmıştı,

Haber-i Müşâvere Kerden-i Hazret-i Hudâvendgâr der Hakk-ı Şehzâde-i Kâmgâr bâ-Vüzerâ vü Ümerâ-i Seâdet-Şiâr ve Reften-i Mîr-mîrân-ı Rûm-ili Hasen Pâşâ bâ-Tûğ-ı Gerdûn-Vakâr berây-i Muhârebe-i Şehriyâr-i Nâmdâr be-Cânib-i Çukurçayır

(70a) cemî'-i vüzerâ vü erkân dîvân-i adâlet-unvâna cem' oldılar, resm-i ma'hûd üzre çün devlet-i şeref-i meclis müyesser oldı. Cemîisi ol ehl-i fesâdun ittifâk idüp, didiler ki: "Adaya gelüp bu vech ile karâr itmek, bi-hasbi'z-zâhir firâr ıhtiyâr itmektür. Bi-hamdi'llâh, pâdişâh devletinde on beş bin mıkdârı güzîde asker rikâb-i hümâyûnlarında hâzırdur. Gerektür ki şehzâdeye şevket ü saltanet-i kâhire arz idüp, muhârebe vü mukâtele sûretin ızhâr idevüz. Eğer bu ru'b ü hirâsân ile tarîk-ı emâna sâlik olursa, emr-i âsândur; eğer şöyle ki muhârebeye ıkdâm eyleye, ıhtiyâr elde bâkîdür."

Ol bâtıllarun söziyle Hudâvendgâr sûret-i haktan udûl idüp, zikr olan re'yde ittifâk eylediler. Ol gün Rûm-ili beğlerbeği

Hasen Pâşâ'ya emr oldı ki Hudâvendgâr'un tuğını bir menzil (**70b**) ilerü iletüp nasb eyleye. Ol hıdmet eğerçi kapucıbaşılarına müfevvaz idi, ammâ çün gendü zu'm-i fâsidlerince mahall-i hatar mülâhaza itmişlerdi, hazer eylediler.

Pâşâ-yi mezbûr emr-i âlî mûcibince tuğı alup giderken, mevzı'-ı ma'hûda karîb geldükte, mukâbeleden Hazret-i Şehriyâr'un tuğ-ı seâdet-fürûğı zâhir oldı. Anun müşâhedesinden Pâşâ'ya dehşet ü hayret gelüp, akdâm-i ıkdâm ü cür'eti gendüye çekti, bir kadem ilerü varmağa ihtiyât idüp, iskât-ı mâ-verâyı ahsen ve sülûk-i meslek-i ric'u'l-kahkarîyi emr-i müstahsen add eyleyüp, girü döndi.

Gelüp Hazret-i Şehriyâr'un makdem-i hümâyûnından haber viricek, ol husrev-i sâhib-kırânun şîrâne heybet ü şecâatinden, tevakkuf çekmeyüp dilîrâne sür'at ü azîmetinden Hazret-i Hudâvendgâr'udâvendgâr'a dehşet (**71a**) gelüp, mütehayyir oldı. Vâdi-yi hayrette tevsen-i nefs-i tîz-gâmı bir zemân cevelân ittükten sonra, ınân-i azîmeti tarîk-ı inâda müteveccih kılup, gendü askerine emr eyledi ki, ale's-sabâh göçüp, âlât-i harb ile mükemmel ü müretteb, cümle rikâb-i hümâyûna cem' olalar.

Sepîde-i dem ki şâh-i encüm-i nûrânî-alem ü sitâre-haşem hınk-i felek-i çârüme süvâr olup, siper-i zerrîn ele alup, azm-i neberd eylemişti, şimşîr-i pür-tenvîri şemsesinün pertevi meydân-i âsmâna nûr-efşân olup, arsa-i felek nümâyân olmıştı. Âyîne-i gîtî-nümâ-yi rûzgârda ayân olan sûrete zemîn ü zemân nigerân idi ki, ol pâdişâh-i hurşîd-gulâm ve ol husrev-i Behrâm-intikâm bir taht-i revân-i gerdûn-mesîre süvâr olup, acele ile ol şehriyâr-i güzîn ve sâhib-ızz ü temkînün kasdına asker (**71b**) çeküp, üzerine müteveccih oldı; ammâ ol kutb-i dâire-i

saltanet gendü merkezinde sâbit-kadem olup, aslâ yirinden mütezelzil ü mütebeddil olmadı, "*Fa'sbir kemâ sabere ülü'l-azmi mine'r-rüsül*" emrine inkıyâd idüp, makâmında müstakarr oldı. Hazret-i Hudâvendgâr'un tünd-bâd-i hışm ü ğazabı ol devha-i bâğ-ı temkîn ü edebi tahrîk eylemek muhâl oldı.

Çün nazar ittiler, gördiler ki cemî'-i hıyâm-i felek-kıyâmı yirlü yirinde, resm-i mu'tâd üzre sâbitü'l-evtâd olup, muhkem durur; temâm ma'lûm idinüp bildiler ki, bünyân-i devleti mümehhed ü menî' ve kasr-ı ızzeti müşeyyed ü refî'dür, her kişinün kuvvet-i mütefekkiresi, terâzû-vâr olanca kuvveti bâzûya getürüp ikisinün nakd-i devletini mîzân-i akla çeküp, ayâr ittiler. Hazret-i Şehriyâr-i kûh-vakârun kadr ü şevketini be-ğâyet girân ü sengîn ve Hudâvendgâr'udâvendgâr'un **(72a)** baht ü ızzetini sebük ü bî-temkîn müşâhede eylediler.

Bu hâli göricek mecmû' asker bî-mecâl olup, muztaribü'l-ahvâl oldılar. Şehriyârun bî-bâkliginden eyle hatarnâk oldılar ki, cümlesi yemîninden yesârını fark idemez oldılar. Yanındağı kılıçları ne cânibde idüğinden ğâfil olup, ciheti ta'yîn itmeğe kudretleri kalmamıştı. Her birinün miyânindeği şimşîr kûşe-gîr olup, gendüleri lihâf-i ğılâfa çeküp, menâm-i ferâğatte safâ-yi hâtır ile hâba varup, eyle istirâhat itmişlerdi ki, bîdâr olmağa kat'â mecâlleri yoğ idi. Cümlesinün kemânı bu hâlete deng ü hayrân olup, boynın eğüp amelden kalmıştı. Tîr künc-i humûlde esîr olup, ağzın açup mütehayyir olmıştı. Siperün göbeği burısı tutup, âyine-i hâtırı gerd-i infiâl ile bir vech ile **(72b)** muğber olmıştı ki, sûrete gelmeğe yüzi yoğ ıdı. Ellerindeği nîzelerün başları felekte idi, sâhiblerine ser-be-zemîn itmezlerdi. Yanlarındağı gürz şöyle ser-gerdân olmıştı ki, başın kaldurup

aslâ nigâh itmezdi. Kemendün dil-i müstmendindeği ukde-i işkâli kimse hall itmezdi. Halkun cümlesine bir mertebede havf ü hirâsân vâkı' olmıştı ki, kadem-i cür'et ü ıkdâmların dâmen-i ferâğate çeküp durmışlardı. Bir adım ilerü varur âdem yoğ ıdı.

Hazret-i Hudâvendgâr rikâbınca olan askerün ellerinde ınân-i azîmetin süst göricek, emr eyledi ki ol yirde –ki Çukurçayır dimeğ-ile meşhûrdur– nüzûl eyleyeler.

Bu cânibde Hazret-i Şehriyâr-i kûh-vakâr ızz ü temkîn ile bir mürtefi' yirden, durup, atasınun askerin temâşâ eylerdi. Şöyle ki, askerün hareket ü cünbişinden cenge ıkdâmları sûretin **(73a)** fehm ittüği takdîrce, Allah'un avn ü ınâyetine sığınup "*El-bâdî azlem*" hücceti temessüki-yile muhârebeden yüz çevürmemeğe tasmîm-i azm eylemişti. Ammâ İskender-i Dârâ-haşem ki ittüği fi'lün nedâmetinden zulmet-i hayrete düşmiş idi,

Haber-i Azîmet Nümûden-i Pâdişâh-i Sâhib-Kırân be-Kasd-i Ceng Kerden bâ-Şehzâde-i Kâmrân

nâ-gâh bir sebz pûşîdelü arabe ile, Hızr-ı huceste-pey gibi, ayân oldı. Hazret-i Şehriyâr'un –ki gülşen-i ıkbâli ve hadîka-i âmâli-yidi–, göricek, ebr-i dîde-i güher-bârından mübârek kademine bir fersah yirden cevâhir nisâr itti. Hazret-i Hudâvendgâr emr eyledi ki arabenün pûşîdesin getüreler, tâ ki Hazret-i Şehriyâr'un çün mübârek cemâlinden dûr oldı, bârî bâr ü büngâhın ve hayme vü hargâhın ıraktan temâşâ eyleye. **(73b)** Pûşîde merfû' [olıcak] o cânibe her nice ki dikkat nazarı-yıla nigâh eyledi, rikkat gelüp, ebr-i dîde-i eşk-bârı sehâb-i muzlim gibi ol âftâb-i saltanete hâcib oldı.

Ol gice iki asker –ki her vech ile mütemâsildi– menzile-i tekâbülde tenzîl olunup, biribirine mukâbil oldılar. Cümle bir ceyş- idi, arada bîgâne yoğ-ıdı. Kamusı hîş-idi, mâ-beynde tekaddüm ü teahhur nisbeti beyân olunmak muhâlifti, zîrâ teallukta maiyyet emr-i mukarrerdi. Übüvvet nübüvvet gibi mütezâyıktı.

Sabâha değin her tarefte iki asker "*el-leyletü hublâ leste tedrî mâ-teder*" mefhûmı mûcibince bütûn-i ümmehât-i kümûndan zuhûra gelecek mütevelledât-i havâdise müntazır oldılar.

Hengâm-i sipîde-dem –ki subh-ı sâdık– da'vâ-yi sadâkatine muvâfık "*hâzâ yevmü yenfe'u's-sâdikîne sıdkuhüm*" hüccetini ibrâz itmeğ-ile şâdmân olup, (**74a**) subh-i kâzib sahîfe-i rûzgârda "*Şerru'n-nâsi fi'l-kıyâmeti zü'l-vecheyn*" sûreti müşâhedesinden ihtirâz eyleyüp, pinhân olmıştı. Nesîm-i bihişt-i anber-sirişt cânib-i dârü's-selâmdan ehl-i İslâma "*inne evle'n-nâsi bedeeküm bi's-selâm*" peyâmın teblîğ idüp, sevâkin-i mele'-i a'lâdan emâkin-i küre-i ğabrâda olanlarun havâtır-i ilhâm-meâsirine "*Men tevâza'a li'llâhi rafe'ahu'llâh*"ma'nâsı mülhem olmış-ıdı ki, ol şehriyâr-i melek-sîret ü mülk-serîrün hâtır-i dâniş-pezîrine "*inneme'l-mü'minûne ıhvetün fe-aslihû beyne ehaveyküm*" âyeti zımnindeği emr-i vâcibü'l-itbâun sûret-i inkıyâdı hutûr idüp, zikr olan emre itâati vesîle-i fevz-i derecât bilmiş-idi. Eğerçi reâyâdan def'-i mezâlim ve ref'-i mehâyif ecli-yiçün mülk bi-hasebi'ş-şer' emr-i mürahhas-ıdı, ammâ "*va'hfiz lehümâ cenâha'zülli*" âyeti ızzetine (**74b**) hukûk-ı eb emr-i müstehab olduğı ecilden, emre itâat gösterüp, anlarun ittüği nâ-müvecceh işlere mukayyed olmadı.

Haber-i Kâsıd Firistâden-i Şehzâde-i Devlet-Merâm berây-i Sulh u Salâh be-Cânib-i Hudâvendgâr-i Hurşîd-Gulâm

Çün salâh-i mâ-beyn ve ıslâh-i cânibeyn emr-i mütehattim, belki hakîkat-i farz-ı ayn olmış-ıdı, ibdâ'-i râbıta-engîz-i vâsıta gendü cânibinden vâkı' olmağı evlâ görüp, vâlid-i cennet-mevâridinün rîâyeti hâtırı-yiçün risâlet tarîkı-yıla âdem gönderdi.

Zikr olan kâsıd nihâyet-i maksûdına vasıl olup, şeref-i meclis-i hümâyûn müyesser olıcak, Hudâvendgâr cânibinden işâret oldı ki Hazret-i Şehriyâr'un kelâm-i salâh-encâmını silk-i beyâna getüre.

Lâ-cerem söze şürû' idüp, eyitti ki: "Sidre-i semâ-sîmâ ve atebe-i seniyye-i ulyâ ki metâf-i tavâyif-i ümem (**75a**) ve ka'be-i hâcât-i halk-ı âlemdür, hâliyâ anun ziyâreti-yiçün ihrâm-i ihtirâmın geyüp yüz süregelevüz, sebeb nedür ki harem-i harîminden mahrûm olavuz. Ale'l-husûs mübâşeret-i harb ü kıtâl ve sa'y-i ceng ü cidâl hâşâ ki münâsib hâl ola. "*İnnâ lem necî'ü li-kıtâli ehadin ve lâkinnâ ci'nâ mu'temirîn*" hadîsinün mefhûmı bizüm azîmetümüz hakkında muhakkak ve sûret-i hâlümüz ana mâ-sadak vâkı'olmağ-ıla ümîdümüz ol idi ki, tavâf-i ka'be-i âmâlümüz karîn-i hâl-i ferhunde-meâlümüz ola-yıdı. Bunca kat'-ı berârî vü bihâr ve tayy-i bevâdî vü kufâr eylemeğ-ile gelmeden maksûd, ol âsitâne-i ka'be-i makâsıda yüz sürüp, arz-ı hâcât itmek idi. Aksâ-yi bilâd-i Rûm'dan bunca tavâyif-i muhtelifenün gelmesi-yile "*ye'tûne min külli feccin amîk*" âyetinün ma'nâsı sûret-pezîr olmış (**75b**) ola, sâyir züvvâra merâsim-i istıkbâl ve biz muhlislerine ta'zîm ü iclâl yirine mümkin oldukça izlâl kasd eylemek, Hudâverdgâr Hazretleri'nün kemâl-i diyânetle-

rine münâsib olmaya. Mercûdur ki dest-i redd ile bizüm müdâfaamuza tesaddî eylemeyüp "*ve lâ füsûka ve lâ cidâle fi'l-hacc*" âyetinden münfehim olan sûret-i nefy ile mübârek hâtırlarında olan nukûş-i perâkendeyi izâle ideler."

Hazret-i Hudâvendgâr ki gül gibi ser tâ-pâ gûş olup, zikr olan kelimâtı ısğâ itmiş-idi, ğâyet-i şerminden mübârek çehresinde hacâlet derleri zâhir olup, varan resûl-i meymûnü'l-vüsûle avâtıf-i husrevânîden resm-i mu'tâd üzre in'âmlar ittükten sonra eyle cevâb virdiler ki: "Hazret-i Şehriyâr'un riâyet-i hâtır-i mübârekleri ehemm-i mühimmâttandur. Hâliyâ anun tedârükindeyüz. İnşâa'llâhü'l-eazz vefk-ı hâtır-i şerîflerince bermürâd olmak (**76a**) mukarrerdür. Fi'l-vâkı' anlardan dahı recâ olınan ol idi ki, her husûsta atası Hudâvendgâr'a mürâcaat idüp, şerâyıt-ı nübüvveti ve âdâb-i hukûk-ı übüvveti riâyet ideler-idi. Bi-hamdi'llâh ki gendülerden mütevakkı' olan, etemm-i vech üzre vâkı' oldı. Çünki âsitâne-i seâdete ilticâ sûreti gösterildi, cemî'-i mürâd idindükleri ma'nâ hâsıldur.

Sâbıkâ Mevlânâ Nûre'd-dîn Hazret-i Şehriyâr'un Hudâvendgâr'a kemâl-i inkıyâdın i'lâm itmeğ-ile ki zalâm-i evhâm muzmahill olmış idi,

Haber-i Bâz Firistâden-i Hazret-i Vâlid-i Sâhib-Tâc ü Taht ü Nigîn be-Cânib-i Şehzâde-i Seâdet-Temkîn A'lemü'l Ulemâi'l-Mütebahhirîn Mevlânâ Nûreddîn

girü Hazret-i Şehriyâr cânibinden vâkı' olan sûret-i levâzim-i ıhlâs ol ma'nâyı te'kîd idicek, Mevlânâ-yi mezbûrun kemâl-i istikâme-

tine müteallık olan hüsn-i zann muzâaf oldı. Fi'l-hâl cânib-i **(76b)** Hudâvendgâr'dan emr oldı ki meclis-i hümâyûna hâzır ola.

Şeref-i mücâleset karîn-i hâli vâkı' olup, iltifât-i bî-ġâyete mazhar vâkı' oldukta, Mevlânâ-yi müşârün ileyhe işâret oldı ki, def'-i husûmet-içün sûret-i hâlde vâkı' olan huccet-i berâeti mezâ mâ-mezâ mefhûmı-yıla imzâlayup, vesîka-i sulh u salâhı "*fe'sfahi's-safha'l-cemîl*" emri mefhûmınca tescîl eyleye; varup, Hazret-i Şehriyâr-i nâmdârun hadîka-i âmâlinde maksûd gülini istişmâm idüp, mâ hüve'l-vâkı' her ne ise, girü gelüp, ızz-i huzûra arz eyleye.

Emr-i âlî mûcibince dâmen-i cidd ü ihtimâmı miyânına çeküp, *tevekkeltü ala'llâh* sipeh-sâlârın ol yolda gendüye bedreka-i râh idinüp, revân oldı. Tevfîk-ı Hak refîk olmağ-ıla, takbîl-i enâmil-i mekrümet-mehâyil –ki vâsıta-i makâsıd-i küllîdür– kur'a-i ümîdinde râst **(77a)** geldi.

Çün ğâyet-i me'mûli husûle mûsil oldı, evvelâ cânib-i Hudavendgâr'dan tahiyyet ü selâm birle feth-i kelâm eyleyüp, sâniyen mâ hüve'l-maksûda şürû' itti.

Haber-i Cevâb Dâden-i Şehzâde-i Kâmrân be-Mevlânâ-yi Mezbûr ve Avdet Nümûden be-Dergâh-i Hudâvend-i Cihân

Hazret-i Şehriyâr mevlânâ-yi mezkûrun ibtidâdan intihâya değin kelâmına hüsn-i telakkî gösterüp, gûş-i hûş-ile ısğâ eyledi. Gördi ki makâl-i nedâmet-meâlinün hılâlinde vâkı' olan zurûf-i hurûf metâımi hüsn-i ma'ziretle mâlî, kelâm-i

sahîh-encâmı zımnindeği her kelime sahîh-misâl hurûf-i illetten hâlî, Hudâvendgâr cell-i himmetini gendünün riâyet-i hâtırına sarf itmeğ-ile sevk-ı kelâm vefk-ı rızâsına mebnî, ıhtilâf-i avâmilden müstağnî. Zikr olan kelimâtun istimâından teşeffi-i hâtır gelicek eyle cevâb **(77b)** buyurdı kim: "Benüm aksâ-yi mürâdum Hudâvendgâr Hazretleri'nün dest-bûsı-yıdı, tâ ki ol ümîzün husûli tevessüli-yile mübârek cemâlin görmek müyesser ola-yıdı. Lâ-cerem çün avâyık-ı asr ve mevâni'-i dehr sebebi-yile nasîb olmadı, elden ne gelür, emr gendülerinündür. Çünki maksûd el virmedi, min ba'd gendülerden istid'â ittüğüm oldur ki, Rûm-ilinde bize münâsib bir vilâyetün iyâleti himmet olına ki, cemî'-i zemânda cem'iyyet-i hâtır-ıla merâsim-i duâya meşğûl olup, vezâif-i hızmete ikâmet gösterevüz. Gendülerün sâir bendeleri eyyâm-i saltanette pür-huzûr olup ehemm-i mürâdâtı hâsıl ve nihâyet-i maksûdlarına vâsıl olmışlardur. Hâliyâ cümlesi der-i devlete yüz süregelüp, müterassıd-ı fermân-ıdı ve biz neden ki mühân olavuz ve dest-bûsları hevâsında **(78a)** olduğumuz bize mûcib-i hirmân ola."

Mevlânâ-yi sâlifü'z-zikr mâ-beyninde cârî olan kelimâtı bâzû-yi himmetine ta'vîz idinüp sûret-i insırâf gösterdi.

Bu cânibde Hazret-i Hudâvendgâr ki inkisâr-i hâtırına elem-i intizâr münzamm olup, bir hayr haber recâsı-yıla çeşm-i ümîdi her cânibe nigerân iken, Mevlânâ Nûreddîn geldüği ızz-i huzûrlarına arz oldı. Pâdişâh'tan icâzet oldı ki emâneti yirine getüre. Seâdet-i tâli' reh-nümûn olup, meclis-i hümâyûna vüsûl buldı. Hazret-i Hudâvendgâr'un gûş-i intizârın sadef-vâr küşâde görüp, katarât-i bârân-i beyân bir vech ile mütekâtır oldı ki,

reşehât-i zülâl-i makâlinden Hudâvendgâr'un sebze-i ümmîdi tarâvet-pezîr oldı. Bir mertebede inşirâh-ı hâtır geldi ki, bî-ıhtiyâr duâya el götürüp, mübârek elleri gül-i sîrâb gibi şüküfte (**78b**) vü handân oldı. Çün hulûs-ı taviyyet ve safâ-yi niyyet-ile vâkı' olmış-ıdı, ol demde enfâs-i müteberreke-i tayyibesin ervâh-ı mukaddese-i melâik istişmâm eyleyüp "Âmîn" dimeğ-ile icâbet-karîn oldı.

Edâ'-i merâsim-i risâlet temâm olup, Mevlânâ-yi müşârün ileyh dönüp gittükten sonra, vüzerâ'-i vizr-intimâ Hazreti Hudâvendgâr'dan meyl-i hâtır fehm idicek, hâh nâ-hâh ol bir nice güm-râh "*yekûlûne bi-efvâhihim mâ leyse fî-kulûbihim*" tarîkına sâlik olup, Şehriyâr'un mürâdına bi-hasebi'z-zâhir müsâade sûretin gösterdiler. Rûm-ilinde riâyet olınması husûsın tevcîh ittükten sonra, ol müfsidler girü mekr ü uzre âğâz idüp, eyittiler ki: "Şehzâde Hazretleri'ne Dârü'l-hılâfete karîb yirlerde sancak tevcîh olınmak câyiz değüldür; zîrâ âmme-i halâyıkun ol canibe (**79a**) mezîd-i ıhtisâsı vardur. Nâ-gâh bir azîm fitneye müeddî ola. Münâsib oldur ki memleket etrâfında hıfz u hırâseti vâcib olan yirlerde bir sancak teklîf olına; tâ ki dârü's-saltanetten dûr olmağ-ıla cem'iyyeti noksân-pezîr olup, halkun tevveccühi eksile ve sâye-i siyâsetinde memleketün bir tarefi emn üzre olup, temâm mahfûz ola."

Hazret-i Hudâvendgâr'un bârân-i âlâm-i mütevâfir mecâri-i hâtır-i fâtirine bî-nihâye mütekâtır olmağ-ıla kuvâ vü erkân süst-bünyân olmış-ıdı; kat'â gendü tedbîrinde vü fikrinde istiklâle mecâli yoğ-ıdı. Vüzerânun râyını kabûl idüp, "Bosna ve Semendire ve Mora sancaklarınun birisi tahyîr olınsun." diyü mukarrer ittiler.

Haber-i İrsâl Şüden-i Mevlânâ-yi Mezbûr-i Dürer-bâr Siyüm ez-Cânib-i Hudâvendgâr be-Şehzâde-i Âlî-Mıkdâr berây-i Kabûl Kerden-i Livâ-yi Seâdet-Şiâr

(79b) Mevlânâ Nûreddîn –ki kemâl-i istikâmeti ve mezîd-i fazîleti beyne'l-ümem "*ke-nâr 'alâ alem*" zâhir ü hüveydâ idi- tekrâr cânib-i Hudâvendgâr'dan da'vet olındı. Hüsn-i iltifât-i pâdişâhî birle emsâl ü akrânından mümtâz olup, alem-vâr ser-firâz oldı. Mevlânâ-yi mezbûra buyurdı ki: "Oğluma benden varup selâm idesin. Andan iltimâsım budur ki, sözümi kabûl idüp, zikr olan sancaklardan birin ıhtiyâr eyleye."

Mevlânâ-yi sâlifü'z-zikr "*Sem'an ve tâaten*" diyüp revân oldı. Çün subh-ı seâdetti, kemâl-i sadâkate makrûn-ıdı. Fürûğ-ı devleti gün gibi ayân olup, müşâhede-i şâhid-i maksûdına kevn ü mekân hâyil olmadı. Fi'l-hâl ol meclis-i yümn-i pür-ıkbâle tâlii reh-ber oldı. Hazret-i Şehriyâr'un huzûrında evvelâ edâ'-i mevâhib-i şükr-i şeker-bâr ile **(80a)** feth-i kelâma şürû' etti, ba'dehû tevcîh olınan sancaklardan birin ıhtiyâr itmelerinde Hudâvendgâr'un kemâl-i tevakkuın beyân eyledi. Lâ-cerem, Hazret-i Şehriyâr emr-i şerîfe imtisâl idüp, Semendire sancağın ıhtiyâr eyledi.

Mevlânâ Nûreddîn ki ıslâh-ı cânibeyni nasb-ı ayn idinmiş-idi, emr-i ma'hûdun uhdesinden gelmeğ-ile çehre-i ıkbâli gülgûn olup, devlet ü ızzeti günden güne rûz-efzûn oldı. Hazret-i Şehriyâr-i kâmgâr ummân-i bî-kerân-i mekrümet ü ihsânından ana ol kadar in'âmlar itti ki, anun uşri beyânında akl-i âşir kâsırdı. İhsân olınan mevâhibün şükrin edâ itmeğ-i-çün el öpüp, duâ'-i devâm-i devletin hırz-i cân ve zikr-i nâm-i şerîfin vird-i zebân idinüp yola yöneldi.

Bu cânibde Hudâvendgâr Hazretleri'nün askeri gerçi sûretâ bir yirde mücemma' idi; **(80b)** ammâ ma'nîde müteferriku'l-ahvâl ve münkesirü'l-bâl idi; her biri bir pâdişâh-i hüner-pervere râğıbdı.

Niçe dil-âver, ehl-i hüner, güzîde erler vardı ki, Hazret-i Hudâvendgâr ğazâdan mütekâıd olup bâb-i cihâd mesdûd olmağ-ıla bî-hünerler ıdâdında zikr olan sâhib-i vücûdlar ma'dûm u mefkûd olup gitmişler-idi. Tîğ-ı hûn-âşâmları –ki eben an ced küffar-i bed-kirdârun kanın içegelmiş-idi– niyâm-i ferâğatte mensî olup kalduklarına her birinün kanı kurumış-ıdı. Nîze-i cân-güdâzları –ki ma'reke-i kârzârda adû-pervâz olmağ-ıla ser-firâz-ıdı– künc-i nisyânda dâm-i ankebûta mübtelâ olup kalmış-ıdı. Tîrün bu ğussadan per ü bâli dökülüp, kemân saht olmış-ıdı. Siperün jeng-i ğamdan gönli âyînesinde safâ kalmamış-ıdı. Âlât-i harb ü kıtâl ve esbâb-i ceng ü cidâl mühmel ü **(81a)** muattal kalmış-ıdı. Her zâğ u zeğan şehbâz-i bülend-pervâzlarun üsküfin giderüp, el üstinde tutarlar-ıdı; ednâ şâhin ve sunkur ve balaban okurlar-ıdı. Kanda bir leke var-ısa, eğninde libâs-i zerrîn, miyânında kemer-i sîmîn idi. Ne yirde merd-i güzîn olsa, melâlet-i fakr-ıla hazîn-idi; bu nev' mihnet ü âlâm-i gerdûn-ile her birinün ciğeri pür-hûn olup, hâtırları mahzûn-ıdı. Niçe zemân-ıdı ki Hazret-i bî-niyâz ü bende-nevâza arz-ı hâcet idüp, bir pâdişâh-i güzîn ve sâhib-i ızz ü temkîne ihtiyâc göstermişler-idi ki, anun eyyâm-i adâletinde kemâl-i mehâbetinden zikr olan fırka-i liâm güsiste-zimâm olup, her biri bir vâdîde behâyim-sıfat hâyim ola-yıdı. İttükleri duânun icâbet ü kabûle karîn olmasın fehm idüp, teselli-yi hâtır ve teşeffi-yi zamâir tahsîl eyledükleri esnâda Hazret-i Şehriyâr-i **(81b)** kâmgâra zikr olan sancaklardan biri tevcîh olınduğın işidicek, bildiler ki, makâm-i vezârette olan bed-kirdârlar girü tarîk-ı

mekr ü hîleye sülûk idüp, ellerinde olan ser-mâye-i nakd-i hayâtı –[ki] vesîle-i fevz-i derecâttur– gendülere ziyân itmek tedârükin itmişlerdür. Lâ-cerem, bu cihetten be-ğâyet perîşân olmışlardı, ammâ şol eskât u erzâl –ki cemî'-i fezâilden ârî ve pelâs-i rezâletle mütevâtirîlerdür– cüll-i himmetleri ol-ıdı ki, dâyimâ memleket muhtell olmadan hâlî olmaya; tâ ki gendüler hılâl-i ıhtilâlde müreffehü'l-ahvâl olmağ-ıla fâriğu'l-bâl olalar. Denâet-i nefs-i hasîsleri muktezâsınca Hazret-i Şehriyâr'un ulüvv-i himmetinde anı fehm itmişler-idi ki, zemân-i saltanette cemî'-i erâzil ü ednâ i'tibârdan sâkıt olacaktur; ol ecilden ol tâife-i muhâl-endîş (**82a**) şöyle tasavvur eylediler ki, […]

[…] o diyâr etrâkinün vücûd-i nâ-pâki televvüs-i denâet-i tab'-ıla mülevves olup, her biri sûret-i âdemde bir niçe hayvân-i lâ-yüfhem olmağ-ıla idrâke kâdir olmayup […..]

Sahâyif-i rûzgârda sebt olınan sûret-i erkâm-i ıbret-encâmun ma'nâsını ma'lûm idinen erbâb-i basîrete mahfî değüldür ki, seâdet-i saltanet ki insâna Cenâb-i Hak'tan bir ulu vedîattür, anun hıfz u hırâseti mahzâ muhâfaza-i ahvâl-i raıyyetdür ve riâyet-i hukûk-ı erbâb-i istihkâktur; yohsa eşrâr-i nâsun zuhûr[ı] ile edânînün hâlleri küşâde olmak hayâl-i bâtıldur.

Va'llâhü a'lemü bi's-savâb.

TARİH-İ SULTAN BAYEZİD

MATRAKÇI NASUH

TIPKI BASIM

TOPKAPI SARAYI REVAN YAZMASI NO 1272

تصوّر ایلدیلر که اوُ دیار اقراکینك وجود ناپاکی تلوّث دنائة
طبعله ملوّث اولوب هر بری صورت آدمده برنیچه حیوان لایفهم
اولمغیله ادراکه قادر اولمیوب صحایف روزگارده ثبت اولنان
صورت ارقام عبرت انجامك معناسنی معلوم ایدنمك ارباب بصیرته
مخفی دکلدر که سعادت سلطنت کانسانه جنات حقدن براولسون
و دیعتدر آنك حفظ و حراستی محضا محافظهٔ احوال رعیت در
و رعایت حقوق ارباب استحقاقدر بویخسه
اشرار ناسك ظهور ایله ادانینك
حالّری کشاده اولمق
خیال باطلدر والله
اعلم بالصّواب
تمّ

کامکاره ذکر اولان نسخا قلردن بری توجیه اولندوغین
اشدیجك بلدیلوکه مقام وزارتده اولان بدکردارلر
یکرو طریق مکروحیله یه سلوك ایدوب اللرنده اولان
سرمایهٔ نقد حیاتی وسیلهٔ فوز درجاتدر کندولره
زیان اتمك تدارکی اتمشلردر لاجرم بوجهتدن
بغایت پریشان اولمشلردی امّا شول اسقاط وارذال که
جمیع فضایلدن عاری ویلاس رذالتله متواتر یلردر
جُل همتلری اولدی که دایما مملکت مختل اولمدن خالی
اولمیه تا که کندولر خلال اختلالدن مرفّه الاحوال
اولمغله فارغ البال اولالر دناءت نفس حسیسلری
مقتضاسنجه حضرت شهریارك علوّهمتلرندن آنی فهم
اتمشلردی که زمان سلطنتده جمیع اراذل وادنی اعتبار دن
ساقط اولاجقدر اول اجلدن اول طایفهٔ محال اندیش

نهایه تصویر

معطل قالمشدی هرزاغ و زغن شهباز بلند پرواز لرك
اسکوفن کیدوروب الا وستنده طوتر لردی ادنی شاهین
وسُنقور و بلبان اوقورلردی قنده برلکه واریسه اکنده
لباس زرین میانند کرسمین ایدی نه یرده مرد کزین
اُولسه ملالت فقریله حزینیدی بونوع محنت والام
کردونله هربری نك جکری پُرخون اولوب خاطرلری
محزونیدی بنجه زماندی که حضرت بی نیاز وبنده نواز
عرض حاجت ادوب برپادشاه کزین وصاحب عزّو
تمکینه احتیاج کوسترمشلردی که آنك ایام عدالتنده
کمال مهابتندن ذکر اولان فرقه لیام کسسته زمام اولوب
هربری بروادیده بهایم صفت هایم اولایدی اتدکلری
دعانك اجابت وقبوله قرین اولماسن فهم ایدوب تسلّی
خاطر وتشفّی ضمایر تحصیل ایلدکلری اثناده حضرت شهریار

امّا معینده متفرّق الاحوال و منکسر البال ایدی هر بری
بر پادشاه هنر پروره راغب ایدی بنچه دلاویز اهل هنر کزیده
ارلر وارديكه حضرت خداوندکار غزادن متقاعد اولوب
باب جهاد مسدود اولغله بی هنر لر عداد ندن ذکر اولنان
صاحب وجود لر معدوم و مفقود اولوب کمتشدی
تیغ خون آشامل ری که آباً عن جدّ کفّار بدکردارك قانن
ایچه کلمشدی نیام فراغتنده منسی اولوب قالدقلرینه
هر برینك قانی قورومشدی نیزه ء جان کذار لری که
معرکه ء کارزارده عدو پرداز اولغله سرفرازدی کنج
نسیانده دام عنکبوته مبتلا اولوب قالمشدی تیرك
بوغصه دن پر و بالی دوکلوب کمان سخت اولمشدی
سپرك زنك غمدن کوکلی آیینه سنده صفا قالمامشدی
آلات حرب و قتال و اسباب جنك و جدال مهمل و

فتح کلامه شروع اتدی بعده توجیه اولنان سنجقلرک
برین اختیار امه لرنده خداوندکارك کمال توقعن بیان
ایلدی لاجرم حضرت شهریار امر شریفه امتثال ایدوب
سمندره سنجاغن اختیار ایلدی مولانا نورالدین که
اصلاح جانبینی نصب عین ادنمشدی امر معهودك
عهده سندن کلمکله چهره اقبالی کلکون اولوب
دولت وعزتی کوندن کونه روزافزون اولدی حضرت
شهریارکامکار عمان بی کران مکرمت واحساننده اکا
اولقدر انعامله اقدی که آنك عشرهٔ بیانندن عقل عاشر
قاصردی احسان اولنان مواهبك شکرن ادا ایتمکجون
ال اوپوب دعاء دوام دولتن حرز جان وذکر نامه
شریفن ورد زبان ادینوب یوله یونلدی بوجانبدن
خداوندکار حضرتلرینك عسکری کرچه صورتا بریده مجمع ایدی

مولانا نور الدین که کمال استقامتی و مزید فضیلتی
بین الانام کنار علی علم ظاهر و هویدا ایدی تکرار
جانب خداوندکاردن دعوت اولندی حسن
التفات پادشاهی بر له امثال و اقرانندن ممتاز اولوب
علم و ارسرفراز اولدی مولانای مزبوره بیوردی که
اوغلومه بندن واروب سلام ایده سن اندن التماس
بوردرکه سوزومی قبول ایدوب ذکر اولان سنجقلردن
برین اختیار ایلیه مولانای سالف الذکر سمعاً و طاعةً
دیوب روان اولدی چون صبح سعادتدی کمال صداقته
مقرونیدی فروغ دولتی کون کبی عیان اولوب مشاهدهٔ
شاهد مقصود نه کون و مکان حایل اولمادی فی
الحال اول مجلس یمن پر اقباله طالعی رهبر اولدی حضرت
شهریارك حضورندن اولا آداء مواهب شکر شکر باریله

فتح کلایه

مزید اختصاصی وارد رناکاه برعظیم فتنه یه مؤدی
اوله مناسب اولدرکه مملکت اطرافنده حفظ وحراستی
واجب اولان یرلرده برسنجاق تکلیف اولنه تاکه دار
السلطنتدن دور اولمغله جمعیتی نقصان پذیر اولوب
خلقك توجهی اکسیله وسایهء سیاستنده مملکتك
برطرفی امن اوزره اولوب تمام محفوظ اولا حضرت خداوندکار
باران الام متواتر مجاری خاطر فاترینی نهایه منقاطر اولمغله
قوی وارکان سست بنیان اولمندی قطعا کندو وتد بیرندی
وفکرنده استقلاله مجالی یوغدی وزرا انك
رایینی قبول ایدوب بوسنه وسمندره وموره
سنجاقلرینك برسی تخییر اولنسون دیو مقرر اتدیلر
خبر ارسال شدن مولانای مزبور دربار سیوم
ازجانب خداوندکار بهشهزادهء عالی
عالی مقدار برای تبول کردن لواء سعادت شعار

وخندان اولدی چون خلوص طویت وصفای نیتله
واقع اولمشدی اول دمده انفاس متبرکهٔ طیبهٔ سن
ارواح مقدسهٔ ملائك استشمام ایلیوب آمین دیکله
اجابت قرین اولدی آداء مراسم رسالت تمام اولوب
مولانای مشارٌالیه دونوب کندکدن صکره وزراً
وزرانتما حضرت خداوندکاردن میل خاطر فهم ایدیجك
خواه ناخواه اول برینجه کراه یقولون بافواههم
مالیس فی قلوبهم طریقنه سالك اولوب شهریارك
مراد نه بحسب الظاهر مساعده صورتن کوسترولر
روم ایلنده رعایت اولنماسی خصوصن توجیه اتدکدن صکره
اول مفسدلرکر ومکر وعذره آغاز ایدوب ایتدیلرکه
شهزادهٔ حضرتلرینه دارالخلافته قریب یولرده سبقاً
توجیه اولنمق جایز دکلدر زیرا عامهٔ خلایقك اول جانبه

اولدوغمز بیزه موجب خرمان اولا مولانای سالف
الذکر مایبنند جاری اولان کلماتی بازوی همتنه تعویذ
ایدینوب صورت انصراف کوستردی بوجانبدن حضرت
خداوندکارکه انکسار خاطرنه المز انتظار منضم اولوب
برخیر خبر رجا سیله چشم امیدی هرجانبه نگران ایکن مولانا
نورالدین کلدوکی عرض حضور لرینه عرض اولدی پادشاهدن
اجازت اولدیکه امانتی یرینه کتوره سعادت طالع
رهنمون اولوب مجلس همایونه وصول بولدی حضرت
خداوندکارك کوش انتظارن صدف وار کشاده کوردوب
قطرات باران بیان بر وجهله منقاطر اولدی که رشحات
زلال مقالندن خداوندکارك سبزهٔ امیدی طراوت
پذیر اولدی برمرتبه ده انشراح خاطر کلدی که بی اختیار
دعایه الکوتوروب مبارك الترى کل وسیرات کبی شکفته

بیوردی کم بنم اقصای مرادم خداوندکار حضرتلرینك
دست بوسیدی تا که اول امیدك حصولی توسلیله مبارك
جمالن کورمك میسر اولایدی لاجرم چون عوایق عصر
وموانع دهر سببیله نصیب اولمادی الدن نه کلور
امر کندولرکدر چون که مقصود الورمدی مِن
بعد کندولردن استدعا اتدوکم اولدرکه روم ایلنده
بر مناسب برولایتك یالنی همت اولنه که جمیع
زمانده جمعیت خاطریله مراسم دعایه مشغول اولوب
وظایف خدمته اقامت کوسترم وز کندولرك سایر
بنده لری ایام سلطنتك برحضورا ولوب اهتم مراداتی
حاصل ونهایت مقصود لرینه واصل اولمشلردر حالیا
جمله سی درد ولنه یوزسوره کلوب منتظر صدفرماندر
دیزندن که مهمان اولاوز ودست بوسلرهوالینك

اولدوغن

کلدی چون غایت مأمولی حصوله موصل اولدیغی اولا جانب
خداوندکاردن تحیت وسلام برله فتح کلام ایلیوب ثانیا
مَاهُوَ المقصودَه شُروعْ اِتْدی
خبر جواب دادن شهزادهٔ کامران به مولانا یم
مزبور وعودت نمودن بدرگاه خداوند جهان
حضرت شهریار مولانای مذکورك ابتدادن انتهایه دکن
کلامنه حسن تلقی کوستروب کوش هوشله اصغا ایلدی
کوردیکه مقال ندامت مآلنك خلالنده واقع اولان
ظروف حروف مطاعم حسن معذرتله مالی کلام صحیح انجامی
ضمننده کی هر کلمه صحیح مثال حروف علتدن خالی خداوندکار
جل هیبتی کندوندن رعایت خاطرنه صرف اتمکله سوق
کلام وفق رضا سنه مبنی اختلاف عوامدن مستغنی
ذکر اولان کلماتك استماعندن تشفیء خاطر کلیجك ایله جواب

خداوندکاردن امراولدی کہ مجلس همایونہ حاضر اولا
شرف مجالست قرین حالی واقع اولوب التفات بی غایته
مظهر واقع اولدقده مولانای مشارٌالیهَ اشارت اولدی که
دفع خصومیتجون صورت حالده واقع اولان حجتت
براءتی مضی ما مضی مفهومیله امضا یلوب وثیقهٔ
صلح وصلاحی فاصفح الصفح الجمیل امری مفهومنجه تسجیل
ایلیه واروب حضرت شهریارنا مدارك حدیقهٔ
آمالنده مقصود کلنی استشمام ایدوب ماهو الواقع
هرنه ایسه کروکلوب عرض حضوره عرض ایلیه امر عالی
موجبنجه دامن جدّ واهتمامی میانه چکوب توکلت
علی الله سپهسالارن اولیولده کندویه بدرقهٔ راه ادیلوب
روان اولدی توفیق حق رفیق اولمغله تقبیل انامل مکرمت
محایل که واسطهٔ مقاصد کلی در قرعهٔ امیدنده راست

مقرر در فی الواقع انلردن دخی رجا اولنان اول ایدی کہ
هر خصوصده اتباعی خداوندکاره مراجعت ایدوب
شرایط بنوتی وآداب حقوق ابوتی رعایت ایده لردی
بحمدلله که کندولردن متوقع اولان اتم وجه اوزره واقع
اولدی چونکه آستانه ء سعادته التجا صورتی کوسترلدکده
جمیع مرادات کلی معناحاصل درسابقا مولانا نورالدین
حضرت شهریارك خداوندکاره کمال انقیادلرن اعلام
اتمکله که ظلام اوهام مضمحل اولمش ایدی
خبر بازفرستادن حضرت والدصاحب تاج وتخت ونگین
بجانب شهزادهٔ سعادت تمکین اعلم العلمأ المتبحرین مولانا نورالدین
یکرو حضرت شهریارجانبندن واقع اولان صورت لوازم اخلاص
اول معنای تأکیدایدیجك مولانای مزبورك کمال استقامتنه
متعلق اولان حسن ظن مضاعف اولدی فی الحال جانب

اولا سایر زواره مراسم استقبال و بزمحلصلرینه تعظیم و
اجلال یرینه ممکن اولدقجه ازلال قصد ایلمك خداوندکار
حضرتلرینك کمال دیانتلرینه مناسب اولمیه مرجودرکه
دست ردیله بیزم مدافعه مزه تصدی ایلیوب ولافسوق
ولاجدال فی الحج آیتندن منفهم اولان صورت نفیله
مبارك خاطرلرینه اولان نقوش پراکندهٔ ازاله ایده لر
حضرت خداوندکارکه کل بکی سر تا پا کوش اولوب ذکر
اولان کلماتی اصغا اتمشدی غایت شرمندن مبارك چهره سنك
خجالت دریلری ظاهر اولوب واران رسول میمون الوصوله
عواطف خسروانیدن رسم معتاد اوزره انعاملر اندکدن صکره
ایله جواب ورد یلرکه حضرت شهریارك رعایت خاطر
مبارکلری ایچون مهمات تدندر حالیا آنك تدارکنده یوز
ان شاء الله الاعز وفق خاطر شریفلرینجه برمراد اولنق

وکعبه‌ء حاجات خلق عالم در حالیا آنک زیارتیچون
احرام احترامن کیوب یوزسوره کله وز سبب ندرکه حرم
حریمندن محروم اولاوز علی الخصوص مباشرت حرب وقتال
وسعی جنگ وجدال حاشاکه مناسب حال اولا انا لم نجئ
لقتال احد ولکنا جئنا معتمرین حدیثنک مفهومی بیزم
عزیمتمز حقنده محقق وصورت حالمزاکا ماصدق واقع
اولمغله امیدمزاول ایدیکه طواف کعبئه آمالمزقرین
حال فرخنده مآلمزاولایدی بونجه قطع براری وبحار
وطی بوادی وقفار ایلمکله کله دن مقصود اولاستانهٔ
کعبه‌ء مقاصده یوزسورب عرض حاجت المک ایدی
بودکلواهانته ندن مستحق اولاوز خصوصاکه یومومسده که
اقصای بلاد رومدن بونجه طوایف مختلفه نک کله سیله
یأتون من کل فج عمیق آیتنک معناسی صورت بذیراولمش

حقوقاب امر مستحب اولدوغی جلدن امر اطاعت کوسترب
آنلرك اتدوکی نامُوجبه اشاره مقید اولمادی
خبر قاصد فرستادن شهرزاده ء دولت مرام
برای صلح وصلاح بجانب خداوندکار خورشید غلام
چون صلاح مابین واصلاح جانبین امر محتم بلکه مهم
فرض عین اولمشدی ابداء رابطه وانکر واسطه کندو
جانبندن واقع اولمغی اولی کورب والدجنت موارد نك
رعایتی خاطر یحون رسالت طریقیله آدم کوندردی
ذکر اولان قاصد نهایت مقصودنه واصل اولوب شرف
مجلس همایون میسر اولیجاق خداوندکار جانبندن اشارت
اولدیکه حضرت شهریارك کلام صلاح انجامنی سلك
بیانه کتوره لاجرم سوزه شروع ادوب ایتدی که سدهٔ
سماسیما وعتبهٔ سنیهٔ علیاکه مطاف طوایف امم

صبح کاذب صحیفهٔ روزکارده شر الناس فی القیمة ذوا
الوجهین صورتی مشاهده سندن احتراز ایلیوب پنهان
اولمشدی نسیم بهشت عنبر سرشت جانب دارالسلامدن
اهل اسلامه ان اولی الناس ابداءکم بالسلام پیامن
تبلیغ ادوب سواکن ملاءِ اعلادن اماکن کرهٔ غبراده
اولانلرك خواطر الهام مآثرنه من تواضع لله رفعه الله
معناسی مُلهم اولمشدی که اول شهریار ملك سیرت
وملك سیرلرك خاطر خطیر دانش پذیرینه انما المؤمنون
اخوة فاصلحوا بین اخویکم آیتنی صمنده کی امر واجب
الاتباعك صورت انقیادی خطور ایدوب ذکر اولان
امر اطاعتی وسیلهٔ فوز درجات بلندی اکرچه دعا یادن
دفع مظالم ورفع محایف اجلیدن ملك بحسب الشرع امر
مرخصدی امّا واخفض لهما جناح الذل آیتی عزتنه

پوشیده مرفوع اوجانبه هرنیجه کدقت نظریله نکاه
ایلدی رقت کلوب ابردیدهٔ اشکباری سحاب مظلمه کبی
اولآفتاب سلطنته حاجب اولدی اول کیجه ایکی
عسکرکه هروجهله متماثلدی منزلهٔ تقابلده تنزیل
اولنوب بری برینه مقابل اولدیلر جمله پرجیشدی آراده
بیکانه یوغدی قوسی خویشدی مابینده تقدم وتأخر
نسبتی بیان اولنمق مخالفدی زیرا تعلقده معیت
امرمقرردی ابوت بنوت کبی متضایقدی صباحه دکن

هرطرفدن اکی عسکر اللیلة جبلی لست تدری ما تدر
مفهومی موجبنجه بطون امهات کوندن ظهوره کلیجك
متولدات حوادثه منتظر اولدیلر هنکام سپیده دم که
صبح صادق دعوای صداقتنه موافق هذا یوم ینفع
الصادقین صدقهم حجتنی ابراز اتمکله شادمان اولوب

صبح کاذب

فهم اتدوکی تقدیر جه اللهك عون وعنایتنه صفنوب

البادی اظلم حجتی تشکیله محاربه دن یوز چویرمه که

تصمیم عزم ایلشدی امّا اسکندر دارا حشم که اتدوکی

فعلك ندامتدن ظلمت حسیرته دوشمش ایدی

خبر عزیمت نمودن پادشاه صاحبقران بقصد

جنك کردن با شهزاده ء کامران

تا کاه برسبز پوشیده لوعربه ایله خضر خجسته پی کمی عیان

اولدی حضرت شهریارك که کلشن اقبالی وحدیقهٔ

آمالیدی کوریجك ابر دیده ء کهربارندن مبارك

قدمنه برفرسخ یردن جواهر نثار اندی حضرت خداوندکار

امر ایلدی که عربه نك پوشیده سن کتوره لر تا که حضرت

شهریارك چون مبارك جمالندن دورا ولدی باری بارد

بنکاهن وخیمه وخرکاهن ایراقدن تماشا ایلیه

مغبترا اولمشدی که صورته کلمکه یوزی یوغدی الرنده کی
نیزه لرك باشلری فلکده ایدی صاحبلرینه سر بزمین
اتمزلردی یانلرنده غی کورز شویله سرکردان اولمشدی که
باشن قالدورب اصلا نگاه اتمزدی کندك دل مستمندنده کی
عقدهٔ انکا یلکسه حل اتمزدی خلقك جمله سنه برمزیه ده
خوف وهراسان واقع اولمشدی که قدم وجرأت واقدامدن
دامن فراغته چکوب طورمشلردی برآدم ایلروواره
آدم یوغدی حضرت خداوندکارکا بنجه اولاد
عسکرك الرنده عنان عزیمتن سست کوریجك امر ایلدی که
اول یرده که جقورجا یردیمکله مشهور در نزول ایلیه لر
بوجانبده حضرت شهریارکوه وقار عزم وتمکینله برمرتفع
یردن طورب آتاسنك عسکرن تماشا ایلردی شویله که
عسکرك حرکت وجنبشندن جنکه اقدامدری صورتن

بخت وعزتی سبك وبی تمكین مشاهده ایلدیلر بوحالی
كوردیكجه مجموع عسكرنی بی مجال اولوب مضطرب الاحوال
اولدیلر شهریارك بی باك لكندن ایله خطرناك اولدیلركه
جمله سی یمینندن یسارنی فرق ایده مز اولدیلر یانداغی
قیلیچلری نه جابنده ایدوكندن غافل اولوب جهتی تعیین
ایتمكه قدرتلری قالمامشدی هر برینك میانندكی
شمشیركوشه كیر اولوب كندولری لحاف غلافه چكوب
منام فراغتده صفای خاطرایله خوابه واروب ایله
استراحت ایتمشلردی كه بیدار اولمغه قطعا مجالاتری
یوغ ایدی جمله سنك كمانی بوحالته دنك وحیران
اولوب بو یمن اكوب عملدن قالمشدی تیركنج خولده
اسیر اولوب اغزن آچوب متحیر اولمشدی سپرك كوبكی
بوزیسی طوتوب آینه ء خاطری كرد انفعالیله بروجهله

چکوب اوزرنه متوجه اولدی امتا اول قطب دایرهٔ
سلطنت کندو مرکزنده ثابت قدم اولوب اصلا یرندن
متزلزل ومتبدل اولمادی فاصبر کما صبر اولوا العزم من
الرسل امرنه بانقیاد ایدوب مقامنده مستقر اولدی
حضرت خداوندکارك تندباد خشم وغضبی اول دوحهٔ
باغ تمکینی وادنی تحریك ایلمك محال اولدی چون نظر
اتدیلرکه دیلرکه جمیع خیام فلك قیامی یرلویرنده رسم معتاد
اوزره ثابت الاوتاد اولوب محکم طودر تمام معلوم
ادینوب بلدیلرکه بنیان دولتی ممهد ومنیع وقصر عزتی
مشید ورفیع در هرکسنی نك قوة متفکره سی تراز وار
اولابجه قوتی بارزه یه کتورب اکسی نك نقد دولتی میزان
عقله چکوب عیار اتدیلر حضرت شهریارکوه وقارك
قدر وشوکتنی بغایت کران وسنکین وخداوندکارك

کلوب متحیر اولدی وادی حیرتده توسن نفس تیز کامی
برزمان جولان اندکدن صکره عنان عزیمتی طریق عناده
متوجه قیلوب کندو عسکرینه امر ایلدیکه علی الصباح
کوچوب آلات حربیله مکمل و مرتب جمله رکاب همایونه
جمع اولالر سپیده دم که شاه انجم نورانی علم و ستاره
حشم خنک فلک چارمه سوار اولوب سپهر زرین اله
آلوب عزم بنود ایلمشدی شمشیر پرتنویری شمسه سنک
برتوی میدان آسمانه نورفشان اولوب عرصهٔ فلک
نمایان اولمشدی آیینهٔ کیتی نمای روزکار ده عیان
اولان صورتی زمین و زمان نکران ایدی که اول
پادشاه خورشید غلام واول خسرو بهرام انتقام
برتخت روان کردون مسیره سوار اولوب عجله ایله
اول شهریار کزین وصاحب عزو تمکینک قصدنه عسکر

ایلرو ایلتوب نصب ایلیه اول خدمت اگرچه توپچی
باشلرینه مفوض ایدی اما چون کندو زعم فاسدلرنجه
محل خطر ملاحظه اتمشلردی حذر ایلدیلر پاشای
مزبور امر عالی موجبنجه توغ آلوب کیدرکن موضع
معهوده قریب کلدکده مقابله دن حضرت شهریارك
توغ سعادت فروغی ظاهر اولدی آنك مشاهده سندن
پاشایه دهشت وحیرت کلوب اقدام اقدام جرأتی
کندویه چکدی . برقدم ایلرو وارمغه احتیاط ایدوب
اسقاط ما ورایی احسن وسلوك مسلك رجع القهقرا
امر مستحسن عد ایلیوب کرو دوندی کلوب حضرت شهریارك
مقدم همایونندن خبر ویرمکله اولخسرو صاحب
قرانك شیرانه هیبت وشجاعتندن توقف چکمیوب
دلیرانه سرعت وعزیمتندن حضرت خداوندکاره دهشت

کلوب

جمیع وزرا و ارکان دیوان عدالت عنوانه جمع اولدیلر
رسم معهود اوزره چون دولت شرف مجلس میسر اولدی
جمیع سی اول اهل فساد ك اتفاق ایدوب دیدلر که آدایه
کلوب بو وجهله قرار امتك بحسب الظاهر قرار اختیار
ایتمکدر بحمد الله پادشاه دولتنده اون بش بیك مقدار
کزیده عسکر رکاب همایونلرنده حاضردر کرکدر که
شهزاده یه شوکت وسلطنت قاهره عرض ایدوب محاربه
ومقاتله صورتن اظهار ایده وزاکر بو رعب وهراسانله
طریق امانه سالك اولورسه امر اساندر اکر شویله که
محاربه یه اقدام ایلیه اختیار الدن باقی در اول
باطل آرك سوزیله خداوندکار صورت حقدن عدول ایدوب
ذکر اولان رأیلر اتفاق ایلدیلر اولکون روم ایلی بکلربکیسی
حسن پاشایه امر اولدی که خداوندکارك توغنی برمنزل

یردن عنان کشیده اولوب میزان عقل عدالتی ایزانه
چکمکله اول اکی شهریاری عیار اندی کرچه سلطان
احمدی کندو یرنه ولی عهد ایلمك قدیم الزمان دن امر
معهود ایدی امّا حضرت شهریارك ناصیهٔ دولت و
اقبالنده وچهرهٔ صورت احوال فرخنده مآلنده
چون آثار انوار سلطنت واجلال طلعت آفتاب فلك
مدار کی هویدا و آشکار ایدی برجانبك ترجیحنده
کواکب
بغایت متحیّر اولوب متفکّر ایدی علی الصّباح سلطان
اولشدی
ستاره مواکب دیوانخانهٔ مشرقده سریر افقده مسند نشین
خیر مشاوره کردن حضرت خداوندکار در حق شهزادهٔ
کامکار با وزرا و امراء سعادت شعار و رفتن میرمیران زوم
ایلی حسن پاشا با توغ کردون وقار برای محاربهٔ
شهریار نامدار بجانب چقور چایر

کهر نثار اتدی وفور شفقت وزا فتنده رقت قلب
مستولی اولوب زمام امور سلطنتی اولشهریارك
قبضهٔ اراده تنه تسلیم اتمك موجباتی مبارك خاطرنده
متمکن اولدی امّا مقام وزارتده مقیم اولان بدخواهلر
خداوندکارك ضمیر مصلحت پذیرنده حضرت شهریارك
جانبنه بواعث تسلیم سلطنت فهم ایدیجك بغایت
بی حضور اولدیلر آخر کیروطریق مکر وعذره سالك
اولوب خداوندکارك سلطان احمده متعلق اولان
سلسلهٔ محبتتن تخریك اتمکه آغاز ایلدیلر آنك
حقنده جانب خداوندکاردن واقع اولان مواعد کریمهٔ
مجلس همایونده تذکر اتمکله بقله نمای خاطرن توجهی
سمتن تعیین اتمکده مضطرب الاحوال اتدیلر حضرت
خداوندکار اول مفسدلرك سوزیله اول عزم اتدوکی

سالف الذکره که شهریارجانبندن اجازت ویرلمشدی
عنان اختیارین ادرنه صوبنه متوجه قلوب علی التعجیل
کلوب یتشدی چون کوردوکی خبرک پایه سریر اعلایه
تاخیر اولیوب عرض اولنماسی واجبدی اول کون تکرار
دیوان اولوب خبر کتوردن آدمی خداوندکارک عز
حضورنه الندیلر اولاحضرت شهریارک کلمه سندن
سؤال اتدیلر کلوردیو تیقن اوزره جواب ویردی عدلو
سیاستندن استکشاف ایلدلر بحر عدالتندن محض
برقطره ایله رطب اللسان اولدقدن حضرت خداوندکار
دریای حیرته مستغرق اولوب قالدی کندویه کیفیت
اطاعت وانقیادندن استنطاق اولیجاق بروجهله
سلک بیانه کتوردی که اول خبرک ورودندن حاصل
اولان سرورک نظمنه خداوندکارک اشک دربادی

پادشاه‌نی انتباهك قصور فكر وسوء تدبیرن كه بونجه
اباطیلك محض قال وقیلیله حقدن مجوب اولوب نزهت
سرای واسع الفضاء عز وتمكینینی تنكنای وخیم الهوا
كروكینه تبدیل ایلدی مانع آفتاب كوزنورن دوكوب
التون قلمیله صحیفه ء فلكه مثالن یازیمدوغی نقش
دلكشك تماشاسندن صورت استغنا كوستردی
عنایة ازلی وسعادت لم یزلی خطوات ایام ولیالیله
تعظیم واجلاله یمون استقبال اتدوكی صاحب عزتدن
یوزچوردی دایره ء موسعه ء سلطنتده پركاروار
ثابت قدم ایكن هواجس نفسانی ووساوس شیطانی
مضایقه ویروب بونجه خیل وسپاهله تنك حوصله
ایدوب برچراكاهی جایكاه ادندی برچ قوون ذكراولنان
موضعده قرارایدوب ممتكن اولدقدن صكره قیونبندن

غیرہ ارادہ صورتہ کلورنسنہ کورنمزدی آخرناچار
اولوب جمال خورشید مثال حقیقتی دامن اراتلہ تستر
ایمکہ شروع ایدوب حضرت شہریارک خداوندکارہ حسن
انقیاد نہ کندولرجا نبندن عدم اعتقاد صورتی اظہار
ایتمک طریقینہ سالک اولدیلر چون غرض محضا حضرت
خداوندکارک زیارتیدی بودکلوکروفروشوکنلہ کلمک
نہ لازمدی دیو نقود افکار فاسدہ لرینہ مصرف بولیوب
دلیل مزخرفہ یا پشدیلر مقدمۂ صلح وصلاحی مجرد منع
ایتمکچون بوتخیل باطلہ ایلہ صورت حقدن اعراض ایدوب
محاربہ ومقاتلہ یہ تصمیم عزم ایلدیلر امتاچون روم ایلی
بکلری دوکلی کلوب جمع اولمامشدی قرشوارمغہ
اقدام ایتیوب حاضر بولنان قپوخلقیلہ وبرقاج سنجاق
بکیلہ محافظۂ عسکرہ ملایمدد دیوآدایہ چقدیلر کورلو

پادشاہ

احسن وجه اوزره میسر اولا محروسهٔ ادرنه یه اکی منزل
یردن ذکر اولان قپوقولنه اچه وخلعت امر اولوب
رخصت اجازت ویرلدی وکندودخی دولت واقبال
ایله محروسهٔ ادرنه جانبنه توجه کوستردی بوجانبده
حضرت خداوندکار حضرت شهریارك کندویله ملاقاتی
اهتمام مهمانلدن ایدیلوب طریق مواصلته سلوکنده مجدد
اولماسین چون ظاهر احوالندن فهم اتمشدی اوغلی حضرت
شهریارك حقنده اول ایلدوکی جمیع تقصیرات بر برخاطر
شریفنه خطور اتدکچه بغایت شرمنده اولوب یوزنه
محجلت الن پرده ادیوردی اولا جلدن ایدی که
کندو نوردیده سندن قطع نظر ایدوب اول آینه صنع
خدادن جدا دشمشدی تمهید مقدمات عذر ایچون
تحصیل مبادی صدد نده اولدقچه دست خجالتدن

الیه من حبل الورید سرشته بی دست اعتقاد نده محکم
ایدی حقک لطفی وقهری نظر اعتبارنده یکسان ایدی
وبالجمله حضرت شهریارکا مکار مکر آتبی حضرت خداوندکارنده
جا نبندن رسالت طریقیله واران آد ملردن برینه
کتمکه رخصت قومیوب اجازت ویرمشدی تاکه برج قو
منزل رکاب همایونجه بیله اولوب عساکر نصرت
مآثرك نظم وانتظامن وکندونك عدل وسیاستن
واتباعی حضرت خداوندکاره کمال اطاعتن بالجمله جمیع
صورا حوالن مشاهده ایدوب واروب حضرت خداوندکارك
عزحضورنه عرض ایده تاکه حضرت شهریارك توجه و
عزیمتنی بعض مفسد لرخلاف واقعه حمل ایدوب افساد
ایلمیه لر اولاکه حضرت خداوندکارك شرف دست
بوسی کرانی کندونك سبب عرض وتاموسی بلشدی

قدر و قضا یه سینه ء پرسکینه سن سپر ایدوب عنایة
الله کندویه ملجا و مقرار نمشدی بر وجهله حضور
قلب و جمعیت خاطر کسب اتمشدی که جناب حقدن هرنه کیم
متوجه اولسه آنك ایجابنه حسن قبولی استقبال ایلردی
وهرنه جانبه که دعوت صورت کوستریلیدی اول معنایه
اجابتی قرینوارب اقبال ایدردی حضرت رب عزتك
کمال لطفنه استناد ایدی وحقك عون وعنایتنه
اعتماد ایدی برمرتبه ده ایدی که کرد باد الام روزکار یله
جهان یوزی پرکرد اولسه مبارك خاطری مغبر اولمزدی
طوفان بلیتا تله موج حادثه اوج فلکه چقسه دامن
توکلی نم تبدیله تراولمزدی زیرا که پادشاه دلاکا هدی
وفی الحقیقه سالك عارف بالله ایدی دایرهٔ توحیدك
قدم بصمشدی حضور حقده خوش دم ایدی ونحن اقرب

حضرت شهریارك وجه مذکوراوزره جرأت واقدامنی
خصومته حمل ایدوب کثرت لشکریله ممکن اولدقجه
مدافعه قصد ایلیه لراتد کلری ذای فاسدی خداوندکاره
صورت حقده کوسترب فی الحال علی سبیل الاستعجال دردلندی
تکرار روم ایلی بکلربنیه تاکیدیله کله سزدیو حکملر کوندردی
شول امیدیله که قوة عسکریله حضرت شهریاری دفع ایلیوب
بعده جمیع روم ایلی بکلربنیه بذل مالیله امالهٔ خاطر
ایلیوب اتفاقیله سلطان احمدی کتوروب پادشاه ایلیدیلر
اول شهریار صاحب عدل وداد واول خسرو صحیح الاعتقاد
محضا احیای شرع محمدی وحمایت ناموس ملت احمدی
قصدنه که اقامت نیت ایلمشدی انی جاعلك للناس اماما
آیتنی کوش هوشی اشتدکده جان ودلیله آراده حقه
اقتدا ادوب رضاء الله قبله کاه ادنمشدی سهام

وفتح قریب محرر ایدی لسان سریع الجریان شمشیرزن انا
فتحنا صوکمی از برایدی صحیفه ء روزکارنده وفق خاطر
شریفجه هزاراندرهزار آرزو مرام ظفرمرقوم ایدی حضرت
انا النبی لاکذب انا ابن عبدالمطلب هر پرده قلیجن صالدوغندن عاقبت
منصور ومظفر اولاجغی عام معلوم ایدی القصه اول
چابك سوار میدان کارزار واول پهلوان سعادت
دست یار محروسه ء ادرنه یه که مقر سریر سلطنتدر
قریب اولیجاق جست وچالاك وبی باك غزیمتندن
ارکان خیانت بنیان مضطرب و پریشان اولدیلر
زیراکه جمله سنك حضرت شهریارك یولنده وجوه تقصیراتی
مغتردی اول آیینه مکرمت واحسانه مواجهه دن
بوزلری یوغ ایدی قزاردی و بر بر آخر مشاهده ء
صورت حقه حایل اولان فکر باطللری اکا منجر اولدیکی

جبلتنده اولان شفقت ابوت مضاعفا ولدی کمال
سرورابتهاجنده قلبی موذتله طولدی ارکان دولتدن
واعیان سلطنتدن بعضی بدکمانلرکه حضرت خداوندکارك
زمان فراغتنده وایام عزلتنده هربرینك بکلکی
واردی کندولرك مال واملاکی تنده جانلری کبی بیلوب
تجدد ملك سبب هلاك اولق توهمیله مضرت عامه یه
مسلمینك دفعنه کندو دولتلری مصلحتن تقدیم اتمشلردی
امتاجوده خلقك بحر خاطرنده امواج احتیاج ظاهر اولوب
بریکی پادشاهه محتاج ایدوکی فهم اتمشلردی ناچار
ذکر اولان قبیله یه برحیله ایکی جانبه عرض نیاز ایدوب
برنده حقیقت وبرنده مجاز اولق طریقینه سالك اولمشلردی
امتا اولدنی سعادتلرك اصلا اترکلری نفاق مؤثر اولمادی
زیرا لوای سعادت التواسنك فرقنده آیة نصر من الله

اراسنده موودت ذی القرنی حاصل اولوب حین مصاحبت
صحبت انس بر وجهله اولمندیکه زانو بزانو همنشین
اولمشلردی بازیله یتهو ما بینندن صورت وحشت
کونریلوب عاشق دل شکسته له معشوق عاشق کبی
سینه برسینه همپهلو اولمشلردی اول ذات مکرمت
صفاتك که جمال وصف جمیلی پیرایهء استعاره وکنایه دن
مستغنی در هرنیجه که ارباب بلاغت لسان فصیح البیانله
مدحنه آغاز ایلیه اندیشهء عقل وخیال دایرهء حقیقتدن
چقوب مجازه قدم بصمق امر محال در حضرت شهریارنامدارك
وجه مشروح اوزره آبا واجدادی طریقنجه ناموس شریعتی
رعایت ایلیوب آداب سلطنتی کما ینبغی ادا اتدوکن
جانب خداوندکاردن رسالت طریقیله واران آدم ملکك
کلوب خداوندکار حضرتلری نك حضورلرنده بیان ایدیجك

ظفر بیکویله توجه ایلسه غبار رسم سمندن زمین و زمان
دیده رمد دیده لرنه عین توتیا بیلوردی وهر نه یردن که
صورت مفارقت کوسترسه نعال خیل عساکر نصرت مآثر
نقشی سینه سینه داغ حسرت قوردی زیراکه عدل
وسیاستی رهبر ایدینوب اولظل حقك مزید شفقتی
رعایا اوزرنه بروجهله مرحمت کسترا اولشدی که
طایفهٔ حرّاث واهل زراعت اراسنده منازع خصوصنده
واقع اولان رسم حفظ وحراست بدعت دردیو بالکلیتا
رفع اولوب کمتشدی ناکاه بر برك کاهه نقصان
واقع اولسه اول ناحیه خلقنك بیم سیاستدن
چهره سی کاهربا کی زرد اولوردی اکر نعوذ بالله
بر پیره زنك سوزنی ضایع اولسه محله قویی سنك مقنا
کی سخت اولوب یدوکی درد اولوردی شیرایله آهو

ارانده

جمله سی ورد زبان ادینوب دعاگو دوام دولتن خرزجان ارزو تمنادر

خبر عزیمت حضرت شهزاده سلطان سلیم ازنجانب والد

بزرگوار حضرت خداوندگار بتقریب تقبیل ایادی

کرمیه وسیب حرمان وی از شرف مواصلت ودستبوس

وبیان مکروکیدارباب نفاق خذلهم الله درحق شهریار

وذکر ثبات وتمکین آن خسرومسندنشین

برصبحدم که پیکرنورمخش آفتاب جهان یوزن منور

انمشدی جمال عالم طلعت مهردلفروزیله خرم

اولمشدی حضرت شهریارصاحبقران سلطان

سلیم خان اتاسی خداوندگار حضرتلرینك شرف ملاقاتی

امیدیله سفره اقامت ایدوب محروسه کفه دن

دولت واقبالیله عنان برعنان زمام عزیمتی آق

کرمان جانبندن اده متوجه قلدی هرنه دیاره که لشکر

برینجه زمان هر بری پنواحوالن کوزه دب پای توقفلرن
دامن تعللله چکوب اکلندیلر علی پاشا که قرنباشی صوباشنه
کتخدای سرانجام کاربنجه اولادیوا کادخی صورت انتظار
کوسترلر زیرا اول آفتاب سعادت که سلطنته کمال
استحقاقیله مشهور آفاق ایدی تمام معلوم ادینوب بلشلر دی که
مفاتیح ابواب دولت وسلطنت کف ایالتنده محکم ومقالید
تقلد جهان قبضه ء اقتدارنه مسلم در قصر سطوت وسلطنتی
مشید وبنیان شوکت وحشمتی ممهد آثار فتوحات نامتناهی
جبهه ء مقصودنده لامع وانوار فیوضات الهی چهره ء
مطلوبنده طالع حکم شریفنده توقیع انا جعلناک خلیفة
فی الارض طغرای غرای فرمان جهانمطاعنده مندرج سرایر
قدر وقضا هر بری جلوس سلطنته نکران اولوب
امر واجب الاتباعنه مترصد فرماندی ذکر نام شریفن

شش دردر کشیدك خلاف مرادی نقشین کتور مکه
معتاد اولوب وفق خاطر نجه کندو نقشین کتورمه ده اوستاد
ایدوکندن خداوندکارغافلدی چون کندوذن
مجدواقبالك ادباری امرمقرایدی دولتی مقدمه سی
ملاحظه اتدکلری خاتمه ء سعادتی واقع اولدی
تدبیرك تقدیره موافقتی قضیه سی لزومیله دکلدوکی
متفق علیه دراتفاقا اندرك تدبیرینك اصابت اوزره
اولماسنه تقدیرمانع اولدی لاجرم امرعالیشان
موجبنجه سفرمواردرعتبه ء علیامه کلوب حاضر
اولاسزدیواحکام شرعیه یازیلوب اطراف ممالکه ارسال
اولندی حضرت خداوندکارك یوسری چون امرایا نده
مکشوف اولوب اتدوکی فکرلرفاسدایدوکی معلوم ایدکی
ذکراولان امرانك تیزبازار قبول تلقینه نقد کلام کاسدکورندی

مدارك رياض امالنده باعبان شفقت ابوتى كه دايما
سلطان احمدك دوحهٔ دولتى مثمراولق رجاسنده ايدى
تندباد حوادث روزكاريله ناكاه شكشت اولا ديو
خبرام شريف ارسال شدن براى آمدن امراء ايلى روم ايلى
بدركاه عالم مدار باعساكر انجم شمار
تكوار وزرايه امرايلدى كه روم ايلى سنجاغى بكلرينه
احكام شريفه يازيله كه على التعجيل بخت لوالرندن اولان
سوباشيلريله وسپاهيلريله دار السلطنة ادرنه يه
اكلمنيوب كله لرتاكه امور سلطنتده انلريله مشاوره
اولنه شويله كه سلطان احمدك پادشاه اولمسنه انلرك
حسن قبولى متعلق اولاجد وجهد ايدوب عهد سابق
اوزره كندويرينه ولى عهد ايليه امتا نراد چرخ كه
حكم انداز كعبتين شمس وقمر ولعبت باز محنت خانهٔ

ایدوکی معیّن ومبیّن در علی پاشا یه دخی حکم عالیشان
ایراد اولنوب مفهوم منیفنده درج اولنمدی که فرزند
ارجمند اوغلوم سلطان احمد اول غزاده بیله اولق تدارکن
ایلیوب جناب سلطنت انتسابمدن اجازت طلب
ایلدوکی اجلدن بندخی جایز کوروب امر اقدم کرواروب
آنده بیله اولاوده ایما بری بریکزله مشاوره دن حالی اولیاسن
اول مفسدلرك تعنده استعجال ایتیوب جدّ وجهد ایدوب
اورته یه الق قصد ایلیه سن هرجا بنده نادوزواده سن
کسه سز تمام تضییق اتدکدن صکره اول اتراك بهایم عملك
درت طرفنده قوایم اربعه سن کسوب بی محال ایدوب
باقیسن آت ایاغی التنده پایمال ایده سن امیدرکه
اوغلوم اول غزاده ظافر وغانم اولوب بدود آمالی مسفره
ووجوه احوالی مستبشره اولا حضرت خداوندکار مغفرت

مندرج اولان خلاصهٔ کلام بشارت انجام اولدی که خلوص
نیتله مراد ایدندوکلنامرده کوکدرکه سعی بلیغ ایدوب
جدواهتمام وتشمیر تام ظهوره کتوره سن شویله که میدان
کارزاردهٔ شمشیر صاعقه کردار وتیغ ابدار یله اول تراک
پراشراک خاروخاشاک وجود لرندن اول دیاری پاک
ایده سن رشحات سلسبیل ذکر جمیلک خلقک صحایف
خاطرلرنده کی صورت سوء ظنی زایل ایدوب جلوس سریر
سلطنته اول مبادرة ایچون استقبال ایدن دولت واقبالک
اولا امناکوک درکه وزیراعظم علی پاشایله اول
خصوصده دایما مشاوره ایدوب بری بریکزیله مظاهره
ایده سن کشی غایت مهم ایدینوب مجدا اولدوغی امرده
مستبد اولمق جایز دکلدر آیت تناصرهٔ ودی وتشاور
فحوای وتعاونوا بالبر والتقوی امری موجبنجه عمل امر مستحسن

ایدوب

عزو تمکین ایله دامن فراغتی کندو که چکوب صبر ایده سن
ارسال اولنان حکم شریف سلطان احمد مرحومک انقریه ده
کلوب واصل اولدی مضمون منیفه واقف اولدقدن صکره
تکرار خداوندکاره مکتوب کوندردب ابتدیی که حالیا
بو دیاره قزلباش کبی دشمنی ظاهر اولوب بنوم جمیع
عسکر ظفر پیکر رکاب همایونمده حاضر کن احراز مثوبات
غزاء اکبری قویب کیرو یرومه کمنک بکا تکلیف مالا یطاق قدر
دولتلو خداوندکاردن استدعا ایلرم که بن همتلری
قرین حال فرخنده مثالم واقع اولوب حسن رضالری بدرقهٔ
طلیعهٔ امالم اوله مکتوب عز حضور فایض النوره وصول
بولیجاق سلطان احمدک فکری اولکی مطلوبندن انحراف
کوستروب قزلباشی وزرنه انصراف فندن خداوندکار حضرتلری
مسرور اولوب اجازت نامه امرایلدی مضمون همایونلرنک

ارسال اولنان مکتوب کلوب واصل اولیجاق حضرت
خداوندکار سلطان احمدك بوسوئ تدبیرنه بغایت انجنوب
بی حضورا ولدی فی الحال حکم شریف ارسال ایدوب
امراتدی که البتهٔ یروکه واره سن اول دیارك اکثر یا
انراکی قزلباش در حالیا برقوداشك یرندن بی تقریب
حرکت امکله بونجه خلل وذلل واقع اولمشدر سنده بنی
اول یردن حرکت ایدیجك ناکاه یروفتنه واشوب
حادث اولا آنی تسکین ایلمك خیلی دشوار اولور بیزکیجه
کوندز دولتك مقدمات ترتیبین ایدوب قوندا شلروکی
دام رعایتله قید غفلته دوشرمك تدبیرنده یوز اول
مصلحت تمام اولوب بعده قزلباش زمره سی مفسدلرین
برطرف اتدوکمزدن صکره سن کندوکی برمراد کوره سن
جمیع مطلوبکه سهولتله واصل اولمق مقرر در محل تهمتك دکلدر

غره

فرجه ومجال بولیوب عجله ایله جانب انقره یه متوجه
اولدی وقبوسی خدمتکارلرندن بریله آستانهٔ دولته
مکتوب کوندرب دیدی که دولتلو خداوندکارك کندو
اولادنه وفور شفقتی ومزید مرحمتی اولمغین هر بری حدندن
زیاده نجاوزایدر اولدی فرزندانشم سلطان قورقود اسکی سمجاغن
قویوب بی اجازه صاروخان ولایتنه کلمشدر انك کبی
برینه وارماسی لازمدر خداوندکارحضرتلرینك اولد
بابدن جون کمال رأفتی ومزید مرحمتی تأدیب اولنملرینه
مانعدر بیزوم اوزره ومزم واجب اولمشدرکه اول خدمتی
ادا ایدوب واروب کوشمال ایده وزامدی یمن همتلرله
ذکر اولان مصلحتك تدارکیچون اول جانبه توجه
کوسترمدم کرکدرکه حسن رضالرین اول یولده بزه همراه
ایلیه لر تاکه توفیق مساعد اولوب برمراد اولاوزه

روم ایلینه یکمشدر انام حضرت خداوندکارك کمالقرا عشدر

ایله فهم اولورکه تدبیرملك بدنه متعلق کثرت انتقال

اولدوغی اجلدن مملکتك احوالندن غافلدر نظم

بدل داشتاندیشهای صواب زدریا بیرون ریخت دُرِ خوشاب

کرای نامداران یونان زمین جهانرا بود فتنها در کمین

نشاید نشستن به تن پروری نماند به تن پروران سروری

کرکدرکه تحت حکومتمدن اولان روم عسکریله واروب

فرزندانم قورقودی تأدیب ایلیمز اندن صکره رومه

ایلینه یکوب پادشاه اولام مجلسده حاضر اولان بی

عقللر شهزاده نك حسن تدبیرینه پسند ایدوب تحسینلر

وآفرینلر اتدیلر علی الصباح هنوز می ملا لدن

باشده خمار وسنك انفعالدن خاطرده انکسار واد ایکن

دست ثانی دامن کیر اولمغله نوعاسبب تأخیر اولمغه

وجه

اخر کندوا صحاب واحبا بنی دعوت ایدوب بزمه کتوردی
دفع غم وازالهٔ الم ایچون قدح پرداز اولمغه اغاز ایلدی
رنجبات باده غنچهٔ خاطر مقبوضن تازه لیوب برقح قدح
تناول اتدوکندن صکره کرم اولوب مردانه لك اظهار
انمکچون عروس بدیع الجمال مقالدن بنان بیانله نقابنی
کوتورب دیدی که برقرنداشمز ناموس مملکتی رعایات ایلیوب
محضا جلوس سلطنت مقدماتی تمهید یچون پادشاه مصردن
حسن استعانت ملاحظه ایدوب دیار عربه کندی
حالیا تاکید حسن وعد وتشیید اساس عهد
وفق خاطر بنجه تمام اولدقدن صکره کلوب حضرت
خداوندکارجا نبندن مزید رعایته مهارتله نهایت
امالنه واصل اولمشدر قرنداشم سلطان سلیم دخی
بی تکلف وتوقف اوغلی شجاعتله توجهی بهانه ایدوب

احمدك سمعنه يتشدكن بغايت پريشان حال ومضطرب
الاحوال اولدى كاه انكشت تحيرى دندان تحسرله كزيدى
ايدوب كاه دست حيرتى زانوى حسرته اوروب مزيد
انفعاليله وكثرت ملالييله بى صبر ومجال اولدى
اما اول شاهباز بلند پروازك آشيان سلطنت توجهندن
طاير خاطرى رميده اولوب حضورى اوچدى سواكن
بهجت وسرور كه اماكن دار السلطنت خاطرندن بونجه
زماندن بروا قامت ايدوب اهل حضورا ولمشدى
مسافرت اختيار ايدوب ديار غربته دشمك سودا سنده
اولدى باد سموم هموم وغموم ايله محوم اولمشدى كه جانندن كچمكى حرا رتدن
مرغ دلى بى طاقت اولوب هيچ برجانبه پرواز اتمكه مجالى قالماشدى
خبر مشورت كردن سلطان احمد با اعيان خود
جهت عزيمت بصوب انقره براى سلطنت

ایدی برپادشاه صاحب سیاسته بغایت محتاج اولدیغی
ریاست عامه ذات شریفنه خاصته لازمه قبیلندن اولوب
ایام عدالتنده قضاة وحکام فصل حکومت اتمکده نوعا
نکاسل اتمیلردی جنس فتنه وفساد که خلایق عامه یه
عرض عام منزله سنده واقع اولمشدی مهابت شمشیر
جهانگیرله کلیتا معدوم اولایدی چون غایت مقصود
حاصل اولوب نهایت مطلوبلرینه واصل اولدیلر
مبارک وجودی غنیمت بیلوب اوقات مستطابه ده که
مظان دعوات مستجابه در نسیم خلقی هر برینک کلشن
جانه متنسم اولدقجه غنچهٔ کل کبی الذی دعا یچون
هردم کشاده ایدی اول شهریارک روم ایلنه یکمسی
چون مقدمهٔ دولت ومبادیٔ سلطنت بلکه فی
الحقیقه مبادیدن مطلوبه حرکت اتدی قرندا شی سلطان

کیفیت احوال او دران سفر متاعب العواعب وذکر تتمهٔ آن

شهریار صاحب قران شرق وغرب وجاپکسوار میدان
ضرب وحرب سلطان سلاطین جهان فخر آل عثمان
حضرت سلطان سلیم خان چون که وفور جرأت و
یکانه لکله ومزید شجاعت ومردانه لکله روم ایلنه
کوب آثار عدالت وسیاستی درجهٔ نصف النهاره
انوار آفتاب فلك مدار کبی مجموع آفاقی طوتب صیت و
صدای نام ونشانی عالمه طولمشدی دعاء دوام
سلطنتن زمین وزمان ورد زبان ایدینوب کلبانك
دولتی اوج فلکه چقمشدی خصال حمیده وسیر
پسندیده ایله مقبول خلق عالم اولوب سزاوار تاج و تخت
اقالیم عز وبخت ایدوکی جهاندن مسلم اولمشدی رعایای
مملکت که لکدکوب حوادث کوناکونله جکرلری پرخون

وحسن استمالتلرایلدی بودار المحنتدن بادکران
رخت اقامتی آیرمغه جان ویردیلر زیرا اصلاح مملکت
ملتزم اولمق مؤنت ایدوکن تمام فهم ایتمشدی دایما دنیا ده
کسب ذکر جمیل وعقباده تحصیل اجر جزیل صددنده ایدی
فی الواقع اول مرد دلاور کزیده ایدی مزید شجاعتله
پیشه حمایتک غضنفری ایدی ونادت نفسدن
عارایلیوب علو همتنی کندویه شعار ادنمشدی وفور
بذل مالیله احتیاج الن کسوب رسم سؤال جهاندن
مرفوع اولمشدی دور عهدنده یحیی برمکی اولوب
یانده بولنان بکلره وسپاهیلره شول دکلوانعاملر واحسانلر
ایلدی که لسان بیان خامه الف جهد ادوب بیکده بری
سلک تحریره کتورمکدن عاجز ومتحیر در

سبب توجه سلطان احمد بجانب محروسهٔ انقره وبیان

الکو تورب عرض حاجات ایلدی شاهد مثا مولنی کہ

مشاهدهٔ جمال شهادت ایدی حقدن دیلوب طول حیوة

ملاحظه سی صورتن باران اشکله وانله کوکلی صحیفه سندن

محو ایلدی ایل ولایت اهلی اول مفسدلرك الندن

مضطرب اولوب حضرت خداوندکارك اول خصوصه متألم

اولدوغی چون پاشای مزبوره سبب رقت قلب واقع اولمشدی

تیر آهنی هدف مقصودنه توجیه ایلدوکی اصابت اوزره

اولدی هزار تضرع ونیازدن صکره اللهه توکل

ورسولك روح پرفتوحنه توسل ایدوب درت بیك

مقداری بولك خلقی ایله ودرت بیك بکچریله کلی بولی

معبر ندن اوتر یقایه کچوب جانب خداوندکاردن

انا طولی بکلربینه وسوباشیلربینه احکام شریفه ارسال

ایلدی کندویانندن اولانلرك هر بربنه عالی همتلر

وحسن

کلامن سمع قبول ایله اصغا اعتشدی حسن رضا ایله اجازت
ویروب خیر دعا ایلدی پاشای دل آگاه مکرکه
فوزدرجهٔ شهادت قلبی شهادت ایلردی کلشن
خاطرنه یبشّرهم ربّهم برحمة مهبندن نسیم بشارت
نفتم ایلیوب غنچهٔ امیدی کل کبی خندان اولدی
برنفس صبروارامه مجال قالمدی دناءت طبع بشریدن
چون نفس شریفی معدّل ومزکّی ایدی حضرت قاضی
الحاجاتک محکمهٔ معدّله قضاوقدرندن اداء حق شهادت
استعجال ایلدی چون شمع مقصود فی فروخته کوردی
پروانه مثال جان نثار اتمکه مسارعه ایلیوب برلحظه قرار
قلمدی دیوان رفیع البنیاندن دونوب کروسقامنه
کلبحک ترتیب وضو ادب خشوع وخضوعله ایکی
رکعت حاجت نمازن قلدی درگاه ربّ عزتده مناجاته

عز حضورنده امر سهل در دیو یاد ایدوب استحقار ایتمیدی
یرندن طور و کلوب پای تخته واردی ذکر اولان
طایفه نك مضرتلرندن اول ولایتی خلاص ایتمکه حسن طلب
کوستردی ایتدیکی خداوندکارك ظل عنایتلرندن
وسایهٔ سلطنتلرندن نهایت مقصود مزه واصل اولوب
غایت مطلوبمزه حاصل اولمشدر من بعد خاطرده همان
بو آرزو قالمشدر که آخر عمرمده برخدمتده بولنوب دولتلو
خداوندکارحضرتلرینك برخیرد عاسنه مظهر واقع اولا وز
تا که ذکر اولان خدمت وسیلهٔ فوزدرجات اولوب
سعادت دارین میسر اولا اکر شویله که بویولده توفیق
حق رفیق اولوب پادشاه دولتلرنده اعدایه غالب
اولام زهی فرصت واکر مرتبهٔ شهادت نصیب اولا زهی
سعادت خداوندکارحضرتلری که پاشای مزبورك

دیو اولاد امجاد ندن سلطان احمد ده که سریر سلطنتی
عهد تمشدی وفای عهد وانجاز وعده اقدام کوستردی
اگرچه بوسیری بعض ارکاندن کتم اتمشدی امّا چون
بعضی واقف ایدی اشعهٔ افتاب بکی غمام تستر له مختفی
اولق میسر اولمادی امّا چون حضرت خداوندکارك
مبارك ضمیرنده مرکوز اولان معنا نك صورت پذیر
اولماسی اول قطّاع طریقك دست تعرّضی دامن مملکتدن
کسمکه موقوف ایدی خداوندکار حضرتلری
بوامرك اتمامنی وزراء عظام ایله مشاوره ایلدی
خبر توجّه نمودن علی پاشا باعساکر مملکت کشا
برسران طایفهٔ کوتاه اندیشه وفرقهٔ فساد پیشه
وزیر اعظم علی پاشا که کرّهٔ بعد اولی ومرّهٔ بعد اخری
اومفسدلرك مدافعه سنی حضرت خداوندکارك

والله یؤتی ملکه من یشاء والله واسع علیم دن ذات
مکرمت صفاتنه مختص اولان سهم اعلاده ونصیب
اوفیدهٔ خساسة شرکا واقع اولدوغنه خاطر شریفی ملول
اولمش ایدی وچون نظر اتدی کوردی که جوهر شریف
جسمندن انتقال اعراض امراض محال وخورشید دولتی
مدار سلطنتده مریع الزوال آیینهٔ آمالنده چهرهٔ اقبالی
زرد اولوب غبار آلام ایله دامن دولتی پرکرد اولمش
تمام بلدیکه طایر سدره نشین روح پرفتوحی شاخسار بدن
سعادت نشیمندن جانب ریاض جنته اوچماغه میل ایدر
خبر عهد سلطنت کردن خداوندکار کردون اقتدار
با پسرش سلطان احمد نامدار را
مملکت روم که بونجه زماندن قدیمی آشیان دولتدر
برشاهباز بلند پرواز سلطنت شکاردن خالی اولمیوب

آینهٔ احوال روز کارده هویدا و اشکارا اولمشدی
حضرت خداوندکارك جمعیت خاطری رعایانك پریشان
اولماسنه مؤدی اولوب بو آفت که نمونهٔ قیامت ایدی
اول سبیدن واقع اولمشدی اول پادشاه صحیح الا
عتقاد که مبارك وجودندن واقع اولان مرض سبیله
تدبیر مملکت بدنه مشغول اولوب مصالح امور مملکتی
وزراء کزرایه تفویض ایلمشدی رعایانك احوالی
دکرکون اولوب مملکت خلل پذیر اولدوغی اجلدن
تواتر الام روحانیله ضعفی مضاعف اولوب بغایت
بی حضور المشدی مفاتیح حل وعقد عامهٔ رعایا
ومقالید قبض وبسط کافهٔ برایاکه یدحکومتنده
وکف قدرتنده ودیعهٔ حضرت رب عزتدی بر پنجه
اهل خیانتك قبضهٔ تصرفنه تسلیم اتمکله خزانهٔ عامره

حقیقت بینی اشك طهارت مصحوب البكاء من خشیة
الله یحیی القلوب برله طاهر و پاكیزه امتدن بردم خالی
دكلدی او منبع نبوتك وسرچشمهٔ شریعتك زلال
معارفی كه ارباب معارف ونصایحدن برمكسنه نك
دلنه جاری اولایدی كوش پرهوشیله استماع اتدكده
خاطر دریامقاطری تموج ایدوب واذا سمعوا ما انزل الی
الرسول ترى اعینهم تفیض من الدمع مفهومی موجبنجه
ابردیدهٔ اشكباری كلشن سینه سنده كی ازهار اسراره
موجب طراوت اولوردی كوشهٔ عزلت اختیار ایدوب
متقاعدا ولمغله فراغت خاطرلری برمرتبه یه وارمشدی كه
اقامت مراسم سلطنت محضا برای مصلحت ایدی اول
اجلدن ان من اشراط الساعة ان یوضع الاخیار ویرفع
الاشرار حدیثندن منفهم اولان صورت امر معكوس

خواجهٔ کاینات صلوات الله علیه وسلامهٔ امر
شریفی متعلق اولمشدر اذا ضیعت الامانة فانتظر
الساعة ذکر اولان حدیث شریفک مفهوم مینی ان الله
لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم آیتنک مضمون
همایوننه دخی موافقدر پس شول پادشاه صاحب
انتباه که رضای حقی کندو مراد نفسنه تقدیم ایلیوب
شرع بنوی رعایتندن کما ینبغی تجاوز ایلمیه ودیعت ریاستِ
عامه ده انلرک قبضهٔ تصرفنه یدامانتدر امانتی شونلرکه
مقتضای نفسی رعایتن کندویه لازم بیلوب ذکر اولان
امانته صورت غضب وتعدی کوسترمیه انلرک دست
تطاولی یدضمان ایدوکی محل کمان دکلدر حضرت
خداوندکار اسکنهُ الله مع الابرار زهد وصلاحی
بر وجهله کندویه عادت ادنمشدی که مردمک چشم

اضرار ایدوب شهرکو تاهیتهٔ یقدقلرن علی التفصیل بلدرک
وزراذکراولان خبرهٔ پایهٔ سپهر آسمان سیرینه عرض
ایلدیلر حضرت خداوندکارك مبارك مزاجلرینه
واقع اولان مرض سببیله اختلال واریدی نوازش آلام
کردش ایتامله مزیدانفعاله مؤدّی اولوب ضعفی قوتنه
وقوتی ضعفنه اولغه بشلدی صحایف روزکاره
ثبت اولنان صورت ارقام عبرت انجامك معنا سنه
معلوم اولدینی ارباب بصیرت مخفی دکلدرکه سعادت
سلطنت که انسانه جانب حقدن براولو ودیعت در
آنك حفظ وحراستی محضا محافظهٔ احوال رعیت
ورعایت حقوق ارباب استحقاق وقابلیت در
بوخصوصده قصوراهتمام که موجب مخالطهٔ خواص و
عوام در امارت فترت وعلامت قیامت اولدیغنه

بروسه جانبنه کتملرین بجویز اتمیوب حضرت خداوندکارك
کیفیة احوالنه وقوف قصدایلدی جانب اهل اسلامدن
دیل آلوب پادشاه دین پناهك صحت وجودن بلیجك
کندودن کچوب لایعقل اولدی آلدقلری خبرك شیوعی
لشکره مورث ضعف اولا دیو دامن اراٴتله تستر ایلدیلر
بروسه جانبنه توجه اتمدکلرینه بووجهله سبب
بیان ایلدیلرکه حالیا بیزوم الومزده برقلعه کرکدرکه
ضرورت حالنده مقرّادینوب اکا تحصن ایده وز بروسیه
وایرمجق ناگاه شاهد مقصود مزکناره کتورمك میسّر
اولمیه اورتاده قاله وز برالتجا ایده جك یرقالمیا
حالمزدشوار اولا اوّلا برملجا ومثاوی تدارکنده
اولالوم عسکره اولامر آساندردیو دونوب آلاشهرجانبنه
کندیلر امّا اول شاه قولی دیدکلری بدبخت حضرتی

انا طولی ولا یتنی قبضهٔ تصرفه کتوردك دیو الترنده بیلور
شراب غروریله دوست کامیلرایچوب اول دین دشمنلری
مست ولایعقل اولوب نه دیدکلرین بلمز لردی محروسهٔ
برّوسه که بلاد مملکت رومده کویا بر عروس زیبادرکه
حسن بی همتایله رشك جنت مأوی در کرد تعرضدن
دامن عصمتی پاك وغنای بهجت حسنله خاطرلر
فرحناك در زیب وزیوره مستغرق اولوب انواع جواهر یله
اراسته واصناف حلی ولباس فاخریله پیراسته در
اول زمرهٔ کوتاه اندیشه واول طایفهٔ الحاد پیشه لرکه
بادهٔ هوا وهوسله بیهوش لردی ذکر اولان شاهد
صاحب جمالی دراغوش امتك سودا مسنده اولوب بوفکر
محاله خوش حال اولدیلر کندولره ریئس اولان اول
شاه قولی دیدکلری ابلیس پرتلبیس بونلرك بی توقف

صورت حسن ظن امر معکوس ایدوکندن خبردار دکلدر
جانب خداوندکاردن اناطولی بکلربکیسنه وسایر سنجاق
بکلرنه دفعاتله احکام ایراد ایدب مضمون همایونی کلمات
عتاب آمیز وتوبیخات غیرت انگیزایله مشحون
ایلمشدی امتا چون حکم قضا وقدر سبقت ایتمشدی
وارد اولان احکامك عملی باطل اولوب انت تریدوانا
ارید ولایکون الا ما ارید مقتضاسنجه امر تقدیر خلاف
مقتضای تدبیره متعلق اولدی ارکان دولت ووزرا
سلطنت برخیرخبره منتظرایکن ناکاه اولجابندن آدم
کلوب قره کوز پاشانك مذاق جانندن واقع اولان حلاوت
شهدشهادت سببیله جانب دارالنعیم ارزوسن
ایدوب اول طرفه متوجه اولدوغی اعلام ایلدی
واول فرقهٔ ملاحده لعنهم الله علی حد طریق اضرار ده

خداوندکارك صحتی خبرندن مرده دلاولوب اندوکی
ایشلره پشیمان اولدی کندویه همراه اندوکی طول امل
بدرقهٔ شاه راه اجل ایدوکن تمام معلوم اندی آستانه
سعادت آشیانه مسند وزارتده اولان ارکان اراسنده
علی پاشا که وزیر اعظم ایدی خداوندکار حضرتلرینك
قدیم الایامدن صادق خدمتکاری ومخلص امکداری
ایدی مملکت رعیتی برج نفراتراکك بواتدکلری
اشلردن بغایت بی حضور ایدی اولمرد دلاوریقات
غیور ایدی حضرت خداوندکارك عرتحضورندن دایما
ایدردیکه اناطولیده آدم اولیوب بکلربکی کوتولکندن در
والا بو برج مفسدك حقندن کلمك آسان ایدی دشمنه
حقارت نظرله اتمك شأ مستندن غافل ایدی وکشی
کندوانا یتی ظلمی مرات اندوب آندن مشاهده اتدوکی

صورت

خلقی اول بد نا ملری انواع دشنام ایله مجروح ایدوب
کلمات کونا کونله جکرلرین پرخون اتدیلر آخر ناچار
اولوب مظلوم ملرك دود دیل ایله یوزقره سن تحصیل اتمکچون
اطراف شهری اوده یا ندردیلر اندن بریره جمع اولوب
مظلومبلری سمتن تعیین اتمکچون اول قوم منکوب مشاوره
ایلدیلر سررشتهٔ مقصود مزاله کردی دیو اول سوخته لره
کندولرك بختی واقبالی شمعنی افروخته ملاحظه اتدکلری
باطل کمان ایدی شب بلا و محنتلری نهایت بولدی
دیو تصور ایلیوب آیینهٔ امید لرنده صبح سعادت
مشاهده اتدك دیدکلری کاربد لرینه زمین وزمان
خنده ایدرلردی چون مملکت کیرلك سودای دماغلرنی
جوفن مقرار نمشدی مشاهده اتدکلری صورت بحسب
الظاهر اول معنای کندوزعم فاسدلرنجه مقرر ایدوب

باقی لشکر پایدار اولمایوب جمله تاردوما اولدی لشکر
منهزم اولیجاق شول سطح زمینك نطعنده دوکلی عری پیاده لکیله
کچمش ایغ ایقلو قزلباش ترکلری الدرمایردوکی بدوی اتلره
برر لعبله شاه دیوب سوار اولدیلر اول بدکمانلرك
فارس اندیشه لری قطعا کناره چکمدوکی تیغ زرینه وکرز
سیمینه بردم ایچنده مالك اولدیلر مومنلرك هر بیتی
کندولره غنیمت عد ایلیوب هزار بهجت وسرور ایله
خزینهٔ خاطرلرن مالا مال اندیلر اندن جانب شهره
متوجه اولوب کوتاهیه قلعه سن محاصره ایلدیلر
برنیچه کون فتحنه کوشش نبی فایده لرصوف ایدوب
نوتدی اولان زور بازولرن فعله کتوردیلر چون کوردیلر که
کندوچاره لری اندیشه لری کمی بغایت کوتاه اهل قلعه
ایله طریق صلحه سلوك ایلمك قصد اتدیلر کوتاهیه

خافی

برمفاخر وجوکشیه کسوت عاریتی اولدوغی معیتن در
پس عاقل اولدرکه کیفیت حالدن خبردار اولوب باده ء
غفلتدن هشیار اولا و بالجمله مرحوم قره کوز پاشا
اسکنه الله مایشا درت یاننه باقدی کوردی که
شولخود جکرله تربیه اتدوکی هوادار لرك یوی طوپطلو
قولباش اولمش لاجرم تدارك احواله مجال
بولمیوب جهان کوزینه تنك وتار اولدی
خبر شهید شدن قره کوز پاشا در دست اتراك جلالی
وانهزام یافتن عسکر درکاه عالی واحراق کردن کوتاهیه را
وباز عزیمت پر هزیمت بجانب الاشهر نموده اند
ناچار اول اتراك پراشرا کلك اللرنده کرفتار اولوب شهید
اولدی چون پاشای مرحوم رخت وجودنی دار غرور دن
سرای سرور ه چکوب جوار حق اختیار ایلدی باش کیدیجك

قرشو واردی کو ناهیته شهری اوکنده ایکی لشکر بولشوب
بر وجهله محاربه ومقاتله اولدی که اول میدان
کارزاردہ زخمدار اولمادق دلاورقالمدی باشانك
کمال مهابتندن ومزید شجاعتندن اول اهل طغیانك
جانلرینه هراسان دوشوب میدان معرکه ده سرگردان
اولدیلر انلرك احوال پریشانی مشاهده سندن اهل
اسلامه جمعیت خاطر کلوب فراغ بالیله ادخار ذخایره
متعلق اولدیلر باشای مذکور هرنیچه که فریاد ایدوب
منع اتمك قصد ایلدی اصلا ممنوع اولوب الچکدیلر
چون بوحدود پرکسانه ده اجل مقدر آخر منزل ایدوکی
امر مقرر دراندن اوته برقدم ایلرو وارمق محال واکا
محل توقف دیمك باطل خیال در نوش جام زهر
آلودا اجل موعود امر معهود ایدوکی مبین ولباس فاخر

هرهیدن ظاهرا ولغه باشلادی اول کون خصمك
قوة طالعی زیاده ایدی غازیلره بوحالت مورث
ضعف اولوب منهزم اولدیلر اولاشرار ناقص
الافکارك که قلب پرعلتلرے نورایماندن خالی ومجوف
ایدی اسباب غرورلری مضاعف اولدی هربری
شاهد مقصودلرین کناره چکمك امیدیله باش اورتایه
قیوب الوم اری اولمشلردی اوالزمان کثرت وفاق
ومزیداتفاق برمرتبه ده ایدی که هربیك اوکنده الیکے
حیوة ابدی وسعادت سرمدی بلمشلردی بالجمله پاشای
مزبوره لشکرك انهزای خبری کلیجك آتش حمیت جکرون
باتوب غیرتندن بغایت تندو تیزاولدی فی الحال تخت
حکومتنده اولان ارباب تیماردن وقبوسی خلقندن بیك
مقداری ارکزیدہ ایدوب اول ملاعین فساد آیینه

بوزای فاسد ایله اول اهل فساد کوناهیه جانبنه اناطولی
بکلربکیسی اوزرنه متوجه اولدی هرقریه یه وقصبه یه که
اوغرادیلر اهل وعیالن هلاك ایدوب مال ومنالن غارت
ایلدیلر ایل ولایت اهلی نك بعضی دهشتندن طریق
خلاصه مجال بولیوب اول یولن شهید اولدیلر وبعضی
اول بدفعالك مکرندن امین اولیجیون دامن کهساره
یا پشدی شرتندن بعید اولدی اناطولی بکلربکیسی
قره کوز پاشا انلرك بو وجهله هجومن کوریجك اول دیارك
سپاهیلرندن برنیچه مرد دلاور کزیده ایلیوب قپوسی
خلقندن برین باش دیکوب قرشو کوندردی اکی عسکریده
برینه بولندقده عظیم جنك ایولوب چوق مسلمانلر شهید
اولدی وارد تجه اول طایفهٔ طاغیه حشرات ارض کبی

انزار بد کردار نقدر واریسه یانلوز جمع اولدیلر
جمعوات فتنه وفساد کرماد مکر وحیله ایله متواری
ایدی مشتعل اولدی قطرات بغی وعناد که غمام انتقام
ایله مجتمع اولشدی دریایه مشاکل کورندی کندولرده
زیاده کثرت جمعیت مشاهده اتمکله مادهٔ غرور صورت
پذیرا ولوب مملکت کیرلك سودای عقل محال اندیشلری
ولایتی تسخیر ایلدی صورت آیت کریمه ونملی لهم ان کیدی
متین که ارباب غرور تمکینك نقش نکینی درصفحهٔ دل زنند
بازلشدی الباطل یفور یفور ثم یفور مثل مشهور در خاطر لرینه
خطور اتمامشدی تندباد غرور کانون جانلرنده
آتش حمیت جاهلیه لرینی تیز ایدوب
خبر عزیمت نمودن آن طایفهٔ باغیه بجانب کوتاهیه
وعسکر فرستادن قره کوز پاشا وانهزام یافته انداز دست

توقف چکمز لردی انزل الناس منازلهم سر منزلنه هرکز
قدم بصما مشلردی رشوت ویروب بذل مال ایتمیجک
برمنصب اهلنه دوشمک محالایدی سپاهی طایفه سی
بو درد یله بیمار اولوب تیماردن قالمشلردی تواتر
الام روزکار یله برینجه سی جهاندن بیزار اولوب وارو
اول مفسدلره ملحق اولمغله مادهٔ فساد حددن زیاده
اولمشدی ایچلرندن شاه قولی دیمکله مستی برمجعولی
قزلباش اوباشی کندولره باش اد تمشلردی جادهٔ اعتدال
جقوب طریق ضلالتده ثابت قدم اولمغله معاهده ایلیوب
جمیعسی فتنه و فسادهٔ ال برامتمشلردی صورت حال
بو منوال اوزره اولیجاق اول ولایتده کندولره انقیاد
ایلمین مسلمانلرك عرضنی ومالنی یغما ایدوب اول نواحیده
اولان قریه لری یقوب خراب ایلدیلر اطرافده اولان

رشاب

انفعال اولمغین مملکت بونلرك سوء تدبیرلریله خلل پذیر
اولدوغنه ناظر اولمزدی ذکر اولان وزرا سایانلرك
سبب زوال سلطنت قاهره سندن که عنوان مصیبت
نامهٔ روزکار در بالکلیه غافل ترایدی حقوق
ناس رعایتی شانلرندن یوغدی حقله مستحق اراسنده
طول مسافه بعد المشرقین واقع اولمشیدی جمیع ارباب
فضل وکمال دست وقایعله پایمال وتواسقاط ارزال
حضور قلب ایله مرفه الحال ایدی جبلتلرنده رذالت
نفس ودناءت طبع مرکوز اولوب حطام دنیای دنیه یه
جان ودلدن راغب اولدقلری استجلاب مالی بر وجهله
حال ادعشارندن که مال وملك موروثی ایتام ملك اللهه
کندو لرجانبندن امانت ایدی شرعله وفقیتی ثابت
اولدوغنه اهل وقوفك نهایتی اولمین برلری تملك امکان

برنج مفسدلریولده کیدرکن شهزاده نك خزاین واموالنه
تعرض ایدوب صورت بغی اظهار ایلدیلر ضبط اموالنه
موکل اولان خدمتکارلر محاربه یه اقدام ایدوب چلی مجادله
ومقاتله اولدی رعایت مراسم آداب که آدمك یوزنده
پرده وحجابدر اول مفسدلرك یوزلرندن کوتوریلوب حالتلری
مکشوف اولدوغی سبب ازدیاد طغیان اولدی
چون حضرت پادشاه خلافت پناه عنان اختیارین
مقام وزارتده اولان برینجه بدکردارلرك الینه ویروب
کندولرنه دوصلاحی همنشین ادینوب سریر فراغتده
عزلت کزین اولمشلردر وزراء کزرانك کمال انتقامدرینه
حسن اعتقادلری واعتمادکلی لری متعلق اولدوغی اجلدن
کندولر رعیت احوالنه بنفسه مباشرت کلدرایدی
علی الخصوص مبارك مزاجلرنده واقع اولان اختلال سبب

انتهال

اوزرنه موكل قيوب ماعدايي دكاب همايونجه بله اولوب
بركجه ناكاه عنان عزيمتي صاروخان ولايتي جانبنه
منصرف قلدي اول ناحيه دن برنجه اهل فساد و
بغي نهاد سعادتلو شهزاده نك عجله ايله سفره توجهن
خلاف معتاد كوريجك اول قرسلطنت مقرك كجه ايله
سراندوكندن حضرت خداوندكارك خورشيد خلافتي
افولده اولمق ملاحظه سن ايلديلر اول بداختر لردن
برنجه اوباش خفاش انتعاش كه هربري اسما و رسما
مجهول وخلقت پرنكبتلري خباثتله مجبول ايدي احمال
واثقال انفعاليله اول بدفعالك وجودلري كندو بوينلرنده
باركران اولغين طريق فساد وضلالتده جان وباش
تركني تخفيف مؤنت بيلورلردي القصه سنه سبع
عشر وتسع مايه محرمنك اوايلنده ذكر اولان اهل طغيانك

اول جانبه میل کوستردی دریا جانبندن کرو دیار روم
کلدی حسن معذرتلک انواع نقود و اجناسندن تحف و
هدایا ترتیب ایلیوب قپوسی قوللرندن برنی آستانهٔ
سعادته کوندردی چون حضرت خداوندکارلک اولادی
خصوصنده مزید رأفتی و نور مرحمتی حدندن متجاوز
ایدی اتدوکی عذر قبوله قرین اولوب کروتکدولایتی
ایالتی توجیه اولندی برنیچه زمان تکه ایلینلک خلقی
سایهٔ عدالتنده آسوده اولدیلر امتا اول دیار اترالکنلک
وجود ناپاکی تلوثِ دنائتِ طبعله ملوث اولوب
هر بری صورت آدمده برنیچه حیوان لایفهم ایدی
شهزاده نلک مبارک خاطری انلردن تنفر ایدوب صاروخان
ولایتی که قدیمدن کندونلک حکومتنده ایدی فوق
الحد آرزو ایلدی قپوسی خلقندن برقاچ کسنه خزینه

اوزرنه

خبر سبب خروج آن طایفهٔ طاغیه و فرقهٔ باغیه که از جادهٔ اطاعت بیرون شده بودند و بیان کیفیت احوال ندامت مآل آن مفسدان محال اندیشان

صحایف روزگار ده مرقوم اولان قصص و اخبار ده صاحب وقوف اولنلردن روایت اولنور که حضرت سلطان قورقود که دیار عربه و اروب مصرده قرار ایتمشدی اگرچه سلطان مصر مراسم توقیر و احترامده و لوازم اعزاز و اکرامده تقصیر ایتمشدی امّا اتاسی خداوندکار حسن رضاسی اولیولدن کندویه همراه اولمادوغی اجلدن کوکلنده آتش ندامت مشتعل اولوب تلوّن طبعله دایما احوالی منقلب ایدی قبله نمای خاطری کعبهٔ مقصودی سمتنی تعیین ایتمکده برنیچه مدّت مضطرب اولوب آخر وطن اوّله عودت ایلمکی ترجیح ایلیوب

شهریارك دوم ایلنده اولماسی خداوندکار حضرتلرینك
سلطان احمد حقنده ایلدوکی تدبیره دامن گیر اولوب
اول سالك اولجقلری طریقی سد ایلمك معتین ایدی تکواره
آدم کوندروب اناطولی سنجقلرندن براختیار ایلدوکی
سنجاغی قبول ایلمك عرض ایلدی کرد اول وارن فاصده
ایله جواب بیوردی که ان شاء الله بن دخی دولتك
اشکنه توجه ایدوب حضرت خداوندکارك مبارك
جمالن مشاهده ایتمك بغایت مقصودم درعرض حضورلرینه
عرض اولنیجق مهمتام وارد رشوف دست بوسلری قرین
فرخنده مآلم واقع اولوب اول مراد تمام اولدقدن صکره
امرعالی شان موجبنجه عمل اولنه شمدی بودیاره کلوب
شرف ملاقات که اهم مرادات درحصوله قریبا یکرم
دونوب خدمتلرنده دوراولق قطعا یاغنده جایز دکلدر

کلیجك بی حد وقیاس نقود واجناسله اول قدر
انعاملرا تدیکه خزینهٔ خیال آنی حفظ ایدوب اندیشهٔ
حوصله احاطه ایلمك مرجالا یدی توفیق خدا رفیق
اولوب صحت وسلامتله مولانا سالف الذکر سفرین
کلیجك جانب خداوندکاردن اشارت اولدیکه ودیعت
رسالتك کیفیت تسلیمی عز حضورده موفور الحبوره عرض
اولنه مولانای مشارالیه مشرفا ولدقك حضرت
شهریارك اتاسی خداوندکاره کمال مرتبه ده انقیادین
وعرض مملکته متعلق غیرت آبا واجدادین علی التفصیل
عز حضوره عرض ایلدی واسکی سنجاغنه کتمکه طریق
قبول والتزام حیز امکاندن خارج اولوب تکلیف مالا
یطاق قبلندن ایدوکی حضرت شهریارین استماع اتدوکی
وجهله مشروح اوزره اعلام ایلدی امتاجون حضرت

اعزاز واکرام ایله شهره کتوردلر امرعالی شان موجبنجه
شرایط تکریم یرینه کلدوکندن صکره اجازت بیورلدیکه
شرف دست بوسیله مشرف اولوب رسم رسالتی ادا ایلیه
سعادت مجلس همایونه حسن طالع رهنمون اولوب توفیق
میسر اولیجاق مولانا نورالدین اوخورشید سلطنتك
حضور فایض النورنده کلام نرتیب انتظام ایله بسط مقاله
ایدوب وفق خاطر بنجه ماهوالمقصودن ادا ایلدی
حضرت شهریار مولانای مزبورك کلامن اصغا اندوکندن
صکره الفاظ دُرربار یله کوش قبولن صَدَف وار ایلیوب
ثانی جواب بیوردی مولانای مشارالیه اول حسن
خطابه وَردِ جوابه تحسینلر ایدوب آفرینلر ایلدی اول
نقاوة طبع وحدت ذهن مشاهده سیله حیران اولدی
صورت حالدن رخصت فهم ایدوب دونوب کیرو مقامنه

حقده کوریلوب قبوله قرین اولدی بوامرك اتمامی جون
محل کلام ایدی ارسال پیام ایچون برصادق القول معتمد
علیه ومعقول کیمسنه یه طلب کوسترلدی مولی الموی مدن
مولانا نورالدین که جمیع اقرانندن و فوردانش واهلیت
متفوق ومزید معرفت ومولویت ایله سابقدی فنون
عقلیه ده سید جرجانی وعلوم نقلیه ده نعمان ثانی ایدی
ذکر اولان خدمتك ادا سیچون تعیین اولنوب رسالته
توجیه اولندی برینجه کوندن صکره مولانای مزبورك
مشقت سفری فوزظفرم تبدیل اولوب کرد فتوردن دامن
حضوری پاك اولدی کعبئه مقصوده نه یجه مطاف
سواکن ملاء اعلا درجه یقین کلیجك اول حرم حریمك احرام
احترامن کیدی جناب شهریاره کا مکاردن اشارت
اولدی که خطوات تعظیم وتکریمله استقبال ایدوب

وحیله پردازاولادیلرکه دولتلوخداوندکارك علم
شریف مملکت اراسنه خفی دکلدرکه شهزاده حضرتلرینك
روم ایلینه بکجسی خلاف مقتضای قانوندرشویله که
انلره بوخصوصه رخصت جایزاولاسایرشهزاده لر
حسن اجازت فهم ایدب هربری مقرخلافنارندن روم
ایلنه کمك تدارکنده اولورلرانلری بوحرکتدن تسکین
ایده بلمك حیزامکاندن طشره اولورسیرجابندن واجبدرکه
انلره کروقدیمی سنجاغی تکلیف اولنه اکرامرجهانمطاعه
صورت انقیاد کوسترمکه نوعاتردد واقع اولااول
بهانه ایله سلطنت قاهره مقتضاسنجه سلطان احمد
حضرتلرینك مصلحتنه شروع اولنه بوزای فاسدکه حضرت
خداوندکارك بازاراعتباردن نقودکلام جواهرانتظامنك
کاسداولماسنه مؤدی ایدی بادی نظرده کندولره صورت

همسردی و کمر سعادت خدمتنده میان بسته وچاکردر
تمشیر جهانگیریه قبضه تصرفنده محکم وحکم جهانمطاع
جمیع عالمده مسلم در قبالهٔ دولتی دست قدرتله امضا لندوغی
بینه یه محتاج دکل ایدی قلبی شهادت ایلردی واولادِ
سعادت نژادنك دکلی سندك اشرف اولوب اول فرخنده
خیرخلف اولجاغی دکلدی قوت حدسله تفرس ایدوب
اکلردی سلطان احمد انتساب ایدن بعض مفسد لرکه
اقامت وظایف خدمتنه بیل بغلمشلردی دایما اول
جانبه صورت اعانت کوسترمکله سایر شهزاده لره اهانت
کندولره رسم وعادت ادنمشلردی حضرت خداوندکاری
اول آفتاب سلطنت مدار دن نه تدبیریله تدبیر ایده جکلرین
بلیوب آخر اول خورشید سعادت مقر بلند اختری حضرت
خداوندکارك خاطرندن بوتقریبله بتعید امکه مکرهان

جميع اركان سلطنت بنيان ودولتك اولديلر وحضرت
خداوند كاري صورت حقدن اعراض اندرمكيجون بنجه
فساد انكيز ونفاق آميز كلمات اختراع ايلدلر اما
اول پادشاه يعقوب انتباهك حضرت شهريار يوسف
جمال ومحمد خصاله متعلق اولان محبت جبليسي مروحهٔ
شفقت ابوتله كان دلده كي آتش اشواقي تروبج ايدوب
مهبّ سعادتدن نسيم عنبر شميم ايله اِنّي
لَاَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ لَوْلَا اَنْ تُفَنِّدُونَ ايتي ضمنده اولان
بشارت سبب تفريح خاطر اولوردي زيرا رؤس فضايلله
ذات مكرمت صفاتي عديم المثل اولوب سرير سلطنته
كمال استحقاقن تمام معلوم اد نمشدي تخت ايالتك
سرفتنه وفساد پايمال وظلّ حمايتنده كافهٔ رعايا
منتظم الاحوال اولدوغندن بلمشدي كه سرهبتي تاج عزتله

معنی مرآت ضمیرنده صورت پذیرا ولمشدی امّا امعان نظر
عنان عواقب اموره منصرف قلوب ظاهر احوالی تنك مجاله
ملاحظه ایدن فوارس میدان حقیقته رهوشندرکه موآد
ظاهری واسباب صوری هرنه دکلوکه متکفّل اولا تحصیل
مقاصد عظمی واکتساب مطالب علیاده قاصر در علی
الخصوص امر سلطنتده که معظمات امور دندر مادام که
ارادهٔ ازلی ومشیت لم یزلی متعلق اولمیه هزار
جدّ واجتهاد وامداد اباواجداد نافع دکلدر توجه
اندوکی مطلوبك تحصیلی ایچون هرنه مقدمات که ترتیب
ایدردی صورت بولمیوب خلاف مرادنی منتج اولوردی
وهرنه تقدیر تدبیرکه صوفا یلردی بازار تقدیرده غیرایح
اولوردی حضرت شهریارکزین وسعادت قرینك
عزّ وتمکینه زانوبزانو همنشین اولدوغی خبرهٔ اشدیجك

اولان تقصیراندن خاطر شریفی اصلا متغیر اولمامشدی
کرو حضرت شهریار جهانبکرك رای شریفی اقتضا ایتدی که عتبهٔ
علیا ده خدمته تعیین اولنان خواص بنده لردن برینی
سدهٔ سماسیما صوبنه ارسال ایدوب روم ایلنده برسنجاق
طلب ایلیه لر خدام عالی مقام دن بری ذکر اولان
خدمتله مامور اولوب درد ولته متوجه اولدی
بوجانبده حضرت خداوندکار مغفرت پناه علیه رحمة
الله کندونك اولاد امجاد ندن سلطان احمده که اماسیته
دیارحکومتی تفویض ایلمشدی مهبت ابهت خسروانیدن
نسایم الطاف شامل الاکناف سلطانی ریاض آمالنه
متنسم اولمادن خالی دکلدی کرزت اولاد وانسابی
اولدوغی جهتدن و فور شفقتی و مزید مرحمتی واریدی
سریر سلطنته ولی عهد ایلمك امر معهود اولوب ذکر اولان

حیران و مدهوش ایدی مجموع اهل ولایته تمام رفاهیت
وحضور کلمشدی هر بری جمعیت خاطریله تفرقهٔ اعدایی
استدعاسیچون جانب حقه متوجه اولوب دوام دولت
ابد پیوندی دعاسنی ورد زبان ادنمشلردی اول شهریار
صحیح الفکر وصلاح اندیشه رعایات آداب سلطنتی کندویه
پیشه ایدینوب حضرت خداوندکارك حسن ورضاسنه
موافقتی عین سعادت بلوردی ولایت طربوزون که
دل دشمن یکی تنك وهرطرفی محل سنك واقع اولمش در
بونجه زمان مقر ایالت وحکومت اندوکنه سبب محض
لوازم حقوق آداب ابوتی رعایت ایدوب کندونك صیانت
عزو تمکینی ایچون اتاسی حضرت خداوندکارك حصن حصین
حسن رضا لرینه تحصن اتمك مصلحتی ایچون ایدی اول
مقام و نارتك اولان مفسدلرك تخریکیله کندوحقنده وقوع

سلطان سلیمانه حضرت شهریارك قدومی سعادت
رسومی بشارتی کلیجك خاطر خورشید مآثری انوار بهجت و
سرورایله خرم وخندان اولدی دولت واقبالیله آدا
رسم استقبالیچون قرشو وارب اول شهریارکوه وقارك
دامننه یوزسوردی خسروصاحب قران هفت اقلیم
حضرت سلطان سلیم چونکه روم ایلینه کچوب مقدم همایونیله
اول دیارمشرف اولدی سایهٔ عدالتنده رعایا ایله منتظم
الاحوال اولدیکه رسم جور وستم حذامتناعه وارمشدی
معنای تعدی وظلم امر مخیل ملاحظه اولنوردی ناکاه
تذکراولنه صورت واقعه ایله معتبردی شیرغزان غاد
ثبات وتمکین اختیارایدوب خلوت کزین اولمش ایدی
کرك مردم ازار بروجهله اهل وقارا ولمش ایدیکه
کوسفندك خدمتنده پیرپوست پوشاوکنده کوچك کبی

اجلال شهپر ظفر پیکر نیه مربوط اولا لاجرم هر مجدو
اقبال زیر بالنده اولوب علی الدوام طایر دولت شکار
اولمادن خالی اولمیه پر و بال بریمن واقبالیله هر طایر
دولتك که صید نه عزم ایلیه نه طی مسافهٔ دشت وکوه مانع
ونه قطع براری و بحار دافع اولا واکر هر بنجهٔ
قهری خوفندن نر طایر چرخ سیمرغ قافك قنادی
النه التجا ایده صد مت چنکال اجلالندن یر یر
قله ء قافده شکاف کاف ظاهر اولوب اول باکدن
زهره سی چاك اولا بالجمله اول سفاین صحت بواطن
وسلامت مواطن از زمانده شاهد مقصودنی که
منزل معهود ایدی کناره چکوب عزو تمکینله منتهای
مسافه ده کلوب قرار اندی نهال باغ سلطنت واجلال
شهریاری دولت واقبال شهزادهٔ کامران اوغلی

وستارهٔ سپاه امرا تدی برینچه سفاینی اموال وخزاینی ایله
مالامال اتدیلر وکندو دولتله برفلک فلک اشتباهه سوار
اولدی نهال باغ سلطنت انتساب ثمرهٔ شجرهٔ طوبی
لهم وحسن مآب شهزادهٔ کامران فرزند ارجمند اوغلی سلطان
سلیمان که ولایت کفه کف حکومتنده ایدی شهزاده نک
مبارک جمالی مشاهده سن مقصود ایدیوب اول جانبه
روان اولدی دولت واقبالله سوار اولدوغی سفینهٔ
پرهیکنه اول دمده بای سلطنتی صدف سینه سنه
چکوب کرمیتندن بادبان مروحه کردانله هرنفس استنشاق
هوا ایلردی همای دولت کبیا اولا فتاب سلطنته سایه
کستر اولوب فارغ البال نشیمن مقصودی جانبنه متوجه
اولدی شول شهباز بلند پرواز سلطنت آشیانک که
هپتی صید ایالت حکومتنه مبسوط اولوب سعادت و

دریا مقاطر نجه جاری اولمغله اقصای مرادا تنه
واصل اولدی مملکت روم که ممالک اسلام ارا سنده
اجرای قوانین شرع نبوی شریفه جمله دن ممتاز وکزین
اولوب بدنده رئیس اعضا منزله سنده واقع اولمش ایدی
اما منازل ناس مرعی طوتلیوب وضیع وشریفک بری برینه
اختلاط ندن حاصل اولان عفونت اخلاط سببی ایله
مختل اولوب تدبیر صحته محتاج ایدی ارادت حکیم
قدیر که مدبر امور جمهور در اکا متعلق اولدیکه ذکر اولان
مملکت عارضهٔ جسمانیته دن بری اولوب رونق دین
اسلام ترقیده اوله پس اول پادشاه اسلام پناهی که مقدم
مبارکی صحت کلیته یه سبب در قدرت ازلیته سن اظهار
ایتکیچون روم ایلی دیارنه صالوب صلاح مملکته وجودی
شریفی سبب قلدی القصه اول آفتاب مکنت وجاه

ثبوتنه واضح دليل حضرت شهريار نامدار صورت
سير پر عبرى كفايت ايدركه بونجه مرور ايام ولايت طربوزونك
اقصاى بلاد روم در دريا نك ساحل هتندكى سفاين
خلوص نيتنى مرابط مراضى حضرت پروردكاره مربوط ايليوب
جزئى وكلى دوكلى اموردن جانب حقه تفويض ايلمشدى
سايرشهزاده لرك ندوددولتى مصلحتى ايچون هرنيچه كه مجدد
اولوب تكميل مباديه صورى وتحصيل اسباب ظاهريه
صدودنده اولديلر اول شهريار كوه وقار معناى وَمَنْ
يَتَوَكَّلْ عَلَى اللّٰهِ فَهُوَ حَسْبُهُ آيتنك صورت ظفرسيرتى نقش
نكين ايدينوب بلدهٔ مذكوره ده عزوسعادتله متمكن اولدى

اخر الامر الْاُمُورُ مَرْهُونَةٌ بِاَوْقَاتِهَا مهبندت تحتم ايدن
نسيم بشارت قرين حالى ورهين امالى اولوب سفينهٔ
پرسكينهٔ مقصودى عمان بى پايان امكانده وفق خاطر

کوهر شب چراغ دولتی عرصه ء ظلمت آباد بقعهٔ امکانده
اولان ارباب بزم شهوده سراج وهاج اولمش دراول
اجلدن درکه عنوان احکام شریفه سنی طغرای غرای
وَاُولُوالاَمرِ مِنکُم بر له معنون وموقع ابلیوب فرمان
قضا جریانده جهانی مطیع ایلمش درکه وَسَخَّرَلَکُم مَا فِی
الاَرضِ جَمِیعًا کویا کلشن جاندن متنسم اولان انفاس
نسایم رحمانی یه حکمت الهی محضا تحریک سفاین وجود
انسان درکه تا تقلبات دوزکاردن خلاص اولوب
سواحل مطالب واما نیسته واصل اولمغله مساکن طیبه
کمالات نفسانی تحصیلنده اولا و هرنه مسالک برمهالکه
سالک اولا رضاء الله کندویه دلیل راه ایدینوب زمام
امورنی بالکلیه دست قضا و قدره تسلیم ایلیه ذکر اولادی
مدعینک تحققنه اصح تمثیل و تحریر اولنان دعواتک

بلاغت نشاندن فهم اولنان اولدرکه حضرت واجب
الوجود فایض الجود که فیاض بی منت و وهاب بی ضننتدر
آنك دریای زخار فضا و قدری بر محیط درکه مهب نسیم
قدرت ازلیه سندن باد ارادت لم یزلیه سی تنسمی ایله
واقع اولان تحدد امواج حادثات کون و فساد سببیله بوکون
اجرام مستدیرهٔ نه فلك رفعت قرین بر بنجه حباب حقیردر
بی ثبات و نمکین کاه باد تند موج خیز فهر مانی جلالی هلاك
مثالی بنجه زورق وجودی کرداب مخافته دوشروب
غرق ایلر وکاه نسیم لطفی بنجه سفاین اماللی صدف وار پرورد
شهوار ایلیوب سواحل افضاله صلادر ذکر اولان بحر بی
کرانك کوهر کزیده سی که تلاطم امواج مکرمت واحسانیله قعر
عدمدن ساحل وجوده کتورمش در بنی نوع انساندرکه عالم
ملك وملکوت تاجور لرینه درة التاج واقع اولوب آنك

مقصود نه رقم حرمان چکوب صفر الید کوندرمکه الف
جهد ایلدیلر چون صمیم دلدن اول دیاری ترک ایتمکه
تصمیم خاطر ایتمشلردی لاجرم اول سفر پر فتح وظفره اقامت
ایدوب نقل مکان ایتمکه خلوص طویتله نیت ایلدیلر
خبر عزیمت حضرت شهریار کامکار ازطرف دریا بجانب
محروسه کفه برای تدارک فرخنده مآل خود
کلام قدیم ربانی و فرقان عظیم سبحانی که فحوای عبرت
مطاویسی محیر عقول در بر عمان بی پایاندرکه دوجهان
اندن بر نمرد و بر بحر بی کراندرکه اکا نسبت یدی
دریا بر قطرهٔ شبنم در وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ
فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى
كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ذکر اولان بحر هواجك امواجندن
درکه انك تلاطمی ایله ساحل بیانه صاله دوغی کوهر معنای

اتاسی خداوندکار یاننده صورت رغبت بولیوب ضایع
اولدوغنه خیلی منفعل اولمشدرکی آخرای شریف
جهان اراکامبخش اولدیکه اول دیاردن بتدیل مکان
ایلیه لرتوسی خدمتکارلرندن برن مکتوب سعادت
مصحوبله درد دولته ارسال ایلدیلر دولت پابوسالـ
ورب پایهٔ سریر اعلایه مقصود عرض اولدقده جانب
خداوندکاردن رخصت اجازت ویرلدیکی تکرار آدم
کوندرب اجازت طلب ایلدیلر کرد عواطف خسروانه دن
مزید عنایت صورتن کوستروب سنجاقلرین ارتورمغله
مانع اولق ملاحظه سن اتدیلر امّا چون قضاءِ انقضاءِ
علم ازلیدن سمندد ولتی مطلق عنان ایدی بونك کبی جزوی
رعایته کلیتا مقیّد اولیوب تکرار آستان سعادت آشیان
صوبنه ادم کوندرب حسن اجازت طلب ایلدی ینه جریدهٔ

مقصودنه

افتاب دولتی سرا پردهٔ احتجابده اولمسنی مراد ایدن مشارالیه
امّا افکار پراعوجاج و زجاج امتزاجلری فروغ مهر سعادتی
اشراقه مقرون اولمسنه حایل اولمزدی خورشید دولتی
زوالنه کوشش بی فایده ایلین عداة خَذَلَهُمُ اللّٰهُ کُلَّ غَدَاةٍ
وَغَدَاةٍ هزار تلبیس وتدلیسله جانب خداوندکاردن
دفعاتله عتاب انکیز احکام ایراد ایدوب انقیاض خاطر
دریا مثابتی بحون بو وجهله بسط کلام ایتمشلردیکه اول
دیارك اطرافنده اولان کفره ایله طریق حرب وقتالی سدّ
ایدوب اوزکندو ولایتنك ضبط وحراستنه جدّ و
جهد ایلیه سز تکیز اعدایه رضا مز یوقدر حضرت
شهریارك بو مقوله کلمات مزخرف استماعندن مبارك
خاطرلرینه کدر فتوره یتشوب بغایت بیحضور اولمشلردی
بونجه زماندن بروفتح ولایته متعلق اولان سعی وهمت

شهزاده یه انتساب کلی امتیازدی اول مناسبتله جمیع
امور دیوانیه ضمیر منیرنه معلوم اولمقله بعد مکان حاجب
اولمازدی هر زمانده عتبهٔ علیاده قپوسی بنده لرندن
آدم اکسک دکلایدی هر بری برنیچه کون طورد قدن
صکره جمیع مرادانن کوروب تدبیر مملکته متعلق خبرمرتب
انزی کندویه بدرقهٔ راه ایدینوب کمال رعایتله مرضی
الحال عودت ایلردی اندن کلن کمسنه لره بو وجهله
مزید رعایت سایر شهزاده لره موجب اهانت اولوب
بو قصور رای وسوی تدبیریله مملکت خلل پذیر اولمشدی
سلطان قورقود ک مصره کمنه سنه دخی سبب کلی اولدیی
اولبرنیچه بدخواهٔ یُرِیدُونَ لِیُطْفِؤُا نُورَ اللّٰهِ آیتنک مبداو
غایتندن غافل وسیاق نهی مساق وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ
مضمونندن ذاهل اولوب هرنیچه که اول خسرو کامیابک

باش قلدوب اوجانبه نگاه اتمك قطعا ممكن دكل ايدي
زيرا دفعاتله دست تيغ خون اشامندن شربت انتقام
ايچمشلردي وينچه كره اولارباب ضلالايله حوب و قتاك
واقع اولوب ميدان معركه سيل خونله جيحون مثال
بروجهله سيلان ايلمشديكه حباب خون اوفرقه نك
فرقنده كلاه مذلت جايكا هلرندن فرق اولمزدي نهايه
شهريارنامدارك اول اثنارده بدكرداريله وسايرملل
كفاريله بونجه ايام حوب وقتال اوزرنه اولدوغندن
شمشير مهرتنويرى اشعه سى مجموع آفاقه ضيا بخش اولوب
آينهٔ تيغ جهانيكرنده صورت فتح وظفر دايما جلوه كرايدي
خداوندكار حضرتلرينك طاب ثراه دردولنده اولان
اول بى بصيرت وكوتاه نظرلر كندولره سلطان احمد جانبندن
واقع اولان حسن التفاتيله مغرور اولوب ذكر اولان

وادربایجانی قبضه‌ء تصرفلرینه کتورمشلردی اول
کرمیتله آتش کبی رکشلك ایدوب بادغروره دماغلرینه
جوفن مفرادنمشدی آب تندرفتار وسیل حوادث
روزکارکبی هرجابنه که توجه ایلرلردی اضرارانکده بی
اختیارلردی ملوك اطرافدن هرکز کمسیه سربزمین
امنه مشلردی ناحق یره مسلمانلرك قانن یره دوکمکی
باشلرینه تاج مفاخرت بلوب ترك مبالات اتمکله مباهات
ادرلردی اول ارباب کفرو ضلال منازع امالن اهل اسلامك
یوزی صویخ یره دوکمکله صوارب بویوزدن زندکانی
ایلرلردی ذکر اولان طایفهٔ طاغیه شهریارکامکارك
وفور شجاعتندن شول درجه ده مرغوب اولوب لشکر
ظفرپیکرندن ایله مغلوب دوشمشدیکه دیار رومك اکثر
اتراکی باوجود اول فرقهٔ اهل الحاد واشرا کله مشوب ایکن

مشهوندر ایام عدالتنده برمرتبه ده امن وامان اوزره
ایدیکه طریق سرقه ید سارق مقطوع اولوب رسم غضب
ید امانتدن ضمان مرتفع اولدوغی کبی بالکلیه مرفوع ایدی
اعلام ظفرفرجامنی دشمن پرفتن دیارنه متوجه قلدقجه
وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ایتن
بدرقه‌ء راه ادینوردی اول آفتاب حشمت وجاه وستاره‌ء
سپاهك سلطنت قاهره سیله ذمرهٔ مَنِ اتَّخَذَ إِلٰهَهُ هَوٰيهُ
برسبیل اضطرار طریق فرار اختیار ایتمدن ناچار اولدقجه غزاة
وحماة وکفار اشرارك کوش بیهوشلرنه سهام مذلت پیام له
لَنْ تَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ ایتن تکرار ایلردی اول پادشاه دین
پناه کلام بشارت انجام وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ برکاتیله
ادخار ذخایر وغنایم ادینوب علی الدوام ظافر وغانم عودت
ایلردی طایفهٔ اوباش قزلباش که مملکت فارس وعراق

اولمش ایدی وسلطان قورقود دیار مصره کمش ایدی

حضرت شهریارنامدار واولخورشید سعادت سلطنت

مدار المؤید بتایید الملک الکریم سلطان سلیم ظل عنایتن

و سایهٔ حمایتن طره بوزون ولایتنه صلوب جمیع زمانده

همم عالیه لری اول دیارده جهاد وغزایه مصروف ایدی

عساکر نصرت مآثرینك اسیاف دایم الارهافی ایقاظ و

انتباهی کندویه شعار ایدینوب بر لحظه نیامنده نیام اولمامشدی

شمشیر آبدارلری بازار دارالنصر کارزارنده قان دریلوب

عرق جبینله زندگانی ایلردی اطرافده اولان ملل کفار

بدکردار پیکان تیز سریع التاثیرلرینه الم یاتکم نذیر

آیتی بیان من جانب اهل اسلام مدده تبلیغ ایلیوب بو رهب و

هراسله جمله سی اوزجانلرندن یاس اتمشلردی ولایت

طره بوزون که هر طرفی کفرهٔ پرخلل وذلل مختلفة الملل برله

انا مل تجربه ایله بنض ضیرن طنوب حرکة انقباض وانبساط بندن
تبدیل هوا اقتضاسنه میل خاطر اکلاد یلر چون شهرك خراب اولمسی
صورتی لابد اول معنای تاکیدا تشدیدی جمله سی حضرت
خداوندکارك وفق خاطرشریفیجه اولوب مرتحد فرمان
اولدیلر لاجرم وزرایه امر اتدیکه سفر اسبابی مهیا اولوب
قدوم سعادت رسومیله منازل ومواطن مهنا اولا امر عالیشان
موجبنجه مهمات سفر کورلیوب سنه خمس عشر وتسعمائه
رجبنده عنان عزیمت محروسهٔ ادرنه صوبنه منعطف
اولدی اماکن شهرمذکورکه بونجه زماندن برو سوارکندن
خالی اولمغله خواص مشرفدی انواع بهجت وسرور ایله مالی
اولوب مبارك قدمیله مشرف اولدی بیت اول تاریخده حضرت
خداوندکارك اولاد سعادت نژاد ندن سلطان شهنشاه
دیار قرمانده ایدی وسلطان احمده ولایت اماسیه تفویض

برکاتب عطارد مناقب بوخدمتله مامورا ولوب کما ینبغی
جدواهتمام ایلدی مجموع خرابا ولان بنالری علی وجه
التفصیل سلک بیانه کتوریب اعلام ایلدی وذرا شرف
مجلس همایونله مستعد اولیجق ماهوالواقع عرض حضور پرنورده
عرضا ولندی اگرچه که پادشاه ولایت پناهك بوحادثه دن
مبارك خاطرنه فی الجمله کدر طاری اولمشدی امّا چونکه ذات
کاینات حرکاتی حقك ارادهٔ ازلیه سی متعلق اولدیغین
وقوعه کلمك امر محال ومحیط کاینات که محدد جهاتدر
مشیت لم یزلیه سی مقارنتیله سریع الانتقالدر لَارَادَّ
لِقَضَائِهِ وَلَامَانِعَ لِحُكْمِهِ مفهومی موجبنجه تشفی خاطر
تحصیل ایلیوب کردن اطاعته وَاُفَوِّضُ اَمْرِیْ اِلَی اللّٰهِ حبل
متینینی مفتول اولندی وذرا حضرت خداوندکارك
آینهٔ دل دریا مثال کلنده زنك غم مشاهدهٔ ایدیجك

انا ملا

منکر اولان حضرات ارضك شبهه لرن ازاله ایتمکجون قیام
ساعة غونه ایدی کمال حیرتنده زمین و زمان متزلزل
اولوب مکین و مکان متبدل اولمشدی ابنیهٔ رفیعه
هر بری رفعتنده و متانتنده سپهرله همسر ایدی جمله خاکه برابر
اولدی خلقك بعضی بوحالته دنك و حیران و بعضی دست
تحیرله سینه کوب اولوب سرکردان اولدی امّا حضرت
خداوندکارکوه وقار دایرهٔ تمکین و قراردهٔ برکار وارثابت
قدم اولوب رسم معهود اوزره صباحه دکن خوش دمدی
علی الصباح ارکان دولت و اعیان سلطنت دیوان عدالت
عنوانه جمع اولوب یرلویرنده قرار اتدی وزرآء جهاندار
آرا بوکا منجر اولدیکه خراب اولان بنالر علی التفصیل یازیلوب
بایهٔ سریر اعلایه عرض اولنه تاکه حقیقت حال حضرت
خداوندکارك ضمیر خورشید نظیرنه منکشف اولا ارباب قلمدن

اولشدی اهل ولایت دست ستم وظلمله پامال وهر بنیکه
خاطری مخایف کونا کونله پرملال ایدی القصه سنه
خمس وتسعمایه جمادی الاولك اوّلنده اتفاق مکرهر کیجه کیه
سلطان کواکب ستاره مواکب تبدلات اوضاع فلکی مقتضاسنجه
اوج نزیادن تحت الثری یه تنزل ادب عالم اشراق نوراندن
ظلمت آباد فلاکنه دشمنلری خاطر سپهر کردون بی قرار
ودیدهٔ انجم ترقب حوادث روزکارله بیدار ایکن نظم ناکاه
حق تعالی کال قدرتیله صورت هول قیامتی مجموع خلایقه
اشکاره ایدوب برزلزلهٔ عظیمه واقع اولدیکه انك ولوله سندن
عالم کون وفساد لرزان واجساد عناصر قوی بنیاد ریزان
اولدی هیبتندن حاملهٔ دهرك اسقاط اولوب بطون
عدمدن ظهوره کلن مولدات اثار غریبه سببیله وَتَضَعُ
كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا اکا حسب حال واقع اولمشدی شول

اربعه نك اجماعندن حاصل اولان كيفيت متوسطه حدِّ
اعتدالدن چقمش ايدي واول دايۀ بليۀ مؤذي ما بينه بلغم براغوب
اخلاط اراسنده اولان ارتباطي خلل پذير امكيله بري برندن
تبريد اتمشيدي ذكر اولان مرض بو فعل وانفعالدن مضطرب
اولوب اول سلطان كردون اقتدارك پاينه دوشمندي
سلطان قوانك ملك بدنه تعلقندن كثرت اشغال واقع اولمغله
تدبير امور سلطنتده اهمال اولوب رعايا وكافۀ برايا پريشان
حال ومضطرب الاحوال اولمشدي اول سببدن حضرت خداوندكار
سلك خدمتنده منتظم اولان اركان رعايت آداب سلطنتنه
كندو مقتضيات نفس خودكامليرين تقديم ايدب توسن
خاطر تيز كاملرنه ارخاء عنان اتمكله من جاوز حدّه
شابه ضدّه مسافه سنك سرحدندن تجاوز اتمشدي
اول سببدن اركان رفيع البنيان سلطنت خرابه متوجّه

اختیار ایدب اوتوردی دخی مصر و هندوستان و سیستان
و ایران و توران و انکروس مخوس جانبلرندن ایلچیلر کلوب سایهٔ
سلطنتی ربع مسکونه منتشر اولوب علما و فضلا و مشایخ
و صلحا و رعایا و برایا حضورو رفاهیتده اولوب بطور یکه
خیر امراض مزمنه که برپای پادشاه عدالت دستگاه دا
افتاده ازان سبب تدبیر امور سلطنت براهمال و مصالح
رعایا پریشان حال و مضطرب الاحوال شده بود
اول خلاصه ء سلاطین ذوی الاقتدار و کوزیدهٔ خوافین
عالی مقدار حضرت سلطان بایزید شهریار اسکنه الله مع
خلفاء الراشدین فی دار القرار ذات شریفی شول فضلات
امالیله ممتلی اولوب سوء المزاج تحصیل ایدن ارباب
احتیاجک علاجنه طبیب مشفق ایدی مکر اول
زمانده مزاجلرنده امراض مزمنه دن برمرض واقع اولوب اصول

اولوب طوردي اول اثناده اونه جانبده وندیك كافرلرك
قرانجه دن یاردم كیلرین الوب كلوب مدللو اوزرنه آشوب
طوپلرایله دوكمكه بشلادیلر اول زمانده كی عرب وكورپكی
وعوارض اولمش دكل ایدی عجله ایله سفر واقع اولمغن عرب
وكورپكی یازیلوب فی الحال دونانمه كیلرینه قیولوب كوندیرلدی
كیلرایرشدكده كافرلر ذكر اولان مدللو قلعه سن محكم دوكوب
برطرفن یقوب اونسكن كون یورویش ایدب ایمادیلر بوجانبدن
دونانمه دخی ایریشوب كافرلر دونانمهٔ كوریجك طوپلرین
كیسه قیوب قاچدیلر دونانمه ده اولان بكلر مدللو نك
بقیلاری یرلرین تعمیر ایدب بعده كیلرایله استانبوله كلدیلر
اندن صكره وندیك بكلرمی ناچار ایلچولرویش كشلر كوندرب
بارشدلر اندن صكره سلطان بایزید خان غازینصره حضرتلری
هیچ برطرفه حركت اتمیوب كندوحالی اوزره كوشهٔ فراغتده

بعدها خداوندکار کردوه اقتدار حضرتلری اول دیاری
فتح ایدب نونظام وتازه انتظام ویرد کدن صکره امیر الامراء
الکرام اناطولی بکلربکیسی سنان پاشای شبر اقدامی عساکر
نصرت اثریله ومراکب ظفر رهبریله اشبو قلعه یه وارنجه

اوزره کوندردیکی مشارالیه پاشای صاحب رای وارووب
وصول بولدوغی کبی اول دائی بعنایت الله تعالی فتح اولوب
ممالک اسلامه ضبط وربط اولدقدن صکره خداوندکار
منصور ومظفر استانبوله کلوب خوشکوار سلطنت ایله علی الدوام

خبر توجه نمودن سلطان سلاطین الاسلام مالك ممالك رقاب الانام برای فتح قلعهٔ قرون باعساکر نصرت مقرون بعد از فتح قلعه متون در اوایل ربیع الاول سنهٔ مذکوره

اندن صکره خداوندجهان قطب دایرهٔ دوران حضرتلرینك ذکر اولان قلعهٔ متونی فتح ایدوب قبضهٔ اقتدارنه الدقدن صکره سنهٔ مزبوره ربیع الاولنك اوایلنده یینه قلعهٔ قرون فتحنه عزیمت کوستروب واردوب وصول بولدوقده کی بعنایت الله تعالی اولدقجه اطاعت ایدوب مفتاحن کوندردیلر

نظم

متونك کوردی قیدن طوتدی راهی	قرونك اوستنه سوردی سپاهی
ارشدی طوتدی لشکر اول دیاری	قوشندی اورتیه الدی حصاری
متونك حالن ایشتمشدی کفار	حصاری ویردیلر خونکاره ناچار
یارمیخی بکی قاضی ودزداد	حصارك کوردی قیدینی نکم وار

بعدها

پادشاه مملکت کناغایتله بحضورا اولوب طوردکن قدرت الهی دریادن
مسلمان صورتنده ایکی پاره کافر قادرغه لری کلوب حصار لیمانه یقروب
لشکرقدرا ایچره حصار کدکلرنده طوران جنک ساز توفنک انداز کافرلر
یاردم کلدی دیو کدکلرین خبر قوبوب اول کلان قادرغه لره
وارد لر اول فرصت ایله غازیلر یورویش ایدب حصاریدن لرنه
کمند آتوب چقمغه بشلادلر کفار دخی ترک قلعه یه کردی دیو
سوقا قلرده سکردرکن ناکاه طوپ اوتلرنه آتش دوشب قلعه نک
ایچی طوپیشوب یانمغه باشلدی بوجا نبدن غازیلر دخی یورویش
بودولرین آغزدوب وطبل ونقاره لرین دوکوب بعنایت الله تعالی
هاندم قلعه یه قبولوب یُقَاتِلُونَ فِی سَبِیلِ اللهِ بِأَمْوَالِکُمْ وَأَنْفُسِکُمْ ذٰلِکُمْ
خَیْرٌ لَکُمْ افتضا قلعه ایچنده اولان کفار هزیمت اتری هدف تیر تدمیر
وبعضلرین اسیر وقید زنجیر وقلعه متوفی فتح وتسخیر ایدوب
ایچنده اولان کلیسالرین مسجد ایدوب جمعه نمازین قلدیلر

وسیورتی تخییر اولوب ممالک آفاق یقین وایراق صدایی
بشارت و ندای مسرت ایله طولدقدن صکره عودت اولنوب
سعادت ایله ادرنیه کلوب قیشلاد یلراندن صکره

خبر عزیمت نمودن پادشاه جهاد نمونه برای فتح قلعهٔ متون

دهسنه ست وتسعمایه اوّل بهاره لالر وشقایق جابجا
باش قلدرد قلری حینده سلطان قلعه کنا حضورلرینه اول
دیار ده متون آدلو برحصاراستوار وحصین متین قرار
دنی واردی دوم ایلی وانا طولی عسکر یله اوستنه عزیمت
ایدوب قطع مراحل ایله واروب وصول بولدوغی کبی اوتهٔ
جابندن دونانمه کیلری دنی کلوب قلعه نک اطراف واکنافن
دنکارنک بیراقلرندن زین اولمش کلستانه دوندی هماندم طر
طوب پرآشوبله دوکمکه مصراولوب طوردقلراوتوزاوح کون متصل
رعددم وصاعقه آوازاتش فم طوپلرایله دوکلوب فتحی میسّراولمیجق

اوزرینه نزول ایدوب اطراف و اکنافی غارت یلرك الی بیر اقلرندن
و منقش بیر لرندن و دیر خشانی کوندر لرندن مانند نقش و نگار
و زینت ازهار بهار کبی اولوب طوردی بوجانبدن
پادشاه اسلام دخی عساکر نصرت انجام ایله ایرشوب همان دم
بر و بحر دن کوتر اجد میوب غزاة ظفر انجام طوپلر قورویوب محاصرة
حصاره مباشرت و محاربه ده دقیقه مبادرت ایلدکلرنده کی انجمدن
کفار خسران آیینك قلب صلبلرینه سهام اهل اسلامدن رعب و هراس
مستولی اولوب همان دم استدعای امان ایله قلعه لرین تسلیم
ایلدیلر خداوندکار حضرتلری انجمدن کلیسالرین مسجد ایدوب اسلام زینتی
ایله زینت و پیقلان یرلرین مهمت و دود و دیوارینی آلات
ضرب و حرب ایله دونادوب بروج عالیه سنه شهب صاعقه یاغدر
و ابدان سامیه سنه سحب بارقه آثار طوپلر قیوب و دونانمه کیلرینی
عموما الله تعالی امر ایدوب دخی بو فتح نامه نك صورتی تقریر

الزينة

كيلرى برا كنده ايلدى حقك عنايتنده ضرر اولميوب
اوح درت كوندن صكرم كروبرى جمع اولوب منزل معهوده
صوبنه يلكن اچوب كيدركن اوتة جابندن كفار خاكسار دونانه لرينه
قرشو كلوب طوب و توفنك ويرانغوز بنرك وسايراداوات
جنك ايله نبرد اهنك ايدوب طورركن كفار بدكردار طرفندن
لورداك نام كافر بارچه سيله يلكن اچوب كلوب
براق رئيس بارچه سنه جاتوب جنك ايدركن كافرك
بر بارچه سى دخى كلوب محكم محاربه ايدوب براق
رئيس كسيندن كافر كسينه نفت آتلوب ينا ركن براق
رئيس كيسى ايرلميوب كافر بارچه سيله بله يانوب
بنجه كافر و مسلمان هلاك اولدى
باقى كميلر جنك ايدرك اينه بختى نك مقابلكه سنه
وارد قلرى كبى كافر دونانه سى ايرليوب اسلام كيلرى اشبو

اندن صکره بیش یوز مقداری دونانمه کیلرین احضارات اوروب
ایچلرین ادمله ویراغله طولدوروب دار الغزاة والمجاهدین
کلیبولی نبود انی شیرا قدام میر مقدام داود بک ایله موره
ولایتنده واقع اولان قلعه سی بی ستونه همسر وکلهٔ سی
سرایردهٔ کردونه برابر اینه بختی اوزرینه
کوندردیلر بلکن آیوب کندکلرندن صکره
کندولری اناطولی روم ایلی نک طوس صولت وکیکاوس
شوکت بکلربیله لوای سعادت التوالرندن اولان عسکر ظفر
رهبرلریله تاریخ هجرت حضرت رسالتناک طقوزیوز بشنده
ذکر اولان اینه بختی اوزرینه عزیمت کوسترمکی مقدما ارسال
اولان دونانمه کیلری ملت مسیحانک دونانمه سنه دیرماده
ستد اولان نزل حصاره قوت ماوحرکت هوایله واروب
وصول بولدقلرنی بکی ناکاه مخالف روزکار واقع اولوب

دخی شدت شتا وحدت هوادن واد یلرده ماء جاری
انسداد وآب روانلر جریاندن ابتحاد وشاخ شجر شیشه
کرد کانه وارمقلر کناری طوکش بوزلردن الملس
کانه دوندکی حینده عزم کامل وبزم شامل ایله چقوب
روس منکوسك فرقهٔ باغیه سنك وزمرهٔ طاغیه سنك
آقینه وارروب برد عدوی دیندن عسکر خلقنك دست
وپالری دوشب نهایت درجه ده منکسر اولوب کلدلر بعده
خبر توجه نمودن سلطان بایزید خان برای
فتح کردن قلعهٔ اینه بختی در سنه خمس وتسعمائه
سلطان الغزاة والمجاهدین محض الطاف رب العالمین
عز نصره حضرتلری غزا نیتنه ازنکومید ایله سوزه بولیده
کیلر یاپدوردب انلردن غیری مستقل کمال رئیس ایله
براق رئیس ایچون بر عظیم یارچه یاپدوردب ویردی

اوغلی سلطان احمد میرزا استانبولدن اذربایجان طرفنه قچوب
واروب رستم پادشاهك باشن کسوب یرنه پادشاه اولدی
خداوندکار حضرتلری پادشاه اولدوغن استماع ایدیجك شادٔ
اولوب قیزی سلطان زادهٔ میرزایه کوندردی واروب
وصول بولمادن عمتی اوغلی هیبه سلطان مذکوری هلاك
ایدب یرنه پادشاه اولدی سلطان زاده ایسه کندیلریله
میرزانك وفاتی خبرین استماع ایدیجك کیرو دنوب
سلطان زادهٔ استانبوله کتوردیلر بعدازان

خبر اتمین کردن مالقوچ زاده در ایام شتا بسر ولایت روس در سنه اثنین وتسعمایة

طقوزیوز اکی سنده امیر شجاعت اندیشه ودلیر مهابت
پیشه مالقوچ اوغلی بالی بك. سلطان هفت اقلیم شتا لشکرای
کین وبرد عدوی دینله ربع مسکونه پنبهٔ برفی دوشوب

پاشای المزبور در صحرای قربوه فی سنه ثمان وتسعین وثمانمائة

اندن صکره بوسنه بکلربکی یعقوب پاشا سکزیوز طقسان سکزنجی

خروات ولایتنه آقتین ایدوب اول دخی کلوب کیدرکن قربوا

قلعه سنك صحراسنده دربخیل بان دیمکله مذکور بدفعال پنجه

بیك عسکر هزیمت اتزایله اردِ دادن ایریشوب جنك وپنجه

غازیلری شهید وتنك ایلدلر اخرالامر عسکر اسلامه حق دستکیرو

معین اولوب اول کلان کافرلری بردرجه ده قرد لرکه ابتدای

ظهور نبوة محمدی وشعشعهٔ افتاب رسالت احمدیدن برواو

اصل دار وکیر اولمش دکل ایدی مذکور درنجیل بانی پنجه

بکلربکلیله یعقوب پاشا اسیر وقید ربخیر ایدوب توغ وطبل وعلملرله

کسلن کافر باشلریله دردولته کوندردی کلوب

کفار شومه بروجهله انعدام ومعاندین دست اسلامه انهدام

اولدوغنه شکرلر اولسون اندن صکره تاریخ مزبوره اوغورلو

حضرتلری عودت ایدب مناسترہ وصول بولدوقنی کون برنمد
پوشی فدایی قلیچ ایله هجوم ایدب اسکندر پاشا خاصی بولنوب
بوزدغان ایله اوزب فدایی هلاك ایلدی بعد ازان ادرنه
کلوب نه قدر اهل بدعت وار ایسه تفتیش اتدوروب
اناطولی یه سورمکه امر ایلدی اندن سنهٔ مزبوره ذی القعده سنك
اوایلنده ادرندن استانبوله کلوب
بعد ازین فکر متین اوزره محالا وغلی علی بکی
انکروس ایتنه کندردی مذکور علی بك
دنی دریا کبی جوشه واژدرها کبی خروشه کلوب
وارنجه ولایتلرین خراب ایدوب اسیرلرین الوب کلورکن
انکروس بکلری اوتهجا بندن مرور ایده جك درینبدلرین ستدایدب
چنلی آدملرین شهید قلوب کندوسی بیك بلا ایله خلاص اولوب چقدی
خبر آقین یعقوب پاشا میرلوای بوسنه و محاربهٔ دربخیل یاننه یعقوب

پاشای

بعده سلطان الغزاة والمجاهدين عز نصره غزو جهاده نيتك
ايدوب دخى مقدما دونانمه كميلرين درياى اولونيه
جانبنه كوندرب صكره كندولرى سعادتلو ايله سكز يوز
طقسان يديه رجب المرجب آينك يكرمى سكزنده عسكر نصرت انجامله
استانبولدن صوفيه يه واروب اناطولى عسكريله
هرسك اوغلى احمد پاشاى صوفيه ده قيوب وداود پاشاى
اسكوب جانبندن ارنوده كوندرب كندولرى يحيى پاشا ايله
قيوخليقله ارنود ولايتنه كه يونان مملكتى دمكله مذكوردر
نزول ايدوب عيد مباركى قلعه دپه دلنده ايلدكلرنده صكره
اولدياركه كفره يه فجره سى صعب طاغلرده بجنه اولوب
داود پاشا ايله يحيى پاشاى عموما يكيچريلر ايله بجنه لره
كوندرب بى حد اسيرلر چيقاروب خوريادلرين
قرديلر اندن صكره غزا تمام اولوب اوردن جانبنه خداوندكار

پادشاه عالم پناه حضرتلری ذکر اولان قلعه لر کعبهٔ مشرفه
ومدینهٔ منوره وقفی ایدوکن بلدکدن عسکره اول امر
ایلچو سنه ایلچو قوشوب واروب قلعه لری تسلیم ایدوب
مابینلری اصلاح اولوب سنور کسدیلر تاریخ مزبوره
اونکروس قرالی فوت اولوب یرنه یانفو اوغلی قرال اولدی
اوته جابنده له ولایتنك قرالی عظیم عسکرله اوزرنه کلوب
اونکروس قرالی غالب اولوب طقوب حبس ایلدی ماندن عسکره
سلطان بایزید خان حضرتلرنه دوستلق یوزندن ایلچو
کوندردی مذکور ایلچویه التفات اولنیوب همان دم
مخالف اوغلی روم ایلی اقنجیلریله اونکروسه افین اتمك امر اولندی
واروب بنجه حصارلرین واسیرلرین الوب گلدیلر
خیر توجه نمودن سلطان بایزید خورشید غلام باعساکر انجم احتشام
برای غزو جهاد به دیار یونان بدنهاد در اواسط رجب سنه سبع وتسعین وثمانمائة

زهر لنوب یرنه بای صنغور پادشاه اولدی

خبر اهل قاصد برای طلب کردن قلعهٔ کولك و رهون و اداته و باز

دادن سلطان بایزید بر سلطان مصر در سنه ستت و تسعین و ثمانمائه

بوجانبده سلطان بایزیدخان ادرنه ده تخت سیادت

احتواسنده اولوب طوردکن سکزیوز طقسان التی سنده اوته

جانبده مصر سلطانی ایلچو ایله التماس نامه کوندردیکی کورلدکده

نظم

یازلمش نامه نام الهی	که اولدر عفو ایدن جمله کناهی
کچلوم جمله کچن ماجرادن	کیدره لوم کین و کبری دادن
دخی دیمش که رومك شهریاری	چو فورا وادکی اولاوح حصاری
الوب ملك ایلدکی کوندردی لشکر	مدینه مکه او قافیدر انلر
ینه احسان ایدوب کم جمله راجی	اولاساکه مدینه اهلی داعی
مسلمان غازیسن هم پادشه سن	خزینك لشکرك چوق عالی شه سن

اوغورلو احمد بکه و برقزین سلسره بکی خصوح بکه و برقزین
داود پاشا اوغلنه ویردی وهم اولاشاده مصر سلطانیله
علاء الدوله جانبلرندن ایلچولر کلوب وکون کورمز
کلیسا سنک اوزرنه یلدرم اینوب ایچنده اولان طوب
اوتی طوتوب بش التی بیک نفر کمسنه لرانک هلاک
اولوب عظیم حادثه واقع اولدی اول سببدن خداوندکار
استانبولدن ادرنه واروب ارام ایلدی وینه عرب شکری
مصر سلطانک خبری یوغکن کلوب لارندهٔ اطراف و
اکنافیله یقوب یقدلر واوته ادرنه یه کچنده تخته
اوتوران اوزون حسن وفات ایدب اوغلی سلطان یعقوب
یرنه تخته کچوب پادشاه اولدی واوغورلو محمد قاچوب
سلطان احمده وسلطان احمددن سلطان بایزیده کلوب
رعایت اولندی اندن صکره سلطان یعقوب

قاچوب اسکندر بکی اوغلیه مصر سلطانلغنه کوندردی
مصر سلطانی دخی اسکندر بکی عزت ایله خلعت کیدروب
غازیلغ غزادن قالمه دیو کیروه کوندردی
وقچاق علاء الدوله قرنداشی پیر بوداق بک مصر سلطانلغنه
وارب اول دخی طوتوب حبس ایله صعید اعلایه کوندردی
خبر ختنه کردن شهزاده کان سلطان بایزید وداد دن خبر
بر امراء سعید دراواسط ربیع الاول سنه خمسه وتسعین وثمانمائه
اندن صکره سکزیوز طقسان بیش ربیع الاول اوائلنده اول
اول بهار ده که نظم

چکلر جامه لر کیمشدی رنکین	که انک رنکنده عاجز مانی چین
شکوفه له مرتب صحن صحرا	چمن موجدی کویا که دریا

سلطان بایزید شهزاده کان کامران ایکوده عالی
سنت دکونن ایدب دخی قزلرندن برقیزه

وبر بوداق ابن دوالقدر بهز علاء الدوله

در غرهٔ صفر سنه اربع وتسعین وثمانمایه

اولا ننادهٔ علاء الدوله نك مصر سلطانی ایله اتفاقده وحیله

ونفاقده بله اولوب دخی اوزبك اوغلنه قیزین

ویرب مصره کوندرد وکن موی الیه علی پاشا کلوب عرض ایلدی

معلوم اولیجاق خداوندکار حضرتلری فی الحال سکزن

یوزطقسان درت صفرنك غرهٔ سنده مخالا وغلی اسکندر

بکی ایفنی طایفه سیله وانا طولی عسکریله علاء الدوله

قرنداشی بیر بوداق بکی توشوب کوندردی واروب

علاء الدوله نك براوغلن اله کتوروب کوزلرنه میل

چکدلرا وترجا بندده علاء الدوله دخی فرصت ایله

شبیخون ایدب اسکندر بکك براوغلن دوشوروب

وبراوغلیله کندوسن طوتوب وقرنداشی بیر بوداق بکی

اناطولی عسکری فی الحال منهزم اولوب علی پاشا دخی
اقدام اتکین بلنه صوقوب واهتمام سیرین باشنه
الوب رعد نوبهار کبی دشمن اوزرنه کوریلوب
مانند سام وسوار دونه دونه اوغراش ایلدی
اخر الامر شام عسکری خدعه ایدب انهزام صورتن
کوسترد لر بوجاندن عسکر دخی براکنده اولوب
عقبلرنده شیخک انلرد خی تکرار جنکه اقدام ایدب
مزبور علی پاشای ادانه اوزرندن توسکورب کلوب
ادانه یعقوب یعقوب شام طرفنه عودت ایلدیلر
علی پاشا دخی دونوب ادانه تکرار تیمر ایلدی
خیر اتحاد کردن علاء الدوله باسلطان مصر و دادن دخترش
به پسر او زیک طویل ازان سبب ارسال کردن سلطان بایزید
اسکندریک ولد مخال را باعسکر اناطولی واقنجیان روم ایلی

غازی مصطفی دیمکله مذکور دلاور که مذکور ایلچو
سابقا اونکروس ولایتنده فرنداشی شهید قلمشدیی
فرصتن بولوب قتل ایلدی اول دخی شهید اولدی بعده
سلطان بایزید خان حضرتلری ویزه دن اِستانبوله
واستانبولدن ادرنیه واروب بنا اتدوکی جامع شریفنده
عام وخاصه عالی ضیافتلر واحسانلر ایلدی اندن صکره
خبر رفتن علی پاشا با عسکر روم ایلی وانا طولی وعزب وکیجری
برای تعمیر کردن ادانه وترسوس ومحاربه کردن با عسکر مصر وشام
ادانه ایله ترسوس تعمیرلرنه روم ایلی وانا طولی اکی
بیک یکیجری والتی بیک عزبله سکزیوزطقسان اوچ جمادی
الاولنده اون بردنه علی پاشای کوندردی واروب
وصول بولدوغی کبی اوته جانبدن نکّار شام
عسکری کلوب علی پاشا ایله محاربه ایلدلر

انا طولی

استماع ایدیجك وآرسق اوزره دنوب اوته جانبدن
دوالقدر اوغلی علاء الدوله بکی استقباله کلوب پاشادنی
کوکی بکی رعایت ایلدی بعدازان وارسق بکلرندن
بوغه لوواوباشلو وسومدلو واورنلو وطورغودلو و
رمضانلوعشیرتلریله کلوب بندا طاعته بیون ویروب
مطیع اولدلر باقی فتنه وفساده مصراولندری هدف
تیرتدمیر ایلدی اندن صکره اطاعت ایدن وارساق
بکلریله پاشا عهدلشوب اول دیاره نو نظام
وتازه انتظام ویردکدن صکره عسکرنصرت
اثره اجازت ویرب کندولری کلوب ویزه دن سلطان
بایزید عزنصره حضرتلریله ملاقی اولدیلر بعده
انکروس مخوس جانبندن یخشی اوغلی دیمکله مشهور ایلچو
خواجه ایله کلوب سمندره سرحدنه وصول بولدوغی کبی

عروس بديع الجمال مقالدن بنان بيان ايله نقابى كوترب
اول خدمتكاران مقامنه حسن طلب كوسترردى حضرت
صاحب قران نصرت اقتران عزنصره حضرتلرى پاشاى
فايق رايك فكر و مرادن معقول كوردب عموما قپو
خلقيله وروم ايلى و اناطولى عسكريله كمتكه
امرايلدى امرعاليشان اوزره وزير صاحب تدبير
قوشولان عسكر ايله سكز يوز طقسان ايكى ذى
الحجه سنك يكرمسنده عزيمت كوسترردى جيوش
دريا جوش وكروه انبوه مواكب كواكب شكوه ايله
قرمان ديارنه قدوم اندوكى واقع و شايع اولمجاق
ذكر اولان مصر عسكرى سيلاب پرتاب فرومايه بكى
مصر جانبنه عودت ايدوب هرسك زاده احمد پاشاى
بله الوب كندلر اول احوالى پاشاى صاحب شمشير

استماع

میدان دار و گیره گیروب شاهد مقصود نه قولن صالوب
فرصتن النده بلورکن قدرت الهی یه ومشیت
سبحانیه مقتضا سنجه آنلرده دوشوب تلاطم امواج
قضا وقدردن نجات بولمیوب فی الحال دشمن النده
کرفتار اولوب باقی عسکر منهزم اولدی بوجانبدن
ارسال اولان عسکر اسیر بند وبلا وپایمال عسکر اعدا
اولمادن خالی اولمادقلرنده حضرت پادشاه کردون
تخت خاطر زاخرد ریا مقاطر لرنده آثار کرد ملال
واقع اولدی اول حادثه دن داود پاشای ارسطو
نظیر پادشاه صاحب انتباهك یماسنده ملالت احسانین ایدیجك
خبر باز فرستادن سلطان سلاطین الاسلام داود پاشای
شیر اقدام را باعساکر اناطولی وقرمان وروم دراول
ذی الحجه سنه اثنی وتسعین وثمانمایة

ذکر اولان بکلرد وشوب عسکر منهزم اولدوغی شهریار
نامدار سلطان بایزید کامکار حضرتلرنه معلوم
اولیجاق تکرار اناطولی بکلربکیسی هرسك اوغلی احمد
پاشای وحضربك اوغلی محمد بکی اناطولی وروم ایلی عسکریله
کوندردی انلردخی سنهٔ مزبوره رمضانك یکرمی بشنده
ترسوس صحراسنده مصر عسکریله بولشوب دونه دونه
اوغراش وکرو فریله کرکی کبی صواش ایلدیلر آخر
الامر هرسك زاده احمد پاشانك خاطریچی قلعه سنه
لشکراوهام استیصال صورتن کوسترمشدی اول
صحرادن کدب قلعهٔ ادانه ء تحصن ایدوب
سیمرغ ظفرکه کوشه نشین قلهٔ قاف قضا وقدر ایدی
شکاره کلدوکندن دامن فرصتی دست صاحبار تعاشه
دوشوب دخی عثمان بکراك یعنی لشکرینی پایانیله

میدان

يمن همتلرنده مذبور كوندز اوغلنك باشي كسلوب ورمضان
اوغلي ديرى طوتلوب باقيلرى انهزام ايله مصر عسكرنه وارديلر
ملاقى اولديلر عسكر نصرت اثر كلوب كوندز اوغلن قتل
ورمضان اوغلن ديرى طوتدقلرنده مصر سلطانندن اعلام اولنوب
معلوم اولمجاق اولدخى پنجه بيك عسكر دخى كوندردى
بوجانبده كى بكلر ادانيه كلوب غفلت اوزره اولوب
طوردقلرى مصر عسكرى رعد نوبهار كبى ايرتيوب سكرنيوز
طقسان اكى بيع الاخر نك اون يدى سنده ترسوس فضاسنده
عظيم جنك ايدوب بكلردن فرهاد بك وموسى بك ومصطفى بك
وپنجه بكلرد خى دوشوب باقى عسكر منهزم اولدى
خبر باز فرستادن خداوندجهان ميرميران اناطولى هرسك
زاده احمد پاشا ومير محمد بن خضر بك را باعسكر
اناطولى وروم ايلى دربيستم رمضان المبارك سنهٔ مزبوره

استماع ایدیجك غضب رخشنه سوار اولوب دیودار کبیره
اولان اورون اوزیکی تمرز وقضوغنام بکلربیله پنجه بیك
مصر وشام وحلب عسکرین قوشوب کوندردی کلوب
حلبه واصل اولدقلری کبی قرمان بکلربکیسی آستانهٔ
سعادته اعلام ایلدی خداوندکار حضرتلرینك معلوم
شریفلری اویجاق کویکوسی فرهادبکی وقیصریه بکی مصطفی
بکی وانکوری بکی موسی بکی وطرهبوزون بکی علی بکی پنجه
بکلرایله دخی ذکر اولان قلعه لرك حفظ وحراستنه
کنکله امرایلدی امر پادشاه اسلام ایله ذکر اولان بکلر
عزیمت ایدوب قطع مراحل ایله ادانه ایله مسی صحراسندن
جهان صویی کنارنه نزول ایلدکلرینی اوترجا نبدن کوندن
اوغلی ایله رمضان اوغلی برنجه وارساق پرتفاق بکلربله
مقابله ادوب آخرالامر خداوندکار حضرتلرینك

ذي الحجه سنك اواخرنده عسكر نصرت اثر ايله واروب

قلعهٔ كولكى وآدانه ء وترسوسى فتح ايدوب ضبط ايلديكى

خبر اكاه شدك قيتباى سلطان مصر ازفتح قلعهٔ كولك

وادانه وترسوس بعد ازان عسكر فرستاده با اوزبك

بلويل برابر ستادن آن قلعهارا در سابع عشر ربيع الآخر

سنه اثنى وتسعين وثمانمايه

اوته جانبده مصر سلطانى قيتباى ذكر اولان قلعه

فتح اولوب ممالك عثمان عالى شانه ربط اولندوغين

یر یر پسو قود قلرن ایشیدیجک خوف ایدوب
هماندم مصطفی بکی براغوب یانده اولان ترکمان ایله
کلوب اوردوسن یغما ایلدی مصطفی بک دخی یالکز
دشمن ایله مقاتله امکی حدِ امتناعده بلوب ناچار
دامن جنکی الدن براغوب کلوب کندی بیت
بوسوزمنقولدرفخرجهاندن یکمه ایلک ایدرسک صاقن اندن
خبرفرستادن خداوندکاردمیران قرمان قره کوز
پاشارا باعساکرنصرت انجام برایفتح کردن قلعهٔ
کولك واداندوزهوس ازامرآء وارسق دراواخر
شهرذی الحجه سنه احدی وتسعین وثمانمائه
قرمان بکلربکیسی قره کوز پاشایه امراولندیکه قرمان
وروم عسکریله چقوراوایه وارب انده اولان قلعه لری
فتح ایده وجه مامور اوزره سکزیوزطقسان بر

ذی الحجه سنه

اسکندربك وملقوج اوغلی بالی بك افلاق عسكريله
تكرار قرم بغداں اوزرنه كوندردكدی واروب نهايت
مرتبه طيوم اولوب كلدی اول اثناده مصر سلطانی
قيتبانك علاء الدوله ايله قرنداشی بودقبكدن اوتوری
عداوت سابقه لری اولماغن اوزرنه عسكر كوندردی
علاء الدوله دخی بوجانبدن معاونت طلب ايلدی
قيصريه سنجاغی بكی مصطفی بك سپاهيلريله ارسال
اولندی وارب مصر عسكريله بولشوب علاء الدوله
غالب اولوب حلب وبره جك وعينتاب وروم قلعه لرينك
بكلرينه كتورلوب حبس ايلدی باقی مصر عسكری
انهزام ايله ملاطيه جانبنه قچوب بوجانبدن مصطفی بك
علاء الدوله عقبلرنه دوشوب انلاردخی ضرر وكزند
ايرشدرمك قصدیله يرير پسولر قيوب طوردیلر

اندن عسکره کسب هوا ایچون سلطان بایزید خان عز نصره
حضرتلری سکیزنوزسکسان طقوزشوالنك بشنده دار
السلطنة محروسهٔ قسطنطنیه دن چوکه بیلا سنه
واربع اربعمایه پورمرام ایدوب طوروب کن مصر و هندستان
وانکروس و سایر کفرستان جانبلرندن ابراز صداقت
واختصاص ایله ایلچولر کلوب هربری کرکی کبی رعایت
اولنوب کوندرلدکدن صکره سنهٔ مزبوره ربیع
الاولنك اواخرنده امیر الامرآء الکرام روم ایلی بکلر
بکیسی علی پاشای شیرافکن آقینی وافلاق عسکری بیله قره
بغدان اوزرینه کوندرلدی مذکور قره بغدان
چوب اله کلمیسی میسر اولمایوب مملکتی نهب وغارت
اولنوب بعده موی الیه علی پاشا عودت ایدوب عسکر
نصرت اثر له کلوب کندی بعد ازان میحال اوغلی

اندن صکره خداوندکار عساکر انجم شمارایله داد

السلطنه قسطنطنیه یه متوجه اولدی نظم

نواحیله حصارا ولدی مسخر	ویردی جمله ایل اولدی مقرر
اولودیرمانکده جامع اولدی	ایچنده نورایمان لامع اولدی
کوچوب اندن همان سردی سپاهی	طوتوب نظمنه استانبوله راهی
کچوب تختینه منصور ومظفر	نه قلمشدر کورا اول قادر مقدر
سکزیوزهم دخی سکسن طقوزیله	بوحاله تاریخ اولدی هجرتی یله

خبر توجه نمودن شهریار نامدار سلطان بایزید

کامکار به بیلاغ چوکه وآمدن قاصدان مصر وهندوستان

وانکروس وارسال کردن میرمیران روم ایلی علی پاشارا

به قره بغدان بعد زان در دفع ثانی بازارسال کردن

میحال زاده اسکندربك وملقوج زاده بالی بك به بغدان

المذبور در اوائل شوال المکرم سنه تسع وثمانین وثمانمائه

چون قلعهٔ کلی فتح اولوب پادشاه مملکت کشانك تسخیر نه کروب
ممالك عثمانیه ملحق اولدی حضرت خداوندکار ممالك ستانك
جیوشش خروشش عمان نشانله یروآق کرهن قلعهسی فتحنه عزم
ایدوب افلاق لشکری وکفه جانبندن منلی کرای خان تاتار
عسکریله کلوب ملاقی اولدیلر ذکر اولان حصاری بحردن
وبردن قوناخندق عمیقن مملو قلدقلرندن صکره
اون بش کون مقداری اوزره جنك وجدال وحرب
وقتال اولنوب آخر بعنایت الله تعالی عنایت حق ایله
سنهٔ مزبوره رجبنك اون التی سنده امانله ویریلوب اسلام
سنجقلری وفرصت بیرقلری دیکلوب ضبط اولندی

اون اکی کون مقداری تخریبنه مباشرت
اولنوب طوردکن ایچنده کی کفار خسران
آیین اهل اسلامك دار کیرینه استطاعت ایده میوب
امان ایله حصاری تسلیم ایلدیلر

نظم

کورهرکافرکه هیچ آسان دکل کار	حصاری ویردی لرایلوکله تاجدار
الله اولودیرن اندی شاه جامع	ایچنده نوراسلام اولدی لامع

عزم کردن پادشاه اسلام بعنایت الله الملك العلام
بعد از فتح قلعهٔ کلی به قلعهٔ آق کرمن

وارب ماه مذکورك اواسطنده کندو يد سعادتله ادرنه
يکی عمارتك بنيادمتين قرارن برقدی دخی حصانت بنيان
پايدار ومتانت اساس استواريله اشتهار بولوب بروج
هوامکانی جوسمايه داخل وقلل آسمان اشيانی فلك
البروجه مماثل اولان قلعهٔ کلی جانبنه عنان عزيمت
ظفرقران خروانه سن منصرف ومنعطف قلدی قطع
منازل ايله نهر بحر مثال طونيه واروب بوجانبدن
ارسال اولان کميلرهی انده حاضر بولدی سنهٔ
مذکوره جمادی الآخرنك ايکيسنده اما قجلو ديمکله معروف
محلدن طونهٔ کميلريله کچوب ماه مذکورك اون برنده
کلی قلعه سنك اطراف واکنافن خيام کردون
قيام وعسکر ظفرانجام ايله ملا مال ايلدی بعده
يرير بارو کوب وحصار اشوب طوبلرومتراسلر قورياغون

اون

افزانك مالكى سلطان بايزيدخان اِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ
فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ آيتنك فحواى
سعادت نماسندن حصه دار وبهرمند اولوب غزايه نيتله
ايدوب كفار فجار وطايفهٔ اشرارى كه رسالت سيد
الكونينه انكار يله مانوس وضلالت وطغيانله
طريقهٔ هدايتدن مأيوس اولان بغداد كه مملكتى
ملاحق ديار دار السلام اولمغين انك قلاعندن
كلى ايله آن كرمن فتحنه مقدما دونانمه كيلرى درياى يوزنده
تونجا بنه كوندرلدى صحكره پادشاه عالم پناه
حضرتلرى سكز يوز سكسان طقوز ربيع الاولنك
دردنجى كون رايات ظفر نجات والويهٔ نصرت مفتاح
آيوب عساكر دريا جوش وجند ياد جوشن پوش ايله
استانبولدن قطع منازل وطى مراحل ايله محروسهٔ ادرنه

كنارنده كافر اندن الوب يقدوغي اكي اغ حصاري
وارب يا به لر مذكور بكلر بكيلر ذكر اولان
حصار لري يا پوب تمام ايلد كلرندن صكره
اجازت ويريلوب خداوندكار حضرتلري
صوفيه دن قلبيه قلبه دن صماقوه دن
ادرنيه ادرنه دن دار السلطنه قسطنطنيه يه
هجرتك سكز يوز سكسان سكزنده كلوب آرام ايلدي
وتاريخ مذكورده قرمانده غنا اوغلي سلطان عبد الله
ايله قرمان اوغلي قاسم بك وفات ايلدي نور الله قبره اندن صكره
خبر توجه نمودن سلطان بايزيد به جانب قره بغدان
براي فتح كردن قلعهٔ كلي واق كرمن وبنياد نهادن
عمارت جديده رمحروسه ادرنه حميت عن البليه
سلك جهاد سعادت رشادك سالكي وممالك غزا ثواب

حضرتلرینه کیدو فرمانه اوغلی عبد اللهی نصب
ایدب اندن صکره دار السلطنه قسطنطنیه یه کلوب ارام ایلدی
خبر هلاک کردن پادشاه عالم مدار کدک احمد پاشای
شیراشتهار یافته وعزم کردن بر صوفیه وفرستادن
میرمیران روم ایلی وانا طولی برای تعمیر کردن قلعتین در
سرحد اونکروس که سلطان محمد خراب کرده بود
چون سلطان الاسلام تاریخ مزبوره دار السلطنه
قسطنطنیه یه کلوب ارام ایلدکندن صکره
ینه یمن واقبال وسعادت واجلال ایله ادرنه یه
وارب کدک احمد پاشا قتل ایدب انک یرینه
داود پاشای وزیر ایلدی بعده ادرنه دن
صوفیه صحراسنه وارب روم ایلی بکلربکیسی ایله
انا طولی بکلربکیسنه امر ایلدیکه سلطان محمد طونا

قلعوب انکوریه کلدیلر پادشاه عالم
پناهه بونلرك بو اصل احوالی معلوم اولیجاق
عسکر ایله اناطولی یه کچوب توجه اوزره ایکن کدك
احمد پاشا دخی لاراندہ دن کلوب ملاقی اولدی
حداوندکار حضرتلری عسکر مملکت کشا ایله اکی
منزلی برابدوب انکوری صحراسنه واروب
نزول ایدیجك سلطان جم قرمان اوغلی وسایر
مفسدلریله وارساق ایلنه قوب حضرت شهریاردخی
قونیه یه وارب اوزرلرنه بی حد جنك ساز وتفنك
انداز عسکر کوندردی سلطان جم واران
عسکر ایله مقاومت ایده میوب ناچار دامن ملکی
الدن براغوب رودوسه ورودوسدن فرنکستانه
واروب بنسه تام قلعه ده تمکن ایلدی پادشاه

خنکاری

اول دیار نظام بولدقدن صکره ویکرولارنده یه کلوب ارام ایلدی

خبر امدن سلطان جم ازمصر و محاربه کرده با سلطان

بایزید و منهزم شدو فرار کرده بجانب فرنك بدآهنك

اوته جانبده جم سلطان مکهٔ مطهره ومدینهٔ منوره

واروب طواف ایلدکدن صکره مصره کلوب متمکن

اولشدی مزبور قرمان اوغلی قاسم بك کندك احمد پاشا

ایله ایلدوکی عهد و امانی صیوب تلبیس کاغدلریوب

جمه کوندردیکه کلوب کیده سن سلطنت سنکدر

دیو اول دخی صورت عاقبته وحکمت قدرته

نظرا تمیوب سلطنت سودا سیله مصردن ادانیه کلوب

وصول بولدوغی شکی مذکور قرمان اوغلی قاسم بك

وانکوری سنجاغی بکی محمد بك یانه واروب بنجه

مفسدلرایله جمع اولوب طوردلر صکره ادانه دن

ثمرهٔ شجرهٔ طوبی لهم وحسن مآب اوغلی عبد اللهی قرمسانه
حاکم مملکت نصب ایدوب اندن صکره سنهٔ مزبوره
رمضانندن اوایلنده استانبوله کلوب سعادت ایله ادام
ایلدی اول وقتده قرهان اوغلی قاسم بک ایچ الده ایدی
ناکاه برفتنه وفساده باعث اولادیو حضرت
سلطنت پناه کلک احمد پاشایه عسکر قوشوب
کیروقرهانه کوندردی موی الیه احمد پاشا
سنهٔ مزبوره شوالینک اون بیشنده لارنده یه چقوب بوجاقلر
پادشاه بیدار بخت وشهنشاهِ سعادت تخت حضرتلرینه
استانبولدن ادرنیه کوچوب اول قیشی ادرنه ده قشلادی
کلک احمد پاشا دخی لارنده دن وارسق ایلینه وارب
اله کیروب وارسقلری طعمهٔ تیغ وشمشیر وقرهان
اوغلی قاسم بک ایله دخی عهد وامان ایدوب

یکروبروسیه وارب جمی تحریک ایدب یکی شهر صحراسنه
مقاومت ایچون کوندردی خداوندکار عسکر اعدا
شکار ایله ماه جمادی الآخرك غره سنده استانبولدن
یکی شهر صحراسنه وارب ایرتسی کبی بروسه
جانبندن سلطان جم دخی کلوب کوردیکه بهرام
صاحب احتشام کبی بخت نافرجامنه تیغ انتقامی
چکمش هماندم محاربیه مباشرت ایلدکلرنی کبی
سلطان جم محاربیه طاقت کتورمیوب انهزام ایله
قونیه جانبنه فرار اختیار ایلدی خداوندکار دخی
بمن واقبال الله عقبنجه قونیه وارب جم دخی قونیه ده
بردم ارام وبرآن اصطبار ایتیوب کعبهٔ شریفه
شرفها الله جانبنه متوجه اولندی حضرت شهریار
عساکر بی شمار یله نهال باغ سلطنت انتصاب

بزد خی سپاه نصرت پناهله یوریه لوم والای حرب و
اسباب ضربله صحرالریوزن بوریه لوم وارب اولد
ایقاد اتدوکی فتنه وفساد نیرانی وبنیاد قلدوغی
ظلم وعناد بنیانی عنایت ربانی وهدایت سبحانی
قرین اولوب سه برد مده منطفی ونابود ایدم برسائم
قرار وبرآن اضطباریوق دیو عسکر کشور کشایله
سنه ست وثمانین وثمانمائه جاذی الاولنك
بیشنده بادبان عزیمتی بال همت کبی آچوب غیرت
کشتی سیله استانبولدن اوسکودریقاسنه کوچوب
عزیمت همایون کوستردی بروسه جانبندن سلطان
محمدخان علیه الرحمة والغفران حضرتلرینك حلاسی
سلجوق سلطان که سلطان مراد خانك قزقرنداسی
ایدی خداوندکارحضرتلرینه کلوب استقبال ایدوب

صحایف روزگاره ثبت اولنان صورت ارقام عبرت
انجامك معناسنی معلوم ایدینلر ارباب بصیرته مخفی دکلدر
که سعادت سلطنت انسانه جانب حقدن ویریلور
اول براولوودیعتدر که حفظ وحراستی محضا محافظهٔ
احوال رعیت وحقوق ارباب استحقاق وقابلیت در
سپاه ورعیتدن وکشور وملکتدن استمداد
ایدنمك اولمازکه کل کامرانی گلستان امانیده نسیم عنایت
ربانی وشمیم هدایت آسمانی برله آچلور سایراسباب
اشبو میانده بهانه در وطغرای ظفر ونصرت کارنامهٔ
دولتده قلم تاییدِ وَاللّٰهُ یَنْصُرُ مَنْ یَشَآءُ برله رقم اولور
بنم خود روزشب اَلسُّلْطَانُ ظِلُّ اللّٰهِ فِی الْاَرْضِ مصداقنجه
عدل وداد وتعمیر بلاد واصلاح فساد وعزم
جهاد در چونکه خصومته تنزیل اتمشلردر الامر علی الله

اول سفاین وصحت بواطین آز زمانده مودانیسیه چقوب
اندن بروسیه وارب وصول بولد قلری کبی جم سلطان
دخی اوته جانبدن بروسیه ایرینوب اهالئ ولایت
واعیان مملکت وبوجانبدن سکبان باشیله
ارسال اولنان ایکی بیك یکیری باشلرینی مصالحی ایچون
متابعت ایلدلر سلطان جم دخی بروسهٔ ضبط ایدب
کندوآدنه خطبه سکه اوقدری که ضابط دوار
فلك الدوار ومستخرج قواعد الاحکام علی اوراق
اللیل والنهار اولان اهل نجوم پادشاه اولوردیو اشارت
قلمشلرایدی اشارتلری صورت بولوب لکن صولت دولت
وشوکت سلطنت امر تقدیر خلاف مقتضای تدبیره
متعلق اولوب اضرارده اصرارلری اولدی بو احوال
سریر سلطنته معلوم اولیجاق خداوندکار حضرتلری بیوردیکه

صحائف

ومحل مشهوده یه وارب جمع اولدلر اوته جانبده
سلطان جم بو احوالدن خبیر و اگاه اولیجاق کندو
انا بیتی ظلتنی مرأت ایدینوب دخی مشاهده اتدوکی
صورت حسن ظن امر معکوس ایدوکندن
خبر دار دکلدی دعوای سلطنت و سودایی
خلافنه دوشب فکر معقول بولنی کوردلرکه اولا
بروسهٔ وارب ضبط ایدن لر صکره شاهد مقصود لری
کناره کتورمک اسان اولوردیو تحت یونان
یعنی ولایت قرهمان مفسدلری ایله بروسه جانبنه
عزم ایلدی احوالی درکاه کردون وقاره معلوم
اولیجاق ضبط ولایت وحفظ مملکت ایچون مقدما
دردولندن سحاب بادبان کیدرایله اکی بیک یکیچریی
دلاور لریله سکبان باشی کوندرلدی بالجمله

چون خلاصه‌ء سلاطین ذوی الاقتدار وکزیده‌ء
خواقین عالی مقدار سلطان بایزید خان کردون اقتدار
حضرتلری سنه ست وثمانین وثمانمایه ربیع الاولنك
یکری برنده یفعل الله ما یشاء ویحکم ما یرید مقتضاسنجه
اتابی یرنه سریر سلطنته کجوب جمیع وزراو ارکان
منتظم الاحوال اولوب طوردقدن صکره روم
ایلی بکلربکیسی یحیی پاشا ایله اناطولی بکلربکیسی
ارنود سنان پاشا یه امرایلدیکه تحت لوایلرنده
ولایتلرنده واقع اولان عسکر اعداشکار ولشکر
انجم شمار ایله صوفیه صحراسنه وارب جمع اولالر
مذکور بکلربکیلر امرعالی شان برله منزل معهوده

تاریخ سلطان بایزید
خطی
۱۳

TKS. Nakıl
Revan
Sa: 1272

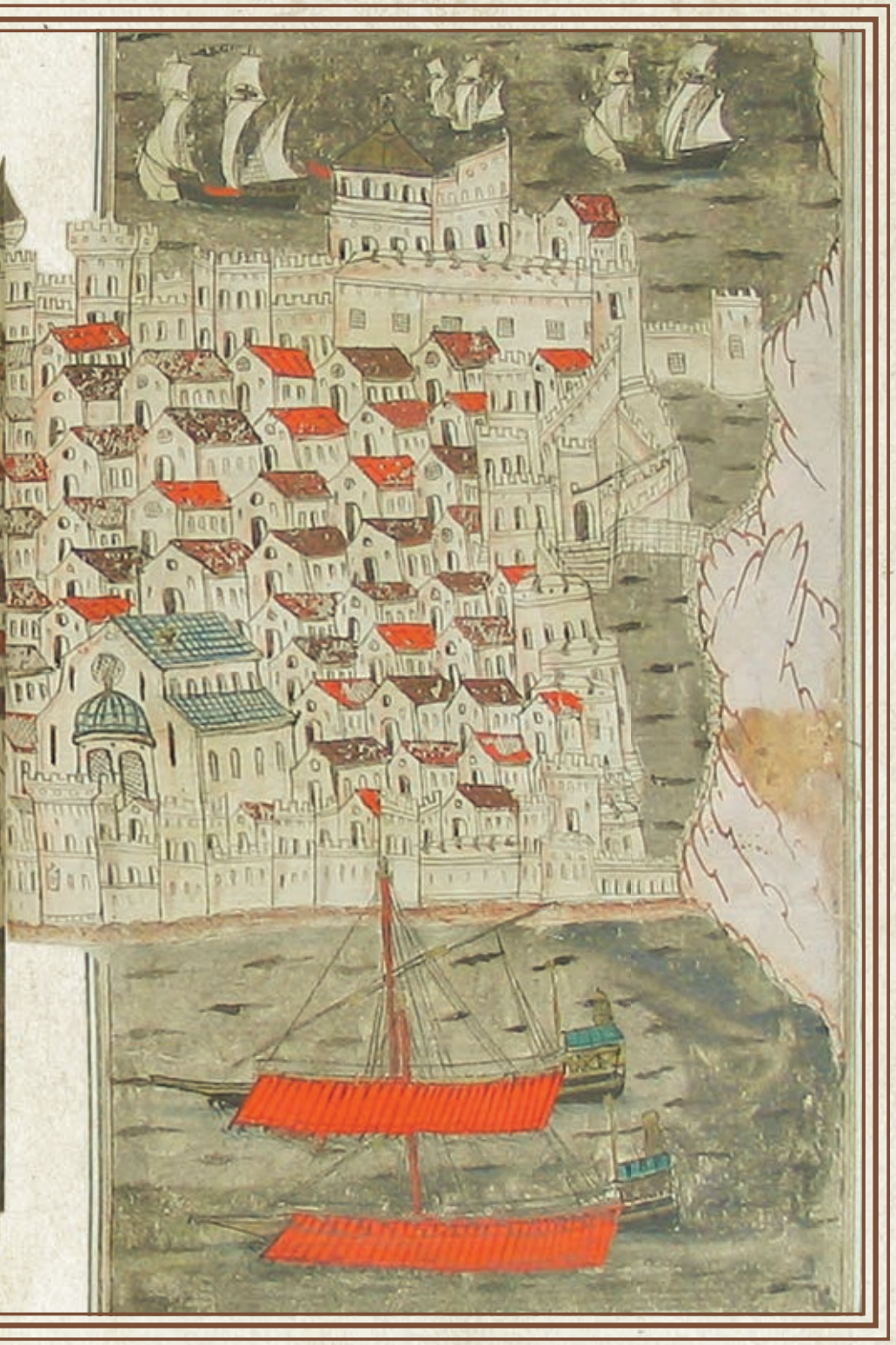
حسبی الله
فرکتب الکفعه
الحاج عبدالله
الشهیر بحسن
افاق زاده

سلطان بایزید مرحوم تاریخی و زیانسنده
موره و سائر براده فتح اولنان قلعه لرک
تصویرلری

REVAN ۱۲۷۷

۲۲۲
۲۵۵۷
کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران

Elinizdeki kitap, ünlü Matrakçı Nasuh'un bir eseridir. Eser TÜRKİYE TURİNG VE OTOMOBİL KURUMU'nun değerli desteğiyle okuyucuya kazandırılmıştır.

Kitap, Türk kültür tarihinin evrensel boyuttaki isimleri arasında yer alan Matrakçı Nasuh olduğu kadar, II.Bayezid'in tanınması ve araştırılması açısından da önem taşımaktadır. Çünkü, II.Bayezid, bir devlet adamı olduğu kadar, bir sanat ve kültür adamı, aynı zamanda da Türk denizciliğinin kurucuları arasındadır. Amasya, Bursa ve Edirne gibi kentlerimizin tarihî mimarisine de pek çok katkılar yapmıştır. Öte yandan da Matrakçı Nasuh II.Bayezid döneminde harmanlanan kültür ve uygarlık ortamının bir ürünüdür.

ARVANA yayınlarının sunduğu bu kitap bir Reha Bilge ve Mertol Tulum ortak çalışmasıdır. Çeşitli kitapları yanında, II.Bayezid Reha Bilge için özel bir önem taşımıştır. Değerli bilimsel çalışmalarıyla tanıdığımız Mertol Tulum ise, her zamanki gibi titiz bir çaba ve ustalıkla, eseri klasik Türkçe'den günümüz diline aktarmıştır.

Daha çok ressam olarak ve minyatürleriyle tanıdığımız Matrakçı Nasuh, bu eserinde, usta bir yazar olarak da karşımıza çıkmaktadır."Tarih-i Sultan Bayezid", minyatürlerle de süslenmiştir. Böylece, anlatı görsel bir derinlik kazanmaktadır. "Tarih-i Sultan Bayezid", sadece tarihçiler ve araştırmacılar için değil, Türk tarihine merak duyan herkesin okumaktan zevk alacağı, değerli bir kitaptır.

ARVANA

"16.Yüzyıl Dahisi Matrakçı Nasuh"

Bir İKASD İstanbul Kültürlerarası Sanat Diyalogları Derneği Projesidir.

TÜRKİYE
TURİNG VE OTOMOBİL KURUMU

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNESCO Türkiye Milli K omisyonu

İKASD